Editura UNIVERS

N. Ognev (1888-1938) debutează în 1906 ca poet. Se dedică apoi activității de pedagog (1910-1925), lucrînd în școli, cluburi, colonii de copii, ceea ce i-a oferit un bogat material pentru creația sa literară. În anul 1925 apare volumul „Povestiri", vădind un pronunțat caracter social, urmat de opera sa capitală, *Jurnalul lui Kostea Riabțev* (1927) și *Nikpetoj se regăsește*, intitulat la prima ediție *Kostea Riabțev la Universitate* (1928) — două romane indisolubil legate între ele, care s-au bucurat de un răsunător succes în perioada dintre cele două războaie mondiale, atrăgînd atenția editorilor din nenumărate țări.

Vol. I-II Lei 15

200

1972

**

N. OGNEV ● JURNALUL LUI KOSTEA RIABȚEV

N. OGNEV

JURNALUL LUI KOSTEA RIABȚEV

**

COLECȚIA MERIDIANE

Coperta de *Sabin Bălaşa*

Н. ОГНЕВ
ИСХОД НИКПЕТОЖА
ДНЕВНИК КОСТИ РЯБЦЕВА
МОЛОДАЯ ГВАРДИЯ
Москва-Ленинград
1932

N. Ognev

Jurnalul lui Kostea Riabţev

* *

NIKPETOJ SE REGĂSEŞTE

— roman —

În româneşte de *Marcel Gafton* şi *Mihail Chiţis*

Editura UNIVERS

Bucureşti — 1972

ABSOLVENT [1]

Iunie — Septembrie 1925

12 iunie

Tocmai m-am întors de la o agapă organizată cu prilejul absolvirii școlii la un coleg de-al nostru, Mihalski, care stă în afara orașului. Am petrecut acolo două zile și jumătate.

Iată-ne, deci, absolvenți. Un absolvent, oricum, se cheamă că nu mai este elev, dar nu-i încă nici student.

În definitiv, ce sîntem noi ? E o problemă interesantă și-am să încerc s-o lămuresc. Cînd te gîndești la asta, în primul rînd îți vin în minte, cum e și firesc, tot felul de întrebări practice legate de viața noastră : încotro să apuci, adică ce facultate să alegi și cum să reușești să intri la facultate ?

Sub vechiul regim asta se rezolva simplu. Tata sau mama îți spuneau :

— Militar te faci, sau popă, sau albgardist — și tu te supuneai. Iar o fată se făcea negustoreasă, ori se mărita. Acum, trebuie să hotărăști totul singur, și asta e greu al naibii.

Cît despre condițiile care se cer ca să intri la facultate, nu ajunge să reușești la admitere, tre-

[1] Subtitlurile din cuprinsul acestei părți a jurnalului aparțin autorului. (n. aut.)

buie să mai ai şi repartizare. Eu unul am motive să cred că nu-i cazul să-mi fac griji în privinţa asta, dar cu alţii se pare că e cam albastră.

Şcoala noastră poate să dea repartizare numai pentru trei locuri. Alte două locuri le vor obţine părinţii prin sindicatul de care aparţin, şi mai există un loc la dispoziţia organizaţiei de comsomol. Atît. Prin urmare, douăzeci şi şase dintr-ai noştri nu văd să aibă şanse să primească repartizarea. S-a vorbit mult despre asta la Mihalski, dar deocamdacă nu vedem ce s-ar putea face.

Pe vremea ţarismului nici nu se pomenea să intre la facultate copii de muncitori şi de ţărani. Intrau numai odraslele burjuilor, popilor şi albgardiştilor. Chiar dacă se ţinea admitere, treaba se rezolva la fel de simplu : care dă mai mult. Iată din ce motiv făceau studii superioare numai cei proveniţi din aristocraţie, plutocraţie, birocraţie şi burghezie.

La agapă, unul Victor Şahov, din grupa noastră, se tot învîrtea pe lîngă mine. La început, nici nu l-am luat în seamă — e un tip şters de tot şi adormit, atîta doar că scrie versuri. Fraţii spun că umblă aşa, cu capul în nori, fiindcă-i îndrăgostit lulea de Staska Velepolskaia. Şahov ăsta n-a jucat fotbal în viaţa lui, dar are şi el o trăsnaie : cînd meciul e în toi, se repede tam-nisam în mijlocul terenului şi se căzneşte să nimerească mingea cu gaibaracele alea deznodate ale lui. Băieţii îl iau la zor, se răstesc, ba îi mai dau şi cîte un brînci, însă lui parcă-i face plăcere. Pînă nu-i înfurie pe toţi şi nu încasează vreo cîţiva pumni, nu se lasă. Şi după ce o-ntinde din teren se trage de o parte şi stă acolo ca o pasăre zborşită. Ori în re-

creaţie, umblă creanga pe coridor şi se năpusteşte din senin la cîte un băiat, îl trînteşte la pămînt şi apoi îşi vede liniştit de drum. Cel în cauză, se-nţelege, sare în picioare, fuge după el şi-i arde o „porţie ostăşească", iar Şahov stă de lemn, nu ridică un deget. Cînd i se povesteau toate astea, Zin-Palna spunea rîzînd : „Ce vreţi, e poet !" Chiar aşa e şi poreclit la şcoală : „Poet fără cotlet". De ce fără cotlet, habar n-am, dar cînd te picnesc la şcoală cu o poreclă, s-a zis, se lipeşte de tine de nu mai scapi în veci de ea. Totuşi, de vreo doi ani încoace, nu-l mai strigă nimeni aşa, dimpotrivă, toţi îl respectă — cică a trimis poezii la o revistă şi ăia le-au publicat. Ce fel de poezii, nu ştiu. Apoi mai e ceva (şi eu cred că mai ales pentru asta îl respectă toţi) : Şahov ţine conferinţe. El, care nici măcar nu-i comsomolist, îţi trînteşte o conferinţă de rămîi cu gura căscată. Cu orice temă. Nu s-a întîmplat o dată s-o scrîntească.

Şi uite, Şahov ăsta se ţinea scai de mine, că m-a scos din sărite pînă la urmă :

— Ia ascultă, mă, ce vrei tu de la mine ?

— Du-te dracului ! a bombănit Şahov.

În clipa aceea m-au strigat fetele, nu mai ştiu pentru ce, parcă să ne plimbăm cu barca, şi-am uitat de el.

Seara, înainte să adorm (ne-am culcat într-o magazie din curtea vilei unde stătea Mihalski) aud pe cineva :

— Şahov, tu unde ai de gînd să dai ?

— Du-te dracului !

— Te-am întrebat prieteneşte.

— Mai dă-te naibii !

Dimineața, în timp ce ne scăldam în iaz, mă pomenesc cu Șahov că se apropie gol-pușcă de mine, și-mi spune :

— Vreau să te rog ceva. Dacă vrei, bine, dacă nu, du-te dracului.

— Măi Șahov, zic, noi amîndoi, oricum, sîntem absolvenți și mă surprinde sărăcia vocabularului tău. Cît despre ce vrei să mă rogi, dă-i drumul, că se face, firește.

— Ești un cretin ! a mormăit Șahov. S-a aruncat în apă și s-a depărtat înot.

— Ce are ăsta, mă ? l-am întrebat pe Volodka Șmerț care se tot foia pe acolo.

— Nu prea știu. Îl roade, poate, că n-o să intre la facultate, deși aș zice mai degrabă că e Staska Velepolskaia la mijloc. Știi doar că ea...

Nu l-am lăsat să-și ducă vorba pînă la capăt.

— Ia vezi, Șmerț. Ai luat-o tu pe coajă de multe ori de la mine, dar dacă ți s-a făcut de *Kopfschmerz*...

— Nici vorbă că nu ! a pufnit Volodka, și a intrat degrabă în apă. *Kopfschmertz* e pe nemțește „a da la moacă", și cu asta îi închizi gura lui Volodka cînd se apucă să bîrfească.

Oricum, Șahov e un tip tare ciudat. Parcă-i lipsește ceva ca să fie ca toți oamenii.

14 iunie

Am fost pe la fabrică, să-l văd pe Vanka Petuhov. O noutate : Nikpetoj lucrează la ei — conduce cercul de științe sociale.

— Cred că treaba merge strună cu el, i-am spus lui Vanka.

— Merge și nu prea.

— De ce ? E băiat bun.

— O fi bun pentru școală, dar din punctul nostru de vedere, nu-i prea grozav.

— Ce-i reproșați ? am întrebat, puțin cam supărat să aud vorbindu-se așa despre Nikpetoj. N-am aflat nimic, fiindcă tocmai atunci l-au chemat pe Vanka pe undeva.

Cînd te uiți cum lucrează Vanka la fabrică, ai zice că e un milițian la o intersecție. Face o mie de treburi odată. Toți trag de el și mereu e chemat pe undeva, așa că e imposibil să stai de vorbă cu el (și eu tocmai pentru asta m-am dus la fabrică). Are la sarcini de partid de te doare capul. Cînd stăteam noi la taifas, a intrat la comitetul de întreprindere un tînăr lung și deșirat. Vanka s-a întrerupt și a sărit cu gura la el :

— Ce faci, Pașka, tai frunză la cîini ?

— Cum adică tai frunză la cîini ?... Eu, care vas' zică...

— Nu-mi umbla mie cu vas'zică. Tu ascultă aici. Ce faci diseară ?

— Eu... am venit cu o problemă... Stai să-ți spun...

— Ei ? Ce problemă ? Dă-i drumul, omule, că n-am timp de pierdut, îl zorea Vanka, tot trăgînd cu ochiul la ceasul din perete.

Celălalt s-a întins la vorbă :

— Stai să vezi cum devine cazul... E secret... Care vas' zică, am o idee... în legătură cu pămîntul... și...

— Ce-ţi veni, mă ! Cu idei despre pămînt să-mi vii la primăvară ! Acum, să vreau şi tot n-am cînd să stau de vorbă cu tine. Ascultă, Paşka, decît să umbli creanga, mai bine te-ai duce la muncitorii ăia sezonieri de rit vechi şi le-ai arde o cuvîntare despre pămînt, legume şi zarzavat. O să le placă, ştiu precis, că şi eu am fost de rit vechi.

— Bine, păi... eu nu mă pricep la cuvîntări !

— Nu face nimic, o să vă înţelegeţi voi într-un fel. Hai, întinde-o !

După plecarea lunganului, i-am spus lui Vanka :

— Văd că eşti ştab în lege. Ia zi, ce-i cu aia de rit vechi ?

— Sezonieri ! În comsomol — nu vor să intre, cum le spui ceva — sar la bătaie. E musai să-i organizăm... Ce e, Zîkova ?

Vorbea unei gîgîlice de fată, care tocmai intrase. Avea o şapcă cît toate zilele pe cap, de semăna cu o umbrelă pe două picioare.

Fata mi-aruncă o privire piezişă şi zice :

— Iarăşi Gherasimova...

— Ce-a mai făcut ?

— S-a încurcat cu Kulkov. Să ştii că-l nenoroceşte ! Asta-i mănîncă de vii pe băieţi. O fi în călduri. Ascultă, Vanea, sfătuieşte-o să se ducă la doctor.

— La doctor ?... „Vîntu-n beznă zburdă, zboară, şi zăpada răscoleşte [1]". Ce să-i facă doctorul ? Mă pricep, doar am fost şi eu doctor.

— Parcă spuneai c-ai fost cîntăreţ de biserică !

[1] Primele două versuri din poezia „Seară de iarnă" de Puşkin. În româneşte de Al. Philippide.

— Cîntăreţ ? Tot ce se poate ! Uite, Kostea ştie ce-am fost înainte. Şi-apoi, nu mai lua şi tu de bună tot ce spun ! Mă ştii doar, sînt cam trombonist de felul meu.

— De-ar fi toţi trombonişti ca tine, a zîmbit Zîkova, cu amărăciune parcă. Şi cu Gherasimova cum rămîne ? Cum îi spui o vorbă se răţoieşte la tine cu veşnicul ei „s-avem pardon !", şi-ţi întoarce spatele. Cînd am prevenit-o că am s-o pun în discuţia celulei, ştii ce mi-a răspuns : „Vai ce ghe-pe-urgie !" Nu văd de ce ne-am purta cu mănuşi ! s-a înfuriat de-a binelea Zîkova. Cum se-ncurcă un băiat cu ea, gata, producţia suferă fiindcă randamentul respectivului scade cu douăzeci şi cinci la sută. Fîţa dracului ! Auzi, „s-avem pardon !" Poftim, iat-o pe dumneaei, se fîţîie prin curte, dînd din fund ! a pufnit Zîkova, arătînd cu capul pe fereastră.

— Ei, Gherasimova ! a strigat Vanka de s-a auzit în toată curtea. Tu de ce n-ai venit la şedinţa cu femeile ? Şi de ce ai lipsit la adunarea celulei ? De ce te rupi de colectiv ? Cine vrei să se ocupe în locul tău de alfabetizare ?

Fata a încremenit în mijlocul curţii.

— Păi eu... Ce vrei, Vanka ?

— Dar comitetul ţărănesc ? Dar ăia pe care îi patronăm ? Dar gazeta de perete ? Dar colţul lui Lenin ? n-o slăbea Vanka. Dar cooperativa ? Dar secţiunea de sănătate ? Dar Ajutorul Roşu Internaţional ? Dar grupa de apărare antiaeriană ? Dar „Prietenii copilului" ? Ia catadicseşte şi vino încoace...

Am ieşit împreună cu Zîkova. „S-avem pardon !" bombănea fata. Nu ştiu de ce, dar nu mă

trăgea inima de loc să mă conversez cu ea, aşa că am mers în tăcere.

În curte, l-am văzut pe lunganul căruia Vanka îi spunea Paşka. Am intrat în vorbă cu el.

— Ia ascultă, tu eşti ţăran de te interesează problema pămîntului ?

— Tata a fost ţăran mai demult, mi-a răspuns el pe dată. Eu... de unde, că de treizeci de ani sîntem la fabrică.

— Păi atunci ce-ţi veni să discuţi cu Vanka despre pămînt ?

— Am eu o chestie, a rostit tărăgănat flăcăul, şi deodată a tăcut şi m-a privit bănuitor. Tu eşti în partid, ori nu ?

— Sînt.

— Cu toate astea, lunganul s-a grăbit să pună capăt discuţiei. „Vorbă multă· sărăcia omului" a mai mormăit el, şi a luat-o din loc.

Am de vorbit o mulţime cu Vanka.

16 iunie

Nu zău, Victor Şahov ăsta e un tip foarte ciudat. Vine azi la mine, ia un scaun sub el, stă aşa un timp fără să scoată o vorbă şi numai ce mă-ntreabă :

— Te-ai hotărît unde dai ?

— Aproape. Dar tu ?

— Şi eu la fel. Şi-acum, ce faci ?

Am început să-i spun că citesc pe rupte la ştiinţe sociale, că tocesc la matematică şi că mă pregătesc de zor pentru examenul de admitere, dar el m-a întrerupt.

— Ia zi, o să-mi îndeplineşti rugămintea ?

— Depinde ce-mi ceri.

— Ascultă, eu am un frate, care a dispărut acum şapte ani. Nici nu mai ştiu dacă e în viaţă. Şi... cum să-ţi explic... există ceva care trebuie să-i ajungă neapărat în mînă, în cazul cînd s-ar întoarce.

— Ce anume ?

— Nimic deosebit... O cărţulie. Ştii... s-ar putea să se întîmple ceva cu mine... Ei, şi pentru orice eventualitate m-am gîndit să te rog pe tine.

— Mă rog. Dar tu ai un tată, nu ?

— În taică-meu nu-am-în-cre-de-re. Pe cînd tu, deşi dobitoc, eşti un om cinstit.

— Ascultă, mă, lepră ! l-am repezit eu, furios la culme. Caută pe un altul mai deştept. Că eu nu-s mai dobitoc decît tine, ca să îndeplinesc asemenea comisioane suspecte.

— Va să zică, nu vrei ?

— Nu.

— Atunci, du-te dracului. S-a ridicat, a făcut cîţiva paşi, prin odaie, ca şi cum ar fi vrut să-şi dezmorţească mădularele şi, cînd să iasă, a întors capul spre mine :

— Şi zii, chiar nu vrei ?

— Ia mai du-te-n... şi nu mă mai bîrîi la cap.

— Nici dacă-ţi cad în genunchi ?

— Atunci o să-l chem pe taică-meu ca să rîdem împreună de tine.

— Ascultă, Kostea. Prea puţin îmi pasă dacă-mi îndeplineşti sau nu rugămintea. În general totul mi-e indiferent. Un lucru nu înţeleg — de ce tu, care te-ai arătat întotdeauna un bun camarad, re-

fuzi să-mi îndeplineşti o rugăminte, poate cea din urmă ?

— Cum vine asta : „cea din urmă" ? Ce ţi s-a năzărit că o să se întîmple cu tine ?

— Ştii... mă tem... că, o să mi se întîmple ceva. Nu-ţi spun ce, tot nu eşti în stare să pricepi cu bila ta !

— Care bilă, mă, ei, drăcia dracului !

— Păi aşa, ceva rotund şi neted. N-ai asperităţi.

— Şi tu cum eşti ?

— Nu merită să discutăm, zău. Prin urmare, ne-am înţeles : eu îţi încredinţez o carte şi tu ai s-o dai lui frate-meu, dacă vine şi întreabă de mine.

— Hai, pică-ncoace cu ea, lua te-ar dracu ! Atîta vreau să ştiu nu-i cumva ceva contrarevoluţionar ?

— Nu-i nimic contrarevoluţionar. Pricepi ? Tu poţi s-o citeşti cît vrei. Dar să n-o arăţi şi să n-o împrumuţi la nimeni. N-aş vrea s-o mai vadă şi altcineva.

Zicînd acestea, mi-a vîrît în mînă un sul şi a plecat. Fireşte, am desfăcut sulul numaidecît. Era o cărticică veche de tot. Pe copertă scria :

„Călindarul pe anul o mie opt sute trei A.M., din cărţile prinţului Vitali Feodorovici Şahovskoi".

Apoi venea calendarul. Între file am găsit un bilet. Slovele aveau nişte înflorituri ciudate, cerneala era ştearsă. Iată ce scria în bilet :

„Către urmaşul meu.
Fii mason.

Ordinul masonilor este o confrerie secretă mondială, avînd drept ţel a călăuzi omenirea întru făurirea edenului pe pămînt, înspre veacul de aur al iubirii şi adevărului, înspre împărăţia Astreei.
Urmaşul meu, fii mason !"

Am mai auzit eu cîte ceva despre masoni : că se adună noaptea, în mare taină, că se împung ca în joacă cu spadele, apoi unul dintre ei se culcă într-un coşciug şi face pe mortul, iar ceilalţi, ca să se convingă că e mort, îl pocnesc peste scăfîrlie. Nu mai ştiu care cadic ne-a spus că cei mai mulţi masoni sînt burghezi, cu toate că o fac pe „zidarii liberi".

Am răsfoit mai departe calendarul lui Şahov şi-am găsit multe lucruri interesante, ca bunăoară aceste versuri scrise de mînă :

De-ţi vei pleca urechea la glasul suferinţei
Dacă pe bieţi orfani cu drag vei milui,
Şi celor obidiţi de fi-vei de priinţă,
Ferice ţie ! Raiul în tine vei găsi.

Am găsit apoi la diferite zile nişte însemnări aşternute de aceeaşi mînă (şi presupun că toate astea au fost scrise de prinţul Şahovskoi, doar calendarul era al lui).

Febr. 20.

Logofătul a pus să fie biciuit mujicul meu Timofei Ipatov, pentru lene. Eu i-am dat lui Ipatov leacuri cu care să-şi oblojească dîrele sîngerînde de pe spinare. Oare au să-i fie de ajutor ?

Am cumpărat un murg, Soroka. E bălţat şi cu tărcături. Plătit o sută zece arg.

Tot azi am vîndut de veci trei familii lui Gorînski. Încas. arvună optzeci. De primit total trei sute arg.

La 26 d. a. şi a doua zi pînă la ceasurile douăsprezece din noapte noi am avut o bătălie cu franţujii (scrie în buletin).

Am cumpărat o iapă roşcată, bălţată, plătit o sută douăzeci arg.

Am cumpărat o psaltire din anul o mie cinci sute şaizeci şi patru.

Martie 24. Argata Fekluşka a fost biciuită pentru dezmăţ. I-am dat leacuri.

„Şi celor obidiţi de fi-vei de priinţă,
Ferice ţie! Raiul în tine vei găsi."

(Din imnul „masonilor")

Martie 24. Sidorka, valetul, s-a pristăvit. Toate leacurile-s păcăleală. Să mă învoiesc cu Gorînski să-i mai vînd şase familii. A mai adus el vorba.

Rîndurile astea le-am aşternut la Pşenicişce unde

Stau singur-singurel,
Şi scriu în carneţel.

Pe ziua de 4 am făcut înştiinţare prin buletin că mi-a fugit Gavrilka, iar azi, în 8, s-a înfăţişat. I-am dat leacuri logofătului Anfim.

În 3 ale lunii s-a prăpădit mujicul meu Timofei Ipatov. A fost un mujic de ispravă, cinstit, aşezat şi bun gospodar, drept care, odihnească-l Doamne.

S-au dus anii tinereţii
Florile s-au veştejit
E atît de aproape bătrîneţea
E atît de aproape de mormînt.

S-au veştejit pe lume toate.
Ei şi? Te întreabă şi socoate:
Ce e o zi, un an, o mie,
De-s toate doar nimicnicie!

Scrie în buletin că Poarta Otomană şi-a vestit hotărîrea de a înlocui pe viitor în hîrtiile oficiale termenul „curtea franceză" cu titulatura: „Împărat şi Padişah al Franţei". La München s-a celebrat cununia Augustei-Amalia, principesă de Bavaria, cu Beauharnais, vicerege al Italiei, alesul lui Bonaparte, cu care prilej a primit numele de Eugeniu Napoleon. Bonaparte e un mişel şi un uzurpator chit că e mason.

Iunie 16. Doi biciuiţi: logofătul Anfim pentru că n-a fost respectuos cu stăpîna lui şi argata, Fekluşka, din nou pentru dezmăţ. Le-am dat leacuri la amîndoi.

Iunie 23. Mă aflu la Pşenicişce, care mi-e atît de drag. Sînt ceasurile nouă de dimineaţă. Stau la fereastră, scriu aici aceste rînduri şi, uitîndu-mă la grădina înverzită, mă gîndesc la trecut. Îmi vin în minte cele din urmă versuri ale nemuritorului Gavrila Derjavin:

Apa vremii duce toate
Spre genunile uitării
Fapte, săvîrşiri, noroade,
Împăraţi cu-ai lor imperii

Indication 1—10. Crugul soarelui 3—7 Ciclul A 1.

2 — Jurnalul lui Kostea Riabţev — c. 1/406

Crugul lunii Fl—19 Temelia g 18. Epacta N-1-8. Pascalia : Omega.

*

Şi tot aşa pînă la urmă. Calendarul e plin, fireşte, de felurite aiureli de pe vremuri, dar un lucru reiese clar : boierul poruncea să se biciuiască oamenii, ca apoi să le dea leacuri şi să pretindă că prin asta „îi miluieşte pe cei obidiţi".

Am citit multe despre moşierii care aveau iobagi şi ştiu că erau nişte fiare, dar am sub ochi pentru întîia oară nişte însemnări aşternute de mîna unui asemenea moşier şi din care se vede că într-adevăr era o fiară.

O să-l întreb pe Viktor Şahov ce vor să spună toate astea şi dacă n-o să-mi poată da o explicaţie ca lumea, atunci să mă slăbească cu comisionul lui. Îmi pare că uite, cărticica asta, e îmbibată cu sîngele iobagilor biciuiţi şi stropită cu lacrimile de crocodil ale boierului căruia, chipurile, îi era milă de ei. Toate arată că acest prinţ Şahovskoi a fost o canalie de ultimă speţă !

20 iunie

Sînt în vizită la o mătuşă de-a mea la Voskresensk. Am păţit aici o chestie caraghioasă şi destul de tîmpită.

Mie îmi place grozav să hoinăresc prin pădure. E-atît de bine singur-singurel. Îţi pare că eşti un sălbatic şi că poţi întîlni la orice pas un duşman, de pildă un rinocer sau o cămilă nedomesticită.

Ieri m-am dezbrăcat gol-puşcă, am pitit hainele într-o scorbură, mi-am întipărit bine locul în minte şi, înarmat doar cu un ciomag zdravăn, am pornit-o în recunoaştere. Exact ca un vînător din America, despre care am citit într-o carte că a stat în pădure două luni încheiate. El susţine că dacă nu le faci nici un rău vieţuitoarelor pădurii — fiarelor, păsărilor, gîzelor — te lasă şi ele în pace.

La început a fost tare plăcut. Mergeam, mîngîiat de o boare blîndă, călcînd fără zgomot pe covorul de licheni. O clipă m-a fulgerat gîndul că dacă m-ar vedea vreunul dintre băieţii noştri n-aş mai scăpa în veci de glumele lor. Dar am şi eu un obicei : să experimentez, să încerc totul pe pielea mea. Ce-i drept, la sport sau la plajă, sîntem numai în chiloţi, dar asta-i altceva decît să fii în pielea goală. Nici nu se poate compara.

Am ajuns la un pîrîiaş şi m-am tolănit pe iarbă, în bătaia soarelui. Am stat aşa o bucată de vreme şi numai ce-au început să mă muşte ţînţarii. Am strivit eu vreo cîţiva, dar mi-am adus aminte că vînătorul cu pricina s-a dovedit consecvent pînă la capăt şi n-a răpus pe nimeni (afară doar de păstrăvii cu care se hrănea). M-am ridicat şi am luat-o din loc. Ţânţărimea — după mine. Văzînd asta, am zbughit-o la fugă. Într-un tîrziu, am reuşit să găsesc un locşor unde nu erau ţînţari — pe malul aceluiaş pîrîu, pe nisip. Aici mă sîcîiau în schimb nişte musculiţe groaznice. În ciuda lor am stat şi m-am prăjit la soare pe săturate. Cum vremea trăgea binişor spre asfinţit, mi-am zis s-o întind, mai cu seamă că aveam vreo cinci verste pînă acasă. Am pornit-o înapoi pe acelaşi drum, de-a lungul pîrîiaşului care se înfiripa treptat într-un rîuleţ

și, cînd am ajuns la craca frîntă știută de mine de la venire, am apucat la dreapta, pînă la un brad despicat. Și așa, din semn în semn, iată-mă la copacul cu scorbura unde-mi pitisem hainele. Dar copacul nu era acolo. Adică era, dar n-avea scorbură.

Am făcut degrabă cale-ntoarsă. Uite rîulețul, uite și craca cea frîntă. Luînd aminte la fiecare pas, am dibuit direcția cea bună, așa credeam eu. Deodată văd că se apropie niște țărăncuțe. Mă ghemuiesc într-un tufiș și țip :

— Hei, voi de acolo, treceți mai repede !

Ele rîd cu hohote și mă iau la rost :

— Auzi, nerușinatul ! Umblă prin pădure în pielea goală ! Ia să-l miluim cu vreo cîteva urzici !

Era un pîlc de fete. Unele s-au furișat în spatele meu, în timp ce altele rupeau urzici. Văzînd așa, am ridicat ciomagul și învîrtindu-l pe deasupra capului, m-am vitejit :

— Care se apropie, e vai de ea !

Ele s-au repezit înainte, rîzînd și scoțînd țipete ascuțite. Agitau urzicile în mînă, ca și cînd m-ar fi plesnit de departe. Am luat-o la goană. Fetele s-au prefăcut că se iau după mine, dar curînd au rămas în urmă.

Alergam așa cam de multișor. Se pornise un vînt care-ți făcea pielea de găină. Nu știam ce să mă fac. Într-un tîrziu, m-am văzut în marginea pădurii. Era încă lumină, dar soarele stătea să asfințească. Citisem despre voinicii din poveste cum își lipeau urechea de pămînt ca să audă dacă vine cineva. Am făcut și eu la fel. M-am purtat poate prostește, ca un caraghios, nu zic, dar să-l văd pe altul în locul meu ! Ei, mi-am lipit urechea de

pămînt și numai ce aud mugete și behăituri ! Se apropia o turmă. M-am bucurat, chibzuind că pe lîngă orice turmă se cuvine să fie și un cioban. Iată și turma. Dar să vezi drăcovenie : în loc să meargă în coadă, ciobanul venea în frunte : citea o carte și biciul se tîra după el pe pămînt. Fără să stau pe gînduri, l-am strigat :

— Ei, tovarășele !

S-a mirat, nici vorbă, numai că n-a lăsat să se vadă.

— Ce poftești ? zice.

I-am povestit toată tărășenia, rugîndu-l să-mi dea o mînă de ajutor.

— Păi cum era scorbura ?

I-am spus că era mare și adîncă, cum nu cred să mai fie alta în pădure.

— O fi scorbura de la rîpa lui Kuzka, a făcut el pe gînduri. Mda, cred că e aia. Hei, Filip, ia vină încoace !

De undeva din spatele vacilor a țîșnit un băiețel care înota într-o uriașă haină de oraș. Ciobanul a luat haina de pe el și mi-a întins-o :

— Pînă una-alta, barem acoperă-ți rușinea.

Am pus haina pe mine, ciobanul i-a spus puștiului să aibă grijă de turmă și haida cu mine să căutăm scorbura. Eu îl tot cercetam pe furiș cu privirea. Mi-am zis că trebuie să fie foarte tînăr de ani și l-am întrebat :

— Ce citești ?

El mi-a întins cartea. Mă uit : „Părinți și copii", de Turgheniev.

Mă ia gura pe dinainte, și-l întreb :

— Și înțelegi tot ce scrie ?

— Fireşte, mi-a răspuns el, fără urmă de supărare. Altminterea, la ce aş mai citi-o ?

— De unde ai luat cartea ?

— De la biblioteca brigăzilor agro-silvice.

— Faci parte din ele ?

— Păi cum ! Toţi ciobanii, cu toate că-s muncitori sezonieri, ţin de agro-silvică. Ciobanul nu-i şi el om ? Da tu cine eşti ?

— Am terminat şcoala generală şi mă pregătesc să dau la facultate.

— La care ?

— Încă nu m-am hotărît. Cred că la literatură.

— Iar eu îmi tocesc creierii la fizică şi matematică.

M-am oprit uimit locului :

— Cum adică la fizică şi matematică ?

— Uite aşa. Anul trecut mi-am ros coatele toată iarna prin biblioteci, la oraş. La fel o să fie şi anul ăsta.

— Bine, păi... eşti cioban !?

— Şi ce-i cu asta ? Vara — cioban, iarna — student.

— Asta-i bună ! Şi cum te cheamă ?

— Am un nume savant de tot : Afinoghen, dar băieţii m-au poreclit Finagent.

— Ia stai, tu ai terminat şcoala ?

— Nu, secţiunea judeţeană de învăţămînt m-a ajutat să intru la universitatea muncitorească şi de-acolo am intrat la facultate. Ei, uite şi rîpa lui Kuzka, uite şi scorbura pe care o cauţi !

Într-adevăr, era chiar scorbura cu pricina. Mi-am scos degrabă ţoalele şi m-am îmbrăcat. Ciobanul s-o întors la turmă fără să mai zăbovească.

26 iunie

M-am întîlnit cu Silva Dubinina. Din prima clipă, mi-a mărturisit încîntată că învaţă stenografia. Zice că semnele-s floare la ureche, principalul e să capeţi îndemînare. Cel mai mult o bucură faptul că n-o să mai depindă de părinţi. La ea acasă nu s-a schimbat nimic. Bătrînii Silvei s-au şi judecat de cîteva ori, dar taică-său nu vrea să plece din casă în ruptul capului. De altfel, nici maică-sa nu pare să dorească asta.

I-am povestit despre Viktor Şahov şi ea a recunoscut că e un băiat tare ciudat, poate chiar nebun. Mi-a părut tare rău că n-aveam la mine cărticica lui Şahov s-o vadă şi Silva.

La despărţire, îmi tot scutura mîna. Cînd să ne luăm rămas bun, mi-a spus :

— Nu ştiu dacă mă înţelegi, Vladlen, dar sînt nebună de bucurie că n-am să mai depind de nimeni. Cînd ai o mentalitate de bărbat, e foarte greu să realizezi ce ne-a dat revoluţia nouă, femeilor.

Pe mine mă cam umfla rîsul.

— De unde ştii tu cum se simţeau femeile înainte de revoluţie ?

— O intuiesc, a rostit grav Silva. Noi intuim asta din naştere, odată cu laptele pe care-l sugem, dar tu nu poţi s-o înţelegi. Gîndeşte-te numai, mentalitatea femeii a fost răsturnată pe toată linia cu susul în jos. Secole în şir, ea a depins total de bărbat din punct de vedere material, de parcă ar fi fost legată cu lanţul de el, şi deodată — poftim ! Ştiu prea bine cum vă purtaţi voi, băieţii, cu fetele — chiar şi cei mai cumsecade : întîi pipăială,

apoi trăieşte cu ea o săptămînă-două, şi după aceea, adio !

— Şi de unde ştii ? m-am mirat eu.

— Ştiu, pentru că am văzut multe cazuri. Şi fata trebuie ori să nască, ori să facă raclaj. Nu, mersi ! Femeia să suporte toate consecinţele, iar dumnealui, domnul şi stăpînul, să plece cu nasul pe sus : nu ştiu, n-am văzut, nici pe-acolo n-am trecut ! Mai mult, tot ei, nemernicii, vorbesc cu dispreţ despre cea în cauză : că e aşa şi pe dincolo, că uite ce crimă a săvîrşit ! Tu, Riabţev, s-a îndîrjit şi mai şi Silva, ştii oare că pînă şi azi, în Anglia, o fată care, cum se spune, a păcătuit, n-are acces în nici o casă aşa-zisă onorabilă ?

— Păi, ăia-s burghezi, dă-i dracului !

— N-ai dreptate ! Aici e vorba de un anumit cod de norme morale, care se extinde invizibil chiar şi în clipa de faţă asupra întregii lumi. Parcă la noi, într-un cartier muncitoresc, mamele nu s-ar uita chiorîş la o „asemenea" fată ? La ce să căutăm departe ! Uite, tu, bunăoară, eşti perfect în privinţa asta ? Ţie nu ţi-ar păsa dacă fata s-a culcat cu altul înainte ?

— Zău dacă mi-ar păsa !

— Minţi ! a izbucnit Silva. Tocmai că nu ţi-ar fi de loc indiferent ! Şi-apoi, aici nu-i vorba numai despre raporturile între sexe, ci şi de altceva. Acum n-am timp să discutăm despre asta, dar vreau să înţelegi că noi, femeile, am fost dez-ro-bite, că nu mai sîntem sclavele bărbatului, domnul şi stăpînul din trecut, că sîntem egale, ba chiar superioare vouă, pentru că aducem oameni noi pe lume, iar voi nu, şi-n afară de asta o să vă întrecem în

toate domeniile — vom fi ingineri, căpitani de nave, inventatori, creatori...

— Orice cap e o torţă arzîndă ! i-am curmat eu avîntul.

— Cu-uum ? a frînat Silva în plină viteză. Cuvintele astea le auzisem de la un orator. Orice cap e o torţă arzîndă. Orice inimă — o pandelă curată. Orice gînd — un borcan cu dinamită.

Am izbucnit amîndoi în rîs.

— Ce-i aia pandelă ? m-a întrebat Silva.

— Habar n-am. Atunci cînd doi inşi vorbesc în rime, aşa-mi pare. Hai, tovărăşico, recunoaşte că n-ai scos toate astea din capul tău.

— Cum adică ?

— Uite-aşa. Ai auzit şi tu undeva şi-ai ţinut minte. Recunoaşte !

— Nu zic, se prea poate ca multe din ce-am spus să le fi auzit pe undeva, dar ce importanţă are, de vreme ce şi eu simt la fel ? De altfel, te-am prevenit că nu poţi să înţelegi — şi nu numai tu, nici un bărbat n-ar fi în stare să înţeleagă ceea ce ne-a dat revoluţia nouă, femeilor.

— Mă rog. Ia spune, te-ai hotărît încotro apuci ?

— Eu mă-nscriu la medicină.

— Care va să zică, doctoriţă ? Dacă peste vreo cinci ani vin la tine şi-ţi spun : doctore, mă doare burta, tu ce-o să-mi prescrii ?

M-a înşfăcat de guler şi a început să mă zgîlţîie zdravăn, în vreme ce eu mă zbăteam să scap.

— Silfido ! Dă-mi drumul, răutate, de nu o să te spun la toţi pacienţii tăi că eşti o bătăuşă !

30 iunie

Nici n-am intrat bine pe poarta fabricii că fereastra de la comitet s-a deschis şi m-a strigat Vanka :

— Vino repede, Kostea, am o treabă cu tine ! De cum m-a văzut în birou, mi-a şi spus ce şi cum :

— Avem de furcă cu sezonierii, pricepi ? Am trimis-o la ei pe Ganka Cij — cît pe ce s-o ia la bătaie, iar Paşka — l-ai văzut şi tu — un gogoman, atîta-i de el ! Dă-le o mînă de ajutor, poate că împreună... Sînt şi băieţi buni printre ei, conştienţi, cu ceva nivel, pricepi ? Dar e şi un moş, un fel de mai mare, sau aşa ceva. Ei îi spun „ştabul". Ei bine, cînd zice ştabul o vorbă, gata, s-a isprăvit. Despre religie nici nu-i chip să deschizi gura. Întîi şi întîi te-ntreabă în ce crezi tu şi dacă spui că nu crezi în nimic, se uită la tine chiorîş. „Minţi, zic, tu te-nchini la un con de brad !" „Asta de unde aţi mai scos-o ?" te miri tu. „Păi, de ce alta ţi-o fi zicînd sukomol ! [1]" „Şi unde-aţi văzut voi ciotul ăla ?" „Păi, la voi, deasupra porţii, şi e însemnat cu un petec roşu. Vă ţine loc de icoană"... Încearcă de te înţelegi cu ei ! „Dumnezeului vostru, spun ei mai departe, îi zice Karl Marl, are mustaţa cănită şi e poruncă de la stăpînire să i se ridice peste tot idoli şi să li se dea să bea sînge creştinesc."

— Nu, zău, mai există azi asemenea specimene ?

[1] *Sukomol* = comsomol (rostire stîlcită). Joc de cuvinte intraductibil : *suk* = ciot, cracă, *mol*, de la *molitsea* = a se ruga.

— Ştii, ăştia-s din ţinutul Mari, dar nu sînt toţi aşa. Cel mai al dracului e moşul şi, din nenorocire, nimeni nu iese din cuvîntul lui. Uite ce e. Azi e duminică şi oamenii sînt în barăci. Gania Cij e-acolo şi-acuşi porneşte şi Paşka. Tu du-te cu el, tot stai degeaba...

Încă înainte să ajungem la barăci, am auzit un zvon de glasuri aţîţate. Pe o stivă de scînduri şedeau mai mulţi băieţi, iar o fetişcană cu o băsmăluţă roşie, despre care mi-am zis că trebuie să fie Ganka Cij, discuta aprins cu un bătrîn.

— Cu sukomolii noi nu stăm de vorbă ! se răţoia bătrînul. Aşa că, rogu-te, fătucă, dă-ne pace. Că ţinem toţi cu puterea cea nouă, aiasta noi am dovedit-o în zilele războiului ţivil, cînd cu Tolceak [1]. Şi n-avem trebuinţă să vii matale să ne dai poveţe !

— Stai, nene, să spui şi eu o vorbă, a încercat să-l întrerupă Ganka.

— Întîi şi întîi, fătucă, eu nu-ţi sînt nene. Pe urmă află că flăcăiaşii mei au frica lui Dumnezeu ! Nu ca voi ceştilalţi, bisăricoşii [2] ; v-au momitără cu o cîrpă şi-n cîrpa aia stă ascuns necuratul. Pfiu, ptiu, ptiu ! Du-te de unde-ai venit ! La voi, fetele umblă-n nădragi scurţi, de-şi arată goliciunea. Ptiu !

Văzînd că nu-i chip să o scoată la capăt cu moşul, Ganka s-a apucat să-i prelucreze pe băieţi :

— Tovarăşi, se conturează în mod categoric o ofensivă a capitalismului mondial ! Burghezia in-

[1] Stîlcit în original, e vorbă de generarul Kolceak

[2] Credincioşii de rit vechi erau împotriva preoţilor şi a bisericilor

ternaţională pune la cale o nouă intervenţie! În concluzie, trebuie să ne ridicăm nivelul politic, tovarăşi! Şi cum voi sînteţi meseriaşi particulari, iar eu, orişicît, sînt muncitoare la fabrică, vă spun că aveţi datoria să veniţi în sprijinul fiecărui proletar...

Tocmai cînd Paşka şi cu mine ajungeam la barăci, moşul şi-a repezit mîna spre capul Gankăi, vrînd să-i smulgă basmaua.

— Leapădă, fătucă, pecetea lui antihîrţ şi pocăieşte-te, de... striga el.

Ganka i-a dat un brînci şi moşul, spre hazul tuturor, a venit de-a berbeleacul, isprăvindu-şi vorba trîntit pe jos:

—... zmăţato!

— Mare lucru şi sportul! mi-a şoptit Paşka, în vreme ce Ganka şi-a urmat cuvîntul, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat:

— În concluzie, tovarăşi! Ofensiva capitalismului împotriva oamenilor muncii, care se manifestă în prezent, trebuie lichidată complet şi în întregime, în ansamblu şi fără rezerve! Eu stau şi mă mir că acest tineret roşu, adică voi, nu vă înscrieţi în comsomol. La noi în fabrică activează nu mai puţin de treizeci la sută din muncitoare... La noi...

Fără ca noi să fi băgat de seamă, îndărătnicul moşneag scoase de undeva o lăturoaie şi, venind furiş pe la spate, a pocnit-o cu sete pe Ganka. Fata s-a clătinat într-un fel ciudat, a dat afară aerul din piept şi s-a lăsat încetişor la pămînt.

Paşka s-a repezit ca un tigru asupra bătrînului, i-a smuls scîndura din mînă şi, rotind-o cu vîjîit pe deasupra capului, a răcnit ameninţător:

— Care vas' zică, de ăştia-mi sînteţi? Care vas' zică, sări la bătaie?

— Păi ea de ce... mi-a repezit un pumnoi în furca pieptului? a bombănit moşul.

— Diavolilor! a urlat Paşka, înaintînd mereu şi desenînd opturi cu scîndura în aer. Auzi!... Vine omul la voi să vă vorbească despre pămînt... despre pămînt, bă, nenorociţilor, despre legume şi zarzavaturi... Şi voi, care vas' zică, cu parul, ai? Fi-v-ar să vă fie de aborigeantă! Măcar că şi eu-s grădinar...

— Ticăloşii! a gemut Ganka. Drept unde mă doare m-a nimerit. Haidem de-aici, Paşka! Dă-i dracului!

— Ba nu, nu putem lăsa lucrurile aşa! am strigat eu, apropiindu-mă de bătrîn. Ei, moşule, dumneatale nu cunoşti legile sovietice? Bătaia e interzisă. Vei fi tras la răspundere! Voi toţi sînteţi martori. Mergem numaidecît la miliţie.

— Eu nu mă sperii de pecetea lui antihîrţ. Merg unde pofteşti! s-a ţinut moşul băţos.

— Lasă-i dracului! a stăruit Ganka. Miliţia n-a-re ce face aici. Hai, tovarăşi. Să mergem.

4 iulie

Am ţinut să-l conduc pe Nikpetoj. Această ultimă întîlnire mi-a lăsat o impresie tare ciudată. Mă voi strădui să arăt cît mai exact tot ce-am discutat cu el.

Nikpetoj spune că poţi uşor caracteriza omul după natura lui socială, ba mai mult — chiar şi faptele sale. Aşa e, fireşte, ceea ce nu-mi place e

că Nikpetoj însuşi le cam încurcă. A venit vorba despre Vanka Petuhov.

— Petuhov e un proletar sută la sută, a spus Nikpetoj.

— Înainte vindea ţigări, deci a fost negustor — asta nu contează ?

— Fireşte că nu. În timpul războiului civil, mulţi dintre muncitorii adulţi făceau şi ei brichete pe care le vindeau, dar asta nu înseamnă că au devenit meseriaşi particulari.

— Bun. Dar despre Elena Nikitişna ce credeţi ?

— Noi toţi, dragă Kostea, sîntem nişte intelectuali declasaţi, mi-a răspuns Nikpetoj cu un fel de regret. Înainte eram în slujba burgheziei, iar acum sîntem în slujba proletariatului. Şi această contradicţie, ca şi contradicţia dintre cele două sisteme pedagogice cu care am avut noi de-a face, era fatal să influenţeze calitatea muncii noastre.

— Dumneavoastră sînteţi foarte conştiincios în muncă, aşa că...

— Asta nu-i de ajuns. Ca să realizezi într-adevăr ceva bun, trebuia să te naşti şi să creşti în această atmosferă.

— Nikolai Petrovici, am cunoscut nu de mult un muncitor tînăr, Paşka Brîcev. Ei bine, Paşka ăsta n-a fost niciodată la ţară şi totuşi vorbeşte mereu despre pămînt. Cum l-aţi caracteriza dumneavoastră ?

— Nu văd nimic neobişnuit aici. În general, Rusia este în cea mai mare parte o ţară de ţărani şi fiecare muncitor îşi trage rădăcinile din această pătură, într-o măsură mai mare sau mai mică.

— Dar eu, cum credeţi, ce sînt, din punctul de vedere al apartenenţei de clasă ?

— Tu ce crezi ?

— Ştiu şi eu ? Mi-ar plăcea să fiu proletar.

— Mda, pe tine e greu să te definesc, a murmurat Nikpetoj pe gînduri. Cert e însă că stai mai bine decît noi. Bunăoară, eşti perfect edificat asupra răspunderii pe care o ai faţă de viaţă, faţă de clasă, şi asta ţi-e de mare ajutor. Pe cînd eu, bunăoară...

Nikpetoj a făcut cîţiva paşi prin odaie şi a oftat.

— Eh, dragă Kostea, ce ştii tu. Viaţa s-a dovedit mai puternică decît mine. La început, nici n-o luam în serios... Ştii cum am fost crescut ? Ar merita să-ţi vorbesc mai mult despre asta dar... nu mai am cînd. Totuşi am să-ţi spun un amănunt grăitor în ordinea mea de idei. În copilărie, ori de cîte ori făceam vreo poznă, mîncam o bătaie zdravănă. Eu plîngeam, urlam ca din gură de şarpe. Atunci tata îl striga pe rîndaş şi amîndoi mă tîrau la grajd. În grajd aveam o vacă mare şi fioroasă la vedere. Vaca rumegînd într-una, se uita la mine, suflînd pe nările ei uriaşe. La început mi-a fost frică de ea, pînă într-o zi... pînă într-o zi cînd m-am căţărat pe iesle şi m-am apucat s-o scuip, căznindu-mă anume s-o nimeresc într-o nară. La fel am făcut şi cu viaţa. La început mi-a fost frică, dar apoi — s-o nimeresc într-o nară, s-o nimeresc neapărat într-o nară ! Vaca a răbdat destulă vreme, şi, în timp ce o scuipam, ea rumega nepăsătoare. Pînă într-o zi, cînd i s-a urît să tot primească atîtea scuipături şi s-a pornit să mugească înspăimîntător şi plină de năduf, după cum mi s-a părut mie. A mugit aşa îndelung, iar eu, mort de spaimă, stăteam încremenit pe iesle,

convins că dintr-o clipă în alta mă va lua în coarne. Dar ea a mugit cît a mugit şi pe urmă s-a pus iarăşi pe rumegat... „Aşa ?" mi-am spus eu şi, luînd o mînă de fîn, l-am mărunţit bine între palme şi l-am zvîrlit în nări ochind cu grijă. După aceea, am aţipit. Nu-i prea comod să dormi de-a-n picioarele şi încet-încet lunecam jos de pe iesle. Ochii mi s-au închis şi am început să visez, cînd, deodată, m-a trezit un trăsnet cumplit, ori poate o bubuitură de tun, ori poate zgomotul acoperişului prăbuşit peste mine. Am sărit ca ars, cutremurat pînă la ultima fibră a fiinţei mele. Ce era ? Nimic deosebit — strănutase vaca ! Atunci m-am înfuriat. Am mărunţit un maldăr de fîn şi m-am apucat să-i arunc în nări cu ghiotura. Şi ce crezi, Kostea, că a făcut vaca ? O vreme s-a uitat cu nedumerire la mine, pe urmă, pe urmă... pe urmă mi-a întors spatele.

— Asta-i tot ? am întrebat eu, închipuindu-mi-l foarte clar pe micuţul Nikpetoj cocoţat pe iesle, cum zvîrlea cu tocătură de fîn în nările vacii.

— Din păcate, da. Şi din păcate, analogia e valabilă pînă la capăt. Viaţa e pentru mine ca şi vaca aceea din copilărie.

— E absurd, Nikolai Petrovici ! N-aveţi de ce să fiţi atît de nemulţumit de viaţă. Toată lumea vă iubeşte şi vă respectă...

— Tocmai asta e, nu toată lumea ! m-a întrerupt Nikpetoj. Şi acum, la despărţire, fiindcă te-am indispus cu povestea asta tristă (de fapt, eu nu eram cîtuşi de puţin indispus !) să-ţi spun o anecdotă — istoria Rusiei întruchipată de diverse personaje —vrei ?

— Mie nu-mi prea plac anecdotele, dar n-are a face, vă ascult.

— La drept vorbind, nu-i o anecdotă, e o poveste adevărată, al cărei erou, un oarecare cetăţean Romanov, se numără printre cunoştinţele mele. Acest Romanov a avut o droaie de feciori, cărora le-a dat nume luate din istoria Rusiei — desigur aşa cum a învăţat-o el pe vremea lui — în ordine cronologică. Oleg, Igor şi Sveatoslav nu i-au plăcut pentru că ei au murit de tineri. Ivan cel Groaznic nu i-a plăcut din pricina cruzimii, pe Boris Godunov l-a trecut cu vederea învinuindu-l de impostură, pe Vasile Şuiski de viclenie. În schimb l-a cinstit pe Mihail, ca pe un simbol al păcii statornicite în statul rus după o perioadă de tulburări şi a dat acest nume feciorului cel mare. Alexei, deşi supranumit „Prea-Blîndul", nu s-a remarcat prin nimic altceva, drept care l-a trecut şi pe el cu vederea. Virtuţile lui Petru cel Mare au făcut ca feciorul următor să se numească Petru. La Pavel nu s-a oprit fiindcă a fost nebun. Al treilea fecior a primit numele de Alexandru, în amintirea lui Alexandru I şi în sfîrşit, al patrulea numele de Nikolai, întru cinstirea „fericedomnitorului". Prin urmare, şi te rog să reţii, această onoare a revenit perioadelor de început ale secolelor XVII, XVIII, XIX şi XX. Iubitorul părinte chiar aşa le şi spunea feciorilor săi : Pe Mişa îl striga „al şaptesprezecelea", pe Petea — „al optsprezecelea", pe Saşa — al nouăsprezecelea", pe Nikolaşa „al douăzecilea.

— Păi, ce istorie a Rusiei e asta ? am pufnit eu cu dispreţ. Ăştia doar sînt ţari.

— Întocmai, dragă Kostea. Așa se învăța înainte istoria. Și eu am predat la fel, în școala veche, firește. Dar anecdota mea nu sfîrșește aici. Deodată, totul s-a învălmășit, concepțiile, ca să vorbim la figurat, au fost date peste cap. Mișa, Petea și Sașa au murit vitejește cu prilejul ocupării de către trupele lui Denikin a unei crîșme la Melitopol : după cucerirea orașului, tustrei s-au îmbătat criță și au fost împușcați — de către agenți secreți bolșevici, după cum susține tăticul lor. Rămînea Nikolașa. Îngerul păzitor al cărui nume îl purta băiatul s-a prefăcut de mult în scrum undeva într-o pădure din apropierea Ecaterinburgului și tăticul a băgat de seamă că taman de atunci îl paște ghinionul și pe Nikolașa : se apucă să fabrice vax — îi iese un terci cleios și scîrbos ; transportă niscaiva făină — nu există să nu-l oprească vreo brigadă pentru colectarea de produse agricole ; se încadrează și el undeva — hop, și vine reducerea schemei ! Vremurile grele l-au făcut pe cetățeanul Romanov să-și schimbe numele în Marseliezov. Iar acum se ține de capul lui Nikolașa să-i urmeze pilda. Nikolașa, nu și nu ! Cetățeanul Marseliezov își face reproșuri amare : „De ce oare nu i-am spus și eu Lev, în onoarea... în onoarea...". Știi și tu în onoarea cui anume. Și pe ascuns a început să-i spună Lev.

— N-am înțeles nimic, Nikolai Petrovici.

Nikpetoj vorbea într-un fel cum nu-l mai auzisem și, ca să fiu sincer, mi-a fost penibil să-l ascult. Iar anecdota nu mi-a plăcut nici de frică.

— De ce mi-ați spus anecdota asta, Nikolai Petrovici ?

— Vezi tu, dragă Kostea, există o problemă care mă deprimă. Problema intelectualității rîse. O să discutăm noi odată mai pe larg.

Ce amestec are aici intelectualitatea ? Te doare inima cînd profesorul la care ții cel mai mult începe să umble cu cioara vopsită și se transformă sub ochii tăi într-un ipocrit. Vanka Petuhov nu-i prea încîntat de el și nu degeaba.

6 iulie

Silva nu se desparte de caietele ei de stenografie și notează tot ce aude. Cînd stăm la taifas, vorbește și în același timp notează în caiet. I-am relatat discuția cu Nikpetoj.

— Dacă eram mic-burgheză, îmi închipuiam negreșit că are ceva aici — și a dus mîna la inimă.

Vorbește și notează neobosită. M-a cuprins invidia și am întrebat-o ce crede ea că aș putea face ca să am un cîștig permanent. M-a sfătuit să învăț limbi străine, de pildă engleza sau franceza, întrucît aș putea cîștiga cu traducerile. Dar eu unul nu prea cred c-aș avea răbdare să stau lipit de scaun.

8 iulie

Azi am primit o săpuneală zdravănă. A fost prima dată că m-am dus la Vanka Petuhov după cele întîmplate.

Am ajuns la fabrică în timpul pauzei de prînz. La comitet era mare forfotă, dar Vanka m-a zărit numaidecît și a strigat în gura mare :

— Uite c-a poftit pe la noi și dumnealui, care se pricepe ca nimeni altul să taie frunză la cîini !

Țin să spun că nu-mi place tonul de comandă pe care îmi vorbește Vanka de la o vreme. O fi el activist, prins pînă peste cap de fel și fel de sarcini, dar asta nu înseamnă că poate să-mi arunce față de toți asemenea cuvinte, fără măcar să catadicsească să-mi spună și mie ce și cum.

— De ce strigi ? i-am retezat-o eu. De la un timp încoace te porți de parcă ai fi Chamberlain, zău așa.

El, de colo :

— Mai bine spune cum te-ai descurcat cu sezonierii ?

— Ascultă, eu nu-ți sînt subaltern și nici nu fac parte din celula ta, așa că te rog să nu-mi dai ordine.

— I-auzi la el ! s-a rățoit Vanka. Indiferent din ce celulă ai face parte, ți-ai luat sarcina să duci muncă de lămurire cu sezonierii, și tu ai dat bir cu fugiții.

— Nu-i nimic de făcut cu ăia, am căutat eu să mă apăr.

— Ce vorbă-i asta ? Cum adică nu-i nimic de făcut ? s-a aprins Vanka. Ba se pot face foarte multe, dacă nu te lași pe tînjală. Să-l luăm, bunăoară, pe moșneag. Cine-i el la urma urmelor ? Un spectru al trecutului blestemat, atît și nimic mai mult. Am discutat și eu cu sezonierii și știu că există printre ei și băieți minunați, gata să intre și azi în comsomol, fără să se sinchisească de turuiala bătrînului. Iar tu — gata : nu-i nimic de făcut !? Tu și cu... eroul ăsta de colea, puteți să vă luați de mînă.

Abia atunci l-am văzut pe Pașka. Stătea cu ochii în pămînt și își tot sucea șapca în mîini. I-am spus revoltat lui Vanka :

— Văd că tu comanzi ca un imperialist și un militarist, și eu nu sînt dispus să te ascult. Cînd o să fii mai calm, dă-mi de știre, să vin să ne consultăm într-o problemă.

— Tot elev ai rămas, mă ! m-a înțepat Vanka pînă să ies pe ușă. Îndată după mine a ieșit și Pașka. L-am întrebat.

— Totdeauna vorbește pe tonul ăsta ?

— Păi... cum altfel... dacă oamenii nu-s conștienți ? El duce în cîrcă toată munca de la fabrică. Și află că nu-l auzi mereu răstindu-se așa, s-a însuflețit Pașka deodată, și a zîmbit unui gînd al său. De felul lui e blînd... Eh, frățioare, de-ai ști cum e... Ce folos, dacă-l ia de la noi, a făcut el cu părere de rău.

— Cine-l ia ?

— Îl trimite să învețe la Institutul de iconomie. O să iasă iconomist și pe urmă ajunge director, făcu el plin de mîndrie. Ete cine-i Vanka al nostru !

Eu habar n-aveam de nimic și Vanka n-a găsit de cuviință să-mi sufle un cuvințel. Așadar, o să fie și el student ! În clipa aceea Pașka mă interesa însă mai mult decît el.

— Ia zi, ai discutat cu Petuhov despre pămînt ?

— Aș ! a mormăit Pașka cu jumătate de gură. Niciodată n-are timp !

— Să încerc să te ajut eu, vrei ? Mergem împreună la bibliotecă să ne documentăm...

— Nu se poate, e secret, rosti dintr-o suflare Pașka.

— Ce mare secret poate să fie? Doar sîntem amîndoi comsomoliști.

— Asta așa e, a șovăit Pașka. Dar vezi... mi-e să nu rîzi de mine, îngăimă el cu șovăială. Știi ce, las-că îți spun altă dată, bine? Că doar n-au intrat zilele-n sac.

13 iulie

S-a întîmplat ceva atît de îngrozitor, încît nici acum nu mi-am venit în fire. Mergeam pe stradă și numai ce o văd pe partea cealaltă pe Zin-Palna, palidă și speriată, alergînd undeva.

Am dat fuga și-am ajuns-o din urmă.

— S-a întîmplat o nenorocire, mi-a spus Zin-Palna. M-au chemat de la miliție. S-a împușcat Șahov. În gangul casei unde stă Velepolskaia.

Vestea asta mi-a tăiat picioarele. Iată de ce era Șahov atît de ciudat în ultima vreme și spunea mereu că o să i se întîmple ceva! Am însoțit-o pe Zin-Palna și curînd am ajuns la locuința Staskăi Velepolskaia. În fața clădirii era mare îmbulzeală. Milițianul nu lăsa pe nimeni înăuntru, dar nouă ne-a dat drumul. În gang nu era nimeni: pe Șahov îl duseseră într-un apartament nelocuit.

Ce-am văzut acolo n-am să uit niciodată: într-o cameră goală, un corp neobișnuit de lung zăcea întins pe podea... și nu avea chip. Așa cum aveam să aflu mai tîrziu, Șahov și-a meșterit singur un fel de pușcă. Arma i-a explodat în mînă și i-a făcut capul bucăți: pe semne că încărcătura a fost prea puternică. Pe pervazul unei ferestre ședea un milițian și scria ceea ce îi dicta cineva în palton

(doctorul), care nu știu ce tot făcea cu cadavrul. Am stat acolo foarte puțin — cam un minut — pentru că imediat au apărut niște sanitari cu o brancardă și au luat cadavrul: venise ambulanța. Dar am și acum toată scena înaintea ochilor.

— Am aflat că învață la școala dumneavoastră mulțumită unei legitimații de elev pe care i-am găsit-o în buzunar, ne-a lămurit milițianul, după ce Zin-Palna a spus cine este. Am mai găsit și asta, a adăugat milițianul, și ne-a arătat un plic voluminos pe care scria:

„Să fie înmînat lui Konstantin Riabțev"

Am spus că eu sînt Riabțev.

— Dacă-i așa, trebuie să ne răspunzi la cîteva întrebări. Mai ales că asupra sinucigașului nu s-a găsit obișnuita scrisoare prin care roagă să nu fie nimeni învinuit de moartea lui. Te rog să mă însoțești, cetățene Riabțev.

M-am dus la miliție și abia adineauri m-am întors acasă. M-am gîndit să notez totul. Interogatoriul a durat destul de mult: au vrut să știe dacă am fost prieteni intimi și alte lucruri de astea. După aceea m-au întrebat ce-a fost între Șahov și Staska Velepolskaia, la care eu am răspuns că nu știu nimic. Plicul nu conținea nimic care să intereseze miliția și mi l-au dat, dar numai după ce l-au desfăcut și cercetat. Încă nu m-am uitat bine prin el, am putut să văd numai niște versuri. Cei de la miliție au notat doar (din scrisoarea adresată mie) faptul că Viktor Șahov era în realitate Viktor Andreevici Șahovskoi, fost prinț și că și-a ascuns identitatea ca să fie primit în școală.

Mi-am amintit de calendarul pe care mi l-a dat cu puțin timp înainte: și acolo era vorba de un

prinţ Şahovskoi — pesemne bunicul, ori străbunicul lui Viktor.

Toate astea m-au întors pe dos. M-aş duce la Petuhov, la fabrică, dar e prea tîrziu.

14 iulie

Vanka era dus undeva, dar tocmai se terminase schimbul şi pe poartă a apărut Paşka Brîciev. Mi s-a părut mai înseninat la faţă, ca omul cînd are o bucurie. Cum m-a văzut, m-a luat de braţ şi mi-a spus :

— Vrei să facem o plimbare în pădure ?

În starea sufletească în care mă aflam, mi-era greu să fiu singur, aşa că am primit bucuros. Pe drum, Paşka trăncănea într-una. Eu îi răspundeam în silă, încît pînă la urmă şi-a dat seama şi el că e ceva la mijloc.

— Ce ai, mă, de eşti cu gîndul aiurea ? Vreun necaz ? Ori fata ta a început să vorbească cu altul ? Uite şi eu păţesc la fel, a urmat el, fără să-mi aştepte răspunsul. Cum îmi place şi mie o fată, gata, pică un marţafoi din ăia, o cobzăreşte şi mi-o suflă. Fata e gîscă rău, mă, urmă el, dînd din mîini. Dacă porţi pantaloni *cloche* sau burlan... dacă ai ceva papagal... şi-ţi mai pui şi cravată la gît, o dai gata cît ai clipi... Iar de activitatea obştească nici nu le pasă, toantele naibii.

— Nu-s toate aşa, l-am contrazis eu, numai ca să nu tac.

— Cu cestelalte se-ntîmplă taman pe dos ! a exclamat Paşka. Vorba ceea, din lac în puţ. I-am

spus eu aici uneia... Zîkova, o ştii... i-am trîntit-o de-a dreptul : vreau să-mi satisfaci... nesicităţile mele de fizic. Ce crezi că a făcut ? A vrut să mă pună în discuţia celulei... Cu chiu cu vai a înduplecat-o Petuhov să lase totul baltă. Mamă, ce m-a mai ocărît, ce m-a mai bruftuluit !

— Păi se poate aşa ? am rîs eu. Trebuia s-o scoţi întîi la plimbare, să-i vorbeşti despre stele, s-o duci la un film sau altundeva, să staţi îmbrăţişaţi pe o bancă... iar tu — hodoronc-tronc !

— Ţi-ai găsit s-o scoţi pe Zîkova la plimbare ! Aia n-are timp nici să răsufle. Nu uita, mă, că e... ac-ti-vis-tă — şi Paşka a rostit cuvîntul din urmă într-o şoaptă plină de veneraţie. Are la sarcini, aproape cît Petuhov. Iar tu — du-o la un film, staţi îmbrăţişaţi ! Păi şi pentru asta îţi trebuie timp !

— Păi tu cum ai vrea : un, doi, şi gata ? Asemenea lucruri nu se fac aşa... Ia stai : unde mă duci ?

Ieşiserăm de multişor din oraş, străbătuserăm un cîmp şi acum tăiam de-a dreptul prin ierburi şi tufăriş, călcînd peste muşuroaie, spre o ţintă numai de Paşka ştiută.

— Tu tot stăruiai să-ţi spun... chestia cu pămîntul... Acolo ne ducem... Dar bagă de seamă, frăţioare, e secret. Numai Ganka Cij mai ştie... în ea poţi avea încredere. Acum o să-ţi arăt şi ţie.

— Prin urmare, sînt şi eu vrednic de încredere ?

— Nu de asta, ci pentru că eşti băiat cu şcoală : poate îmi dai un sfat.

Paşka mergea cu nişte paşi de uriaş, fără să aleagă drumul, răzbea prin tufăriş, clefăia cu picioarele prin băltoace, de-şi stropise pantalonii şi cămaşa şi mă umpluse şi pe mine de noroi de sus pînă jos. Într-un tîrziu s-a oprit.

— Aicea e, m-a vestit el, şi s-a aplecat, descoperind de sub frunze o ciupercă înaltă, cu o pălărie neagră, puhavă. Ia te uită !

Eram nedumerit.

— Ce să văd ? Nu-i decît o ciupercă bătrînă şi putredă !

— Putredă pe dracu ! mi-a retezat-o Paşka plin de convingere. Asta-i ciupercă de sămînţă. Nimeni nu ştie să le înmulţească, m-auzi ! Să-ţi spun acuma ce scrie la carte despre ciuperci : avuţie na-ţio-na-lă ! Pricepi ? Naţională, care vas' zică a noastră, a Ureseseului... Ce mi-am spus : ia să văd, să controlez, care vas' zică, dacă ciupercile se nasc din alea mai bătrîne, precum plozii din muma lor... da ori ba ?

— Şi cum e ? Se nasc ? am întrebat eu, abia stăpînindu-mi rîsul.

— N-n-nu ştiu. Toată vara am făcut experienţe, dar degeaba... Gîndeşte-te numai în cîte feluri se pot pregăti ciupercile : uscate (Paşka număra pe degete), fierte, marinate... Oare la conserve merg ?

— Parcă. Ba mi se pare se face şi o salată de ciuperci...

— Deci, sînt bune şi la conserve. În unele ţări, prin străinătăţuri, cică nu-s ciuperci. Aşa să fie ?

— Tot ce se poate, da' nu ştiu sigur.

— Nu sînt. Cum te văd şi mă vezi. Acuma socoteşte ce de bănet se poate lua dacă te-apuci să creşti ciuperci şi le trimiţi în străinătate ?

— E o treabă rentabilă, fără îndoială. Dar... cum să le înmulţeşti ?

— Aşteaptă. Ţi-arăt numaidecît. Fii atent, acum vine ce-i mai important !

Paşka a răvăşit nişte grămăjoare de frunze rămase de anul trecut şi atunci am văzut în jurul ciupercii din mijloc cîteva ciuperci albe şi mititele.

— Astea-s ieşite din seminţe, m-a încredinţat Paşka foarte sigur de el.

— Bineînţeles, am încuviinţat eu. Mînătărcile şi alte ciuperci aşa se înmulţesc : lîngă ciuperca mamă apar nişte pui. Dar ce are asta cu înmulţirea artificială ?

— Cum de nu pricepi, caraghiosule ! s-a înfuriat Paşka. Ascultă : Ciuperca asta am însemnat-o — e adevărat ?

— Adevărat.

— Una la mînă. Am îngrijit-o ?

— Nu prea văd de ce îngrijire a fost nevoie, dar, mă rog, să zicem. Două la mînă.

— Şi a dat pui — trei la mînă — este ?

— Aici, uite, s-avem iertare. Dădea pui şi dacă nu te îngrijeai tu de ea. Ciuperca are spori şi sporii formează miceliul... asta se-nvaţă la naturale.

— Spori... miceliu... naturale... a mormăit cu dispreţ Paşka. Ce învăţaţi sîntem ! Păi, ce, eu degeaba am udat-o ?

— Cum, ai şi udat-o ?
— În fiecare seară — te joci ! Cum ieşeam de la lucru, veneam glonţ încoace.
— Părerea mea e că toată osteneala ta n-a avut nici un rost. O muncă cu totul şi cu totul neproductivă. Spune, în afară de Gania, n-ai mai arătat-o la nimeni ?
— La nimeni.
— Nici să n-o arăţi. O să rîdă de tine.
Paşka s-a supărat foc şi tot drumul la înapoiere n-a scos o vorbă.

FUNCŢIA DE FERMENT AL CULTURII

18 iulie

Ieri a avut loc la şcoală o adunare — au participat toţi elevii, dimpreună cu părinţii. E limpede ca bună ziua : Zin-Palna se teme ca nu cumva sinuciderea lui Şahovskoi să fie un exemplu molipsitor şi se foloseşte de orice prilej ca să condamne asemenea fapte.

La adunare au vorbit mult şi elevii, şi părinţii, au luat cuvîntul şi cîţiva absolvenţi, însă eu am stat în banca mea. Cel mai interesant şi deopotrivă bizar a vorbit Nikpetoj, care a fost invitat şi el. N-aş fi izbutit să însemn tot ce-a spus, noroc de Silva că a venit cu caietele ei (se putea !) şi a stenografiat totul. Azi, mi-a adus textul transcris şi mi-a spus că-mi lasă mie caietul. Eu l-am luat şi l-am cusut la jurnal.

Anexă:
Caietul de stenografie nr. 32, aparținînd elevei Silva Dubinina

(N. P. Ojegov)... Vreau să spun deschis: da, sînt un intelectual, am fost, rămîn și voi fi un intelectual pînă la moarte. Nu mi-e rușine de asta, cu toate că (n-am deslușit).

(Unul dintre părinți din sală.) Vă rog să mă iertați, dar mă consider dator să-l întrerup pe tovarășul Ojegov. Puterea sovietică are față de intelectualitate o atitudine categoric neinjurioasă. Dimpotrivă, în momentul de față curent, cînd pe întreg teritoriul Uniunii Republicilor Sovietice se desfășoară o strucaturare febrilă a bazelor socialismului, intelectualitatea este salutată, pentru că ea nu sabotează, tovarăși, ci se încadrează în opera de strucaturare...

(N. P. Ojegov): Eu nu mă refer la puterea sovietică. Știu că acesta e punctul de vedere oficial în privința intelectualității. Dar știu, de asemenea, că masele nu și-au însușit încă acest punct de vedere, că masele continuă să-i privească pe intelectuali ca pe niște angajați sezonieri, ca pe niște lucrători cu ziua. S-ar putea să aibă dreptate, dar nu asta interesează acum. Îmi vine să strig: atențiune, atențiune se aduce la cunoștință generală —

așa cum încep comunicatele la radio — că nici nu există intelectualitate! Și atunci, la ce bun atîtea discuții?

(Velepolskaia, din sală): Minciună! Ipocrizie!

(N. P. Ojegov) Există intelectuali izolați, dar nu intelectualitate. Înainte, da, a existat. Închipuiți-vă că inestimabilul diamant Koh-i-Noor — așa i se spune dacă nu mă înșel — a căzut și s-a spart în mii, în milioane de bucățele. Imposibil să le aduni și să le lipești la loc, nu-i așa? La fel s-a întîmplat și cu intelectualitatea! Prin urmare, intelectualitatea și-a încheiat rolul, și asta nu pentru că n-ar mai fi nevoie de ea, ci pentru că a încetat să mai existe — există numai niște țăndări minuscule — adică intelectuali izolați. Nu este o idee contrarevoluționară, ci o realitate de care se cuvine să se țină seamă, iar acest cuvînt odios — intelectualitate — trebuie pur și simplu scos din circulație...

(Același părinte, din sală) cer iertare că întrucîtva o să-l întrerup din nou pe tovarășul Ojegov. Ba din contra! În momentul de față curent, intelectualitatea se manifestă în persoana specialiștilor roșii. Nu voi vorbi aici despre strucatura contrarevoluționară și despre situația albgardistă, dar l-aș ruga încă o dată pe tovarășul Ojegov să nu se abată de la ordinea de zi și să nu facă raznagresiuni.

(N. P. Ojegov) Nici nu mă abat, nu vă supărați. Așa că, dragi tovarăși, cuvîntul intelectuali-

tate nu se mai poate folosi ca termen invectivant pentru că ea nu mai există ca atare. A dispărut. Înțelegeți ? Așa cum a dispărut aristocrația, cum au dispărut boierii, cum a dispărut vechea cinovnicie din fel și fel de departamente. Există nepmani, există specialiști, există activiști ai sovietelor, există juriști, dar intelectualitatea aceea de altădată nu mai există și nu va mai exista în vecii vecilor! Pentru că atunci cînd vorbim despre intelectualitate, avem în vedere o categorie de oameni cu funcția de ferment al culturii. Și atunci vin și vă întreb : vechii intelectuali mai exercită ei oare această funcție ? În fabrici și uzine, inginerii lucrează sub controlul muncitorilor. Ce noi forme de viață socială creează acești ingineri ? Oare avocații, medicii, foștii slujbași din zemstve mai exercită ei funcția de ferment al culturii ? Bine, dar cadrele didactice, veți obiecta dumneavoastră ! Cadrele didactice nu reprezintă decît o categorie și această categorie s-a aflat întotdeauna și se află și acum la periferia intelectualității „superioare" și „mijlocii". Iată de ce, în ultimii ani, cadrele didactice i-au urmat din toată inima pe comuniști. Tovarăși, să privim adevărul în față. Comuniștii — iată cine creează noile condiții de trai, noile forme de viață socială, iată cine exercită funcția de ferment al culturii...

(*Strigăte în sală*) Bravo, Ojegov ! Liniște !

(*N. P. Ojegov*) Iar intelectualitatea, ca o categorie distinctă, nu există, ea a fost distrusă de însuși mersul istoriei, ca fiind inutilă. Dacă veți obiecta că intelectualitatea sprijină puterea sovietică și se află în slujba puterii sovietice, vă voi răspunde că faceți o confuzie, că nu este vorba de intelectualitate, ci de categorii izolate de intelectuali, de intelectuali izolați... Istoria a sfărîmat diamantul intelectualității în mii și milioane de bucăți. Unele au ajuns în străinătate unde s-au amestecat cu noroiul — și s-au amestecat pînă într-atît încît nu mai deosebești țandăra diamantului de noroiul în care zace. Alte fărîme ale diamantului se află aici, la noi, în Rusia, în Uniunea Sovietică, și cît de felurite sînt ! Unii ne apar în ipostaza lui Hamlet, dar despre ei o să vorbim mai tîrziu. Alții, asemenea Martei din Evanghelie, au ales partea cea mai bună : și-au găsit un locșor la căldurică și sug nu la două oi, ci la toate oile care se lasă supte. Aceștia, desigur, nu mai sînt de-ai noștri. Pe ei îi interesează categoria de încadrare, salariile personale, retribuirea orelor suplimentare... S-au învîrtit. Situația generală, foametea, lipsa de confort, i-au făcut să-și piardă mințile. Dacă acum douăzeci de ani cineva le-ar fi zugrăvit acestor domni chipul lor de astăzi, ei ar fi întors spatele cu dispreț propriei lor imagini. Ce vreți : goana după un spațiu locativ, lupta acerbă pentru o existență comodă, servilismul arătat de dragul unui salariu, iscusința de a te aranja ajunsă criteriu definitoriu pentru considerația acordată unui om, grosolănia, adeseori mita și absența deplină nu numai a idealurilor, dar, în genere, a oricăror preocupări intelectuale... Se afirmă că asta este americanizare, un fenomen legat de accelerarea ritmului vieții. Prostii ! În America, pe primul plan stau afacerile, business-ul, și prin ele se ajunge la bani. Pe cînd intelectualul nostru americanizat se zbate pentru bani, pune mîna în gît, cum se

spune; aproapelui său, îl „lucrează", îl distruge, îi lingușește pe cei puternici, ia de unde e voie și de unde nu-i voie, își ispășește pedeapsa în instituții de reeducare și penitenciare, iar după ce se vede liber ia totul de la capăt. Faptul că treaba stă, că munca suferă — ducă-se dracului... *că doar nu pentru noi muncim.* De aici birocrația, de aici, proasta calitate a produselor, de aici cloaca din multe, din foarte multe domenii ale muncii intelectuale. Ce caută aici America? Dar să admitem că asta înseamnă americanizare, că totul e la fel ca în America. Intelectualii aceștia care și-au vîndut spada luptat-au oare pentru idei americane? Nicidecum, ei au luptat „pentru popor", pentru fericirea muncitorului și țăranului, pentru generalizarea științei de carte, pentru Belinski și Gogol, pe care mujicul să-i aducă acasă din tîrg, în locul vreunei cărțulii idioate scrise de cine știe ce mylord. Iar astăzi, cînd s-a ivit posibilitatea de a traduce toate acestea în viață, idealurile s-au dovedit „învechite", steagurile au fost vîndute la talcioc, o dată cu alte ciurucuri, ideile s-au risipit printre fustele vieții, iar intelectualii înșiși s-au prostit, sînt buimaci și e nevoie de niște fermenți pe care noi nu-i cunoaștem, pentru a sili această masă amorfă, năucă și căzută la fund, *să trăiască.* Cel mai păcătos e faptul că o dată cu acești domni, se duce la fundul mocirlei și o parte din tineretul nostru intelectual...

(*O voce din sală*) Ducă-se! N-avem nevoie!

(*N. P. Ojegov*) Mă tem totuși că o să avem nevoie, fie chiar numai ca să-și aducă aportul la construirea vieții noi. Dar nu despre această parte

a intelectualității și nici despre acest tineret vreau să vă vorbesc aici. Se pare că pentru ei nu mai există leac și că sînt tovarăși de drum mai curînd cu nepmanii. Pare-se că *această* parte va fi nevoită să pună de acord religia noii burghezii cu codul ei moral și cu așa zisele ei norme de etică. Mai există, însă, dragi tovarăși, și o altă țandără a diamantului, o altă parte, o altă categorie de intelectuali, și această categorie este alături de voi, pășește pe același drum cu voi și, fără chicoteli răutăcioase, fără vreun gînd ascuns, fără să se bată cu pumnii în piept, dăruiește revoluției unica ei avuție: inteligența. Ei sînt, majoritatea, slujbași de rînd, cu funcții modeste: pedagogi, felceri, medici, topografi, diverși tehnicieni, agronomi și așa mai departe, iar alții, mai puțini la număr, profesori universitari, oameni de știință, scriitori, artiști plastici, actori, prin urmare oameni care își desfășoară activitatea în capitală și în mari centre urbane. E o minoritate alcătuită din alte straturi sociale și constituie o categorie deosebită de slujbașii de rînd, cu funcții modeste, de care am pomenit adineauri. Dar nu la această minoritate mă refer eu acum. Ați băgat de seamă, probabil, că mă refer la intelectuali de formație veche, cu experiență, de dinainte de revoluție. Ei bine, acești intelectuali și, o dată cu ei, o parte din tineret, au ajuns — nu fiindcă ar fi dorit-o, ci prin forța împrejurărilor — într-o postură hamletiană, în care au fost puși de însuși mersul istoriei. Ei sînt răstigniți la o răscruce a istoriei, iar torentul vijelios al vieții *îi ocolește,* trece înainte și scoate la iveală forme de viață noi, creatoare, luînd la vale de pe la răspîntii și azvîrlind pe ma-

luri nu numai crengi şi sloiuri de gheaţă, ci şi copaci întregi, smulşi cu rădăcină cu tot, cu carne încă vie, case, palate, monumente şi turnuri doborîte de puhoaie... Şi asta nu-i decît începutul, fiindcă acest năvalnic puhoi, această revărsare nemaivăzută de ape, cu torentul ei vertiginos, nimicitor, aduce cu sine primăvara vieţii, primăvara popoarelor, primăvara noii libertăţi. Iar răstigniţii — ce să facă răstigniţii ? Or noi, noi toţi, intelectualii care s-au alăturat revoluţiei, am fost sau vom fi pînă la urmă răstigniţi, şi nu de către diriguitori, nu, ci de către mase — acest vijelios puhoi...

(*Voci din sală*) La subiect !... Linişte !...

(*N. P. O j e g o v*) Aşadar, azvîrliţi pe maluri şi osîndiţi de istorie la o postură hamletiană : a fi sau a nu fi ? Merită sau nu merită să trăieşti ? Această întrebare şi-o pun astăzi acei dintre intelectualii ruşi care s-au alăturat de la început revoluţiei, sincer şi fără rezerve, supunîndu-se unui imperativ purces din întregul trecut, din propria lor viaţă de pînă astăzi, din tot ceea ce a reprezentat autocraţia. Deci, ca să revin, merită sau nu merită să trăieşti ? Căci poţi spune că trăieşti numai atunci cînd te ştii înconjurat de oameni dragi, pe care îi simţi aproape, atunci cînd ţi se arată încredere, cînd cuvintele şi faptele tale se bucură de o binevoitoare atenţie şi sînt considerate ca fiind cel puţin izvorîte dintr-o poziţie cinstită faţă de viaţă, faţă de mersul înainte al societăţii. Dar cînd nu ţi se arată încredere, cînd nu eşti iubit, răspunsul la întrebarea de mai sus se impune de la sine : nu, nu merită să trăieşti...

(*Exclamaţii din sală*) Ruşine ! Asta-i propovăduirea sinuciderii !

(*N. P. O j e g o v*) Nu propovăduiesc nimic. Lăsaţi-mă să termin ce am de spus. Şi dacă vulpile bătrîne şi încercate ale intelectualităţii, care au trecut prin închisori, deportare şi ocnă, care au stat faţă-n faţă cu autocraţia — şi ea a fost o fiară înspăimîntătoare, tovarăşi — dacă aceste vulpi, zic, suportă povara acestei întrebări şi acestui răspuns, ceilalţi, tinerii, încă cruzi, cu mai puţină stăpînire de sine, într-un cuvînt, mai slabi, pier. Pot spune, cred, că unul dintre aceşti tineri cruzi, fără stăpînire de sine, s-a prăpădit zilele trecute sub ochii noştri. Mă refer la Viktor Şahov, tovarăşi. El n-a putut suporta povara, presiunea acestei întrebări şi acestui răspuns, şi a pierit.

(*Velepolskaia, din sală*) Minciună !

(*N. P. O j e g o v*) Nicidecum, tovarăşi, cred sincer ce spun. Şi despre diamantul Koh-i-Noor, sfărîmat în mii de bucăţi. Şi despre postura hamletiană în care ne-am pomenit puşi, împotriva voinţei noastre — postură penibilă, căci noi, tovarăşi nu vrem să fim asemenea lui Hamlet. Ne aflăm într-o închisoare, tovarăşi, în celula noastră e un aer stătut, nu avem aer proaspăt — şi asta se cheamă situaţie normală. Noi într-o parte, aerul într-o parte. Dar noi vrem să fim una cu aerul, noi nu putem trăi fără aer. Şi iată că sîntem nevoiţi să existăm separat, de parcă aerul n-ar avea nimic cu noi şi noi n-am fi legaţi de aer, de parcă am trăi în eter, în vid, iar Pămîntul, cu atmosfera lui, cu lumina lui minunată n-ar fi pentru noi. Mi-am aruncat privirea în Comsomol, în acest laborator de oameni noi şi

lumina asta minunată care naşte lumină s-a aprins în toată splendoarea ei fără de seamăn. Şi atunci, gîndul la crucea pe care sînt răstignit eu, ca intelectual, mi-a umplut inima de şi mai multă amărăciune, şi durere, e sentimentul unei pierderi ireparabile, şi de aceea îmi ridic glasul împotriva acestei existenţe separate. Leii din pustiu, şacalii, negrii, polinezienii sînt incomparabil mai vii decît noi. Ei toţi — da, da, chiar şi fiarele — ei toţi cresc din pustiu, din nisipuri, supuşi unor anumite forme şi unor anumite rînduieli de viaţă. Pe cînd noi? Mînecă ruptă, braţ retezat, întreg îmbucătăţit, ceva ce slujeşte pentru a umple un gol, emigranţi interni — piei drace! — şi mai ştiu eu ce sîntem? Am stat la coadă, dar n-am luat zahăr, vroiam să fim sarea pămîntului, dar s-a dovedit că sîntem scrum de antracit, cerneală prea diluată, apoasă, esenţă de ceai de prea multe ori folosită şi bună de aruncat... în orice caz ceva fără haz. Dar şi aşa fără haz ne amestecăm în una, în alta, încercăm să arătăm că reprezentăm şi noi ceva, ne străduim să jucăm şi noi un rol. Numai că roata istoriei, carul lui Djagannath merge înainte, fără să ţină seama de noi — trece peste trupurile noastre, peste capetele noastre, peste creierii noştri şi nici măcar nu putem să luăm o poză potrivită şi să declamăm: A fi, sau a nu fi!, fiindcă în cazul de faţă orice poză ar fi stupidă şi numaidecît s-ar recurge la dialectica corosivă spre a ni se lua atuurile, spre a stinge asfinţitul nostru roz-pal...

(O voce din sală) Galben!

Aici ia sfîrşit caietul nr. treizeci şi doi.

Acum, după ce am citit totul pe îndelete, văd că aici sînt multe lucruri confuze. Dar nu pricep în ruptul capului, de ce se omoară aşa Nikpetoj? Că nu mai există intelectualitate! Ei şi? Doar el singur spune că în prezent cei care împing viaţa înainte sînt comuniştii... Iar afirmaţia că intelectualii rămaşi au fost răstigniţi e pur şi simplu o aiureală. Chiar şi el, Nikpetoj, are slujbă, se bucură de încredere şi de respectul tuturor. Nu, hotărît, s-a zăpăcit la cap!

Cazul lui Şahov e şi el o problemă. Nici aici n-are dreptate Nikpetoj, pentru că din scrisoarea pe care mi-a lăsat-o Şahov, ca şi din însemnările lui, reiese că s-a sinucis din cu totul alt motiv. Era să mă ridic şi să-l contrazic, dar mi-am spus că nu merită să-mi pun mintea cu el. E ciudat, cu fiecare zi, Nikpetoj îmi inspiră tot mai puţină încredere.

Am citit de cîteva ori scrisoarea lui Şahov şi m-a hotărît să i-o arăt Silvei.

31 iulie

Se apropie toamna, deci şi admiterea la universitate. Numai cît mă gîndesc îmi îngheaţă inima!

Taică-meu e foarte bolnav şi peste vară a trebuit să mă duc de cîteva ori la Voskresensk, ca să împrumut bani de la mătuşa.

Seara de ieri a însemnat pentru mine o importantă verificare. Trebuie să spun că între timp am fost în cîteva rînduri la muncitorii sezonieri. Am reuşit să organizez cu ei un cerc de învăţămînt politic pentru începători şi Vanka Petuhov nu mă mai bîrîie la cap. Dar să mă-ntorc la seara de ieri : cei de la fabrică au hotărît să repete pe scena clubului spectacolul pe care l-au jucat în iarnă, şi Vanka Petuhov a apelat şi la mine.

Spectacolul e alcătuit din mici şarade, proverbe sau zicale, cărora spectatorii trebuie să le ghicească tîlcul.

Partea cea mai amuzantă au fost travestiurile : băieţi voinici au apărut pe scenă în chip de dădace, fiecare cu cîte o inscripţie pe piept, ca de pildă : „Şezătoare", „Arhiva", „Sanitare" etc. Dădacele sînt comisiile inactive ale Clubului, pe care cercul dramatic le ia în tărbacă. Se perindă pe scenă rînd pe rînd şi cîntă cuplete. Iată, bunăoară, ce cîntă „Arhiva", pe melodia cunoscutului cîntec rusesc „Korobocika" :

Zic aici în gura mare
Că-s dădacă vajnică
De arhivă, ca atare
Strîng şi tai cu foarfecă.
Dacă pruncul pe-nserate
Mîzgăleşte-n voia lui
Strîng desenele lui toate
Şi-n cămară le încui.

„Pruncul" e clubul fabricii. Dădacele îl dădăcesc în toate felurile şi, pînă la urmă, el rămîne chior.

În cursul acţiunii, „pruncul" trebuia să azvîrle o petardă asupra dădacelor. Aşa a şi fost, petarda a bufnit exact la momentul potrivit, dar n-au trecut nici cinci minute că a început să miroase a ars şi cineva a strigat :

— Foc !

Pînă atunci îmi închipuisem adeseori cum anume mă voi comporta în caz de incendiu într-un loc public. Citisem apoi că panica şi îmbulzeala sînt cauza celor mai multe accidente într-o asemenea împrejurare. Aşa că am sărit numaidecît în picioare şi m-am repezit spre uşă. Lumea s-a grămădit şi ea spre uşă, împingîndu-se şi răsturnînd băncile (panica i-a făcut să uite că există şi o altă ieşire). Văzînd cum stau lucrurile am scos fulgerător din buzunar pistolul din care slobozisem petarda, deşi era descărcat, şi am strigat cît mă ţinea gura :

— Nu te împinge ! La rînd toată lumea !

În faţa pistolului, toţi au dat înapoi, dar un tînăr care îşi ieşise din minţi, a scos la iveală un „nagan" şi l-a îndreptat spre mine. Fetele ţipau şi era o hărmălaie de nedescris. Mi-ar fi fost cu neputinţă să fac ordine. Noroc de cîţiva băieţi care mi-au ghicit gîndul : ei s-au apucat să aşeze lumea la rînd, iar pe nebunul ăla l-au dus de acolo, după ce i-au smuls pistolul din mînă. Eu şi încă un băiat ne-am postat de o parte şi de alta a uşii şi nu lăsam să treacă oamenii decît cîte unul. Atunci a apărut pe scenă Vanka Petuhov şi

a început să vorbească cu un calm desăvîrşit. Pe Vanka l-au ascultat.

— Nu e nici un pericol, a spus Vanka. Un element de decor era să ia foc, dar am intervenit la vreme. Oricum, e mai bine să evacuăm sala.

Îmbulzeala a încetat ca prin farmec şi toată lumea a ieşit în cea mai perfectă ordine. Abia după aceea am aflat că în momentul cînd Vanka a apărut pe scenă, ardea mai mult decît un element de decor şi că era cît pe ce să izbucnească un incendiu în toată legea.

Oricum, sînt foarte mulţumit de mine, la gîndul că barem am încercat să fac ordine.

3 august

M-am dus la Zin-Palna anume ca să discutăm despre cuvîntul rostit la adunarea de la şcoală de către Nikolai Petrovici Ojegov.

— N-am timp acum, mi-a spus Zin-Palna. Stăm noi altădată de vorbă şi despre Şahov, şi despre Nikolai Petrovici. Deocamdată, aş dori să reţii un singur lucru : în afară de intelectualitatea veche, mai există şi cea nouă, de care Nikolai Petrovici a uitat.

PROBLEMA MORŢII

15 august

În faţa mea se ridică acum cu tărie o întrebare : ce facultate să aleg ? Pentru început, desigur, va trebui să intru la facultatea şi la secţia unde sînt locuri mai multe. Aud că la mijlocul anului sau în anul următor te poţi transfera la o altă facultate. Dar trebuie să verific, altfel te pomeneşti intrat bunăoară la fizico-matematici (unde sînt cele mai multe locuri) şi acolo rămîi pînă la absolvire, or eu unul n-am nici un chef să fac toată viaţa experienţe la fizică, sau — şi mai rău — să rezolv probleme la matematici.

Mai există Isaret-ul care are următoarele secţii : istorie, istoria artelor, arheologie şi etnografie. Pe mine unul nu mă atrage, pentru că acolo va trebui să scormonesc în trecut, şi pe mine mă interesează mai mult prezentul. De altfel, dacă întrebi pe cineva : cum ai dus-o înainte ? nu prea îl trage inima să-ţi povestească. Numai atunci cînd înjură lumea la coadă, auzi spunîndu-se că înainte se trăia mai bine şi că „sub ţar era ordine". Iar muncitorimea vrea să ştie mai degrabă cum o să fie viaţa în viitor, cum trebuie ea orînduită pentru întregul stat şi pentru fiecare în parte. Am discutat mult cu muncitorii despre

asta. Pînă şi sezonierii mă întrebau aproape mereu : „Da' de aci încolo ce-o să mai fie, frăţioare ?" Şi nu prea îmi vine să cred că o să pot afla toate astea la Isaret. Uite de ce nu mă atrage.

În afară de facultatea de medicină, la care nu mă duc fiindcă nu simt nici o chemare pentru profesia de medic (spuneţi „a", respiraţi adînc, aşezaţi-vă, să vedem fecalele dv.), mai există facultăţile de litere şi drept. Facultatea de drept are mai multe secţii, printre care secţia procedură, drept administrativ, drept internaţional şi economico-judiciar. Deci, m-aş putea face judecător popular, preşedinte de soviet sau secretar de soviet. Cel mai grozav ar fi să devin curier diplomatic. Dar aici îşi spune cuvîntul dictatura proletariatului. Trebuie să faci nu ceea ce te interesează pe tine ca individ (căci aş putea să declar că mie mi-ar place cel mai mult să stau toată ziulica în vîrful patului, ori să văd filme de dimineaţă pînă seară), ci ceea ce e necesar pentru republica proletară în aceste momente grele, de tranziţie. Aşadar, trebuie să te dedici acelei munci în care poţi să aduci cel mai mare folos, chiar dacă pe tine, ca individ, munca respectivă, nu te atrage, ba chiar te dezgustă.

Înainte de a lua o hotărîre, trebuie să mă autoverific temeinic. Dacă am fi avut în cursul superior nişte cadici mai acătării, n-aş sta acum la îndoială. Din experienţa mea cu avanpostul pionieresc am văzut că mă descurc mult mai bine decît cadicii noştri în munca cu copiii. În primul rînd, copiii mă ascultă şi fac tot ce le spun cu tragere de inimă, ba chiar cu entuziasm. În al

doilea rînd, chiar şi la celulă, avanpostul nostru era apreciat ca unul dintre cele mai de ispravă. În al treilea rînd, ocupîndu-mă de copii, m-am convins că numai un om modern, crescut în epoca noastră, e capabil să dea o educaţie cu adevărat proletară, şi nu un intelectual învechit, cum sînt cei mai mulţi dintre cadici. Pînă şi Nikpetoj a trebuit s-o recunoască în cele ce-a spus. În plus, unui cadru didactic din zilele noastre i se cere un nivel politic foarte ridicat şi o documentare temeinică asupra evenimentelor din China, astfel încît să poată răspunde pe loc la orice întrebare a copiilor. Eu, de pildă, îl ştiu aproape pe de rost pe Berdnikov-Svetlov şi destul de bine pe Kovalenko. Asta în timp ce nici unul dintre cadicii noştri n-ar fi fost în stare să-ţi explice evenimentele din China [1]. Cît despre nivel politic — tămîie ! Am întrebat-o o dată pe Ludovika Karlovna, profesoara de muzică : Din cine e format guvernul nostru ? Ea mi-a răspuns : Din bolşevici. De cîte ori am încercat să-i explic după aceea ce sînt Comitetul Executiv Unional şi Consilul Comisarilor Poporului, ea rîdea. Iată de ce nu li se poate încredinţa unor asemenea oameni educarea şi instruirea schimbului nostru. Şi iată de ce m-am hotărît să mă fac profesor (cred că pînă termin eu facultatea, cuvîntul „cadic" o să dispară).

Se pune însă o altă întrebare : Profesor, de ce ? Adică, la ce materie ? M-am gîndit mult şi mi-am spus că cel mai bine e să predau sociologia, şi fi-

---

[1] În anii 1924—1927 în China s-a desfăşurat primul război civil revoluţionar pentru unificarea ţării, pentru reforma agrară şi pentru independenţa naţională.

indcă pentru asta trebuie să cunoşti literatură, m-am hotărît să mă înscriu la litere.

18 august

Taică-meu a căzut la pat. E rău de tot. Doctorul zice că are endocardită. Pe la noi vine adesea Alioşka Cikin — maică-sa a murit şi acum stă la Zin-Palna. De cîte ori vine se ia la harţă cu taică-meu, discutînd despre Dumnezeu. Deşi nu ţine obiceiurile credinţei şi nici nu-i bisericos, bătrînul susţine că Dumnezeu există.

— Ia gîndeşte-te, spune el. Dacă nu există Dumnezeu, de unde a apărut tot ce-i pe lume? Celulă, zici? Mă rog! Dar celula asta de unde e? Că doar nu s-a scornit singură. Asta e!

— Celula s-a format din materia universală, i-o întoarce Alioşka, iar materia universală înseamnă mişcarea perpetuă. Prin urmare, nu-i nevoie să existe un Dumnezeu.

— Eh, repeţi şi tu ce-ai auzit... mormăie taică-meu. Uite, eu, care trag să mor, ştiu barem unde mă duc şi că n-o să dispar de tot, că o să rămînă din mine ceva acolo, ca atunci cînd croieşti o stofă. Tu în ceasul morţii, în ce-o să speri?

Alioşka s-a însufleţit îndată:

— A, eu am o mulţime de speranţe! Întîi şi întîi că n-o să mor niciodată.

— Ce face-e? a rîs bătrînul. M-ai înnebunit! Păi cine eşti tu, Kaşcei-Cel-fără-de-moarte? Parcă am auzit că basmele s-au scos de peste tot. Ori te pomeneşti că le priviţi iar cu ochi buni?

— Basmele n-au nici un amestec aici, a protestat Alioşka. Totul se bazează pe ştiinţă. Acum s-au descoperit tratamente pentru întinerire. Oricui i se poate prelungi viaţa cu cît vrea el. Şi pînă îmbătrînesc eu, o să se găsească şi morţii leac.

— Un leac pe care n-o să-l mai vrei atunci, gîgă ce eşti, l-a întrerupt taică-meu. Că o să ţi se facă lehamite şi-o scîrbă, ferească Dumnezeu! Şi-apoi, nu te gîndeşti, că dacă au să dea la toţi leacul ăsta, oamenii o să se înmulţească pînă într-atîta încît n-o să mai poţi trăi de înghesuială! Au să se omoare între ei pentru un locşor. Halal leac împotriva morţii! Haida de!

— Mă rog, să zicem că leacul va trebui folosit cu multă prudenţă, a admis Alioşka, fără să-şi piardă însă însufleţirea. Dar eu mai am şi altă speranţă, pe care matale n-o ai şi n-ai fi putut s-o ai.

— Să auzim, ce speranţă?

— Sper că munca mea, gîndurile mele, ideile mele nu vor pieri.

— Nici credinţa nu piere.

— Ba o să piară, hotărît atunci cînd oamenii se vor convinge că nu-i ajută la nimic în viaţă.

— Şi cum socoţi tu să se convingă? a surîs taică-meu ironic. Credinţa îţi încălzeşte sufletul, îţi dă bucurie şi seninătate, e ca un glas ce-ţi spune: oamenii sînt haini cu tine, dar există o fiinţă supremă care te iubeşte şi te ocroteşte.

— În realitate e tocmai pe dos! a izbucnit Alioşka şi vorbea atît de tare, încît m-am văzut nevoit să-l rog să se potolească. Fiinţa matale

supremă te-ajută mai mult de o grămadă ! Cît am fost vagabond, oh, cum m-am mai rugat lui Dumnezeu să găsesc pe stradă un portofel cu bani, ori barem să-mi scoată în cale, pe o ulicioară mai întunecată, o cucoană cu poşetă ! Sau cînd a fost mama pe moarte, că pe atunci mai credeam, adică nu chiar credeam, dar trăgeam nădejde că există totuşi ceva... Mă rugam să nu moară, că dacă nu moare, o să-l venerez toată viaţa pe Cel de sus. Şi ce, a ajutat la ceva ? Tot a murit. Sau, uite, coşurile ! Ce mare lucru să-mi scape moaca de coşuri ? Şi ? M-am rugat m-am tot rugat, pînă ce m-am lăsat păgubaş. Azi mi se pare şi mie caraghios, dar pe atunci mă pufnea plînsul. Auzi, fiinţă supremă ! Să mori de rîs !

— Toate astea nu-s argumente, l-a contrazis taică-meu. Dumnezeu nu-i dator să-ţi vindece coşurile de pe faţă. Ce-i el, felcer ? Du-te la dispensar, să ţi le badijoneze cu iod. Tu vino cu argumente serioase, nu cu mofturi dintr-astea.

— Poftim ! a strigat Alioşka, punînd mîna pe foarfecă. Eu mă tai la mînă iar matale roagă-te lui Dumnezeu să mi se închidă rana pe loc, vrei ?

— Potoleşte-te mintosule ! i-am retezat-o eu, şi i-am smuls foarfeca din mînă, doar ştiam bine de ce e în stare. Există şi altfel de argumente. Şi apoi, lui taică-meu îi fac rău emoţiile. Aşa că, domnilor oratori, vă retrag cuvîntul.

Se ceartă aşa în fiece zi, de cum intră Alioşka pe uşă.

20 august

Azi am încercat să fac ordine în hîrtiile pe care mi le-a lăsat Viktor Şahov. Să încep cu scrisoarea.

Riabţev,

Tu ştii cît de însetat am fost de cunoştinţe. Căutînd să mă formez, să mă cultiv, am muncit cu îndîrjire, neîngăduindu-mi nici un moment de lene, ori delăsare. Aveam un ţel precis în viaţă şi mă străduiam să-l ating. Am realizat foarte mult, şi asta se ştie. Ţii minte — versurile mele apăreau în reviste, referatele mele erau ascultate cu deosebită atenţie.

O nevoie imperioasă mă îndeamnă să formulez limpede tot ce simt. Trec prin clipe grele şi n-am cu cine discuta. Chiar şi acum, cînd am aerul că stau de vorbă cu tine, vorbesc de fapt cu mine însumi.

Tu eşti o bilă, iar eu un triunghi, cu un unghi în trecut, unul în prezent şi unul în viitor. De trecut nu pot scăpa (sînt prinţ), în prezent nu mă pot integra (sînt un degenerat cu sînge albastru), iar viitorul nu are nici un sens pentru mine (iată concluzia logică la care am ajuns).

La drept vorbind, îmi este absolut indiferent ce-o să creadă şi ce-o să vorbească lumea despre mine, atunci cînd nu voi mai fi. Altfel nu m-aş fi încumetat să fac acest pas. E adevărat, lumea există în mod obiectiv, dar pentru mine, ea va dispare o dată cu conştiinţa mea. Un filozof a spus : Universul sînt Eu. Exagerase. Nu Universul

se identifică cu Eul, ci conştiinţa Universului. Nimicind fiinţa mea fizică, *eu nimicesc conştiinţa mea.* Şi am dreptul să-mi nimicesc substanţa (adică fiinţa — învaţă neologisme, tontule, că-i păcat de timpul care se pierde cu voi), pentru că îmi cunosc originea şi simt, aproape ca pe o durere fizică, putregaiul din sîngele meu.

O să spuneţi cu toţii că i-am îndurerat pe ai mei : pe tata şi pe fratele meu, care presupun că se află în viaţă. Ei bine, află că mă doare-n cot de toate, şi de tine, şi de ceilalţi, şi de fratele meu, şi de iad, şi de diavol. Căci din moment ce eu voi înceta să mai exist, totul va înceta să existe.

Scorpionii împresuraţi de flăcări se omoară cu împunsătura acului din propria lor coadă. Or eu nu sînt un scorpion obişnuit, ci unul triunghiular (o specie nouă — să faci o comunicare la cercul de naturale, să te alegi şi tu cu un „suf. +"). Mă împresoară însuşi focul unghiurilor mele.

În definitiv, lumea, vreau să spun omenirea, fierbe în propria-i zeamă. Din conştiinţa acestui fapt purcede amărăciunea materialismului. Dar nici un om care se respectă nu se va transforma din materialist în idealist.

Un accident matematic şi inevitabil (o contradicţie care nu face decît să evidenţieze subtilitatea acestei noţiuni) a dirijat un grup de atomi şi molecule pe un drum care se numeşte viaţa. În cele din urmă, acest drum se va curma. Aşadar, totul e zadarnic. A trăi nu înseamnează decît a da sens nonsensului. Scopul vieţii este plăcerea, desfătarea şi trebuie să fie accesibil tutror, pînă şi celui mai amărît lumpenproletar. Iată fundamentul convingerilor mele revoluţionare.

Dar termenul fixat de voinţa mea, care este nemărginită, se apropie. Fii fericit, dacă vei putea şi dacă vei şti cum. De altfel, tu eşti rotund ca o bilă şi, întocmai ca la jocul de crochet, vei reuşi pînă la urmă să treci prin toate porţile.

Versurile şi însemnările mele (un fel de jurnal) să le transmiţi fratelui meu, dacă va veni vreodată şi se va interesa de mine. Să nu le dai în nici un caz tatălui meu.

Cu stimă şi salutări tovărăşeşti
ex-prinţul, iar în prezent Scorpionul

Viktor Şahovskoi

Am meditat îndelung asupra scrisorii şi am ajuns la următoarea concluzie : pe Şahovskoi l-au strivit împrejurările, cauza fiind familia, originea lui. Într-adevăr, aici nu era nimic de făcut. Şi apoi, mai devreme sau mai tîrziu, cu asemenea idei, tot şi-ar fi pus capăt zilelor.

Mă întreb însă, în ce măsură pot împărtăşi eu astfel de idei ? Întrebare legitimă, întrucît şi eu mă consider materialist convins.

Indiscutabil că o dată cu moartea dispare şi conştiinţa, dar tocmai asta e, că între a înţelege acest lucru şi a dori să mori e o distanţă ca de la cer la pămînt. Într-adevăr, dacă eşti mulţumit de conştiinţa, de viaţa ta, de ce te-ai gîndi la sinucidere ? De aici, deduc că Şahovskoi ura viaţa

și mințea (sau poate se înșela) cînd afirma că are un țel revoluționar. Pur și simplu, ura viața și tot ce era în jurul lui, se detesta pe sine, de aceea a și ajuns asemenea scorpionului. Mai mult. Am discutat adeseori cu diferiți tovarăși despre sinucidere — este ea un act de voință sau de slăbiciune ? Iar acum, reflectînd adînc asupra scrisorii, ajung la concluzia că este, fără doar și poate, un act de slăbiciune.

Să luăm un exemplu. La cercul nostru de tir se discută cu aprindere despre eventualitatea unui război cu Polonia. Ne interesează în mod special cine are infanterie mai puternică și dacă există primejdia ca Armata Roșie să fie învinsă în caz de război (iar războiul poate să izbucnească în orice clipă, întrucît imperialiștii englezi, în frunte cu Chamberlain, întărîtă în toate chipurile Polonia împotriva noastră, iar Polonia e condusă de burjui). Infanteria poloneză înzestrează fiecare pluton cu patru puști-mitralieră. Mulțumită acestei organizări are forță de foc. Infanteria noastră are concentrată forța de foc în plutoane speciale, înzestrate cu mitraliere grele. Așa că, dacă privim situația pe plutoane din punct de vedere al forței de foc, plutonul nostru este mai slab, în schimb compania noastră e mai puternică decît cea poloneză. Și mai e ceva : în infanteria poloneză se cultivă un spirit ofensiv, adică sînt învățați mai mult să atace, decît să se apere (e și normal, doar nu noi o să-i atacăm pe ei). Dar potrivit pregătirii de luptă a polonezilor, apărarea trebuie să fie și ea activă, adică dacă noi, să zicem, îi scoatem din tranșee, ei sînt musai obligați să contraatace la baionetă. Din toate acestea rezultă că infanteria poloneză nu este nicidecum un inamic neglijabil (dar la o adică tot îi venim de hac, pentru că noi sîntem conștienți, știm pentru ce luptăm, pe cîtă vreme ei nu știu).

Și iată, îmi închipui că m-au împresurat niște polonezi înarmați cu puști mitraliere, iar eu sînt singur-singurel (ai noștri au fost uciși sau obligați să se retragă) lîngă o mitralieră grea. Ce-aș face ? Șahovskoi spune că scorpionul împresurat de flăcări își dă singur moartea. Or eu mă aflu exact în aceeași situație. M-aș omorî ? Niciodată ! Mai întîi aș căuta să-i țin la distanță — poate între timp pică și ai noștri ! După ce aș trage și ultimul glonț, m-aș apăra cu baioneta și abia cînd m-ar părăsi și ultimul strop de putere, abia atunci m-aș preda, deoarece și ca prizonier voi putea fi de folos muncitorilor și țăranilor. Asta, se înțelege, numai dacă nu mă răpun ei mai înainte. Dar dacă m-aș omorî eu cu mîna mea, văzîndu-mă împresurat, m-aș recunoaște înfrînt în ultimul hal, sfîrșit, scîrbit de viață. Pur și simplu aș recunoaște că sînt slab și nicidecum puternic, iar cei slabi pier în lupta pentru viață.

Oare sînt într-adevăr puternic ? Chiar dacă n-am destulă tărie sufletească, am în spatele meu forța materialismului și comunismului, și asta mă susține : nu mă simt singur, așa cum se simțea Șahovskoi.

Ciudat, îmi pare rău totuși de Șahovskoi. De nu era originea lui aristocratică, ar fi putut să aducă foarte mult folos. Iată caietul lui de însemnări :

VICTOR ŞAHOVSKOI

Versuri şi note

Din orice literatură, mai mult, din orice autor, poţi extrage miezul, substanţa, chintesenţa, pe care să-ţi întemeiezi apoi raţionamentul. Mie mi se pare că asta îmi reuşeşte cînd e vorba de versuri. De exemplu :

BRET HARTE

Să vedeţi ce-a spus aseară
Despre mine Sally Dawes :
Că aş fi un pierde-vară
Şi un mare mincinos...
Las' cunosc eu o cărare
Colo'n drum spre
Brownsville !
Îi grozav minerul Harry ?
Stai să vezi cine-i Black Bill !
Şi în contul loviturii
Beau tot ginul de saloon
Ştiu eu însă să-mi ţin gura.
Nimănui nimic nu spun !
Diligenţă ? Griji nu-mi fac
Big Smith cu cei şapte-ai săi
În doi timpi îi vin de hac !
După noi, şeriful — valea !
Ce-o să urle : prinde-mi-l !
Ei şi ? ! Vreau să vadă Sally
De-a minţit sau nu Black Bill !

Jurămîntul

Jur în frica pedepsei cu moartea să nu destăinui la nimeni programul, tactica şi statutul Fraţilor Liberi.

Jur pe Craniu, Glugă şi Spadă să mă supun în toate, întotdeauna şi oriunde poruncii Marelui Maestru al Lojii.

Jur să dau găzduire şi ocrotire oricărui dintre fraţi care va schimba cu mine semnul masonilor, chiar dacă mi-aş primejdui prin aceasta casa, pîinea şi viaţa.

*

Marele Mestru a purces spre Roma. Planetele şi Calea Lactee îi sînt prielnice.

*

Îmi place atmosfera de mister...

*

Am o slăbiciune pentru cuvintele care sună frumos. Bunăoară, *ipecacuana.*[1] Cuvîntul ăsta miroase a romaniţă. Sau a silogism. Parcă te-ai sprijini într-un baston. Dar cum aş putea să spun cuiva despre slăbiciunea mea ? M-ar lua în rîs, negreşit. Apoi, nici nu corespunde cu ideologia. Şi, în general, e un simptom de degenerare.

*

Viaţa e un chin !

---

[1] Plantă exotică întrebuinţată în medicină

*

Cine sînt eu? Pentru ce trăiesc? Cu alte cuvinte, care este locul meu în viață, în fața cui sînt eu răspunzător, și, la urma urmelor, ce este viața?

Aici e vorba de taina vieții. În linii mari, această taina a fost dezlegată: viața unui om nu-i altceva decît însoțirea mecanică a unor atomi; apoi, atomii se dezagregă, electronii se risipesc, viața se curmă și GATA. Dar nu asta mă interesează, pe mine mă interesează de ce sînt *așa* și nu altfel?

Orice lucru se cunoaște prin comparație. 1) Eu nu pot face o comparație între mine și colegii mei, pentru că orice comparație de acest fel ar fi în favoarea mea; 2) mă pot cunoaște pe mine însumi numai sub raport genetic. Pentru asta trebuie să-i studiez pe cei care m-au adus pe lume, adică ascedența. Dispun de următorul material: 1)Străbunicul meu Vitali Feodorovici; 2) tata.

Încep cu străbunicul. A fost moșier și mason. Asta nu înseamnă că a fost o personalitate rectilinie și că, acceptînd iobăgia și profesînd masoneria, n-a mai cunoscut nici un fel de îndoieli. Nu, el a căutat adevărul, dar pe calea idealismului și de aceea a ajuns într-un punct mort. L-aș compara cu Pierre Bezuhov. Dar Pierre a eșuat într-o vegetare meschină ocupîndu-se de prunci și de scutece, pe cînd străbunicul a căutat mereu ceva, pînă în ceasul morții.

Tata. Aristocrat prin naștere, burghez prin mediul social în care a trăit. Asta înseamnă că am în sînge o sumedenie de globule care, invadîndu-mi inima și creierul, mă îndeamnă să poruncesc maselor, lucru deplorabil. Din cauza acelorași globule am, de la o vîrstă timpurie, un mod filozofic de a gîndi. Lucru dăunător, contrar specificului vîrstei, și iată-mă devenit un anormal, adică un ins care fiind altfel decît toți ceilalți, iese din comun, ceea ce în epoca noastră de apariție în arenă a proletariatului și a țărănimii sărace, nu e considerat un fenomen progresist, ci invers. Desigur, și în timpul dictaturii proletariatului pot exista conducători, creatori, artiști și, în general, personalități proeminente, dar ele trebuie să provină din rîndurile clasei aflate la putere, iar nu din rîndurile clasei care părăsește scena.

Din ce clasă fac eu parte? Din aristocrație? Nu. Înainte de revoluție, tata a fost avocat, iar acum caută să devină nepman, adică să se strecoare în burghezie. În acest scop, ne-am schimbat numele, lucru care pe mine m-a rîcîit întotdeauna deoarece e un fals. Tata caută să intre în grațiile comuniștilor, tot bîiguie despre omul de tip nou, dar ideologia lui e nebuloasă și îmbibată de spirit burghez. E și firesc, deoarece i-a slujit întotdeauna pe burghezi. Acum, încearcă să devină el însuși burghez și, în parte, reușește. Eu însă n-o doresc. Într-un fel sau altul, originea mea se face simțită.

Cred că între mine și tata se va produce o ruptură definitivă, el fiind refractar la convingerile mele, cu toate că-i adulează pe comuniști, ba chiar a învățat să turuie și citate din operele conducătorilor... „Iar cînd mi-oi înfunda pe cap și șapcă de comunist, să te ții!“ zice el. Știu că se preface, dar... n-am inimă să lovesc în propriul meu tată. Cel mai bine poți să-ți dai seama cine

e tata în realitate, atunci cînd vine la el un oarecare Ivan Ivanîci, cu care face afaceri. Simțindu-se între ai lui, tata își dă drumul la gură.

La noi în sufragerie atîrnă pe pereți afișe ale serviciului de agitație și propagandă de pe lîngă Comisariatul poporului pentru agricultură — cu privire la ameliorările funciare, la păsările outoare etc. Cînd vine Ivan Ivanîci, tata strigă servitoarei : „Tovarășa Mașa, fii amabilă și dă-ne o gustărică. Ce zici, Ivan Ivanîci, vrei să vedem și noi ce-a mai ouat Direcția Alcoolului ?" Dacă Mașa mai zăbovește, tata strigă : „N-o mai ameliora atîta !" Mașa intră cu gustarea, dar tata nici atunci nu-i dă pace : „Tovarășă Mașa, vezi că ți s-a desfăcut secțiunea feminină". Biata Mașa se face roșie ca focul. Sau îmi spune mie : „Vitka, încheie-te la organul de distribuire"... Toate acestea le spune în bătaie de joc, se înțelege.

Aceasta fiind ascendența mea, e limpede ce fel de om pot fi eu.

Knut Hamsun

Prin codrul cu taine, o dată
Umblam printre rîpi și poiene.
Și el mi-a apărut dintr-o dată
La un pîrîu locuit de sirene.
Sări dintr-un arbore falnic
Scuturînd barba-i verde de noduri
Era moș — dar și tînăr șăgalnic.
Vibrînd în vernale acorduri
Hăuli către mine :

— Oprește !
Glăsuia, precum șuieră vîntul.
— Cin-te-a pus să te apropii hoțește ?
Și de ce furatu-mi-ai gîndul ?
De-acum, aici ți-e sălașul !
Și izbucni într-un rîs hohotit.
Rîseră ierbi rourate
Oprindu-se din șopotit.
Rîseră ierbii rourate
Rîse pădurea în jur,
Conuri de vînt legănate
Pe ramuri de brazi. Și un mur...
Numai eu stăteam ca o stană
Jalnic, mizer, năucit
Rîdea într-una șievanul
Scuturînd din tîrsoagă-i cumplit.

*

În seara de 8 iulie, la ceasurile opt se va ține o adunare a Fraților Liberi. La a opta casă, după al optulea colț de stradă, apuci pe potecă și faci opt sute de pași. Ajungi într-o pădure și după al optulea copac mai te afunzi optzeci de pași în inima pădurii. Adunarea se socoate valabilă numai dacă se întrunesc opt frați. Spada și celelalte însemne ale Lojei sînt obligatorii.

*

Zaragoza — un șuier în noapte.

*

Iubesc, dar nu sînt iu... sau poate ?... Nu.

*

S-a molipsit de la bunicu-său cu chestiile astea masonice. Mă întreb, oare Viktor Șahov și-ar fi biciuit și el iobagii ?

26 august

Ieri am trecut pe la Vanka Petuhov. Mai erau vreo cîțiva cu el la comitet. Discutau în termeni destul de tari. Unul Fedorîci, președintele comitetului, îl împungea pe Vanka cel mai rău.

— Înțelege odată, împielițatule ! turuia Fedorîci. Dacă ne iau pe rînd toți activiștii, s-a zis cu munca culturală. Unde s-a mai pomenit, sfeștocul măsii, să curmi treaba la mijloc, taman cînd merge ca unsă cu unt ? ! Aud ? Acum, cînd băieții și fetele noastre merg așa frumos, dumnealui — șterge-o ! Mă rog, învățătură, una-alta, nu zic nimic. Pișicherii ăia de la Acadelmie au să te facă tobă de carte de-o să te ții mare și-o să ne ciripești numai pe cărturărește. Toate bune și frumoase. Numai că de ce să ne pună nouă bețe-n roate ? Să mai aștepte un an-doi, și pe urmă, poftim, luați-l !

— Vrei să te arăți neștiutor, Fedorîci ? i-a răspuns liniștit Vanka. Știi foarte bine să vorbești ca lumea, dar cum te calcă unul pe bătătură, faci pe mujicul din Reazan : „taman“, Acadelmie“, „pe cărturărește“. Asta-i curată demagogie, dacă vrei să știi. De fapt, nici n-are rost să-ți răspund : în adîncul inimii recunoști și tu că trimiterea mea la studii e o treabă făcută cu cap și că munca n-o să se oprească din cauza asta. Partidul procedează cum e mai înțelept.

— Ce să mai vorbim ! a suspinat cu amărăciune Zîkova. Dacă pleci, tu, Petuhov, toate au să-n-ceapă să scîrțîie, fiindcă nimeni n-are autoritatea ta. Uite, de pildă, Gherasimova... Cine să-i bage ășteia mințile în cap ? Acuma se ține cu Galkin. Și n-are frică de nimeni.

— Isprăvește, Zîkova ! Cum naiba de nu pricepeți niște chestii atît de simple ? s-a enervat Vanka. Ciudată discuție ! Dacă ați auzi pe cineva vorbind așa, ați spune oare că vede lucrurile marxist ? Nu-i nimic veșnic în lumea asta, totul se schimbă, se transformă... Astea-s noțiuni elementare și pe voi vă văd oameni în toată firea. Acum se ridică o altă generație — ocupați-vă de ea. Voi înșivă trebuie să vă cultivați conștiința cea nouă. Pînă cînd să vă tot împingă altul din spate ? Ce sînt eu, dădacă ? Înțelegi odată, asta se cheamă atitudine idealistă : voi puneți pe primul plan personalitatea, voi vreți dădace. Păi ce, proletariatul are nevoie de dădace ? Și pe urmă, de unde să le luăm ?... De altfel, știți și voi că toate astea-s văicăreli inutile : eu tot plec la institutul economic și voi o să duceți mai departe munca aici, în fabrică. Zîkova și Brîcev trebuie să se înscrie negreșit la universitatea muncitorească.

— Just ! a încuviințat din adîncul rărunchilor Pașka Brîcev, care pînă atunci ascultase în tăcere. Trăncănim de pomană, zău. Petuhov și noi toți... trebuie să învățăm. N-are rost să ne legăm de fleacuri, zău...

— Îți pare rău că pleci de la fabrică ? l-am întrebat pe Vanka, atunci cînd am rămas singuri.

— Păreri de rău... regrete ! a pufnit Vanka, sacadat. Cuvinte, care de mult și-au locul la ar-

hivă. Sau poate or fi din Turgheniev ? Trebuie să faci ceea ce e rațional, ceea ce corespunde momentului actual și să ai sentimente corespunzătoare. Cum, a urmat Vanka privindu-mă bănuitor, și tu, frate Kostea ? Să știi că nici ție nu ți-ar strica mai multă autodisciplină. Cu alea șase ceasuri de muncă obștească cum stai ?

— O să le fac.

— Apucă-te mai iute de ele, măi frate. Destul cu trîndăvia : timpul nu așteaptă !

S-ar putea ca Vanka să aibă dreptate, dar pînă la începerea cursurilor a mai rămas o nimica toată.

3 septembrie

Tata tot mai e bolnav și am fost iar la Voskresensk după bani. La înapoiere, cînd mă urc în tren, cine se așază chiar în fața mea ? Ciobanul care m-a ajutat astă vară să-mi găsesc hainele ! Bună ziua — bună ziua. Mi-a spus că merge la oraș.

— Gata munca ?

— Nu, mai va pînă atunci. Am treabă la oraș. Uite asta mă omoară, mai ales că nici n-am unde să trag.

— Cît iei pentru cît muncești peste vară ?

— O sută de ruble bani în mînă, bașca mîncarea și m-am făcut și cu o pereche de cizme. E cam puțin sigur, mi s-ar cuveni între trei și cinci ruble de cap de vită, dar eu sînt mulțumit. Deocamdată mi-ajunge. Mai încolo oi vedea eu.

— Și unde tragi la oraș ?

— Nicăieri. Unde se nimerește.

— Cum așa ? Doar nu dormi pe stradă !

— Ba dorm de minune și pe stradă, pe o bancă.

În timp ce stăteam noi așa la taifas, intră în vagon unul fără nas, însoțit de un puștiulică zdrențăros. Piciul, cu șapca întinsă, a luat călătorii la rînd, cerînd milostenie pentru orb : abia atunci am băgat de seamă că e orb și, după roșeața aprinsă din obraz, băut binișor. Cînd au ajuns în dreptul nostru, orbul s-a clătinat pe picioare și a căzut drept în brațele ciobanului.

— Mai ușor la cotitură ! l-a repezit ciobanul. Vezi ține-te pe picioare.

— Da' tu cine ești ? s-a oțărît orbul. Auzi, după ce-ți verși sîngele poate pe douăzeci și cinci de fronturi, să-ți facă iducația orice mucos. După ce-ți pierzi vederea poate din pricina gazului detonant, să-mi facă iducația unul ca tine !

— Bine, bine... Numai nu te lăsa nici tu așa pe mine.

— Păi ce ștab, ori mahăr-spanac oi fi tu ? s-a rățoit orbul. Dacă nu-ți place trenul, umblă cu mașina. Auzi, nici nu i-a căzut cașul de la gură și s-apucă să-mi facă mie iducație !

— Dacă nu vezi, de unde știi dacă mi-a căzut ori nu cașul de la gură ?

— Păi și ce dacă nu văz ? Eu nici nas n-am, pe cînd tu ai. Ia zi, cu ce drept umbli tu cu un nas înfipt în mijlocul feței, cînd eu n-am de loc ? Dacă-i pe așa, poci eu să te pocnesc în el, ori ba ? Ia să-mi răspunzi la vorba asta... interrogativă ! O să-ți ard una peste el, mama lui de nas, că dacă acuma-i igalitate, apoi igalitate să fie. Ori poate zici că nu-i igalitate ? Aud ?

Călătorii au devenit atenţi, ba s-au mai apropiat cîţiva şi din celălalt capăt al vagonului.

— După ce că eşti invalid, a mormăit ciobanul, cauţi ceartă cu lumînarea. Cum să mă loveşti, dacă nu vezi nimic ? Haide, caută-ţi de drum !

— Adică, eu nu-s în stare să-ţi ard una ? s-a îndîrjit orbul. Cu mine ţi-ai găsit naşul !

Zicînd acestea, l-a prins pe cioban de piept şi l-a zgîlţîit zdravăn. Ciobanul l-a pocnit peste mînă şi orbul a căzut jos. A început îndată să se zvîrcolească şi să ţipe :

— Săriţi, oameni buni ! Săriţi ! A dat în mine ! Sînt epileptic !

Controlorul s-a apropiat în fugă şi l-au luat cu chiu cu vai de acolo. Mulţi dintre călători erau revoltaţi de purtarea tovarăşului meu de drum, susţinînd că nu avea dreptul să ridice mîna asupra unui infirm. Fără să-i ia în seamă pe cei din jur, ciobanul mi-a spus :

— Ăsta-i orb ca tine şi ca mine. Am citit multe cărţi în vara asta. Pe una am tot rumegat-o trei zile, ca s-o înţeleg. E scrisă de unul Leonti Andreev, scriitor, sau naiba ştie ce-o fi.

— A fost un scriitor Leonid Andreev. Şi noi la şcoală, i-am analizat „Rîsul roşu". Apă de ploaie.

— Fie şi Leonid. Are el o nuvelă „Bezna". N-ai citit-o ? E vorba de unul care fiind urmărit pentru politică, nimereşte la o femeie de stradă. Dă buzna cu pistolul în mînă — pesemne cu poliţaii pe coada lui. Tipul nu era însurat şi nu-l prea interesau muierile. Şi, pricepi, făcea mare caz de virtutea asta a lui, că nu-l interesează, că n-are nevoie — ce mai încolo şi încoace, sfînt nu alta ! S-apucă el de spune toate astea prostituatei şi ea de colo :

„Păi tu ce drept ai să fii bun, dacă eu sînt o păcătoasă ?" Exact ca orbul de adineauri. Adică, dacă el s-a umplut şi-a rămas fără nas, toată lumea să umble pocită ? Ar trebui să-i strîngă undeva şi să le facă tratament, nu să-i lase să cerşească prin trenuri ! Află că Leonti ăsta al tău le cam încurcă. Nu înţeleg şi pace cum de-a putut cineva să scrie o asemenea povestire, ba încă să mai fie şi publicată ! Am trimis şi eu vreo cîteva, tot lucruri din viaţă, dar nu mă publică nimeni.

— Ce anume ?

— De tot felul. Despre întreprinderea agro-silvică — cum că totul acolo scîrţîie... Parcă n-ai despre ce scrie ? Despre un moşier — că l-au alungat, iar el a venit înapoi. Mi s-a răspuns că asta se ştie la Comitetul Executiv Unional şi că el are acest drept. Cum se poate una ca asta, de vreme ce moşierii au fost alungaţi ? E o hibă aici.

— Ar trebui să te înscrii într-un cerc de corespondenţi voluntari.

— Ştiu, dar n-am avut vreme.

În clipa aceea, a intrat la noi în vagon un băieţaş, care a început să cînte.

Mi-am notat cîntecul. Iată-l :

Miluiţi-mă, oameni buni,
Daţi-mi un bănuţ ;
Înduraţi-vă oameni buni,
De un copil micuţ.
Satul din care
În lume am fugit
De secetă mare
A fost urgisit.
Norii departe

Treceau potop
Noi n-am avut parte
De ploi — nici un strop
... Secara e arsă.
Nici n-avem de moară
E vaiet în casă
Toţi plîng de se omoară.
Mă iartă, Vaniuşa
Mămuca-mi zicea.
Dar moartea-i la uşă,
N-avem ce mînca...
Tătucului meu
Eu m-am închinat
Cu lacrimi de sînge
Bun rămas mi-am luat...
Din ceasul, din care
Mult timp a trecut
Cerşesc prin tramvaie
Joc noaptea barbut
Aceasta-i povestea.
Cer milă la oameni,
Cîntîndu-le despre
Anul de foame.

Cînd, după ce a isprăvit de cîntat, puştiul a pornit prin vagon cu mîna întinsă, ciobanul i-a făcut semn să se apropie şi a intrat în vorbă cu el. Băiatul răspundea cam cu jumătate de gură — se vedea cît de colo că se grăbeşte să treacă în vagonul următor. Dar ciobanul îl ţinea de mînă, dornic să se lămurească bine asupra lui. Prinzînd un moment prielnic, băiatul s-a smucit şi — tule-o !

— Trebuie negreşit să-l găsim.

— Ce vrei cu el ?

— Eu nu vreau nimic. Mă gîndesc numai că dacă-l trimite la „Prietenii copiilor", învaţă acolo o meserie, ceva.

— Din ăştia nu iese nimic bun, am spus eu, amintindu-mi de experienţa mea în munca cu copiii vagabonzi.

— Ei asta-i ! Pîn-la urmă tot îi scoţi la mal. Uite, acum văd că i-adună în mici orchestre... Ajută-mă să-l prind pe peron.

Dar băieţaşul a sărit din mers, cu vreo două verste înainte ca trenul să intre în gară şi dus a fost.

9 septembrie

Azi am umblat o mulţime pe coridoarele universităţii. Pînă acum au venit foarte puţini studenţi şi clădirea universităţii e aproape pustie. Un băiat cu ochelari s-a apropiat de mine şi m-a întrebat :

— Eşti de-aici sau din provincie ?

Cînd i-am răspuns că sînt din oraş, m-a rugat să-l găzduiesc o noapte, adăugînd că s-a transferat la noi la universitate de la Leningrad. Nu prea arăta a student din anul întîi. L-am întrebat cîţi ani are.

— Păi ce, se cunoaşte ? Adevărat, nu mai sînt boboc. De zece ani mă trambalez prin facultăţi şi nu găsesc o specialitate care să mi se potrivească.

Asta mă preocupă şi pe mine, aşa că ne-am întins la vorbă. L-am adus la mine acasă. Nu are decît o plapumă nu tocmai arătoasă — încolo

nimic. La Leningrad a urmat geografia, iar înainte de asta, la Kazan — istoria artelor.

— La noi unde vrei să te-nscrii ?

— M-am hotărît să urmez medicina, mi-a răspuns el cu un aer important. În general, face și spune totul cu un aer foarte important, deși e pirpiriu și poartă ochelari. De altfel, m-a povățuit :

— Vrei să fii respectat ? Respectă-te tu întîi.

— Și dacă vezi că nici medicina nu te mulțumește ?

— Mai am să încerc la etnografie, la economie și la drept, mi-a răspuns Korepanov-Guskovski. (Ptiu, ce mai nume de familie ! La școală, m-am luat de-a bățul de multe ori cu Nikpetoj, care insista să spunem „nume de familie" și nu „numele familiei". Dar eu spun și acum „numele familiei", deoarece este al întregii familii : tata, mama și copiii).

Acasă, taică-meu s-a interesat numaidecît :

— Matale, ce și cum ?

— Amestecat, i-a răspuns Korepanov. Tata a fost preot, mama actriță, iar eu nu știu încă ce o să fiu. Mai studiez vreo cinci ani și-o să văd.

— În timpul războiului civil ce-ai făcut ? l-am întrebat eu.

— Tot ce vrei. Am fost ostaș, sanitar, am umblat cu caravana de agitație, pe urmă am fost bucătar la albi, pe urmă artificier la ai noștri.

— Și-n tot acest timp ai și învățat ?

— Cînd aveam timp. Nu mă despart niciodată de cursuri.

Într-adevăr, cînd ne-am culcat (i-am pus o saltea pe jos), Korepanov a pescuit din plapuma

lui vreo cinci cărți pe care și le-a așezat frumos la căpătîi, apoi și-a scos pantalonii, i-a potrivit la dungă și i-a așezat cu grijă sub saltea.

M-a pufnit rîsul.

— Ce rîzi ? a mormăit taică-meu. Foarte bine face. Așa nu se strică dunga și dunga dă pantalonului tot șicul.

— Nu pentru dungă mă ostenesc, ne-a lămurit Korepanov, întinzîndu-se pe saltea și deschizînd o carte. Din economie. Pantalonii ăștia au cinci ani. Dacă nu-i păstram, de mult ar fi trebuit să-mi iau alții. Și de unde bani ? Din bursă, n-ajunge, iar ca să mă duc la încărcat lemne, nu-mi îngăduie sănătatea.

Am stat un timp în tăcere. El își vedea de citit. Deodată, a izbucnit în rîs.

— Ce te-a apucat ? îl întreb.

— Lua-l-ar să-l ia de neamț ! Auzi, afurisitul, susține că femeia n-are suflet, că femeia, prin definiție, nu este și nici nu poate să fie genială.

— Foarte adevărat ! a hîrîit taică-meu din patul lui hodorogit. Eu unul n-am pomenit femeie cu suflet.

— Ce citești tu acolo ? am întrebat.

— „Sexul și caracterul", de unul Weininger, un neamț.

— Dacă-i despre sex, să mi-o dai și mie s-o citesc. Tată dragă, tu, după o viață de om, tot nu vrei să recunoști că femeile trebuie să se bucure și ele de drepturi ? Asta dovedește pur și simplu că nu ești conștient.

— Cînd o să cunoști femeile cum le-am cunoscut eu, atunci să vorbești. Nu ești decît un mucoș !

AXOLOTLUL ŞI AMBLYSTOMA

15 septembrie

Prof. Fedorovski ne-a ţinut prelegerea inaugurală la cursul de drept sovietic. Pe Fedorovski toată lumea îl laudă şi constat că pe merit : vorbeşte minunat, încît e cu neputinţă să nu-i înţelegi cursul. Prelegerea asta mi-a confirmat multe dintre gîndurile mele.

— Închipuiţi-vă că intră cineva la dumneavoastră în cameră şi, nici una, nici două, se apucă să ponegrească viaţa din Rusia de azi, spunea Fedorovski. Poate un emigrant, ori unul furios că şi-a pierdut averea pe care o stăpînea cine ştie de cînd. Şi iată, persoana în cauză afirmă că în U.R.S.S. nu există legalitate, nu există drept, că la noi domneşte arbitrariul şi corupţia. Oricît aţi încerca să-i demonstraţi contrariul, orice argument aţi aduce, el va stărui în convingerea lui, şi asta din pricină că are o mentalitate de proprietar, ancorată exclusiv în trecut şi refractară la concepţiile noi. Iar dacă-l veţi întreba, concret, ce anume lucru de preţ a pierdut el o dată cu trecutul, n-are să spună niciodată de avere, rang, decoraţii, poziţie socială, sau slujba plătită cu trei sute de ruble de dinainte de război. Nu, el va spune negreşit că a pierdut Rusia. Că bolşevicii au dus de rîpă Rusia

— considerată ca o noţiune abstractă — că în Rusia de odinioară erau legi bune, pe cînd astăzi nu mai există legi de nici un fel, şi aşa mai departe. Dumneavoastră veţi găsi, fără îndoială, un şir întreg de argumente temeinice, cu care însă veţi reuşi să vă convingeţi o dată mai mult pe dumneavoastră înşivă de realitate — în nici un caz pe interlocutorul dumneavoastră. Dar cînd veţi discuta cu el despre Rusia, nu uitaţi şi acest mic exemplu în domeniul biologiei.

În prezent în U.R.S.S. are loc o uriaşă acţiune de zgîlţîire a oamenilor. Adevărat, de foarte multe ori treaba asta se face în forme brutale, tranşante, absurde, dar nu asta-i principalul. Principalul e că trezesc din somn pe mămuca Fedoruşka. La drept vorbind, mămuca Fedoruşka nici nu mai există printre noi. Oare după războaiele prin care am trecut şi după cinci ani de construcţie a socialismului, se mai poate spune ca şi acum o jumătate de veac, că Rusia, patria noastră sfîntă, doarme ca pămîntul, „cu fruntea-n pol proptită şi cu tîmpla-n Caucaz ?" E scuturată, zgîlţîită din răsputeri şi din toată inima cu tractoarele, cu avioanele, cu electrificarea — şi iată, în sfîrşit, după zece secole de hibernare pravoslavnică, ea, Rusia izbelor şi a sudalmelor scîrnave, puternică şi neputincioasă, în acelaşi timp săracă şi îmbelşugată deopotrivă, s-a deşteptat din somn !

Dar am pomenit adineauri de biologie.

Un profesor sovietic făcea nişte experienţe cu axololtul. Axololtul e un fel de mormoloc şi, dacă nu mă înşel, face parte din familia tritonului, dar nu asta interesează aici. Axololtul aproape că nu are organe respiratorii, particularitate care îl deo-

sebeşte de amblystoma — o specie mai evoluată din aceeaşi familie. Prin nutrirea axololtului cu glandă tiroidă, profesorul a reuşit transformarea acestuia în amblystomă — un rezultat realmente miraculos. Cred că nu exagerez comparînd instituţia dreptului sovietic, care prinde rădăcini în mase, deci formarea unei conştiinţe juridice cu acest proces biologic.

Fedorovski a făcut apoi o paralelă strălucită între dreptul sovietic şi dreptul internaţional, încît toţi am aplaudat. Dar iată că după terminarea prelegerii s-a urcat la catedră un zdrahon de miliţian, cu părul roşu. Îl remarcasem de multişor şi mă miram să văd la noi la cursuri un miliţian. Sub regimul ţarist, da, se întîmpla să se aducă poliţia la universitate, pentru maltratarea studenţilor care făceau politică, dar la noi ?

— Ce doreşti, tovarăşe ? l-a întrebat Fedorovski.

— Eu... ăăă... aş vrea să spun... ăăă... cu privire la axololt, a îngăimat miliţianul.

— Ce anume ?

— Dumneavoastră aţi spus, tovarăşe profesor, că dacă hrăneşti axolo🙂ltul cu glandă tiroidă, se transformă în amblystomă. Mai e însă şi o altă cale.

— N-am auzit. S-au făcut foarte multe experienţe, dar nu toate au reuşit. Deşi n-are nici o legătură cu prelegerea mea, ca de altfel nici cu materia cursului pe care-l predau, spuneţi-ne şi nouă, vă rog, care este această cale.

— Schimbarea condiţiilor mediului. Eu aşa am procedat. De ce la axololt nu s-au dezvoltat organele respiratorii ? Pentru că şi apa, şi felurite plante care se pun de obicei în acuarium, conţin oxigen. Oxigenul ăsta trebuie eliminat.

— Dumneata cum l-ai eliminat ?

— Foarte simplu : am înlocuit treptat apa din acuarium cu apă fiartă şi am scos plantele.

— Şi axoloitul a răposat ! a spus Fedorovski cu un zîmbet în colţul gurii.

— Ba a supravieţuit ! a exclamat miliţianul, izbind cu pumnul în masa profesorului. Tocmai că a supravieţuit ! S-au format organe respiratorii — şi gata amblystoma.

— Nici aşa... Dumneata l-ai chinuit ?!

— Bineînţeles că l-am chinuit ! a mărturisit deschis miliţianul. În schimb, mi-am atins scopul : am obţinut o specie superioară. Şi amblystomuţa mea trăieşte şi azi.

— Dumneata de ce porţi uniformă ? Doar eşti student.

— Da. Învăţ şi eu aici. Uniforma o port pentru că am slujbă la miliţie. Crăpam de foame şi biroul braţelor de muncă m-a trimis la secţia administrativă şi...

— Şi acum ce eşti ?

— Agent de circulaţie.

— Bravo ! Ca să încheiem, iată, ceea ce ne-a comunicat adineauri tovarăşul e un argument în plus în favoarea afirmaţiilor mele. Gîndirea ştiinţifică, cu luminile şi înţelepciunea ei, va învinge toate obstacolele şi va înfăptui lucruri socotite irealizabile, de domeniul miraculosului. Tot astfel şi noua conştiinţă juridică se răspîndeşte în mase nu pe o singură cale, ci pe mii de căi, şi pînă la urmă va deveni acel far spre care năzuim cu toţii, spre care au năzuit cele mai lumi-

nate minți ale tuturor țărilor și popoarelor: o revoluție culturală radicală, care va arunca în lada de gunoi a istoriei ciurucurile concepțiilor vechi și mucegăite despre drept. Dumneata, tovarășe, s-a întors Fedorovski spre milițianul roșcovan, bătîndu-l pe umăr, ești demn de toată lauda. Caută mereu noi și noi căi, nu urma orbește calea bătută de somități. Ai reușit să obții o amblystoma hrănindu-te cu pîinea grea a muncii de milițian. Dar cîte n-ai fi realizat dacă te hrăneai cu glandă tiroidă!

— Vedea-te-aș ministru, Petruha! s-a auzit un glas din fundul sălii.

Și milițianul, săltîndu-și grijuliu poalele mantalei, a coborît de la catedră.

KORSUNȚEV

20 septembrie 1925

Korsunțev e un băiat care stă la căminul „Mojaika". Acolo l-am și cunoscut. Învață la drept și visul lui e să lucreze în organele administrației de stat — neapărat într-o funcție înaltă, pentru că, zice el, U.R.S.S. duce lipsă de cadre administrative capabile. Sînt convins că o să fie foarte la locul lui într-un organ central de stat. În primul rînd, e un excelent vorbitor — nu te mai saturi să-l asculți, și apoi are un foarte dezvoltat spirit de observație. Ieri, bunăoară, mergeam cu el pe stradă, și, deodată, cîțiva pietoni dinaintea noastră, printre care un cetățean bine îmbrăcat și o cucoană, s-au oprit locului. Ne-am oprit și noi. Ce era? Un om scotea tîrîș dintr-o pivniță niște șine lungi de fier și le încărca într-o căruță. Pînă nu trăgea afară șina întreagă nu se putea trece.

Cetățeanul bine îmbrăcat a stat de s-a uitat preț de un minut.

— Hai, mai repede, căruțaș!

Omul s-a oprit în loc, i-a aruncat o privire, și a mormăit drept răspuns:

— O s-aștepți, conțopistule!

Korsunțev a izbucnit într-un rîs răsunător, de-a întors lumea capul. Cucoana a aruncat cu dispreț :

— O fi beat ? !

— Nu doamnă, nu sînt de loc beat ! a replicat Korsunțev. Dar îmi place să observ cum se manifestă conștiința de sine a maselor în cele mai neînsemnate aspecte ale vieții. Scurt-punct !

Scurt-punct e o vorbă a lui.

— Ia aminte, Riabțev, mi-a spus el, de îndată ce am pornit mai departe. Cred că nicăieri în U.R.S.S. nu găsești la ora actuală pe cineva care, într-un fel sau altul să nu aibă conștiința valorii sale de om, ca acest căruțaș, de pildă.

După părerea mea, e foarte adevărat, teribil de adevărat. Unele observații ale lui Korsunțev vădesc o agerime uimitoare. Korsunțev e înalt, oacheș, cu părul în inele și are o figură de toreador.

21 septembrie

În viața mea a intervenit ceva groaznic. Acum știu precis că tata e pe moarte. Dacă o mai duce două-trei zile.

L-am întrebat pe Alioșka Cikin ce gîndește el despre moarte.

— De ce să mă gîndesc la moarte ? În primul rînd, sper să nu mor niciodată, pentru că nu se poate să nu se inventeze ceva în direcția asta. Iar de va trebui să mor, o să mor și gata. Aș prefera doar să mor cu arma în mînă, pe cîmpul de luptă. Și cu muzică.

— Nu asta te-am întrebat. Uite, eu cred că moartea e un fenomen biologic, ca și viața. Și că omul, cînd moare, se descompune în atomi și în electroni care se împrăștie în lumea largă, ca după un timp să se adune iarăși laolaltă și să formeze materia. Din materie se naște tot ce viețuiește pe pămînt. Ții minte explicațiile lui Almakfiș în privința asta ?

— Da, și ?

— Vezi tu, pe mine mă interesează să știu dacă e posibil ca aceiași atomi și electroni care constituiau cîndva un singur tot, să formeze din nou același tot. Să zicem, trupul unui om. Al meu, de pildă. Ori asta nu se poate întîmpla niciodată ?

— Naiba știe. Ascultă-mă pe mine, ce s-a dus, e bun dus. Nu-ți mai bate capul cu chestii de astea. Singur ai spus : e un proces biologic. Așa că...

— Ție ți-e frică de moarte ?

I-am pus această întrebare, întrucît, de la o vreme, de cînd cu presimțirea că bătrînul meu se duce, parcă o mînă de gheață mi-ar strînge inima. Să fie asta frica de moarte ? Iar dacă nu, cum anume se manifestă ea ?

— Nu, nu mi-e frică, cel puțin așa cred, mi-a răspuns Alioșka. Cînd stăteam cu vagabonzii în subsolul ăla amărît, a murit un băiat. A mierlit-o din senin în colțul lui. Ceilalți l-au adus lîngă foc, și dă-i și freacă-l, încălzește-l — degeaba că tot rece era. Stătea cu toți dinții rînjiți, de ziceai că rîde și asta ne-a zăpăcit pe toți. Nimeni n-a vrut să creadă că a murit de-adevăratelea. Asta pînă a început să miroase. Ei, atunci l-au

tîrît afară şi l-au lăsat într-o ulicioară. Dar frică, nu ne-a fost — tot timpul s-a jucat cărţi.

— Şi eu, la fel, cred că n-are de ce să-ţi fie frică de moarte, am spus eu, după cîteva clipe de gîndire. Dar e cu totul altceva cînd îţi moare cineva drag. Bunăoară, tata, ca în cazul meu. Stai la căpătîiul lui fără să te gîndeşti că nu-i decît materie, menită să se descompună în virtutea cutărui sau cutărui proces. Şi mai există şi alte considerente. Uite să vezi, cît timp tata a fost sănătos, nu ştiu cum, parcă nici nu-l băgam în seamă. Adică nu că nu-l băgam în seamă, că ţineam foarte mult la el, dar întîi şi întîi mă preocupa viaţa mea, despre care nu-i spuneam mai nimic. Uite, asta mă doare. Tata are alte vederi şi concepţiile lui ne sînt cu desăvîrşire străine, dar, oricum, aş fi putut, dacă nu să-i cer sfatul, barem să-i vorbesc despre preocupările mele.

22 septembrie

*

25 septembrie

Abia m-am întors de la mătuşă-mea de la Voskresensk. A plîns o mulţime şi m-a tot căinat ce greu o să-mi fie singur. Nu sînt în stare să-mi adun gîndurile, să încropesc niscaiva planuri de viitor, fiindcă după moartea tatii nimic nu mai e ca înainte, într-adevăr.

Mătuşa mi-a dat treizeci de ruble.

28 septembrie

M-am întîlnit cu Nikpetoj. Am avut o oarecare rezervă faţă de el, fiindcă după cele ce-a spus atunci, la adunarea de la şcoală, am rămas cu impresia (deşi nu pot dovedi nimic) că e cumva amestecat în sinuciderea lui Viktor Şahovskoi.

Printre altele, i-am spus că mă înscriu la litere (dar nu i-am explicat de ce).

— Ferească Dumnezeu ! a exclamat Nikpetoj, (deşi, în ce mă priveşte, nu simt nevoia să mă ocrotească nici un fel de Dumnezeu). Cum, Kostea, pe tine nu te atrage profesiunea de inginer ?

— Nu, i-am răspuns, aducîndu-mi aminte de matematici. Mi se face rău numai cît mă gîndesc la logaritmi. Şi apoi, nici nu văd de ce m-aş face inginer ?

— Cum, de ce ? Cum, de ce ? a izbucnit Nikpetoj, vînturîndu-şi mîinile prin aer (aşa-i el de la o vreme — cum se enervează, îl apucă bîţîiala). Nu te uiţi în jur ? Tu, un om modern, să mă întrebi pe mine ce rost are să te faci inginer ? ! Păi, Volhovstroiul, Şaturka, Zaghesul [1], reconstrucţia, raţionalizările, centrele de alfabetizare, radioul — toate astea nu-s decît o picătură... o picătură... O ţară uriaşă cere acţiuni de amploare uriaşă, şi muncă, muncă neîntreruptă, fără cea mai mică întrerupere, muncă susţinută de edificare, muncă tehnică şi inginerească în toată puterea cuvîntului. Munca asta va dura decenii de-a rîndul, angrenînd, absorbind în mod

[1] Hidrocentrale construite în U.R.S.S. între anii 1918—1926.

necesar noi și noi mase uriașe, care trebuie pregătite, instruite în acest scop. Dacă nu vom instrui, nu vom electrifica și nu vom cooperativiza temeinic, masele au să vină să ne alunge pe brînci, și pe bună dreptate. Ții minte *ale cui* sînt cuvintele astea ? Și tu, poftim, la litere ! auzi !

— Bine, Nikolai Petrovici, dar chiar adineauri ați spus că e nevoie să ne instruim !

— Să instruim oamenii și nu să le împuiem capul cu literatură, dragă Kostea (nu pot să sufăr cînd îmi spune el „dragă"). Viața din zilele noastre nu trebuie nicidecum privită prin prisma literaturii și ne este cu atît mai puțin îngăduit a-i învăța pe alții să facă asta. Ce cunoștințe veți da noului tineret, celor care vor veni după voi, unor copii ca pionierii din avanpostul pe care i-ai avut în grija ta ? O să-i învățați că Oneghin, trîntorul aristocrat, a fost cel dintîi „inadaptabil" din literatura noastră ? Sau că Lev Tolstoi vădea o atracție pentru relațiile patriarhale și pentru gospodăria naturală, așa cum unele domnișoare, după ce au mîncat dulce, poftesc varză acră ? Îți închipui cumva că în prezent are cineva nevoie de bizareriile lui Dostoievski ? Sau că pe tineretul de azi îl interesează lamentările eroilor lui Cehov ? Te înșeli amarnic, Kostea ! Nu zic, poate că toate aceste scrieri sînt citite pe nerăsuflate, cu admirație, dar nu de ele este astăzi nevoie. Ele sînt necesare doar acelora pentru care literatura înseamnă profesie, specialiștilor în literatură, șoarecilor de bibliotecă. Ochelarii literari au mai dus odată intelectuali la miopie politică, sau mai exact, la pieire... Atunci, de ce să ne punem iar acești ochelari ?

Trebuie să ai vedere bună și să privești viața drept în față, dînd cu hotărîre în lături vălul de muselină al literaturizărilor.

— Prin urmare, literatura veche nu mai este bună la nimic ? Cam așa ar reieși din spusele dumneavoastră (vorbeam cu o ironie nimicitoare, căci atunci de ce naiba ne-a mai predat Nikpetoj literatura ?).

— Vezi tu, Kostea. De obicei, lecturile serioase te ajută să te cunoști mai bine, să te analizezi mai profund. Ceea ce nu-i rău de loc. Cu condiția să ai atîta voință, să fii atît de stăpîn pe tine, încît să nu acorzi acestor introspecții mai mult timp decît, să zicem, cinematografului. Dacă însă depășești limita și începi să cauți nu în viață, ci în cărți, la Lev Tolstoi, bunăoară, răspunsul la întrebarea : cum trebuie să trăiesc ? atunci ajungi să literaturizezi viața, te rupi de realitate, îți pui ochelari literari care n-au să te ducă la nimic bun. Gîndește-te la eroii lui Cehov, la orice intelectual de pe timpuri, sau adu-ți aminte ce s-a întîmplat cu Viktor Șahovskoi.

— Pe Viktor îl țin minte, Nicolai Petrovici, am rostit eu apăsat, privindu-l drept în ochi, și am adăugat : Bănuiesc însă că la el au fost alte cauze.

Nikpetoj, tulburat, a căutat să-mi evite privirea. Dar poate că mi s-a părut numai. O vreme am tăcut amîndoi. Apoi, m-a întrebat abia auzit :

— Și ce bănuiești ?

— Nimic, am spus și eu așa. În concluzie, ce trebuie să deduc din cuvintele dumneavoastră : că nu trebuie să citim de loc ?

— Prostii ! Vreau să spun doar că literatura nu trebuie să devină un fel de zeitate invocată în toate cazurile, aşa cum obişnuia să facă intelectualitatea care azi e la pămînt. De citit, trebuie să citim, desigur, dar nu la întimplare, ci metodic, cu discernămînt şi ferindu-ne să confundăm literatura cu viaţa.

— Zin-Palna e de altă părere, anume că citind, învăţăm din experienţa vieţii acumulată de alţii.

— Una sînt faptele de viaţă acumulate, şi cu totul altceva concluziile pe care autorul vrea să le tragi din aceste fapte. Oricum, eu nu încerc să impun nimănui părerile mele şi tu, Kostea, poţi să le consideri, să zicem, doar un subiect de discuţie...

Cu astea ne-am despărţit. Găsesc că Nikpetoj se exprimă foarte nebulos şi nu-mi dau seama dacă este pentru sau împotriva literaturii. Am impresia că s-a încurcat de tot. Îmi aduce aminte de un lector pe care l-am auzit într-un cerc, la fabrică. Folosea o sumedenie de neologisme ca „aliteraţie", „dezavuare", „apercepţie" şi nimeni nu înţelegea nimic. Pînă la urmă un băiat şi-a luat inima-n dinţi şi l-a întrebat :

— Ce înseamnă apercepţie ?

— Este... este... a început să se bîlbîie lectorul. Ştiţi, e greu să explici în cîteva cuvinte. Este o noţiune complexă, aproape indefinibilă. Ceva inefabil.

Nimeni n-a înţeles o boabă. N-am înţeles nici eu. Cam la fel, aş zice, vorbeşte şi Nikpetoj despre literatură (ciudat e că la şcoală totul părea clar, rînduit în rafturi într-o anumită ordine).

1 octombrie

Curînd va trebui să-mi iau catrafusele : casa a fost prevăzută pentru demolare. Habar n-am unde m-aş putea aciuia. În plus, am rămas aproape fără o leţcaie.

Am făcut cerere să mi se dea cămin şi bursă. — să vedem ce-o să iasă.

3 octombrie

Azi dimineaţă m-am dus la „Mojaika" să vorbesc cu Korsunţev.

Era devreme şi aproape toţi băieţii dormeau. Unul, cu ochii în tavan, trăgea înverşunat dintr-o ţigară de mahorcă. Unul stătea culcat pe burtă, cu degetele în urechi — pe semne că tocea la vreo materie.

— E un aer să-l tai cu toporul ! a bombănit Korsunţev cînd l-am trezit. Parcă ar fi o fabrică de gaze asfixiante, nu cămin de studenţi. Aici, dimineaţa ghiceşti uşor ce s-a dat în ajun la cantină. Sus, diavolilor, să aerisim ! a răcnit el, şi buf ! cu perna în vecinul de alături. Scoală, Karapet, pocitanie nevolnică a unei minorităţi naţionale cumsecade, că acuşi trag pătura de pe tine !

De sub pătură a ieşit la iveală un cap de caucazian.

— La tînî nu ştie una ghicitoare despre halera ? a grăit capul.

— Spune, mă, numai vezi, dacă nu-i spirituală, te duci după apă de ceai !

— Ești gîcitoare nou nouțe și îxtrem de spîrîtuală. Gîci gîcitoarea mea ; în jurrr — mătraj, la mijloc, hhaleră ?

— Ei ?

— N-ai gîcit ? Korsunțev înfășurat în pătură !

— A, din ăștia-mi ești ! s-a oțărît Korsunțev, năpustindu-se asupra caucazianului. Au sărit și alți băieți, dar cînd hîrjoana era în toi în ușă a apăru un chinez. Striga :

— Șalșaf, obială, ismană și cămașă, stlînge iute, c-a venit spălătoleasa !

— A, Fîn Iu-sean ! Cean-Țo-lin ! Sinarga-barasma, s-au stîrnit cîteva glasuri. Ei, fraților, a picat chinezul după rufe !

— Lufe ! Stlînge iute lufe ! repeta neobosit chinezul, întinzînd cîte un cearșaf și măldărind deasupra schimburile băieților.

— Ei, tovălășele ! i-a strigat un băiat, aruncîndu-i o legăturică de rufe. Cînd o să le vină ăia din Canton de hac burjuilor ?

— Lepede, lepede ! a răspuns chinezul. Tu, tovălăsele, dai lepede la mine lubla, datolia ?

A fost o explozie de rîsete. Korsunțev s-a îmbrăcat și-am ieșit împreună. Pe coridor ne-am întîlnit cu o îngrijitoare, legată la cap cu o băsmăluță roșie și cu o perie în mînă. Korsunțev mi-a făcut cu ochiul și a prins fata de mijloc.

— Ce-ți veni, Korsunțev ? s-a răstit fata, ridicînd peria.

— Vii la noapte pe coridor ? i-a șoptit la ureche, Korsunțev, fără să se ferească de mine. Vii ? Vii ? stăruia el, înghesuind-o într-un colț.

— Ce coridor ? l-a repezit îngrijitoarea cu o supărare prefăcută. Ți-arăt eu coridor, diavole. Ce, o uitași pe Maniușka ?

— Ce-am eu cu Maniușka ? s-a scuturat Korsunțev, cu o voce stranie și duioasă totodată. Tu-mi placi și nici că-mi pasă de Maniușka ? Hai, spune, vii ?

— Mă pisălogule ! rîdea cu ciudă îngrijitoarea, zbătîndu-se să scape. Te-ai înfipt ca dulăul la ciolan ! Ce ți s-a cășunat de te uiți la mine ca la o cadră ?!

— Ești mai frumoasă decît o cadră și mîndră ca o crăiță ! o încredința înfocat Korsunțev. Va să zică, ne-am înțeles : te-aștept pe la douăsprezece. Haidem, Riabțev.

— Ce te ții de capul fetei ? l-am întrebat eu după ce am ieșit în stradă. Că de iubit, n-o iubești. Și nici de nevastă n-ai s-o iei.

Muream de invidie, de aia l-am și luat la rost.

— Ești un caraghios ! a pufnit Korsunțev. De-ar fi să te însori cu toate, nu-ți ajunge o viață de om. Să faci filozofie în chestii de-astea e tot ce poate să fie mai rău. E o vorbă bătrînească : ochește țarca și-o să nimerești șoimul.

— Adică ?

— Foarte simplu : nu lăsa una să-ți scape. Scurt-punct !

N-am avut timp să continui discuția, fiindcă venisem pentru altceva, dar la prima ocazie va trebui să-l întreb negreșit ce crede el despre „teoria paharului cu apă". Mi se pare că se numără printre cei care o susțin, și dacă-i așa, înseamnă că i-a găsit și o fundamentare ideologică, doar Korsunțev nu face altminteri un pas.

— Tu ce zici, o să-mi aprobe cămin și bursă ? Și dacă nu-mi aprobă, ce să fac ? l-am întrebat, fiindcă asta mă chinuia incomparabil mai mult decît toate problemele cu fetele.

— Insistă, dă din coate ! mi-a spus Korsunțev. Cine șade, carnea-i cade... Dar nu uita că s-ar putea să nu iasă nimic, chiar dacă pistonezi zi și noapte. Și ca dezamăgirea să nu te dea peste cap, cată să te imunizezi din timp.

— Ce ?

— Să te imunizezi — să-ți creezi o pavăză psihică împotriva insucceselor. Undeva, în adîncul ființei tale, tu trebuie să crezi în reușită. Dar te prefaci că nu crezi. Chiar față de tine te prefaci convins că totul o să iasă cum nu se poate mai prost. De pildă, că n-o să-ți aprobe nici cămin, nici bursă. Și dacă într-adevăr se respinge cererea, lovitura n-o să mai fie atît de grea.

— Iar dacă mi-aprobă, cu atît mai bine, nu ? l-am întrerupt eu. Asta am înțeles. Dar nu prea văd cum aș putea să cred și în același timp să nu cred.

— Încearcă totuși. Asta se cheamă dedublare. O parte din ființa ta crede, cealaltă — nu crede. Tu lași să precumpănească cînd una, cînd cealaltă, după caz. Bunăoară, dacă stai de vorbă cu cineva în măsură să-ți rezolve cererea, tu arată-te convins că nu ceri decît *dreptul tău, că el e obligat* să o rezolve favorabil, dar în același timp, spune-ți în gînd : aș, n-o să-mi aprobe, cu siguranță ! Eu numesc asta *protecție psihologică.*

— E tare de tot ! Să știi că ori de cîte ori o să mă aflu la ananghie, așa o să fac.

La universitate nu mi-au dat nici un răspuns în privința cererii mele — nici tu cămin, nici tu bursă — spunîndu-mi că trebuie să mai aștept. Dar cum eram pregătit să mi se respingă cererea, auzind că doar m-au amînat, am fost chiar voios.

5 octombrie

Sînt aproape trei săptămîni de cînd a murit tata, dar încă n-am reușit să mă regăsesc. M-am desprins de pe o temelie (școala) și încă n-am ajuns să mă statornicesc pe cealaltă (universitatea). Colectivul școlii pe care mă sprijineam, nu mai există. Și uneori, mai ales serile, regret nespus această etapă (perioadă) a vieții mele, care s-a încheiat atît de curînd.

E drept că la universitate colectivul e mult mai numeros și mai puternic, numai că eu nu reușesc să-mi găsesc aici un loc potrivit. Am încercat să iau cuvîntul la adunări și seminare, dar a ieșit foarte prost — sau poate mi s-a părut numai, pentru că, în afară de niște analfabeți care nici nu știu să lege două vorbe ca lumea, iau cuvîntul băieți și fete mult mai cu picioarele pe pămînt decît colegii mei de la școală, și foarte buni oratori. Mi-e nespus de greu să țiu pasul cu ei.

Un profesor ne-a prevenit la seminarul de literatură că așa se va întîmpla cu mulți dintre noi, mai ales cu cei din școlile de gradul doi, asta nu trebuie să ne sperie.

Cele șase ore obligatorii de muncă obștească le petrec în cercul tinerilor corespondenți — scriem și apoi discutăm corespondențe pentru revista

„Molodiojnoe delo“ E ceva foarte potrivit pentru structura mea, mai ales că simt o înclinaţie deosebită pentru scris.

Cele mai mari neajunsuri pe frontul vieţii personale mi le cauzează lipsa de bani. Cele treizeci de ruble primite de la mătuşa s-au topit şi habar n-am cum o să mă descurc dacă nu-mi dau bursă. Am căutat ceva de lucru — e foarte greu de gă-

10 octombrie

Pesemne că arătam lihnit din cale-afară aşa cum stăteam la universitate pe coridor, pentru că la un moment dat s-a apropiat o fată de mine şi mi-a spus :

— Şi zi aşa, băiatule, ai sărit peste masa de azi...

I-am răspuns că a ghicit.

— Dacă-i aşa, haidem.

— Unde ?

— Las' că vezi tu. Să cîştigi un ban.

Plecăm. Ajungem la un cinema prăpădit. La casă — moarte de om. Rula „Aelita“.

— Dă-l dracului de film ! am spus eu. L-am mai văzut, şi apoi numai de asta nu-ţi arde atunci cînd îţi chiorăie maţele de foame.

— Tu ascultă ce-ţi spun, şi nu discuta. La noi la cămin există o vorbă : „De Vera de vei asculta, pe săturate vei mînca“. Vera sînt eu.

Pe urmă a scos din buzunar două bilete de favoare şi s-a postat la intrare cu ele în mînă.

Iată un tip la braţ cu o cucoană. Vera — la ei.

— De care bilete vreţi să luaţi, domnule ?

Tipul şovăie, trage cu ochiul la cucoană.

— N-n-u ştiu încă. De o rublă sau... mai scumpe.

Cucoana de colo :

— De ce s-aruncăm banii ! Ajunge şi de o rublă.

Tipul se dezmeticeşte şi se încruntă la Vera :

— În definitiv, ce te interesează pe dumneata ?

Vera mă trage de mînecă şi spune :

— Eu şi tovarăşul avem două locuri, dar nu ne putem duce. Pe scurt ne daţi banii şi vă dăm biletele.

Cucoana o măsoară pe Vera de sus în jos :

— Ăştia ar trebui duşi la miliţie.

Vera a sărit cu gura la ea :

— Şi pentru ce, mă rog ? Cu ce drept îmi vorbiţi aşa, doamnă ? Ce neruşinare ! După ce le ofer două bilete fără coadă, dumneaei ne face pungaşi ! Cu ce drept ?

Tipul, către cucoană :

— Ce-ţi veni, dragă ! Deocamdată n-ai nici un motiv să-i bănuieşti de ceva rău !

Şi a vîrît mîna în buzunar să scoată banii. Dar cucoana face scandal :

— Nu-i primul caz ! Maria Davîdovna mi-a spus că alde ăştia trebuie duşi imediat la miliţie.

Vera şi-a înfundat mîinile în buzunarele pardesiului şi a păşit spre ea :

— Bun, haidem la miliţie ! Hai, ce mai staţi ? Să mergem chiar acum. Nu vă convine ! Atunci de ce ameninţaţi cu miliţia ? Haideţi să mergem !

Vorbea aşa, dar eu vedeam bine că tremura toată. Nu ştiam ce să fac — îmi venea să intru

în pămînt, nu alta. Cucoana că hîr, că mîr, numai ce-l trage pe tip de mînecă și s-a dus...

— Duceți-vă învîrtindu-vă ! le-a urat Vera din urmă, cuprinsă de un rîs nervos. Și Mariei Davîdovna a voastră să-i spuneți din partea mea că-i o toantă ! Ei, ai văzut cum au spălat putina ? s-a întors ea către mine. Dar dacă ești slab de înger poți să intri și la apă. Dar hai să plecăm de aici că toată lumea se holbează la noi !

Am luat-o degrabă din loc. Pe drum i-am spus :

— Oricum o-ntorci, asta-i pungășie curată. E ca și cînd vîri mîna-n buzunarul altuia.

— Ba nu-i nici o pungășie, m-a încredințat Vera. Ei dau banii, și cinematograful primește tichetele pe care nici eu nu le iau pe gratis. Tu dacă ești fraier, taci din gură.

Ne-am dus la un alt cinematograf. La casă — coadă. Iar se arată doi : unul într-o scurtă de piele, cu pince-nez, și un băiat de vreo cincisprezece ani. Vera se apropie de ei :

— De care bilete doriți să luați ?

Cel cu scurta de piele — o fi prins mișcarea — izbucnește în rîs :

— Ce, tovarăși, umblați după ciubuc ? Vera nici pomeneală să se piardă cu firea.

— Nu, colegul meu și cu mine am vrut să ne ducem la film, dar am renunțat. De care bilete doriți ?

— De optzeci și cinci de copeici, a spus omul amuzat. Două. Poftim banii.

Vera s-a dus glonț la casă. Coada a început să urle :

— Un-te bagi ? Ei, tovărășico, ia pleacă deacolo ! N-o lăsați să ia bilete prin față, ce-i nerușinarea asta !

Vera a întors capul să-i domolească :

— Am tot dreptul, fiindcă doar le preschimb.

Coada a amuțit (eu n-aș fi tăcut). Vera a ajuns numaidecît la casă, s-a aplecat spre ghișeu și iat-o că vine într-un suflet cu biletele :

— Poftiți : două locuri, rîndul șase.

Și dă și restul. Cetățeanul o privește binevoitor și spune :

— Bravo, fată ! La ce institut înveți ?

— Al treilea, de stat. Hai, să mergem.

După o clipă îl auzim cum strigă după noi :

— Ei, tovarăși, institutul ăsta nici nu există !

Vera i-a răspuns fără să se întoarcă :

— Nu-i nimic, o să se-nființeze !

Și m-a tras de mînă, să-i dăm drumul la picior.

Ceva mai încolo, s-a oprit, a numărat banii în palmă și m-a întrebat :

— Ce-ai vrea mai mult : salam sau brînză ?

— Salam.

— Uite, avem nouăzeci de copeici cîștig. Nu-i pungășie, ai văzut ? Am pus optzeci de copeici la o parte — datoria pentru biletele alea de favoare, le-am luat cu patruzeci de copeici unul. Ne-au ieșit curat nouăzeci de copeici. În magazinul ăsta mare nu face să intrăm, ăștia nu țin salam studențesc. Mai bine hai la un chioșc.

Am cumpărat de la un chioșc doi funți jumătate de salam de douăzeci de copeici funtul, doi funți de pîine neagră, Vera a mai luat patru bomboane de o copeică bucata, țigări *Cervoneț* de unspre-

zece copeici, două cutii de chibrituri și doi castraveți murați.

— Și-acum, hai la tine să-i tragem un chiolhan, spuse Vera. Unde stai și cum te cheamă ?

I-am spus.

— Ce bine că nu stai la cămin ! s-a bucurat Vera.

— Ție nu ți s-a întîmplat niciodată să speli putina de la cinema ?

Ea a rîs.

— Ba da. O dată, o cucoană s-a pornit pe scandal, ca și aia de adineauri. Spre ghinionul meu era un curcan prin apropiere. Curcanul mă înhață de mînă și întreabă : Ce s-a întîmplat ? Eu dau să-i arăt carnetul de studentă, dar n-am mai apucat : cucoana începe să zbiere cum că aș fi încercat să-i fur nu știu ce... Precis că mă ducea la secție ! Îmi venea să plîng de spaimă. Tocmai atunci s-a terminat filmul și spectatorii au ieșit buluc afară. M-am smucit la iuțeală și m-am amestecat printre ei. Pînă să răzbată curcanul prin mulțime, eu am și dat colțul și m-am pitit într-o ulicioară. După ce mi-a mai venit inima la loc, am înțeles că m-am speriat degeaba, trebuia să insist să mergem la secție, doar cucoana n-avea nici o dovadă. Și la secție îi ardeam eu o muzică de-o săturam să mai facă pe nebuna. Știi, cel mai rău e să ai de-a face cu cucoane.

Ajunși în odăiță la mine, am înșirat pe masă tot ce-am tîrguit și țin-te chiolhan. După ce-am dat gata potolul, Vera mi-a spus :

— Ei acum, să stau puțin la tine pe genunchi.

— Dacă nu ești prea grea...

— Cînd obosești, m-anunți, a rîs Vera, așezîndu-mi-se în brațe. Ia spune, te-ai convins c-ai fost un prost cînd susțineai că ceea ce facem noi e pungășie ?

— De loc. Ceva nu-i în regulă. Oricum ai întoarce-o, tot e un păgubaș, nu ? Banii ăștia nu ne aparțineau.

— În primul rînd, banii sînt o moștenire a orînduirii burgheze, a început Vera, dîndu-și aere. Și apoi, ce, asta n-a fost muncă ? Muncă fizică și intelectuală deopotrivă. Și munca se plătește. A, dacă ședeam amîndoi în vîrful patului, așteptînd să ne pice totul plocon, atunci aveai dreptate. Ascultă-mă pe mine, nu ține s-o faci pe moralistul cu stomacul gol. Acum, că sîntem sătui, poftim, dacă-ți place poți să mo-ra-li-zezi...

Era atît de nostimă, încît, fără să vreau, am sărutat-o.

A sărit numaidecît în picioare și mi-a spus cu o voce înstrăinată :

— Cu asta nu se glumește. Și-acum, noroc. Cînd vrei, treci pe la mine, pe la cămin.

15 octombrie

Ieri a fost Korsunțev pe la mine și cînd a auzit că postesc de două zile, m-a și luat la rost :

— Ce să mă fac cu tine, frățioare ? Hai cu mine într-un loc unde o să mănînci pe săturate. Păcat că nu știi să dansezi foxtrot.

Am făcut ochii mari.

— Tu știi ?

— Ştiu. În zilele noastre, trebuie să te pricepi la orice, altfel eşti pierdut. Mai ai şi alţi pantaloni afară de ăştia ?

— Chiar azi mă gîndeam să-i mărit.

— Tragi foame de două zile şi nu ţi-ai vîndut pantalonii ! Eşti o figură, mă ! Lasă, acum prinde bine. Ia vino niţel încoace.

M-a luat de mijloc şi s-a apucat să mă înveţe foxtrot. Eu îl călcam mereu pe picioare. Nu dansasem niciodată şi în general socoteam dansul ceva demn de dispreţ.

— Parc-ai fi un urs ! mă bruftuluia Korsunţev. Nu aşa. S-o luăm de la capăt ! Gata ? Un-doi-trei-patru...

După ce am mai prins mişcarea, Korsunţev m-a pus să cînt împreună cu el :

Ba-at fasciştii străzile
Şi-acostează fetele...

După melodia asta dansam. Aveam un sentiment penibil, de parcă aş fi săvîrşit ceva contrar ideologiei, îmi venea rău de foame, dar zbieram după Korsunţev :

Nu mă sfiesc să spun pe faţă,
Fără cavaleri nu-i viaţă !

Într-un tîrziu, Korsunţev a găsit cu cale să-mi spună :

— E-n regulă. Dichiseşte-te niţel şi schimbă-ţi pantalonii.

Am făcut întocmai şi am plecat împreună. Pe drum i-am mărturisit :

— Nu mi-aş fi închipuit niciodată că am să dansez foxtrot.

— Dar nici că o să posteşti două zile la rînd. Poate îţi spui în sinea ta că nu se cade ca un revoluţionar să danseze, ai ? Dă-o încolo, acum nu-i timpul să stai să te întrebi ce se cade şi ce nu. Comunismul de război a fost şi s-a dus. Acum tronează nep-ul. Nu-i un secret, de pildă, că noi învăţăm şi chiar trebuie să învăţăm să facem comerţ. Dacă-i aşa, de ce n-am învăţa să şi dansăm ? Puţină distracţie nu strică. De mult s-a recunoscut că tineretul nu trebuie să ducă o viaţă de călugări. În plus, mulţumită dansului, ţi-e mult mai uşor să te apropii de fete. Cînd le ţii în braţe la dans, se topesc, nu alta. Ascultă-mă pe mine, mandea are experienţă... „Nu mă sfiesc să spun pe faţă" — a început Korsunţev deodată, foarte mulţumit de sine, dar după o clipă s-a oprit din cîntat şi şi-a reluat vorba : Un lucru să-ţi intre bine în cap : tu dă-i înainte, fără frică ! Dacă calci fata pe picior, nu-i nici o nenorocire.

— Bine, dar ce fac ?

— În nici un caz nu-i ceri scuze. Mai bine întorci totul în glumă, ori faci aşa încît să pară că-i vina ei — de ce nu-şi trage la timp picioarele !

Am ajuns. Casă de burghezi. De cum am intrat, au năvălit în antreu nişte cetăţene care-i spuneau lui Korsunţev — Nix, şi l-au tîrît degrabă înăuntru. Eu m-am dezbrăcat şi am rămas acolo singur ca un caraghios. Mă simţeam tare prost. Tocmai cînd mă pregăteam să o şterg, bag de seamă că uşa de la bucătărie e deschisă şi văd pe masă nişte salam tăiat felii. Fără să stau pe gînduri, m-am furişat în bucătărie, mi-am umplut gura

cu salam și-am început să mestec, gata-gata să mă înec. Abia apuc să îndes ceva salam și în buzunar, cînd aud pași. Întorc capul și văd o cetățeancă grasă.

— Dumneata, pe cine cauți, cetățene ? zice.

— Sînt... sînt cu Korsunțev, am bîiguit eu, împingînd salamul cu limba într-o parte a gurii. Am venit să dansez foxtrot.

— Dacă e vorbă de foxtrot, înseamnă că ați venit la familia Popeleaev. La noi se sună o dată, la Popeleaev de trei ori. Familia Popeleaev primește niște vizite foarte suspecte !

— În definitiv, n-am venit la dumneata, m-am rățoit eu.

— Dar ce cauți în bucătărie, mă rog ? Că noi avem aici mult mai multe vase decît familia Popeleaev. Și-apoi eu sînt împotriva foxtrotului ! a ridicat tonul grăsana, pironindu-mă cu niște ochi răi. Vin tot felul de indivizi... cu abcese (a adăugat ea, privindu-mi falca umflată), cotrobăiesc prin bucătărie, urlă și țopăie pînă dimineața, iar eu trebuie să îndur toate astea. Nu, tinere, află că n-o să las lucrurile așa !

Mi-era să o dau dracului, cînd Korsunțev năvălește pe ușă.

— Unde te-ai evaporat Kostea ? Te prezint, întorc capul și tu — nicăieri. Hai încoace !

Grăsana turuia înainte :

— Nu se găsește nicăieri zahăr și dumnealor — țopăie foxtrot !

— Cine nu găsește zahăr ? s-a mirat Korsunțev. Dumneavoastră, doamnă ? Vă procur eu. Cîte kilograme doriți ?

— Serios, chiar puteți face rost ? s-a îndoit grăsana.

— Oricît doriți. Deocamdată lipsește pe piață, din vina organelor economice, dar, în general, este zahăr.

A scos un carnet din buzunar, însemnîndu-și cîte kilograme de zahăr dorește doamna. După aceea am intrat amîndoi într-o cameră spațioasă, unde era o masă plină cu gustări și cîteva perechi dansau în sunetele unui gramafon ciudat, fără pîlnie, cu toate că aveau acolo și un pian.

— Întîi și întîi, să-i tragem cîteva păhărele, ca să fim în formă, a hotărît Korsunțev, trăgîndu-mă spre masă. O tipă într-o rochiță foarte scurtă se fîțîia pe lîngă noi.

— Zizi, i s-a adresat Korsunțev, arătînd spre mine, ți l-am rezervat ție pentru primul dans.

După cîteva păhărele de coniac m-a cuprins amețeala, în schimb am prins curaj. Am luat direct de pe tavă niște pește în aspic, care îmi place la nebunie și am început să mestec, scuipînd oasele pe jos.

— Vai, ce urît mănînci ! m-a dojenit Zizi. Oasele se pun pe farfurie.

— Merge și așa ! Toate astea-s formalități, convenționalism. N-am halit nimic de patru zile și tu îmi pretinzi să fiu manierat.

— De ce te exprimi atît de vulgar ? Puteai foarte bine să spui : n-am mîncat !

— În esență, tot aia e. Te fac un dans ?

Fără o vorbă, fata mi-a pus o mînă pe umăr. Gramofonul cînta chiar melodia după care învățasem să dansez cu Korsunțev și la început a mers strașnic. Dar foarte curînd m-a răzbit amețeala și

era cît pe ce s-o trîntesc jos pe Zizi. Avînd în minte sfatul lui Korsunţev, căutam să par cît mai degajat, dar evitam să mă uit în jur, pentru că în realitate mă simţeam tot atît de stingher ca şi la venire.

— Hai să dansezi şi cu mine! m-a îmbiat o altă fată, cu rochiţă la fel de scurtă. I-am făcut pe voie, dar chiar de la primii paşi am călcat-o rău de tot.

— Ah! s-a văicărit ea. Fii mai atent. M-ai călcat pe bătătură.

Eu, de colo, spiritual:

— Vai, se poate, bătături la o duduie atît de drăguţă! Şi apoi, uite ce e: mai ţine-ţi picioarele acasă.

— Cum, tot eu sînt de vină? s-a supărat ea. Bine! Şi m-a lăsat baltă, în mijlocul dansului. M-am aşezat, stingher, într-un colţ (nu mă încumetam să mă întorc de unul singur la masă) şi m-am uitat la dansatori. Dădeau din picioare cu un zel nebun, de parcă i-ai fi pus să frece podelele.

„Ce stupid, ce stupid!" mi-a fulgerat prin minte.

O altă fată a venit şi s-a aşezat lîngă mine.

— De ce nu dansezi, Kostea?

M-am mirat de unde ştie cum mă cheamă, dar am înţeles îndată că i-a spus Korsunţev.

— Nu dansez pentru că dansul e ceva stupid şi contrarevoluţionar.

— Contrarevoluţionar? De ce? Eu nu văd nimic antisovietic în dans. Mulţi comunişti dansează foxtrot.

— Aia fac numai pe comuniştii! am mîrîit eu. Trebuie să se termine o dată cu porcăria asta!

Pesemne că vorbeam prea tare, pentru că dansul s-a oprit brusc, ba pînă şi gramofonul a amuţit. Toată lumea s-a îngrămădit în jurul meu.

— Ce-ţi veni, Riabtev? a pufnit Korsunţev. Tragi cu tunul în vrăbii? Ori ţi s-a suit coniacul la cap?

— Dumneata crezi în comunism? m-a întrebat tam-ni-sam Zizi, prima dintre fustele scurte.

— Din moment ce sînt comsomolist şi student, am spus eu ridicîndu-mă în picioare, răspunsul se înţelege de la sine.

— Bine atunci află că eu cred în Dumnezeu şi în foxtrot! m-a sfidat ea. Şi nimeni — auzi dumneata, nimeni nu poate să mi-o interzică. Se aude, domnule comsomolist?

— Aud foarte bine, am spus eu, simţind că ameţeala mi-a trecut ca prin farmec. Şi tot atît de bine îmi dau seama că n-am ce căuta aici. Poftim, luaţi-vă salamul!

— Şi am scos feliile de salam îndesate în buzunar, aruncîndu-le pe masă.

— Asta-i bună! a exclamat Zizi. A furat salam!

— Vai, se poate?! a intervenit Korsunţev. Îl duc imediat de aici. Rog domnişoarele să nu fie impacientate — foamea şi coniacul sînt de vină...

Nici nu mai ştiu cum am ajuns în stradă. Ţin minte doar vag cum m-a prelucrat Korsunţev.

— Ai uitat că noi doi ne-am propus un anumit scop? Tu pentru ce ai venit la ele? Ca să mănînci. N-aveai decît să înfuleci şi să taci. Dar tu, nu — ţi-ai dat drumul la papagal. Mă miră că nu l-ai citat şi pe Marx, zău aşa. Oamenii s-au strîns acolo ca să se distreze cum le place lor,

iar tu ai venit ca să te îndopi şi uite că mai faci şi scandal! Că e ruşinos, că e o rămăşiţă a trecutului, ai toată dreptatea, dar gîndeşte-te că altă dată nu pot să te mai duc în casa asta, barem pentru crăpelniţă, dacă nu pentru altceva.

— Nici n-aş merge.

— Eşti un găgăuţă! De mîncat trebuie să mănînci, nu?

Atunci, nu ştiu ce mi-a venit şi l-am întrebat:

— Ascultă, Nix, cum le vrăjeşti tu pe astea... cînd vrei să faci... dragoste cu vreuna dintre ele?

— Prost mai eşti! a sărit Korsunţev, şi atunci mi-am dat seama că şi el e sub influenţa coniacului. Ce întrebare?! Rîdea. Tu habar n-ai de nimic. Sînt un milion de metode! Dar întîi şi întîi trebuie să-ţi însuşeşti o anumită filozofie.

— Ce are asta cu filozofia?

— Să zicem, un fundament filozofic. În relaţiile cu femeile trebuie să ai mereu în minte următorul principiu: „Pentru mine asta e un fleac, iar ei îi face plăcere". Atît şi nimic mai mult! Te propteşti cu amîndouă picioarele pe fundamentul ăsta şi obţii tot ce vrei. Şi acum, atenţie: te rog foarte mult să nu-mi spui Nix la facultate. Vorbesc cît se poate de serios. Sînt Nix numai la Popeleaev.

— Schimbare la faţă, ai?

— De ce schimbare la faţă? s-a alarmat Korsunţev. Pur şi simplu, porecla asta tip foxtrot ar fi deplasată la facultate, unde am reputaţie de bun orator şi de activist energic.

— Nu prea ai dreptate. Tinerii preferă să-şi spună pe nume şi-şi dau porecle peste tot.

— Totuşi, eu te rog foarte mult să ţii seama de dorinţa mea.

Apoi ne-am despărţit.

20 octombrie

Azi m-a durut capul toată ziua. Umblam ca prin ceaţă. Pe coridor la facultate m-am întîlnit cu ciobanul de astă vară. S-a bucurat de parcă abia aştepta să ne revedem!

— Ţi-aminteşti de orbul din tren? m-a întrebat. Cum propovăduia el egalitatea? Perfect. Hai cu mine la seminarul de psihiatrie judiciară: azi se analizează acolo un caz interesant.

— Bine, dar eu te ştiam la fizico-matematice.

— Şi ce-i cu asta? Mă interesează şi activitatea justiţiei.

Cînd am intrat la seminar, profesorul tocmai îşi încheia cuvîntul introductiv.

— Veţi cunoaşte acum un caz interesant de epilepsie. Am ţinut să vi-l prezint, întrucît îl socotesc întrucîtva tipic.

După o clipă l-au introdus pe delicvent. Surpriză: era chiar „orbul" din tren.

— Vă previn că am boala copiilor, a anunţat din capul locului „orbul", aşezîndu-se.

— Ştim şi vrem să te vindecăm de crize, l-a liniştit profesorul. Dar mai întîi să ne spui de ce l-ai rănit pe paznicul terenului de sport?

— Am făcut-o, nu zic, a răspuns „orbul", încîntat de sine. Că adicătelea, cu ce drept nu lasă poporul să intre pe teren? Că dacă-i igalitate, igalitate să fie.

— Bine, dar terenul trebuie curățat, îngrijit, și mai e acolo o clădire care cere și ea întreținere, încălzire. Toate astea costă, a spus profesorul. Și pentru a se realiza fondurile necesare, se percepe o anumită taxă de intrare. Dumneata ai fi vrut ca paznicul să-i lase pe toți să intre gratuit ?

— Catigoric ! Pămîntul doar e-al poporului ! Bani să plătească burjuii, că ei are de unde. Nu-i drept ca proletarii să dea la fel ca burjuii. Că burjuiul cîștigă din negustorie, dar omul nevoiaș, ori uite, un băiețaș, ei de unde să ia gologani ? Dară de intrat, moare să intre și el. De aia zic că așa nu-i drept.

— Ce vină are paznicul ? El nu face decît să asculte o poruncă de sus. Iar dumneata ai sărit cu cuțitul la el.

— Să n-asculte de porunca nedreaptă ! Cine îndeplinește porunca cea strîmbă e precum judecătorul cel nedrept, a început „orbul" cu o voce stridentă și pițigăiată și deodată l-a cuprins un tremur. Și de vreme ce el e judecător nedrept, eu trebuie să-l pedepsesc. Eu mi-am vărsat sîngele pe toate fronturile, m-au nădușit cu gaze, mi-a smuls toate coastele dintr-o parte...

— Liniștește-te, te rog. Aici nu te acuză nimeni. Vrem numai să ne lămurești fapta dumitale. Bea un pic de apă.

— Iar cine spune că am furat o scrumbie de la Kulaghin, mănîncă borș, a continuat „orbul", după ce s-a mai liniștit puțin. Eu nu fur, eu n-am voie să fur, fiindcă-s dator să veghez să fie dreptate. Că de n-am eu grijă, n-o să fie nici igalitate, aia e !

După ce oamenii de serviciu l-au dus pe „orb" de acolo, profesorul ne-a explicat :

— Această manie a dreptății e tipică pentru epileptici, iar spre bătrînețe se transformă într-o sumbră manie religioasă. În această privință e foarte instructiv cazul Dostoievski și al eroilor săi.

După ce am ieșit de la seminar, ciobanul mi-a spus :

— Ca să vezi ! Atunci, în vagon, credeam că orbul țipă despre egalitate, numai așa, ca să facă tărăboi. Cînd colo, e un fel de boală. Uite de ce e bună universitatea — îți explică totul. Tu ai mîncat ?

I-am mărturisit că sînt la mare strîmtoare și ne-am dus să mîncăm împreună. Ciobanul mi-a spus că n-are unde să doarmă și, cînd nu reușește să se aciuiască la cămin, e nevoit să-și petreacă noaptea pe o bancă în parc. I-am propus numaidecît să stea la mine și acum, cînd eu scriu, el doarme într-un colț, pe niște bulendre vechi.

Asta n-o să țină mult, pentru că s-au și apucat să demoleze casa. Am fost de cîteva ori la spațiu, dar cei de acolo încă n-au stabilit unde au să ne mute pe noi, locatarii.

21 octombrie

A trecut Korsunțev pe la mine.

— Ce faci azi ?

— De dimineață mă duc la cercul tinerilor corespondenți, de acolo la bibliotecă, iar diseară am cursuri și seminare. Asta-i tot.

— Cu crăpelniţa cum stai ?

— Nicicum.

— Ce să mă fac cu tine, mă, lua-te-ar naiba ! Ascultă aici. Mi-a venit un unchi din provincie, un tip foarte amuzant. Vrei să luăm masa cu el ? Să ştii că dacă nu bei votcă, se supără.

— Păi, nu-s obişnuit.

— Nu-i nimic, o să te obişnuieşti. Haidem.

Cînd am ajuns la hotel Korsunţev m-a prezentat unui bărbat foarte gras, cu ochii bulbucaţi şi cu răsuflarea gîfîitoare :

— Unchiule Peresvet, l-am adus pe prietenul meu ca să fie mai vesel la masă. Rogu-te numai, diavol bătrîn, să nu torni prea mult în el, că îndată începe cu predicile ideologice.

— Foarte bine că l-ai adus, a încuviinţat unchiul Peresvet. Lux a-ntîia ! Dar votcă ştie să bea ?

— Îl înveţi tu.

— Mai încape vorbă ! Lux a-ntîia ! Şi acum, hai la birt.

La birt, ne-au servit mîncare şi votcă. Unchiul Peresvet avea într-adevăr haz. Descînta fiecare păhărel. Cum golea unul, se mîngîia pe burtă şi glăsuia :

— Deie Domnul să nu fie cel din urmă din scurta noastră viaţă.

Îşi umplea din nou paharul, îl ridica în mînă şi-l privea în zare, apoi îl dădea pe gît şi rostea :

— Puţin s-a zbătut bătrînica într-ale hoţului braţe dibace...

La al treilea pahar, a dat-o pe franţuzeşte :

— Ne pa lontam se zbate la viei fam dan le men etudie de bandit.

În clipa aceea ne-au adus peşte şi unchiul Peresvet a găsit cu cale să-l întîmpine :

— Păstrugă, suflete ! Lux a-ntîia !

Eu am băut patru păhărele cu votcă şi, simţind că ameţesc, am spus că mă dau bătut.

— Uite, asta nu mai e lux a-ntîia ! a bombănit unchiul Peresvet şi m-a silit să mai golesc un păhărel.

După ce am isprăvit cu peştele, Korsunţev a venit cu o propunere :

— Acuma ar merge grozav nişte bere cu un purcoi de raci.

Unchiul Peresvet a trîntit încîntat cu pumnul în masă.

— Slavă Domnului, aud şi eu o vorbă de bărbat ! Haidem la berărie !

Am stat o mulţime la berărie, ascultînd cîntece. Nici nu mai ştiu cîtă bere s-a băut şi cîţi raci s-au mîncat. Pînă la urmă, mi s-a făcut rău şi-am adormit cu capul pe masă. Au încercat ei să mă trezească, dar s-au lăsat păgubaşi. Cînd m-am trezit — larmă de glasuri, strigăte, înjurături, mutre de beţivi, şi totul plutea în fum de ţigară. Văzînd că am făcut ochi, mi-au şi turnat bere. Korsunţev şi unchiul Peresvet discutau cu aprindere :

— Puşkin e mai mare.

— Lermontov mai profund.

— Versul lui Puşkin e mai pur.

— Al lui Lermontov, mai liber.

— Puşkin se citeşte mai uşor.

— Iar Lermontov... a început Korsunţev, dar, spre spaima mea· a căzut grămadă pe duşumea.

— Puțin s-a zbătut bătrînica... a declarat unchiul. Acuma o să trebuiască să luăm o birjă.

L-am tîrît amîndoi pe Korsunțev pînă în stradă și unchiul a început să răcnească :

— Centaure ! Centaure !

Pesemne că birjarii l-au înțeles pentru că au venit mai mulți din toate părțile. L-au suit pe Korsunțev în trăsură și am pornit.

Pe drum, eu am șters putina și drept acasă m-am oprit.

30 octombrie

M-am întîlnit cu ciobanul și ne-am dus împreună la cămin să o căutăm pe Vera — fata care a vîndut biletele de cinema ca să-mi dea să mănînc. Stau două într-o cameră cam goală, dar curată. Pe pereți — niște poze. Pe cine-l găsim acolo ? Pe Korsunțev ! L-am privit cu oarecare neîncredere și, ca și mai înainte, invidiam felul lui de a fi.

Se discuta despre căsătorie.

Vera, de colo :

— Bine c-ai venit, Riabțev, că mi s-a urît de-atîta barbologie ! Azi avem un fel de serată.

— Discuția continuă, a decretat Korsunțev. Cine mai dorește să ia cuvîntul în favoarea recunoașterii căsătoriei *de facto ?* Tu Riabțev ?

— Și despre lùnologie, a adăugat o fată, căreia toți îi spuneau Ceciotka.

— Explică-i, că nu știe ce-i asta, a intervenit Vera.

— Lùnologia este atunci cînd cuiva îi place să suspine pe clar de lună, pricepi ? Pe scurt, chestii de amor.

— Dar principalul e căsătoria, căsătoria ! a întrerupt-o nerăbdător Korsunțev care, ca să [illegible] așa, prezida și aici. Ei, cine dorește să ia cuvîntul ? Pînă acum, am întors pe toate fețele problema înregistrării la starea civilă. Mai vrea cineva să prezinte și un alt aspect ?

Atunci a deschis gura un băiat care ședea cuminte într-un colț.

— Aș vrea să lămurim o chestiune. Astă vară mergeam de-a lungul căii ferate. La un moment dat, mi-a ieșit înainte un grup de femei cu băsmăluțe roșii și cu lopeți pe umăr — îmi pare că lucrau la întreținerea liniei. Se apropie un marfar. Cînd locomotiva ajunge în dreptul lor, mecanicul strigă : „Sus lelițelor, să vă duc la bărbații voștri". Și ele de colo : „Mai dă-i încolo de bărbați, că nu de asta ducem lipsă. Nouă bani ne trebuie !" Trenul mergea încet și mecanicul le strigă iar : „Bine, măi, năzdrăvănie fără minte, păi cum o să trăiți voi fără bărbați ?" „Cu bani o scoatem noi la capăt, zic ele. Ba încă mai abitir decît dac-am fi măritate". Mecanicul le-a mai strigat ceva, dar n-am mai deslușit ce, anume, și-apoi femeile erau și ele acum prea departe de mine.

— Unde vrei s-ajungi ? au izbucnit fetele. Cam suspectă polilologhie...

— Uite, a răspuns băiatul. Vreau să spun că problema nu trebuie pusă așa cum am pus-o noi. Merită să reflectăm la cuvintele acestor femei. Dacă într-adevăr ele au nevoie de bani, și nu

de soți — ceea ce am mai auzit și în altă parte, și tot de la femei — atunci se naște întrebarea, dacă mai e nevoie de căsătorie.

Fetele au iscat o hărmălaie, de nu s-a mai auzit nimic o bucată de vreme. Într-un tîrziu, cînd s-au potolit și s-a făcut liniște, o fetișcană oacheșă și cu un puf de mustăcioară pe buză, a decretat cu voce de bas :

— Spusele antevorbitorului meu au un caracter capitulard, conformist, și descompus. În orice caz, denotă o abordare neserioasă a problemei.

— Cum adică neserioasă ? s-a mirat băiatul în cauză. Dacă stabilim că nu afecțiunea sau prietenia contează, ci numai banii, înseamnă că am pus just problema.

— Desfrîul, amorul liber și scîrbavnice nopți de orgie — iată, după părerea mea, idealul pe care-l propovăduiești ! a replicat Ceciotka. Asemenea concepții nu-și au locul într-un cămin studențesc.

— Lichidatorism la scară universitară ! a buciumat fata cu mustăcioară.

— Propunerea mea privind desființarea căsătoriei nu duce nicidecum la desfrîu, le-a contrazis cu gravitate băiatul. Nu-i vorba de înregistrări, paraînregistrări, ci de cu totul altceva. Să zicem că un băiat vrea să se însoare, sau o fată vrea să se mărite. Acum te controlează dacă n-ai vreo boală venerică și-ți dă aprobare numai dacă se constată că ești sănătos.

— Despre asta chiar că n-are rost să discutăm, a protestat strîmbîndu-se fata cu mustăcioară.

— Ei, bine, a continuat băiatul, eu cred că mai e nevoie de un control : dacă vreun bărbat sau vreo femeie se bucură la salariul sau, în genere, la banii celuilalt, statul trebuie să intervină, interzicîndu-i în mod strict să se căsătorească timp de un an, ori chiar trei. După expirarea acestui termen, persoana în cauză se va putea însura și, respectiv, mărita, dar numai cu cine va hotărî oficiul de stare civilă... Atunci n-o să mai pună în nici un fel problema banilor.

— Ce tîmpenie ! au izbucnit fetele. Ăsta nu mai știe ce spune ! Ajunge ! Închide robinetul !

— Avem bomboane, sau ceva ? s-a auzit glasul Verei. Cu ce bem ceaiul ?

— Cu răbdări prăjite, a răspuns mustăcioasa. Asta dacă nu vrei dulceață de caise.

Toată lumea a rîs cu poftă : „dulceața de caise“ era o vorbă de-a lor. Cînd au adus ceainicul, am văzut că fetelor abia le ajunge ceaiul pentru esență și că-l beau chior, fără pic de zahăr (ca și mine de la o vreme). „Dulceața“ era o joacă cu haz : o fată împungea cu degetul în masă, apoi îl vîra în gură, de parcă ar fi fost o linguriță de dulceață, și spunea : „Eu prefer dulceața de caise“. Alta făcea la fel și spunea : „Iar eu de fragi“. Și așa mai departe, pînă se plictiseau.

— Tu, Riabțev, ce părere ai despre căsătorie ? m-a întrebat Vera.

— Cred că esențialul nu e să te înregistrezi la starea civilă, și nici banii. Dar mai întîi aș fi curios să știu dacă vreuna dintre voi a fost măritată ?

— Ce întrebare ! Bineînțeles că nu ! a replicat mustăcioasa.

— Atunci, ce rost are să vă certați ? Eu unul aș propune să rezolvați, fiecare, problema așa cum vă taie capul, să zicem într-un an, sau, mă rog, cum credeți, și abia după aceea să discutăm în adunarea generală. Atunci toată lumea va avea experiență și discuțiile vor stabili a cui experiență anume e mai apropiată de ideal.

— Și pe urmă ? a întrebat Vera cu un glas ciudat.

— Nu înțeleg.

— După ce trece anul, cel care s-a plictisit, poate să divorțeze, sau cum ?

— Bineînțeles. Nimeni n-are voie să-l țină pe celălalt cu de-a sila.

— Puteai s-o spui de la început. Te-am înțeles foarte bine, a bombănit Vera.

Eu însă mă tem că nu m-a înțeles nimeni.

1 noiembrie

Am fost la Vanka Petuhov, să mă sfătuiesc cu el ce să fac. I-am spus că în cîteva zile rămîn fără casă, aproape sigur, că sînt fără o lețcaie, că m-am descurcat un timp muncind la încărcarea lemnelor, dar că și asta a înțărcat.

— Și gata, te-ai descurajat ? a pufnit Vanka.

— Nu că m-aș fi descurajat, dar nu văd cum să ies din impas. Deocamdată, mănînc pe la cunoștințe. Am făcut cerere de cămin și bursă, dar n-am primit încă nici un răspuns. În asemenea condiții, nu te alegi decît cu dureri de cap de la cursuri.

— Dar cu viața obștească cum stai ?

— Vezi tu, Vanka, m-am aprins eu. Îmi dau singur seama că am rămas în urmă, că sînt alăturea cu drumul. În jurul meu clocotesc tot felul de activități obștești, viața însăși e mai interesantă, mi se dezvăluie, ca să spun așa, într-un chip mai profund, plin de noutate, dar... îmi lipsește energia necesară ca să mă înșurubez și eu în ea, fiindcă tot timpul mă gîndesc : ce-o să mănînc azi ? M-au poreclit „băiat îndatoritor", unde iau de la toți pe datorie pentru masă. Și mi se mai întîmplă ceva ce n-am pățit niciodată la școală : cînd iau cuvîntul într-o problemă sau alta, mă obsedează ideea că dacă vreunul dintre tinerii ăștia, cu limba parcă anume făcută pentru discuții, se apucă să mă combată, mă încuie precis, că toate privirile mă pîndesc, abia așteptînd să fac o greșeală. Acum, nu că mi-ar fi frică de ei, nu. Dimpotrivă, socot uneori că pînă la urmă îi bag eu pe toți în cofă. Numai să-mi mai vin puțin în fire...

— E foarte bine că nu-ți pierzi curajul, a spus Vanka, pe gînduri. Știi care-i nenorocirea ta ? Că școala, colectivul școlar de care ai fost sudat nu s-a dovedit destul de trainic pentru a te putea sprijini în continuare. Și ai rămas descoperit. Apoi mai e și individualismul tău...

— Eu, individualist ?!

— Ai uitat cu cîtă insistență pledai la școală pentru proiectele *tale*, nesocotind cu desăvîrșire condițiile obiective și... dialectica momentului respectiv ? Poate că asta e bine într-o privință, dar vezi și tu în ce situație ai ajuns : trebuie să iei totul de la capăt. Ia spune, cum te-ai manifestat pe tărîm obștesc ?

— Sînt responsabilul cercului tinerilor corespondenţi — trimitem materiale la „Molodeojnoie delo".

— Nu asta, mă... tu ar trebui să te duci într-o fabrică. Ei, mai departe ? Altceva ?

— Altceva, nimic... Decît doar că împrumut bani de la cine se nimereşte.

— Mda... a făcut Vanka. Halal muncă obştească ! Ia ascultă, te pricepi la contabilitate ?

— Nu prea, dar aş putea să încerc.

— Vezi, nu ştii, asta-i. Lasă, vorbesc eu cu băieţii. Treci pe la mine de azi într-o săptămînă.

3 noiembrie

Ieri, cei cu demolarea ne-au ştirbit un colţ din cameră şi pentru că nu mi s-a repartizat încă alt spaţiu, ciobanul şi cu mine a trebuit să ne dibuim un culcuş. Ne-am ospătat cu salată şi piftie (ciobanul zice că mai are „la ciorap" ceva din ce-a cîştigat astă vară) şi am pornit-o în căutare.

— Uite ce-i, mă, Konstantin, mi-a spus el, grav, eu încă nu ştiu ce fel de om eşti, dar aflǎ că la noapte o să dormim la dame. Bagă de seamă : nici o vorbă porcoasă, nici un gest obscen !

— Ce, ţi-ai pierdut minţile ?

— Nicidecum. Anul trecut am dormit de multe ori la ele. Unele sînt tare bune la suflet : nu numai că te lasă să dormi, dar îţi dau şi de mîncare. Dar altceva — nimic ! Ne-am înţeles !

Am rătăcit pe bulevarde pînă seara tîrziu. Iată că apar două fete sulemenite. Ciobanul — glonţ la ele.

— Ei, fetelor, puteţi să ne găzduiţi peste noapte ?

— Voi ce ne daţi ?

— V-am da noi, numai că n-avem ce. Şi-apoi nu vrem decît să dormim.

— Hai, plimbă-te ! l-a repezit una. Fi-v-ar să vă fie de nehaliţi !

— Nici nu stăm de vorbă cu nişte bagabonzi ca voi ! i-a ţinut isonul cealaltă, şi au luat-o din loc.

Iată alte două.

— Ne găzduiţi peste noapte, fetelor ?

— Păi ce să vă facem, veniţi, s-au învoit ele. Dar să bem şi noi o bere.

Ciobanul le-a dat nişte mărunţiş, fetele au cumpărat două sticle cu bere şi ne-au dus la ele acasă. Stăteau într-o odăiţă împărţită în două de un cearşaf murdar. Înăuntru trăsnea a igrasie şi a săpun. De cum am intrat ciobanul şi-a scos haina lui groasă, a aşternut-o pe podea şi s-a culcat.

— De ce nu te culci în pat, că doar pentru asta e făcut ? l-a întrebat una dintre fete.

— Lasă, merge şi pe jos, a mormăit el. Hai, Konstantine' culcă-te şi tu.

— Păi voi la ce aţi venit ? s-a mirat cealaltă.

— Am venit să dormim, i-a răspuns ciobanul.

— Mă, pomanagiilor ! a izbucnit cea dintîi. Şi cum, pe de-a moaca ?

— Ia cărați-vă, neisprăviților ! s-a zborșit și cealaltă. Cu o saftea ca asta, nu mai scăpăm noi de ghinion. Hai, lăsați iordanele, că nu se prinde.

— Auzi la ei, ce șmecheri ! s-a revoltat cea dintîi. Să știi că-s din ăia care fac mișto de fete.

— Nu te mai otrăvi, Tamara, a încercat cealaltă să o potolească. Arată să fie elevi. Tovarăși, nu vă fie cu supărare, dar la noi nu-i loc de soilit !

— Gata, plecăm, la ce atîta vorbă ! a spus ciobanul. Credeam că sînteți fete bune, și cînd colo...

— Să te vedem bun pe tine cînd nu halești trei zile ! au strigat fetele după noi în timp ce coboram scara.

Și iar am luat-o pe străzi. Într-un tîrziu, ne-am oprit lîngă un chioșc de fructe. Ciobanul s-a apucat să scormonească zăpada din spatele chioșcului. Tot scotea frunze de sub zăpadă. Deși n-aveam mănuși și mi-era frig, i-am urmat pilda. În scurt timp stînsesem un morman de frunze.

— Și-acum, culcat spate la spate și burta ți-o acoperi cu frunze, a poruncit ciobanul. Așa ne încălzim strașnic. Iar ca să adormi, spune și tu o rugăciune.

— Ce rugăciune ?

— „Mie nu-mi trebuie pat, dorm aici ca legănat ! Mie nu-mi trebuie pat, dorm aici ca legănat..."

Așa am și făcut și, într-adevăr, curînd m-a furat somnul.

NEASTÎMPĂRUL CĂUTĂRILOR

17 noiembrie

De șase nopți dorm la Korsunțev, la căminul „Mojaika" — au ei un pat liber. Administratorul știe, firește, dar pentru că patul stă oricum gol, mai închide și el ochii. Acum, viața mi se pare mult mai ușoară : dacă ești înfipt, nu există să umbli nemîncat sau să n-ai unde pune capul.

Într-o singură privință îmi pare că am dat înapoi, ori că „eul" meu a sărăcit. În mine totul e clocot și neastîmpăr, și m-aș vrea un activist mult mai energic decît sînt, dar există o seamă de lucruri care mă împiedică și uite că adesea mă văd nevoit să-mi pun frîu. Și asta nu-mi stă în fire. De la o vreme mă duc aproape numai la cursul de drept sovietic, în special la secțiile de procedură și drept administrativ. Trebuie să spun că aici e cu totul altă lume decît la litere. Acolo băieții și mai cu seamă fetele au ceva burghez, într-o măsură mult mai mare decît cei de la dreptul sovietic. Poate că tocmai de aceea totul mi se pare aici mai simplu și mă simt mai la largul meu. De n-ar fi decît faptul că la litere aproape că nu vezi fete cu părul tăiat scurt, mai toate poartă coc, ceea ce, după mine, nu-i nici

igienic, şi, dacă te gîndeşti bine, nici democratic. Într-un cuvînt, e mai mult ca sigur că voi trece definitiv la dreptul sovietic.

18 noiembrie

Ieri, la club, cercul „Gazeta vorbită" a prezentat diferite numere satirice pe teme din viaţa studenţilor noştri. A fost destul de bine, deşi au ciupit cu ghiotura din „Bluza albastră". Am hotărît să activez şi eu în acest cerc şi am discutat mai pe larg cu unul de-ai lor, Jorj Stremglavski.

Am aflat că formaţia lor se deplasează adesea în întreprinderi industriale şi au în proiect spectacole la unitatea militară patronată de universitate, precum şi la ţară. Eu aş zice că pentru asta ar trebui să pregătească un alt program, care să fie interesant nu numai pentru studenţi, dar şi pentru ostaşi şi ţărani.

Jorj mi-a făcut impresia unui tip bătăios : felul de a vorbi, gesturile lui trădează o energie năvalnică, molipsitoare. L-am întrebat la ce facultate e înscris şi mi-a răspuns voios :

— La toate odată ! — şi în clipa următoare a strigat o fată care tocmai trecea pe lîngă noi : Uite-o pe Mania ! Mai trăieşti ? Bravo ! Nu te necăji, fato, trec negreşit să te văd, poate chiar azi. Ţi-aduc nişte cărţi şi o juma' de salam.

— Cum adică la toate odată ? am sărit eu, în timp ce fata se depărta, dînd din cap şi zîmbindu-i lui Jorj.

— Uite aşa ! Sînt înscris la dreptul sovietic, secţia procedură, dar mă duc peste tot unde apuc. Joci şah ? m-a iscodit el din senin.

— Nu prea grozav.

— Păi de ce nu eşti în cercul de şah ? Nu te-am văzut niciodată pe-acolo.

— Mă fac de rîs.

— Prostii. Du-te şi te înscrie chiar azi. A, uite un şahist ! a strigat deodată Jorj, arătîndu-mi un găligan cu căciulă pe cap, şi mi-a şoptit îndată la ureche : în trecut vagabond şi hoţ, iar azi student. Chestie tare, nu ?

— Pe cine trebuie să-nfrunt ? a întrebat găliganul, dînd mîna cu mine şi cu Jorj.

— Uite, Riabţev jură că-i ageamiu, a spus Jorj trăgîndu-mi un ghiont între coaste. Minte, ştiu eu ce ageamiu e ! a chicotit el. O să fie al doilea Bogoliubov. Îl cunosc după privire. Ia uitaţi-vă, băieţi, repede ! ne-a arătat Jorj o fată care trecea. Groholskaia Klava ! Anul trecut i-am tras clopotele, dar m-am lăsat păgubaş : dumneaei are pretenţii ! Aţi văzut cum s-a aprins la faţă cînd a dat ochii cu mine ? Iar eu — sloi ! Dumneaei nu-mi mai adresează cuvîntul.

Am zîmbit amuzat.

— Tu singur eşti o întreagă gazetă vorbită. Un lucru nu pricep : ce-o să devii tu după absolvire, dacă urmezi la toate facultăţile odată ?

— Preşedinte al Comitetului Executiv Unional, poate al tribunalului revoluţionar, ori minimum un ilustru poet.

— Scrii şi versuri ?

— Ei, asta-i ! Poeziile mele apar în toate gazetele de perete. Să nu uit, băieţi : poimîine, la

cinci, să vă înfiinţaţi în sala de marxism. Profesorul Gurievski ţine o prelegere de drept administrativ. Un barbolog fără de pereche, că nici n-ai ce alege din tot ce îndrugă. Ei, şi-am hotărît să-i facem niţică muzică : cum o începe să vorbească, ţin-te gălăgie. Vă poftesc să veniţi şi voi.

Şi Jorj Stremglavski a dispărut, s-a făcut nevăzut. Trebuie să fi fost o vrăjitorie la mijloc, căci literalmente s-a volatilizat. Dacă m-ar fi arestat pentru dispariţia lui Stremglavski, n-aş fi ştiut ce să spun în apărarea mea.

— Te fac o partidă ? m-a îmbiat găliganul cu căciulă, şi ne-am dus la cercul de şah.

— E-adevărat că ai fost vagabond ? l-am întrebat eu, în timp ce aşteptam să ne vină rîndul la o masă de joc.

— Fost ! mi-a răspuns fără codeală. Cinci ani am cutreierat ţara — din nouă sute optsprezece pînă în nouă sute douăzeci şi trei.

— Cum aşa ?

— Păi, vagabonzii călătoresc aproape tot timpul. Asta-i tot farmecul — drumurile, libertatea.

— Pîn'te înhaţă ! am spus eu, amintindu-mi cum ciobanul şi cu mine am alergat să-l prindem pe vagabondul din tren.

— Se întîmplă să te şi înhaţe, dar de cele mai multe ori îţi dă drumul. Să nu crezi că-i uşor să te prindă. De obicei, vagabondul călătoreşte „la cutie".

— La cutie ?

— Chiar aşa. Unele vagoane au dedesupt nişte cutii — dracu ştie la ce-or fi bune. Cică foloseau pe vremuri pentru cîini. Nişte cutii babane : încap cîte trei puşti. Se mai călătorea şi sub locomotivă : pas de ne prinde !

— Sub locomotivă ?

— Află, băiatule, că locomotiva are dedesubt un burlan — nu-i cunosc rostul. Uite, acolo ne cuibăream. Te făceai negru cum e coşarul, să mori de rîs...

— Şi din ce trăiaţi, din cerşit ?

— Cerşit, pe naiba ! a pufnit într-un rîs copilăresc fostul vagabond. Numai ăia mici umblă cu cerşitul, cîntînd din gură, ori din linguri. Cei mai mulţi — cu mangleala.

— Şi asta ţi s-a întîmplat şi ţie ?

— Ba bine că nu : numai din manglu am trăit toţi anii ăia.

— Nu te-a prins niciodată ?

— Nici aşa nu se poate. Dar vagabondul are o deviză : mangleşte, dar te păzeşte ! De aia nici nu-i găbjeşte prea des — mai mult pe „vederişti" îi înhaţă.

— Asta ce mai e ?

— Cei care operează „la vedere". Mai toţi — plevuşcă, ori novici făr-de experienţă. Vagabonzii nu-i au de loc la inimă de „vederişti". Unui şuţ adevărat nu-i place niciodată treaba „la vedere", că dacă pică, îi bagă mesa pe toţi : razii, case de corecţie, mereu te umflă şi te duce la raion. Iar acolo — dă-i cu morala şi cu muştruluiala, de-ţi vine rău.

— Ăştia fură din buzunarul omului ?

— Da, şuţii prăduiesc buzunarele. Alţii manglesc „din fugă" — înhaţă şi tuleo ! Şi mai sînt şi alte şpiluri. Vara, trenurile au ferestrele deschise. Înainte să se dea semnalul de plecare, un

puşti se suie pe umerii altuia şi-n clipa cînd porneşte trenul, încearcă să apuce ceva din bagajele de pe polița de sus : valiză, taşcă, ce o fi... Şi pricepi matale, trenul n-o să oprească pentru un geamantan.

— Nemaipomenit ! m-am minunat eu. Vorbeşti cu atîta seninătate. Nu te apasă amintirile astea ?

— De loc. M-a ispitit întotdeauna libertatea, posibilitatea de a vedea alte oraşe, altă lume... Lîngă Taşkent era o peşteră unde trăiau vreo şase sute de copii vagabonzi. O întreagă organizație, cu rînduielile, cu legile ei. Legi respectate cu sfințenie. Dar nici o lege nu te obliga să trăieşti în peşteră. Vrei, te duci, nu vrei, pleci, nu te ține nimeni. Uite de ce mi-a fost dragă viața asta şi de ce amintirile astea îmi încălzesc inima...

— Şi nu-ți vine s-o iei de la capăt ?

— Alte vremuri... Azi nu mai e foamete, transportul s-a normalizat, paza în trenuri e mult mai riguroasă. Şi-apoi, uite ce găligan m-am făcut. Trebuie să mă țin de carte. Vreau să devin judecător. După părerea mea, de cele mai multe ori, justiția procedează greşit. O infracțiune trebuie abordată psihologic : cum de-a ajuns făptaşul în situația respectivă şi ce anume condiții trebuie să i se creeze pentru a apuca cu dragă inimă şi fără dificultăți pe un alt drum în viață ? Uite, s-a eliberat colo o masă. Hai să te fac un mat ! Bun jocul de şah, îți dezvoltă capacitățile intelectuale.

Ne-am aşezat, dar cu toată lauda lui că mă bate, partida s-a încheiat remiză. Amîndoi am rămas pe tablă numai cu regele. E un jucător tenace şi gîndeşte mult fiecare mutare. Trebuie să mai joc cu el. Între altele mi-a spus că-l cheamă Senea Piciughin.

20 noiembrie

La noi, la cămin, avem pereți groşi, dar dacă e gălăgie mare, se aude, aproape tot. De cîteva zile am observat că, uneori, seara răzbat din încăperea alăturată nişte țipete de femeie. La început nu le luam în seamă, pînă într-o zi, cînd am intrat cu toții la gînduri. Şi ori de cîte ori începea din nou, amuțeam şi stăteam cu urechea la pîndă.

Alături, în camera nr. 251 stă un student însurat, cu copil. Pe uşa lor scrie : Fam. Petrov. L-am întîlnit de multe ori pe coridor — un tip negricios, cam ursuz, cu ochelari. Nevastă-sa e înaltă şi slabă : trece pe coridor furişîndu-se pe lîngă pereți, de parcă s-ar teme să nu stingherească pe cineva, ori ar dori să nu fie văzută. Pe Petrov l-am mai zărit prin sălile de curs şi pe la seminare, dar pe ea — nicăieri.

L-am întrebat de multe ori pe Korsunțev ce-i cu țipetele astea şi el se mulțumea să ridice din umeri. Pînă la urmă m-a lămurit vecinul meu de pat :

— O omoară-n bătăi, asta-i.

— Păi tu de unde ştii ?

— Am văzut cu ochii mei. Treceam o dată pe culoar. Uşa lor era deschisă. Ea stătea într-un colț lipită de perete. El şi-a făcut vînt din celălalt colț şi jap ! — a pocnit-o drept în față. Femeia n-a spus nici pîs.

— Atunci, de unde vin țipetele ?

— O fi țipînd numai atunci cînd e uşa închisă.

— Nu pricep : cum de-ai văzut toată scena şi n-ai sărit s-o aperi ?

— N-am apucat, fiindcă el a și trîntit ușa. Altfel, nu stăteam eu cu mîinile-n sîn, n-ai grijă.

— Eu, în locul tău, deschideam ușa și-l somam să înceteze.

— Ei, asta-i... La noi nu se obișnuiește să dai buzna peste altul.

— Și dacă omoară pe cineva ?

— Mă rog, dacă e vorba de o crimă...

— După părerea mea, asta-i ceva mai grav decît o crimă.

Aici, discuția s-a încheiat, dar eu mi-am jurat în gînd să nu las lucrurile așa. Am așteptat să vină Korsunțev și atunci m-am adresat lui și celorlalți colegi de cameră, după cum urmează :

— Uite ce-i, tovarăși, la cîțiva pași de noi un student își maltratează soția, ba pot spune că o omoară în bătăi. De ce ? Habar n-am. Știți poate voi și nu spuneți ?

— Stai, Kostka, m-a întrerupt Korsunțev. În primul rînd ce rost are tonul ăsta oficial ? În al doilea rînd ești pornit, ceea ce nu se cade între prieteni. Așa că te rog să vorbești mai calm și mai simplu.

— Fie, am să vorbesc mai calm și mai simplu. Înțelegeți și voi, cred, că nu putem lăsa lucrurile așa și că se impune să intervenim.

— Am fi intervenit noi mai de mult, dacă ne permitea regulamentul căminului, a precizat Korsunțev. Dar află, Riabțev, că la noi nu e îngăduit nici să treci pragul unei camere, fără încuviințarea respectivului locatar, necum să te amesteci în viața lui. În felul acesta se asigură un anumit echilibru, și liniștea fiecăruia. Închipuiește-ți că lui cutărică nu i-ar conveni că tu te scoli la șase dimineața,

și-ar veni aici, la noi, să protesteze. Bineînțeles, l-ai trimite la toți dracii, este ?

— Nu te supăra, din moment ce în camera vecină e snopită în bătăi femeea aceea înaltă și slabă, mai poți tu vorbi de echilibru și liniște ? Eu, unul, dacă o mai aud o dată țipînd mă duc și-l fac pe ăla arșice. Atunci să vezi liniște și echilibru !

— Nu uita că tu nu ești aici decît un musafir, mi-a retezat-o Korsunțev, ori, mai bine zis, unul care stă în cămin pe blat. Te previn, deci, că orice ieșire de-a ta, cu scandal, ba și cu bătaie pe deasupra, s-ar sfîrși cam prost pentru tine, adică o să-ți facă vînt din cămin. Nu uita de asemenea că aici nu ești la școală și nici acasă, la tine. La școală, cînd cafteai pe cineva, nu pățeai nimic, iar dacă-l atingeai pe unul la tine acasă, oricum nu riscai să te evacueze.

Eu, de colo, sarcastic :

— Ce-i asta, Korsunțev, defensivă psihologică ?

— Spune-i cum vrei. Cred mai curînd că o manifestare a instinctului de conservare.

— Duc eu cu Riabțev ardem vreo două la Petrov ! a sărit pe neașteptate karelianul mărunțel de pe patul din colț.

— Dacă ești gogoman, du-te ! s-a încruntat Korsunțev. Ce ai mă, Riabțev, că tu veșnic ești cu capsa pusă ? Zău dacă știu de ce-mi pierd timpul cu tine. Te-am dus într-o casă ca să-ți umpli burta — ai făcut scandal. Ți-am aranjat unde să dormi — vrei să-ți tai craca de sub picioare. La urma urmelor e stupid !

— Riabțev ! a izbucnit aprins karelianul, închipuindu-și pesemne cum o să-l cotonogim pe

Petrov. Tu dai la el falca dreaptă, eu dai falca stîngă şi el nu poate fuge ! Bun !

— Straşnic ! a încheiat Korsunţev. Dar vă previn că eu n-o să ţin nici cu voi, nici cu Petrov.

— Păi de partea cui ai să fii ? l-am întrebat ironic.

— De partea regulamentului din cămin, a rostit Korsunţev.

23 noiembrie

Cum eram dator vîndut la toţi şi cum omul trebuie totuşi să mănînce, m-am hotărît să o caut pe Silva. Mă durea să apelez la ea, doar mă leagă atîtea amintiri de fata asta. Mi-au spus că e în sala de disecţie. Mă duceam întîia oară acolo şi încă de la intrare m-a trăsnit un miros greu şi greţos. Am întrebat pe una dintre fetele în halat alb care tot umblau încoace şi încolo, unde aş putea să găsesc pe Silfida Dubinina. Mi-a răspuns că lucrează la un cadavru. Neavînd încotro, mi-am astupat nasul şi am intrat în sală, dar după o clipă m-am văzut nevoit să iau mîna de la nas, căci un iz dulceag şi oribil mi-a umplut gura.

Pe fiecare masă zăcea cîte un cadavru ciopîrţit. În jur se îngrămădeau profesori şi studenţi (mai ales studente) în halate albe. O fată şedea instalată comod pe un scaun şi studia un cadavru singuratic, consultînd o carte. Ceva mai încolo, cîteva fete spintecau spinarea altui cadavru. Nefiind obişnuit, îmi făcea rău să mă uit la toate astea. Şi mai era şi mirosul... Dar după ce a trecut prima impresie,

m-a izbit atmosfera de lucru şi seriozitatea care domneau aici. Sala de disecţii mi-a apărut dintr-odată ca un furnicar şi m-am simţit prost să stau fără treabă.

Tocmai chibzuiam cum să dau de Silva, cînd o văd apropiindu-se în fugă de mine, cu nu ştiu ce cuţitaş în mînă.

— Ce-i, Vladlen, zice, treci la noi, la medicină ?

— Nu, am treabă cu tine.

— Atunci, hai să stăm de vorbă în vestiar. Să ştii însă că aici aerul e mai bun. Dar stai un pic, azi mi-a picat un cadavru splendid — uşor şi fără grăsime. Nu vrei să te uiţi ?

— Nu, nu, altădată, m-am grăbit eu să ies în vestiar, simţind că iar mi se face greaţă (pesemne de foame)). Şi-apoi, cum poate un cadavru să fie splendid ?

— Păi, sînt cadavre fel şi fel. Dacă-ţi pică unul intrat în descompunere, e un chin, fiindcă se încurcă ţesuturile. Iar ăsta al meu e proaspăt.

— Ascultă, ţie nu ţi se face greaţă ?

— Uneori. Mai ales dacă mă aplec prea aprope. Dar asta-i ştiinţă şi ştiinţa trebuie să cerceteze totul. Cînd ne-a adus întîia oară aici, profesorul ne-a spus : „Închipuiţi-vă că nu pătrundeţi într-o sală plină cu cadavre, ci într-o grădină peste care trandafirii şi magnoliile îşi revarsă miresmele îmbătătoare. Din punct de vedere biologic, cadavrele şi florile sînt deopotrivă părţi ale aceleeaşi materii, care este unică". L-am ascultat — şi am trecut hopul. Ba la o adică, aş zice că în laboratoarele de la facultatea de chimie miroase mai rău. Şi dacă facem abstracţie de miros, aici te afli la hota-

rele cunoașterii corpului omenesc — cum spune profesorul. În general, m-am obișnuit și sînt convinsă că și tu te-ai obișnui repede. Un singur lucru e prost : aici, fetele se deprind cu fumatul. Eu am avut destulă voință și-am trecut hopul fără ajutorul țigării. Bravo mie, nu ?

— Ești tare, zău... am spus eu. Eram în vestiar și-mi trecuse greața. Bănuiesc că mi-a făcut rău nu numai mirosul, dar și vederea atîtor cadavre. Am o rugăminte, Silva.

— Ce rugăminte ? a spus ea, cu gîndul în altă parte. A, nu vrei să vizitezi muzeul nostru ? Am studiat miologia și osteologia, așa că te inițiez pe loc.

Fără să aștepte răspunsul, m-a luat de mînă și m-a tras la muzeu. Aici, în niște cutii de sticlă, erau expuse tot felul de oase.

— Uite a început Silva cu însuflețire. Ăsta-i *os temporale* — osul tîmplei. E groaznic de complicat. La noi se spune în glumă că sinucigașii își trag un glonț în tîmplă anume ca să sfarme osul ăsta, atît de afurisit e. Iar cel de colo, aflat pe osul sferoid de la baza craniului — vezi, e un os care seamănă cu o șa, „șeaua turcească" așa-i și zice, și pe el se află hipofiza. Creierul nu se vede aici, dar te asigur că fiecare om are creier. Ei, bine, mă crezi că hipofiza asta de pe șaua turcească reglează creșterea ? Dacă o să ți se lungească deodată brațele pînă la pămînt, ori o să-ți crească nasul de un metru, să știi că hipofiza e de vină. Mai sînt și alte oase complicate...

I-am curmat avîntul :

— Gata, Silva, pentru azi ajunge...

— Cum, nu vrei să vezi mușchii și nervii ? m-a ispitit Silva cu aceeași însuflețire. Sînt în sala de colo. Haidem. Aici se văd nervii faciali — sînt groaznic de încîlciți și tare greu de învățat. Aici vedem mușchii afumați — seamănă cu niște șunci, de asta le și zice așa...

— Ptiu ! Isprăvește ! E destul pentru început. Mi-a trecut și pofta de mîncare, așa că nu mai am nevoie de bani. Află că pentru asta am venit — să-mi dai împrumut patruzeci de copeici pentru masă.

— Dar sensibil mai ești ! Lasă, cum ieși la aer îți trece. Ia puțină zăpadă între dinți. Cît despre bani, pot să-ți dau și o rublă. Vino oricînd ai nevoie, dacă n-am eu, iau de la fete, nu există să nu găsim.

Am străbătut curtea scuipînd de mama focului gustul dulceag dinăuntru — nu mă ierta și pace. Pînă la urmă însă, foamea a biruit și m-am dus să mănînc.

25 noiembrie

De cînd am văzut sala de disecție, privesc cu alți ochi facultatea de litere, ba chiar și pe cea de drept. Azi am fost la litere, la un seminar, și mă voi strădui să aștern aici cît mai amănunțit impresiile mele, în vederea unei comparații cu sala de disecție. Înainte vreme, pereții albi de o austeritate științifică, cu ferestrele enorme, îmi impuneau teribil și mă făceau să sorb fiecare cuvînt al pro-

fesorului. Dar vraja noutății a trecut și acum am ochi și pentru detalii.

Se prezenta un referat despre Esenin. Referenta era cam peltică și numai cei din primele rînduri înțelegeau ce spune. S-a strigat de cîteva ori: „Mai clar!", dar degeaba. Studenții erau îmbrăcați pestriț. Unul, bunăoară, purta o cămașă neagră, cu un guler mare, alb. Celor care se gătesc așa li se spune filfizoni. Un altul ședea cu cojocul pe el — lui nu-i era cald. În schimb, vecinul său se descheiase și la cămașă: ăsta se topea de căldură. Fetele se întreceau să fie cît mai arătoase. Pe la mijlocul referatului, a intrat ca o vijelie pe ușă un student ars de soare, cu nas acvilin și cu ochelari. Întîi și întîi și-a cerut scuze, apoi s-a așezat, a încercat șapca în carouri a vecinului, a zîmbit, a bătut pe umăr o fată care ședea alături de el, și-a scos caietul de notițe, și-a suflat nasul — toate acestea dintr-o dată. Ba a apucat să se și iscălească în registrul de prezență. Pe urmă s-a petrecut o adevărată scenă de gelozie. În dreptul năsosului, de cealaltă parte a intervalului dintre pupitre, ședea o brunețică cu o fustă scurtă. Năsosul, tot foindu-se pe locul lui, de-i scînteiau lentilele ochelarilor, mîngîia părul unei alte vecine — o fată bălăioară care chicotea. Nemaiputînd răbda pesemne una ca asta, brunețica s-a mutat alături de năsos, s-a lipit de umărul lui și a început să-i șoptească ceva. Bălăioara s-a supărat și și-a pogorît nasul în pupitru. Mai apoi a întins binișor mîna și i-a șterpelit năsosului șapca de lîngă el, ascunzînd-o sub servietă. Am urmărit amuzat scena și n-am mai ascultat referatul.

26 noiembrie

În trei zile am încropit o gazetă vorbită și-am prezentat-o ieri la unitatea militară patronată de facultate. Credeam că n-o să iasă nimic și cînd colo a mers strună. Toată lumea era veselă. Cel mai mult ne-a făcut să rîdem Jorj Stremglavski. În tramvai, la fiecare colț de stradă, sărea în picioare și încerca să răzbată spre ieșire, strigînd în gura mare că a văzut o fată cunoscută.

— Păi ce, cunoști tot orașul? s-a enervat pînă la urmă Lena, una dintre fetele noastre.

— Gelozia, bat-o vina! a murmurat Jorj drept răspuns, și noi toți am izbucnit în rîs. Lena s-a făcut roșie ca un steag și l-a repezit numaidecît.

— Dacă ar fi vreo fată geloasă din pricina ta, nu i-ar ajunge toată gelozia din lume, chiar dac-ar începe-o încă de pe băncile facultății. Crede-mă, pe un nestatornic și un flușturatic ca tine nu-l ia nimeni în serios.

— Eu, nestatornic? a strigat Jorj de-a răsunat tramvaiul. Și mai ai obrazul s-o spui, tu, după care sînt mort de trei luni și nici nu mă iei în seamă?

— Cum adică „ești mort" de trei luni, cînd abia săptămîna trecută te-ai jurat că nu poți trăi fără mine? s-a revoltat pianista noastră.

De data asta n-au rîs numai „gazetiștii, ci tot tramvaiul, ticsit pînă la refuz. Jorj nici pomeneală să se piardă cu firea:

— De, fraților! Ce vină am eu dacă-mi plac fetele? După toate sînt mort, pe onoarea mea!

— Asta să i-o spui lui mutu! a bubuit vocea de bas a lui Kalîghin, mandolinistul din formaţia noastră. Cu adevărat nu iubeşti decît una singură. Las-că ştiu eu?

— Poftim, spune! Pe care! l-a provocat Jorj.

— Pe Dubinina, din anul întîi de la medicină! a rostit flegmatic mandolinistul, şi Jorj s-a fîstîcit pe dată. Şi-a venit el repede în fire, dar eu am rămas trăsnit: Silva?! Putea să fie la mijloc şi o potrivire de nume, dar nu ştiu de ce am fost sigur din capul locului că e vorba de ea. Totuşi, nu îndrăzneam să întreb.

Îl auzeam pe Jorj:

— Te înşeli. Are urechile stacojii, pesemne că i-au degerat cîndva. Spuneţi şi voi, tovarăşi, s-a adresat el întregului tramvai. Poţi să iubeşti cu adevărat o fată cu urechile stacojii?

— Nu vrei să-ţi prezint una cu urechile vineţii, spune, Jorj? l-a înţepat Lenocika. În schimb, recită minunat din Esenin.

— Mersi, nu se simte nevoia, i-a retezat-o Jorj. Gata, am ajuns, fraţilor! ne-a vestit el pe neaşteptate, şi am coborît din tramvai.

În timpul spectacolului, care mergea şnur, am prins un moment potrivit şi l-am întrebat pe Stremglavski, între patru ochi:

— Spune-mi, mă, de care Dubinina e vorba? Dubinina, şi mai cum?

— Cum adică? a gîfîit Stremglavski, care lepăda mutra lui Chamberlain, ca să se grimeze într-un moş din cei care umblă cu panorama prin bîlciuri. Ce te interesează?

— Mă interesează.

— Acum ţi-ai găsit să discutăm? a icnit el cu ciudă, căznindu-se să-şi prindă o barbă albă. Dunia. Aşa o cheamă, dacă vrei să ştii. Ce, o cunoşti?

— Deci ea e, Silfida, am făcut eu nepăsător. Am fost colegi de şcoală şi o cunosc bine. E-adevărat că între tine şi ea...

— Aş, minciuni! a protestat Jorj, dar vedeai cît de colo că e tulburat. Tu de ce nu te machiezi? Urmează cupletele tale.

Am cîntat cupletele fără pic de suflet — simţeam că mă apasă ceva. Dar militarii ne-au primit cu multă căldură.

29 noiembrie

Azi am aşteptat-o pe Silva vreun sfert de ceas la ieşire — n-aveam nici un chef să intru în sala de disecţie. Se întuneca. Ningea mărunt. Prin faţă se plimba înainte şi înapoi o pereche şi i-am văzut cum s-au sărutat după colţul clădirii. „Au şi găsit unde!“ am pufnit eu în gînd. În clipa aceea a apărut Silva. I-am spus bună seara şi am întrebat-o fără nici o introducere:

— Silfida, te rog să-mi spui: Cunoşti pe unul Jorj Stremglavski?

— Desigur, cine nu-l cunoaşte? E un tip foarte amuzant şi răzbate peste tot.

— Învaţă la toate facultăţile odată, am bombănit eu. Ce poate să iasă din el?

— Asta e grozav! a rîs Silva. Vine și la noi, în sala de disecție, dar nu stă degeaba, face treabă. Un profesor a vrut să-l dea afară, dar ți-ai găsit.

— Și... tu vorbești cu el?

— Vai ce cuvînt vulgar auzi, dacă „vorbesc" cu el! Ce-ți veni să te exprimi astfel.

— Nu umbla cu cioara vopsită, m-am înfuriat eu. Înțelegi foarte bine ce vreau să știu. Nu te mai lega de expresii.

— În primul rînd ce e cu tonul ăsta? a spus Silva, și am simțit cum s-a încordat toată și o penibilă linie de demarcație s-a întins între noi. Cine ți-a dat dreptul să-mi vorbești așa? Sînt proprietatea ta, sau ce? Cam întreci măsura, dragul meu Vladlen!

— Iar tu te eschivezi. De ce nu vrei să răspunzi limpede: Stremglavski înseamnă ceva pentru tine, da ori ba?

— Refuz să răspund la asemenea întrebări! a rostit Silva cu mîndrie.

— Aha, va să zică înseamnă! Am luat notă.

— De ce te preocupă asta? m-a întrebat Silva. La urma urmelor, e o nerușinare din partea ta. Încep să cred că ești bolnav. Spune, cu căminul cum ai aranjat-o.

— Aranjat pe naiba! am mîrîit eu, și am plecat.

Cîte n-am vrut să-i povestesc! Mă gîndeam că mă voi putea duce oricînd la ea să-i cer un sfat, o părere, dar dacă a ajuns să-mi vorbească astfel, noi doi nu vom găsi niciodată un limbaj comun.

În treacăt fie zis, Stremglavski minte că Silva are urechile degerate. Azi m-am uitat cu atenție. Are niște urechi mici, trandafirii, și nicidecum stacojii. Bănuiesc că a spus-o dinadins, ca să-i zăpăcească pe ceilalți.

Silva s-a supărat pesemne, dar n-am ce să-i fac: dacă vrea să se întîlnească cu Stremglavski, n-are decît să se întîlnească sănătoasă. Numai că pe mine nu mă mai vede. Chiar mîine o s-o caut pe Vera.

POVESTEA VEREI

30 noiembrie

Vera e o fată descurcăreață, dar are candoarea unei școlărițe. Mai deunăzi a venit să o vadă o mătușă, de undeva din Ucraina și i-a adus o mulțime de mîncare. Vera a dat un ospăț, invitînd o prietenă, pe Niurka Koșkina, și pe mine. Cum stăteam noi și înfulecam, cad cu ochii pe harta Chinei, prinsă pe perete.

— Ești documentată asupra evenimentelor din China ?

— Te cred ! mi-a răspuns Vera. Amîndouă sîntem documentate. Cu China am avut noi două o întreagă poveste.

— Dă-i drumul !

— Să nu-i spui ! a sărit Niurka.

— De ce să nu-i spun ? E o chestie veche și n-o să se supere nimeni. Uite cum a fost. Într-o vreme, Niurka și cu mine intram pe blat la un cinematograf ținut de un burjui, unde-l cunoșteam pe administrator. Adică, nu-l cunoșteam, dar nu contează, fiindcă pînă la urmă tot am făcut cunoștință...

— Lasă asta, a întrerupt-o Niurka. Mai bine povestește-i cum am vrut noi două s-o întindem în China.

— Stai s-o iau de la capăt. Află, Riabțev, că anul trecut noi eram încă niște toante, dornice de aventuri.

— Și-acum ?

— Acum sîntem pățite. Ei, care va să zică administratorul ăla...

— Știi, Kostea, a intervenit Niurka, avea un năsoi uite-așa...

— Mai taci din gură, măi fată, că dacă mă tot întrerupi, nu isprăvesc nici pînă mîine dimineață. Uitam să spun că ea și cu mine tocmai fuseserăm la Ajutorul Roșu Internațional și ne-am rugat să ne trimită în China, în ajutorul lui Sun-Iat-sen. Cei de acolo ne-au cam luat în balon, dar pentru că nici noi nu ne lăsam, ne-au spus categoric să terminăm întîi facultatea. Foarte jignite, am legat cartea la gard un timp și ne făceam veacul la cinematograf... Ne dădea întotdeauna locuri în lojă și ședeam amîndouă acolo ca niște cucoane, ronțăind ciocolată.

— De unde ciocolată ? m-am mirat eu.

Vera :

— Să-i spun ?

Niurka :

— Dacă ai început, zi-i înainte...

— Ciocolata o găseam de cum intram în lojă, ne aștepta acolo. Și-o mîncam fără să stăm pe gînduri. Într-o seară, ședeam noi așa, cu ochii la film, cînd ne pomenim cu cineva că intră în lojă și se așază în spatele nostru. „Ce înseamnă asta ?“ mă întorc eu către Niurka, și deodată acel cineva prinde glas : „Duduițele n-au de ce se teme, că nu le pap. Sînt băiat bun. Și mămica îmi spune mereu : „Tu ești bun ca pîinea caldă !“

„Mămica cui ?“ întreb. El, de colo : „Mămica mea proprie, Glikeria Fedulievna“. Ne-a pufnit rîsul pe amîndouă. El, dă-i înainte : „Şi nu numai ea, toţi care mă cunosc spun că-s un băiat de zahăr...“ Cînd s-a aprins lumina în sală am văzut că „băiatul“ e gras ca un porc — pe puţin trei sute de kile — şi şade pe două scaune. Ni s-a părut atît de comic, încît după ce s-a stins iar lumina, mai mult am rîs, decît ne-am uitat la film. La drept vorbind, am priceput din prima clipă că tipul vrea să facă cunoştinţă cu noi şi că are intenţii dubioase. Dar, cum eram supărate că nu ne-au lăsat într-adevăr să plecăm în China, nu l-am repezit. Şi-apoi, tipul era într-adevăr amuzant, chit că era Two-step“.

— „Two-step“, ce-i aia ?

— E... e o meteahnă urîtă pe care Niurka şi cu mine o aveam încă din şcoală, ca şi patima aventurilor, şi de care nu ne dezbărasem pînă anul trecut. Unui bărbat prima întîi noi îi ziceam „Henry“. Un „Henry“ trebuia să fie înainte de toate frumos, elegant şi manierat. Unul mai de mîna a doua, adică aşa şi aşa, era „Two-Step. Astuia nu-i pretindeam eleganţă, nici măcar să fie pieptănat gigea, cu cărare... ci doar să ştie să facă conversaţie şi nu să înjure la fiecare pas. În coadă era tipul „Top“. Chiar dacă se îmbrăca şic, vezi de la o poştă că-i un „Top“.

— Parcă aţi fi nişte gîsculiţe burgheze, nu studente sovietice.

— Eh, toate astea se petreceau anul trecut, cînd abia intrasem la facultate. Şi dacă ai de gînd să ne mai bombăneşti mult, nu-ţi mai povestesc nimic. Va să zică, grăsunul era un „Two-Step“. După ce se sfîrşeşte filmul, zice : „Vreţi să vedeţi ce splendid conduc maşina ?“ Noi : „Vrem“. Muream de curiozitate să-l văd cum se urcă în maşină : n-o sfărîmă sub el ? ! Ieşim în stradă, ajungem într-o piaţă şi tipul se urcă într-o maşină cu cîte o dungă galbenă în părţi. Zice : Suiţi-vă şi voi. Niurka a dat să urce, dar de astă dată am oprit-o. Atunci, Two-Step ne-a strigat : Veniţi şi mîine la cinema să vă arăt nişte scamatorii formidabile ! Şi-a plecat. Venim acasă, adică aici, la cămin, şi o iau pe Niurka la refec, că de ce a vrut să se urce în maşină.

— Ba nu-i adevărat. Ai sărit cu gura pe mine nu din cauza automobilului, ci pentru că aveam mănuşile rupte.

— Nu contează, fie şi pentru mănuşi. Ştiu doar că am discutat mult în seara aceea dacă automobilul este sau nu în contradicţie cu linia ideologică. Nici una dintre noi nu mersese cu maşina şi o plimbare ne tenta grozav. „În definitiv, ce poate să ne facă ? zice Niurka. Mie nu mi-e frică de el, şi dacă ne mai invită, eu accept“. Ne-am culcat, fără să fi luat o hotărîre. La vreo două zile, ne ducem iar la cinema. Administratorul ne conduce în lojă. Nu zici că Two-Step se lăfăia acolo pe două scaune ? ! Cu el mai era unul roşcovan şi plin de pistrui, care vorbea stîlcit ruseşte. Cînd l-am întrebat pe grăsan cine-i individul, ne-a spus că-i „translatorul“ lui. La început am crezut că e un fel de servitor, fiindcă grăsanul îl trimitea mereu la bufet, ba după ciocolată, ba după citronadă. Am băut amîndouă trei sticle de citronadă. Translatorul a mai adus, dar n-am mai putut să ne atingem de ea şi bunătate de citronadă a rămas

acolo, în lojă. Pe urmă am ieşit în aceeaşi piaţă şi Two-Step ne-a întrebat: „Ce ziceţi, azi facem o plimbare ?“ M-a cuprins o îndrăzneală surprinzătoare şi am sărit în maşină. Niurka, hop şi ea. Maşina îjjj, a pornit. Am mers mult, încît am îngheţat. Two-Step spune: „Şi-acum, să mergem undeva să ne încălzim“. Şi ne-a dus la un local.

— Măi fetelor, toante mai sînteţi. Cum de nu v-aţi dat seama că grăsanul e nepman, iar „translatorul“ un spion sau cine ştie ce agent. Ce mă miră e faptul că v-aţi purtat ca nişte puştoaice, cînd se ştie că oricine intră în facultate, devine om serios.

— Ne era ciudă că nu ne-au lăsat să plecăm în China, asta e. La local ne-au adus vin fiert, ca să ne încălzim. Cînd să duc paharul la gură, bag de seamă că „Translatorul“ se şuşoteşte cu chelnerii. „Dacă le mai şopteşte ceva, zic, plecăm imediat“. Two-Step ne spune cu un aer misterios: „Nu trebuie să i-o luaţi în nume de rău. În timpul revoluţiei, a pierdut în Rusia, douăzeci şi şapte de fii, fiice, nepoţi, mătuşi, fără să mai pun la socoteală şi pruncii. Asta i-a cam zdruncinat minţile şi de atunci îi caută mereu“. În aceeaşi clipă, Translatorul a dat ochii peste cap şi a început să lăcrimeze. „Tot nu poţi să uiţi, bătrîne ?“ îl întrebă Two-Step. „Nu pot, icneşte celălalt. Cum mi-aduc aminte, mă apucă burta“. Şi l-a înecat plînsul.

— Ăştia îşi băteau joc de voi! am exclamat.

— Fireşte, vroiau să ne aiurească! mi-a confirmat Vera. Dar totul era atît de comic! „Te văd tare îndurerat, suflete, zice Two-Step. Ţi-ar trebui un calmant. Ei, tovarăşi din sindicatul

alimentaţiei publice, serviţi-l repede pe dumnealui cu nişte picături de valeriană. Şi fiindcă tot aduceţi, daţi-ne şi nouă cîte o porţie. Au adus la masă o mulţime de sticle, fel de fel. Pe mine mă apucase din senin o veselie fără margini şi nu-mi mai păsa de nimic.

— Pur şi simplu te-ai îmbătat, i-a trîntit-o Niurka.

— Cu ce era să mă îmbăt ?

— Cu vin fiert. Am văzut imediat că te-ai ameţit.

— Poate că tu ai văzut, dar eu nu-mi dădeam seama... Totuşi, n-am mai vrut să beau, am sărit în picioare şi-am smucit-o pe Niurka de mînă, să plecăm. Translatorul s-a îngălbenit deodată şi s-a răsturnat în scaun, cu răsuflarea tăiată. „Uite ce-aţi făcut!“ ne-a dojenit Two Step. Bietul de el, cînd v-a văzut şi-a adus aminte de fetele lui. Mai ales dumneata, a arătat el spre mine... i-aminteşti de una din ele... Stai, cum o cheamă ? Agrafiona ?“ „Bakutriana“, a hîrîit Translatorul, rostogolindu-şi ochii într-un fel care îţi făcea groază. Am fost impresionată şi mi-am zis să mai stau puţin, pînă-şi vine în fire. Cum m-am aşezat, parcă s-a simţit mai bine. „Şapte am avut, a gemut Translatorul. Şapte fete, care de care mai frumoasă... Şi toate de-o seamă...“ „Cum le chema ?“ l-a întrebat Niurka, plină de milă. „Pe cea mai frumoasă, Bakutriana, apoi venea Cordelia, Gauderilia, Regana şi Nasturţia. Iar pe mezine... la care ţineam ca la ochii din cap... dragele tatii... le chema Şeherezada şi Sapega.

Eu:

— Ai o memorie!

Vera :

— Țin minte tot ce s-a întîmplat atunci, de parcă aș vedea pe un ecran... „„Șeherezadocika, a continuat Two-Step, se juca cu cercul, Cordelia învăța să joace biliard, Regana făcea călărie, Bakutrianei îi plăcea să bea. Și pentru că dumneata ești leită Bakutriana, să bem în amintirea ei acest calmant !" Am băut cu toții niște vin dulce și grăsanul i-a spus : „Acum, bătrîne, e musai să povestești despre mătușa Columbaria. Și pe ea a pierdut-o în timpul revoluției, ne-a lămurit Two-Step. „Oh, mătușa Columbaria ! Era o femeie extraordinară ! De cînd e lumea nu s-a pomenit o mătușă ca ea ! Închipuiți-vă că primea o sută douăzeci și două de rații pe tichet ! Și jumătate — s-a pus el iar pe bocit — mi le dădea mie, scumpului ei nepoțel". „Dar tu cum o răsplăteai ?" l-a întrebat sever Two-Step. „I-aduceam pastile de mentă, a scîncit Translatorul. Bătrîna era moartă fără ele. Și nu uitați că pe atunci nu se găsea uneori nici zaharină, dară-mi-te pastile de mentă. Eu însă îi făceam rost, nu există !" „De unde îi făceai rost ? l-a luat și mai din scurt Two-Step. „Le furam de la farmacie, a mărturisit Translatorul, lăsînd ochii în pămînt. „Prin urmare, jefuiai avutul obștesc !" s-a încruntat Two-Step. „Da, în schimb făceam focul la farmacie cu lemnele mele !" a scîncit Translatorul. „Și de ce se prăpădea mătușa Columbaria după pastile de mentă ? a vrut să știe Two-Step. Ce gusturi fistichii !" „Ba nu-i fistichiu de loc, a smiorcăit Translatorul în chip de protest. Biata de ea era veșnic chinuită de sete. «Eu parcă am în cerul gurii, pustiul Niagara», mi se plîngea mătușa

Columbaria. Să bem un pahar de șampanie de sufletul răposatei". „Mă rog, nu-s contra, dar mă surprinde că ai trecut-o în rîndul răposaților, a mormăit Two-Step. Eu unul cred că trebuie să fie în viață". Și uite așa, cu bancuri dintr-astea ne-au tot îmbiat la băutură, pînă ce Niurka și cu mine ne-am făcut criță și vedeam totul ca prin ceață. Atunci ne-au dus nu știu unde. În schimb, de dimineață, m-am trezit colea, în patul ăsta. Eram îmbrăcată și aveam o broșă prinsă de bluză. Fetele mă bîrîiau la cap, că de unde am broșa, dar ce să le spun, cînd nici eu singură nu știam. Totul s-ar fi încheiat aici, dar fetele ne-au povestit că noaptea, cînd ne-am întors la cămin, Niurka și cu mine am făcut tămbălău pe coridor. Și se jurau că nu mint. Iar cînd a apărut unul din cei trei din comisia de judecată, am strigat în gura mare : „Barem o dată să ne facem și noi de cap !" De rușine, am întins-o de la cămin, hotărîte să nu ne mai întoarcem. Băteam străzile fără rost, în neștire. Colac peste pupăză, cînd am dat pe la Universitate, ne-a luat în primire secretara organizației de la secția noastră (stă tot aici, în cămin și ea) : „Unde v-ați cherchelit așa, fetelor ? Bravo, frumos vă stă !" Noi, să intrăm în pămînt, nu alta. Haidem înapoi, pe stradă. Am hoinărit așa pînă seara, și seara, unde să ne ducem ? La cinema ! Two-Step și Translatorul stăteau de vorbă cu administratorul. Cînd ne-au văzut, au început să rîdă. „Vreți să plecați cu noi în China ?" ne-a întrebat Two-Step. Pesemne că în ajun, fără să ne dăm seama, le povestisem totul. Ei, întîi am spus că nici nu ne gîndim, dar pe urmă ne-am

învoit. Şi nu zici că ne-am dus cîteşi patru la gară ?! Pînă să vină Translatorul cu biletele, Niurka şi cu mine ne-am dus la toaletă. Cum mergeam noi aşa, ne iese în cale un mecanic de locomotivă care o cunoaşte pe Niurka...

— Şi tata e tot mecanic, a intervenit Niurka în chip de lămurire, de-aia mă cunosc mecanicii.

— Bun, a continuat Vera. Mecanicul numai ce-o întrebă : „Unde pleci, Niurka ?" „Plec în China cu prietena mea", îşi dă drumul la gură Niurka. „În delegaţie ?" „Nu". „Atunci, cum ?" „Am fugit amîndouă de la cămin". „Stai binişor, zice mecanicul. Ceva nu-i în regulă. Ia haideţi voi cu mine !" Ne-a dus la secţia mecanicilor — erau o mulţime acolo şi toţi smoliţi ca nişte draci — şi numai ce ne spune : „Ia uitaţi-vă la ele, fraţilor, Zvînturatele astea două au de gînd s-o şteargă în China. Şi-acum, deşertaţi-vă sacul !" Noi am spus doar că nu vrem să ne mai întoarcem la cămin, încolo n-am suflat o vorbă. „Aflaţi că vi s-a înfundat, zice mecanicul, nu plecaţi nicăieri ! Vă expediez înapoi la cămin în doi timpi şi trei mişcări. Noi o ţineam morţiş că nici nu ne gîndim să ne întoarcem la cămin. „Dacă-i aşa, se posomorăşte mecanicul, schimbăm macazul. Maslov, fii cu ochii pe ele." A plecat şi la vreo cinci minute s-a întors însoţit de un tinerel cu pistol la cingătoare şi cu trese verzi pe umăr. „Tu eşti de la G.P.U.-ul feroviar, face mecanicul, şi răspunzi de fetele astea. Şi pentru că nu eşti de serviciu le duci rapid la cămin şi mi-aduci hîrtie de la administrator, cum că le-ai predat în stare bună şi fără lipsă. Dacă încearcă să fugă, tragi". Nouă ne-a îngheţat inima de frică. Nici nu-mi mai simţeam mîinile şi picioarele. Niurka însă le-a spus cu destul curaj : „Noi sîntem studente la drept, bursiere amîndouă, şi ştim că dumneata răspunzi de viaţa noastră şi că n-ai voie să tragi în noi". Toţi au început să rîdă şi militarul ne-a liniştit : „Fie, n-o să trag, dar şi voi, fetelor, să-mi ascultaţi ordinele, aşa cum aţi asculta de comandantul vostru de grupă, ori de tovarăşul Budionnîi în persoană. Înainte marş !" La cămin, administratorul a convocat pe cei trei din comisia obştească de judecată. „E adevărat că nu vreţi să mai staţi la cămin ?" ne-a întrebat comisia. Am răspuns într-un glas că nu vrem. Dar peste noapte ne-au adus şi ne-au instalat chiar în camera asta. La facultate, toţi ştiau de peripeţiile noastre şi atunci Niurka şi cu mine ne-am spus că nu se mai poate şi e musai să ne luăm valea.

— Nu înţeleg de ce ; mi-am arătat eu nedumerirea.

— Păi nici aşa ! s-a bosumflat Vera. Ajunsesem de rîsul lumii. Ne-au făcut chiar şi un cuplet :

Au vrut să plece-n China
Două studente tam-nisam
Dar-întîmplarea, bat-o vina
Au ajuns.. la restaurant.

Am rîs.

— Vezi, şi tu rîzi ! şi-a urmat Vera vorba. Nouă însă nu ne ardea de rîs, crede-mă. Aşa că am fugit.

— Unde ?

— Am găsit o gazdă în mahalaua „Greaznaia Sloboda".

— Şi mai departe ?

— Un timp, n-am călcat pe la facultate, dar pînă la urmă tot a trebuit să ne ducem, ca să luăm bursa. Colegele de cameră s-au strîns numaidecît în jurul nostru. Şi pe semne una din ele s-a ţinut după noi la plecare, fiindcă a doua zi dimineaţa ne-am pomenit cu un întreg tribunal la domiciliu. Ne-au luat în nişte focuri ! Ba că nu participăm la activităţile obşteşti, ba că nu sîntem demne să ne numim studente, ba că e vremea să ne dezbărăm de toate metehnele astea mic-burgheze. Totul n-a făcut decît să ne îndîrjească şi mai rău. Dar iată că un băiat a reuşit să găsească nişte cuvinte care ne-au tulburat pînă-n adîncul inimii. Ne-a spus că deşi noi două am greşit prin purtarea noastră, asta înseamnă s-avem mereu această greşeală înaintea ochilor. „Voi v-aţi dat seama, zice, că ceea ce s-a petrecut cu voi e dezgustător şi acum vreţi să vă pedepsiţi singure. E o atitudine autocritică pe deplin justă faţă de propriile greşeli. Dar de aici nu rezultă că trebuie să fugiţi de oameni, purtîndu-vă greşelile în cîrcă, aşa cum face o ţărancă cu merele ei, atunci cînd vede un miliţian. Greşeala voastră ar fi fost dată de mult uitării, dar voi înşivă aţi împiedicat acest lucru". „Cum adică ?" am întrebat. „Prin purtarea voastră. De pildă, fuga de la cămin. Aşa, se înţelege, iar s-au stîrnit vorbe, comentariile : cum ? de ce ? unde sînt ? ce fac ? Dacă aţi fi privit lucrurile raţional, aţi fi rămas la cămin şi nimeni n-ar fi pomenit de cele întîmplate". Băiatul ăsta ne-a demonstrat cu o logică de fier că nu trebuia să plecăm, încît ne-am convins singure să ne întoarcem la cămin.

— Şi n-aţi păţit nimic ?

— Nimic. Doar comisia de judecată ne-a pus în vedere că la o nouă ispravă putem să ne luăm adio de la cămin şi bursă.

— Foarte just ! În timp ce atîţia studenţi dorm naiba ştie pe unde, două zvînturatice ca voi se ţin de prostii. Eu unul vă dădeam afară definitiv.

— Asta e un fel de a vorbi, a rostit Vera. Nu uita cîte-am îndurat noi. Gazda noastră ne tot pisa că vrea să ne facă cunoştinţă „cu nişte cavaleri foarte cumsecade şi plini de bani", şi noi ne dădeam foarte bine seama că riscăm să păşim pe un drum greşit. Uneori, noaptea, ne furişam în cămin şi boceam pe coridor. O dată s-a întîmplat de-am bocit aşa pînă dimineaţa. De toante ce eram, ne-am gîndit la un moment dat să ne facem „din principiu" femei de stradă, dar cînd ne-am întors la cămin, toată ceaţa asta s-a risipit. Iar cînd ne luau în zeflemea, noi rîdeam cel mai tare. Şi cu asta, s-a isprăvit !

PROBLEMA VIEȚII PERSONALE A ALTUIA

1 decembrie

A ieșit o întreagă dandana la cămin și mi se pare că n-o să mai pot dormi aici.

Uite cum a fost. Astă seară, cînd toți se întorseseră de la cursuri, auzim din nou prin perete niște țipete sfîșietoare.

Am sărit din pat și i-am spus karelianului :

— Waima, hai cu mine !

— Măi băieți, mai bine nu vă duceți, a căutat Korsunțev să ne oprească.

Waima însă și pusese mîna pe o perie cu coadă pentru dușumele. Ne-am dus.

Ciocănesc la ușa lui Petrov. În odaie se face brusc tăcere și o voce de bărbat întreabă :

— Cine-i ?

— Vecinii dumneavoastră.

— Și ce doriți ? întrebă vocea, și aud cum Petrov se apropie și se postează în spatele ușii.

— Ce-i cu țipetele astea ?

— Nu-i treaba voastră. Ce vă privește ?

— Uite că ne privește. Dacă mai aud țipete, chem miliția.

— Care ești acolo, în definitiv și la urma urmei ? face Petrov, dînd ușa la o parte. Aș vrea

să știu și eu, ce-i maniera asta ? Orice animal să dea buzna și să-ți comande la tine în casă ?

— La bot, la bot, Riabțev ! mi-a șoptit Waima din spate, scoțînd peria înainte ca pe o suliță.

Eu :

— Termină cu chestiunile astea, tovarășe Petrov, dacă nu vrei să ai neplăceri.

— Să vedem care dintre noi o să aibă neplăceri ! a pufnit Petrov. Mă duc la administrator să întreb cine ești, că parcă nu ți-am mai văzut mutra prin cămin.

A dat să se repeadă pe coridor, dar Waima i-a pus peria în cale. Din pricina întunericului, Petrov n-a văzut și a venit în nas.

— Aha, mi-ați spart ochelarii ! mîrîia el, bîjbîind cu mîinile pe podea. Bine... bine...

S-a ridicat de jos și a pornit-o în fugă pe coridor. Abia atunci i-am văzut pe toți băieții din camera noastră, cum cască gura la noi. În aceeași clipă a apărut în ușă și soția lui Petrov, deși pînă atunci se ferise să dea ochii cu noi.

— De ce vă băgați acolo unde nu vă fierbe oala, de ce ? ne-a spus ea cu lacrimi în glas. Numai voi mai lipseați !

— Tovarășă, i-am răspuns eu, dumneata, ca studentă conștientă, trebuie să-ți exerciți drepturile și să nu permiți soțului dumitale să... te snopească în bătăi.

— Mai duceți-vă dracului cu toții ! ne-a repezit femeia și mi-a trîntit ușa în nas.

— Ei, ce ispravă ai făcut ? m-a ironizat Korsunțev. Nevastă-sa o să spună că nu-i nimic adevărat și picați prost cu toții.

Administratorul a venit într-un suflet pe coridor. Petrov bîjbîia ca un orbete în urma lui, strigînd :

— Ăştia au dat buzna la mine !

A trebuit să mă duc la birou pentru lămuriri. Abia m-am întors. Mi-au pus în vedere să plec din cămin chiar mîine dimineaţă. Colac peste pupăză, Petrov m-a ameninţat că mă dă în judecată.

Korsunţev nu doarme. S-a întors cu spatele şi nu vrea să stea de vorbă cu mine. Dă-l dracului ! M-a dezamăgit.

3 decembrie

Acum îmi scriu jurnalul într-altă parte — sînt la cămin la Vanka Petuhov. Cum nu-i nici un pat liber, dorm pe jos. Fireşte, i-am povestit lui Vanka tot ce s-a întîmplat la „Mojaica".

— Că te-ai amestecat în treaba asta urîtă, nu-i rău, zice. Ai procedat just. Rău e că nu reuşeşti să-ţi găseşti o bază stabilă, şi asta dăunează asupra condiţiei tale sociale. În concluzie, zbate-te să rezolvi cît mai repede cu căminul. Doar şi de aici poate să te zboare.

Vecin de pat cu Vanka e unul cu care el se ceartă mereu, poreclit „Buhai". Buhai e înscris şi el tot la institutul economic, dar mi se pare că mai mult se gîndeşte la musculatura lui, decît la economia ţării. În orice caz, eu nu l-am văzut niciodată cu o carte în mînă. În schimb, în fiecare dimineaţă se împăunează cu bicepşii lui faţă de întreaga cameră.

— Dacă mă pun la ambiţie, zice, l-arunc pe acoperiş pe oricare dintre voi.

— Şi ce dovedeşti ? l-a împuns Vanka.

— Tocmai asta !

Buhai are o meteahnă : hodoronc-tronc, pomeneşte de prinţul Umballa — o fi citit despre el într-o carte, ori poate că l-a văzut la cinema. Despre orice fleac ar fi vorba, hop şi el cu „prinţul". Şi dintre verbe, se pare că nu cunoaşte decît unul singur : „a trage". De pildă, dacă-l întrebi dimineaţa, în timp ce e ocupat cu gimnastica :

— Ce faci, Buhaiule ?

El răspunde negreşit :

— Nu vezi ? Trag ! şi adaugă îndată : Ia gineală ce muşchi ! Ca prinţul Umballa !

Unii l-au şi poreclit „prinţul Umballa".

Celălalt vecin de pat al lui Vanka e un fost partizan. Umblă veşnic cu o „budionovkă" pe cap şi cînd intră pe uşă o netezeşte frumos şi o agaţă grijuliu în cui. Un tip tăcut din cale afară — nu-i scoţi vorba din gură nici cu cleştele — şi, după cîte văd eu, ne cam dispreţuieşte pe toţi. De fapt, nu înţeleg de ce se ţine atît de mîndru ? Dacă era la o adică, luam şi eu parte la războiul civil, dar, spre ghinionul meu, n-a fost să fie. O singură dată l-am auzit deschizînd gura şi a spus ceva care-l caracterizează destul de bine. Eu, Vanka şi cu el mergeam pe stradă. Întîlneam la tot pasul burjui şi burjuice, care mai de care mai împopoţonat şi mai îmbuibat. La un colţ, partizanul s-a oprit în loc şi ochii i-au scăpărat :

— Eh, să am o mitralieră !

Vanka s-a încruntat :

— Tu nu gîndeşti dialectic. Mitralierele n-au ce căuta în viaţa paşnică.

Partizanul a înghiţit în sec şi-a amuţit. Ciudat pare că deşi om de aproape treizeci de ani, deci mult mai mare ca noi, partizanul ia aminte la ce spune Vanka. De altfel, şi la fabrică am băgat de seamă că vorba lui Vanka e luată în consideraţie şi de oameni mult mai în vîrstă. Din toată camera, aş zice că numai Buhaiul îl nesocoteşte pe Vanka.

Acum, pe lîngă cursurile de la institut, Vanka studiază volumul întîi din „Capitalul". Am citit şi eu cîteva pagini de pe la mijloc. E foarte interesant, dar cam anevoie de pătruns.

5 decembrie

Nu s-a împlinit nici o săptămînă de cînd stau la Vanka, la cămin, şi am fost martor la o scenă foarte interesantă. Buhai vine de obicei noaptea tîrziu şi băieţii îl cam iau pe sus :

— Cum fu văcuţa, Buhăiaş, tată, murgă ori negruţă ?

Buhai înjură, dar băieţii îl necăjesc şi mai rău, făcînd comentarii deşucheate despre însuşirile presupusei sale drăguţe. În general însă, toată povestea era privită destul de uşuratic. Iată însă că astă seară, după ce s-a tot şuşotit cu Partizanul vreo cîteva zile în şir, Vanka a stat de l-a aşteptat. Tîrziu, cînd Buhai a intrat pe uşă, l-a şi luat în primire :

— Ia ascultă, amice, n-ai impresia că... te ţii cam cu prea multe muieri ?

— Multe, puţine — mă priveşte ! Tragi de mine parc-ai fi de la miliţie.

— Fraţilor, nu s-a lăsat Vanka, asemenea chestii nu privesc numai miliţia, ci şi pe noi toţi, nu, ce ziceţi ?

Un băiat a spus că la un alt cămin l-au dat afară pe unul pentru că a încercat să violeze o femeie de serviciu.

— Ei, vedeţi ? Prin urmare, nu numai miliţia poate să intervină în treburile astea.

— Păi tu cine te crezi, mă, prinţul Umballa ? a izbucnit Buhai, congestionîndu-se la faţă. Cînd ţi-oi trage una peste smiorcăitoare o să-ţi piară cheful să te bagi unde nu-ţi fierbe oala !

— Află, frăţioare, că pe mine nu mă sperie bicepşii tăi, i-a retezat-o Vanka. Pe scurt, băieţi, dumnealui are anumite trebuşoare la activ. Sînteţi de acord să discutăm despre ele ?

Buhai a sărit din pat, şi-a tras pantalonii pe el şi a ieşit ca din praştie.

— Deocamdată, văd că i-a pierit cheful ! a rîs Vanka. Şi acum, la culcare, băieţi ! Lăsăm asta pentru altădată, cînd avem liber a doua zi, că atunci n-o mai tuleşte el.

Ceva mai tîrziu, ieşind pe coridor, mă pomenesc cu Buhai.

— Tu pari băiat de treabă, zice. Şi te rog să-i spui prietenului tău că dacă s-apucă să mă judece, îi sucesc capul de-a-ndoaselea. Mai spune-i că pe mine nu mă sperie cu rivorverul. O face pe prinţul Umballa, auzi ! Un comsol prăpădit !

— Mai bine lasă-l în pace, zic, ascultă sfatul meu prietenesc. Eu îl ştiu de mult : ăsta te omoară şi nici nu clipeşte.

— Lasă, vedem noi care pe care! scrîşneşte Buhai. Tu spune-i din partea mea...

Zicînd acestea, a înşfăcat un vătrai uitat într-un colţ şi l-a răsucit ca pe o mlădiţă de soc.

— Văzuşi?

— Da, şi?

— Tu spune-i că aşa o să păţească şi el.

După discuţia asta, l-am întrebat pe Vanka:

— Ce-a făcut Buhai, de ai de gînd să-l judeci?

— Seduce studentele. Era aici o fată tare simpatică, de la facultatea muncitorească. Ei bine, golanul ăsta i-a trîntit un copil şi acum se face că nici n-o cunoaşte. Fata e singură, nu primeşte nici un ajutor şi mai are şi copil. Pe el n-ai cum să-l pui să plătească pensie alimentară, fiindcă din bursa pe care o primeşte de la stat nu se pot face reţineri; totuşi, trebuie să găsim o cale ca să punem capăt ticăloşiilor pe care le săvîrşeşte. Mai ales că pentru el asta-i un fel de sport. Am aflat că într-un an de zile, de cînd a intrat la institut, a şi trăit cu trei.

— Mă mir, doar individul e gimnast şi eu ştiam că la sportivi energia sexuală se transformă într-o altă energie, utilă în activitatea lor.

— Aşa am crezut şi eu, dar pesemne că nu la toţi e la fel.

10 decembrie

Buhai a primit azi o vizită. Musafirul şedea cu spatele la mine şi nu l-am recunoscut la început. A stat o mulţime. Aveai impresia că se sfătuiesc

amîndoi. Pe urmă a venit Vanka însoţit de o fată. Cum a văzut-o, Buhai i-a spus musafirului:

— Mergem, nu?

— Domol, l-a oprit Vanka. Avem ceva de discutat.

— Cu tine nici nu stau de vorbă! a scuturat Buhai din cap.

Vanka i-a aţinut calea.

— Chiar dacă nu vrei, tot o să discutăm. Stai jos că nu-i prea comod să discuţi în picioare.

În clipa aceea, musafirul a întors capul: era Korsunţev. S-a făcut că nu mă cunoaşte.

— Du-te dracului! a urlat Buhaiul, încercînd să răzbească spre uşă.

N-a fost chip, căci i s-a pus şi Partizanul în cale.

— Stai jos c-o păţeşti şi mai rău!

— De ce face ăsta pe prinţul Umballa, tovarăşi? a apelat Buhai la toţi cei din jur. Numai miliţia poate să tragă aşa de om. Ce vor ăştia cu mine?

— Nimic deosebit, a rostit Vanka. Stai jos şi ascultă.

Fata care venise cu Vanka a sărit în picioare.

— Nu pot, nu pot! a şoptit ea. Lăsaţi-mă să plec.

Nimeni nu a încercat s-o oprească şi s-a dus.

— Uite ce este, a continuat Vanka. Toţi din camera noastră te acuză că nu ai o purtare tovărăşească faţă de nevestele tale. N-am să citez fapte — le cunoşti mai bine decît mine. Vreau doar să-ţi atrag atenţia că eşti obligat să răspunzi, într-un fel sau altul, la întrebările noastre. Spu-

ne-ne, te rog, consideri conduita ta normală și demnă de un student proletar ?

În locul lui a răspuns Korsunțev, altminteri pe un ton foarte politicos :

— Deși sînt străin aici, mă simt dator să intervin. Spuneți-mi, vă rog, tovarăși, la dumneavoastră e îngăduit să te amesteci în viața particulară a altuia ? După mine unul, asta e ca și cînd i-ai băga mîna în buzunar.

— Dumnealui cine-i, avocatul tău ? s-a întors Vanka spre Buhai. Tu n-ai gură ?

— Întîi să vorbească el, a prins glas Buhai, că după aia vă trag și eu o cuvîntare.

— Fie ! a zîmbit Vanka. Apărarea are cuvîntul !

— Frumos tratați un tovarăș care împarte camera cu voi ! a început Korsunțev. Ironia nu-i încă o dovadă. Aș dori să amintesc acestui marxist — și a arătat spre Vanka — un pasaj din operele lui Friedrich Engels, bineînțeles, dacă le-a citit. În „Principiile comunismului" se spune clar că legătura dintre cele două sexe e o legătură pur personală, care privește numai persoanele interesate, fără ca societatea să aibă vreun cuvînt de spus. Găsesc că Engels are perfectă dreptate : etica sănătoasă, marxistă, nici nu poate aprecia altfel lucrurile. În asemenea cazuri, orice amestec constituie o manifestare tipic mic-burgheză. Da, a urmat el, arătînd spre Buhai, lui Grigori i se poate reproșa că nu plătește pensia alimentară. Dar judecați și dumneavoastră, de unde să plătească ? Știți cu toții că e orfan...

— Un biet orfan !.. a suspinat Vanka.

— Degeaba, dragi tovarăși. Aceste ironii incalificabile nu mă vor face să-mi pierd cumpătul.

Așadar, e limpede : nu are de unde plăti pensie alimentară. Atunci, ce rost mai are toată discuția ? Etica comunistă precizează în mod expres că asta privește numai pe cei doi.

— Ai terminat ? l-a întrebat Vanka.

— Deocamdată.

— Numai pe cei doi ?

— Numai pe cei doi.

Vanka și-a înfipt deodată pumnii în șolduri :

— Și dacă, să zicem, sînt cinci ?

— De unde cinci ? a urlat Buhai.

— Știi să socotești pe degete ? Fii atent. Tu. Vezi ? îți dau întîietate ! Sonia care a fost adineauri aici — doi la mînă. Copilul Soniei — trei la mînă. Dar de Alexeeva și de Kliughina ai uitat ? Deci, în total, cinci.

Korsunțev s-a cam zăpăcit, dar și-a recăpătat repede stăpînirea de sine.

— Oricum, eu nu pot să concep un asemenea amestec în viața altuia. Dacă socotiți că a fost încălcată legea sovietică, trebuie să vă adresați justiției. Atari acte de imixtiune nu pot decît să dăuneze relațiilor dintre tovarăși, să creeze o atmosferă încordată în întregul cămin.

— Ascultă, amice, a replicat Vanka, nici nu-ți dai seama cum te contrazici. Care va să zică, ești împotriva oricărui amestec în treburile altuia, adevărat ?

— Categoric.

— Atunci, tu de ce te amesteci ? Vii nu se știe de unde, te bagi în discuție, îți arogi rolul de avocat — asta ce e, nu-i amestec ?

— Ia-o din loc, ți-o spun cu binișorul, a rostit pe neașteptate Partizanul, punîndu-i lui Korsunțev mîna pe umăr. Ne descurcăm noi și fără tine.

Korsunțev a dat să răspundă, dar după ce și-a rotit privirea prin încăpere, a înțeles pesemne că nu se bucură de simpatia nimănui. Și-a luat repede paltonul și șapca și a ieșit.

— Unul s-a dat bătut, a rîs Vanka. Cît despre tine, drăguță, îți venim noi repede de hac!

Buhai s-a înroșit ca un rac, a lăsat ochii în pămînt și a desfăcut brațele a neputință.

— Tu singur nu ești în stare să ne ții piept, fiindcă ți-e limba împiedicată. Tovarăși, am o propunere. Să-l punem să ne promită aici, pe loc: unu — că atîta timp cît stă în cămin se lasă de aventuri galante; doi — că o să-i dea soției sale, cu care are un copil, cinci ruble pe lună din bursă. Mai mult n-avem ce-i face. Numai în aceste condiții poate rămîne mai departe în cămin. Dacă nu-i convine, n-are decît să plece. Altfel, vom lua măsuri. De acord, tovarăși?

Toți au încuviințat.

— Dacă-mi puneți sula-n coastă, promit, n-am încotro, a bombănit Buhai, apoi s-a îmbrăcat și a ieșit.

— Asta face studențimea noastră de rușine, a spus Vanka. Iată ce se cheamă spirit mic-burghez.

— Cum adică? mi-am arătat eu nedumerirea.

— Păi, cum să-i zic altfel? Spiritul mic-burghez e atunci cînd cantitatea este confundată cu calitatea. E o stagnare a creșterii lăuntrice. La Buhai, bicepșii se dezvoltă în detrimentul orizontului intelectual.

ROMANTISMUL ȘI VIAȚA

15 decembrie

Cînd trăiești ca mine, fără să ai nu zic locuință, dar nici măcar unde să pui capul, și de dimineață te tot întrebi pe cine mai ciupești de biștari pentru masă, atunci nu prea ți-e gîndul la ceva într-adevăr serios. Și cu toate astea, în jurul tău se petrec lucruri la care ar merita să reflectezi.

Cunosc tot mai mulți oameni și cu unii dintre ei se întîmplă niște istorii cum nici în romane nu găsești. Dar întrucît, după părerea mea, în orice lucru esențialul este principialitatea, doar unele din aceste cazuri mă interesează.

În prezent este foarte discutată și controversată problema romantismului. Romantismul se întîlnește mai ales în literatură, e ceva care-l face pe om să se desprindă parcă de pămînt, să nu mai știe ce se petrece în jurul lui — dar absolut nimic — încît rostul vieții devine numai ceea ce socoate el eroic și înălțător. Unii susțin că ar exista romantism și în viața de toate zilele, dar deocamdată nu prea înțeleg cum vine asta. Bănuiesc că o atare părere trebuie interpretată în sensul că putem descoperi frumosul și eroicul și în mediul înconjurător, și nu numai în visurile despre eroism și fapte nobile.

Ce să fac dacă mediul meu înconjurător nu-i de loc frumos, ba mai degrabă mohorît și foarte greu de suportat? De exemplu, să dormi pe o bancă, pe stradă — ce frumusețe e în asta?! Sau să zaci la bibliotecă de dimineața pînă seara, de înțepenești pe scaun, căznindu-te să-ți torni în cap tot ce citești! Sau prelegerile — deși unele sînt interesante. Cît despre seminare, ce să spun — majoritatea băieților și fetelor abia dacă leagă două-trei vorbe la orele de seminar!

Acum se vorbește mult despre un poet celebru, care se ține de beții și scandaluri. I-am citit poeziile. Mie nu mi-au plăcut. Scrie mai mult despre el, de parcă n-ar mai exista și altceva pe lume. De ce n-ar scrie, de exemplu, despre Volhovstroi. Cîștigă o grămadă de bani, pe care-i face praf cu chefurile. Mai bine se ducea la Volhovstroi — șantierul i-ar fi inspirat o operă de valoare. În orice caz, așa mă taie pe mine capul, pentru că acolo la Volhovstroi, cred că există acel romantism al cotidianului.

Sau uite, Zoia Travnikova, pe care noi o porecleam la școală „Zoia-cea-neagră". Am întîlnit-o pe stradă — n-a reușit să intre la nici o facultate și nici servici nu are. La școală îi era mai mult gîndul la morți, dar viața a strîns-o în chingi și i-a scos gărgăunii din cap. A slăbit rău de tot și aleargă toată ziulica prin oraș, căutînd de lucru. Mi-a dat și mie niște versuri de-ale ei, care nu-s bune de nimic, bineînțeles, dar ea spune că a exprimat în ele tot ce simte. Iată-le:

Sfîrșit! Sîntem la linia fatală.
După acest hotar, ce e, ce vom găsi?

Păream atît de plictisiți de școală,
Atît de-avizi de alte bucurii!
Noi școlii îi vom spune azi adio.
Adio chipuri, oameni, ne despărțim acum.
Dar tot ce-n noi e astăzi bun și viu
E atît de ușor să-l pierzi pe noul drum!
Studii, facultate — buchie moartă
Devin acestea toate pentru acel
Ce bate în zadar la a vieții poartă
Ce-n viața asta nu-și găsește un țel.
Veți exclama: poeta-i descompusă!
Mi-e deznădejdea-n vers? Posibil. Și apoi,
Poate doar eu m-am oprit răpusă.
Poate veți merge înainte — voi?
Dar știu — și alții, roși de îndoială
Stau la neagra viețilór răscruce
Și se întreabă temători, cu sfială;
Unde să meargă, încotro s-o apuce?

16 decembrie

Cu Partizanul se petrec lucruri ciudate. Mi-a făcut impresia unui om scump la vorbă, serios și foarte preocupat. Cînd colo, aseară a venit beat și ne-a trîntit un discurs în lege, din care eu n-am priceput o iotă. Ne-a vorbit cam așa:

— Vă credeți cu toții oameni dintr-o bucată, niște tineri model, comsomoliști energici, constructori și așa mai departe? Pe naiba! Sînteți niște ticăloși. Și aflați că cel mai ticălos dintre toți sînt eu. Dacă ați ști un anumit lucru despre mine, mi-ați da dreptate. Dar n-aveți cum să-l știți! Ce sînteți voi? Niște burți pe două picioare — un fel

de lighioane dintr-o specie nouă, un fenomen fiziologic...

Vanka Petuhov a încercat să-l potolească. Zadarnic. Partizanul ținea morțiș să spună tot ce avea de spus și, fiind voinic, nu era chip să te pui cu el. L-am lăsat să-și facă damblaua.

— Există pe lume mișei și păcătoși, răcnea Partizanul. Ei bine, mișelul mișeilor și păcătosul păcătoșilor sînt eu. Dar păzea! Vă știu eu pe toți! Cu mine nu vă merge! Pe burjui i-aș curăța cu o mitralieră, iar cu voi, socoteala e simplă: la menajerie! Îmi spune unul azi la cantină: eu sînt biolog. Știu foarte bine ce-i biologia, numai că ăla nu era biolog, ci bi-tontolog, adică de două ori tont. Și voi la fel sînteți niște... bi-tontologi!

Unul s-a ridicat de pe pat și i-a spus:

— Isprăvește, Partizanule, că te legăm burduf și te ducem la administrație. Scurt!

La asta, Vanka Petuhov a reacționat într-un fel care m-a surprins: a luat băiatul de o parte și l-a rugat să-i dea pace, să-și verse omul năduful. E de necrezut din partea lui Vanka! S-o fi speriat? El?

Iar Partizanul răcnea mai departe:

— Că sînt mișel și păcătos, e puțin spus... Sînt un criminal... E o crimă ce-am făcut cu conștiința mea. Un glonț mi-a găurit scăfîrlia, bașca altă rană, bașca două împunsături de baionetă, dar... Asta nu vă privește pe voi, scumpii mei ticăloși. Adică, am vrut să spun că asta nu înseamnă nimic din punctul de vedere al revoluției mondiale. Apă! Dați-mi puțină apă că acuși vă...

Și a scos la iveală un *Colt*. Bineînțeles, i s-a dat apă numaidecît. Partizanul a pus pistolul la

loc în buzunar, și-a plimbat privirea peste chipurile noastre și a spus încetișor:

— Și dacă ea... își pierde mințile? Ce-o să fie? Se răstoarnă lumea pe dos?

Într-un tîrziu, cînd am izbutit să-l potolim și l-a pălit somnul, l-am întrebat pe Vanka:

— Crezi că e vreo fată la mijloc?

Vanka a ridicat din umeri.

— Habar n-am. Bănuiesc c-a fost o criză: din pricina rănii de la cap.

— Ce-ar fi să-i luăm pistolul?

— Lasă. După un somn bun își revine. Acum mai bine să-i dăm pace, că se trezește.

Acum, cînd scriu aceste rînduri, Partizanul s-a întors cu fața la mine. Cît pe ce să-mi scape un strigăt:

— Stă cu ochii deschiși și se uită la mine.

Am așteptat: n-a fost nimic. Știu că unii așa dorm — cu ochii deschiși.

17 decembrie

Deocamdată n-aș putea să spun dacă întîlnirea cu Silva m-a bucurat sau m-a indispus. Ținea morțiș să știe unde și cum stau, așa că am fost nevoit să o duc la cămin. În cameră nu era nimeni.

— Va să zică, aici stai. Nici la noi nu e mai grozav. Bine că-i curat, că la unii — eu vin aici la cineva — parcă e grajd, ori cocină de porci. Te apucă mirarea că niște studenți, oameni civilizați, pot trăi într-o asemenea mizerie.

— La cine vii tu aici? am întrebat. Nu cumva la Jorj Stremglavski?

— Ce mă tot plictisești cu Jorj? s-a înfuriat Silva. Eu te-am văzut mereu cu una pe coridor. Ți-am spus ceva?

— Nici n-ai ce să-mi spui. Era Vera.

— Mă rog — Vera, Sonia, mi-e totuna. De cîteva ori te-am văzut cu Stremglavski. Despre ce ați vorbit?

— Vezi? Te interesează tot ce e în legătură cu Jorj. N-am discutat nimic special. Dar mă umilește și mă doare că peste tot el e ca acasă, pe cînd eu mă simt un străin. Nu reușesc să-mi găsesc și eu locul, să prind rădăcini undeva. Am găsit o explicație: universitatea nu-i o masă omogenă de tineri cu aceleași preocupări, așa cum era școala, ci o sumedenie de mici grupuri, sudate de o preocupare comună distinctă, bunăoară, învățătura. Dar poate fi tot atît de bine șahul, sportul, chefurile, sau arta dramatică. Or, eu unul nu am o preocupare distinctă. Pe mine mă interesează totul, viața în ansamblul ei. Uite ce i-am spus lui Jorj Stremglavski.

— Și el?

— Zice că pe el îl interesează totul, numai că el poate să se lase absorbit un timp îndelungat de o singură preocupare, uitînd complect de rest. De aceea a prins mai multe rădăcini decît mine, aici la universitate.

— Eu cred că mare parte din vină o are totuși școala, a spus Silva. Ea n-a cultivat la nici unul dintre noi vreo înclinație anume. Mai bine urmam o școală tehnică, sau o altă școală de specialitate. Atunci am fi avut și noi o bază solidă.

— Dar tu?

— Cu mine e altceva. Mie mi-a plăcut de mică să-i doftoricesc pe cei din jur. Aș spune chiar că era o adevărată pasiune. O dată era s-o dau gata pe mama cu talentele mele medicale. Mai deunăzi pe Stremglavski l-a durut urechea. Ei bine, l-am vindecat la iuțeală.

— Iar Stremglavski! Ascultă, tu faci asta dinadins?

— Nici gînd! Constat însă că nu se mai poate sta de vorbă cu tine.

Ne-am ciorovăit și Silva a plecat.

20 decembrie

Iarăși despre Partizan. Mă interesează din ce în ce mai mult. Cum nu-i omul căruia să-i pui întrebări, așa cum aș face cu oricare altul, trebuie să mă mulțumesc cu ceea ce spune singur despre sine. Țineam să știu mai ales la cine anume s-a referit (bănuiesc că la o fată) atunci cînd, la beție, ne-a făcut ticăloși.

Nu cred că toate pot fi puse pe seama rănii de la cap și mă obsedează gîndul că aici se ascunde ceva înspăimîntător. Vanka Petuhov, cînd nu e la institut, îl citește pe Marx, iar ca să încerc să-l descos pe Partizan — nici pomeneală, așa că trebuie să-mi frămînt mintea ce și cum. Ciudat: i-am văzut ochii o singură dată — atunci cînd s-a întors în somn cu fața la mine. De obicei, nu se uită la nimeni, ori se uită într-o parte (poate înlăuntrul lui) și tace.

Iată însă că ieri parcă s-a „deschis" puţin, întocmai ca la teatru, cînd se ridică un colţ de cortină. Asta s-a petrecut la serata literară organizată la clubul căminului.

A fost o înmormîntare clasa întîi. Cîţiva băieţi şi cîteva fete au recitat versuri şi toţi i-au copleşit cu laudele. În general, apă de ploaie. Pe urmă, un băiat a citit o povestire despre un conte care a devenit comunist, dar apoi a fost demascat ca agent provocator.

Cînd a isprăvit cu povestirea, Partizanul s-a ridicat deodată în picioare, a ieşit în faţă şi a spus :

— Vreau să recit şi eu ceva.

Muream de curiozitate.

— Ceva din război, a mărturisit el. Chiar mie mi s-a întîmplat... Am exprimat tot ce-am simţit... Ştiu că versurile sînt slabe, dar nu-i nimic. Nici ale celorlalţi n-au fost mai bune.

— Lasă introducerea şi dă-i drumul ! s-au auzit glasuri din sală, şi Partizanul a început :

De vînt maltrataţi, biciuiţi de ninsoare
În vaier de roţi şi în nechez de cai
Ne tot conducea prin jilave ogoare
Letonul — un tînăr ursuz şi bălai.
Paşii pe iarba de an se tîrau
Gerul obielele-n sloi prefăcuse
Hăuri, sau nori, sau veacuri păreau
Zilele multe, de gloanţe străpunse.
Şi iată, am ajuns...
Dar focuri n-aprindem,
La focul din inimi mîini tremurînde
Dezgheaţă abia. Rezervele unde-s ?
Vuiau şrapnele zburînd de oriunde.

Şi-a spus comandantul : Ş-acu, mă copii,
Hai să dormim. Şi poate că mîine
Soseşte rezerva. Ce bine ar fi,
Că alt ajutor n-are de unde să vină.
În gropi, în bîrloguri, pretutindeni în jur
Pîndeşte duşmanul. Îi aud şi vorbirea,
Şi paşii. În brîul de munţi, împrejur,
Oţelul străin îşi presară sclipirea...
Veneau în cerc tot mai strîns, tot mai strîns
Inimi zvîcneau-n bătăi inegale :
Să răzbim !
Să răzbim !
Să răzbim !
Şi s-a stins
Ultimul foc după rîul din vale
De vînt maltrataţi, biciuiţi de ninsoare
Conduşi de ursuzul leton, toţi pornesc
În nechez de cai, în al roţilor vaier.
Pe rîu neguri lăptoase se ivesc.
Eram sfîrtecaţi de gloanţe arzătoare
Eram căsăpiţi cu tăişuri de oţel.
Unde-i podul ? L-au scos ! Ne aruncăm în vîltoare
'Nainte !
'Nainte !
'Nainte spre ţel !
Dăm iureş ! Grămada, răcnind ca nebunii,
Pe ei ! Înainte ! Şi... cerul s-a spart !
...Molcom se cernea din a bolţii genune
Ninsoare de stele. În jur m-am uitat...
Noapte tîrzie, de cruce trecută...
Mă aflam pe o pajişte, ori poate izlaz,
Singur. Doar eu şi arma tăcută.

Nici comandantul, nici camarazi...
Răzbește !
Pornesc ! Ce o fi, să se-ntîmple.
Ca boul în brazdă, pășesc opintit.
Aud cum se zbate sîngele în tîmple
Strîng arma în mînă și sînt pregătit...

L-am privit abia după ce a tăcut. Stătea cu coatele lipite de coaste, cu pumnii încleștați, cu fruntea povîrnită. În sală se făcuse o liniște mormîntală. Toată lumea era uluită, îți dădeai seama îndată. Mai apoi a răsunat un „bravo“ și au izbucnit aplauzele. Eu unul aplaudam să-mi rup palmele. O fată a strigat :

— Uite, frate, un poet adevărat și noi nici n-am știut !

Au vrut să-l poarte pe brațe, dar Partizanul se făcuse nevăzut. Tîrziu, cînd am ajuns în cameră, l-am găsit culcat în pat, cu nasul în pernă. Tare mi-ar fi plăcut să stăm de vorbă despre literatură, dar îmi dădeam seama că e mai bine să-l las în pace. Pesemne că poeții sînt niște cazuri patologice, ieșite din comun. Oricum, nu sînt așa cum sînt toți oamenii.

22 decembrie

Se apropie sărbătorile. Studenții au început să plece acasă și deocamdată am rămas patru în cameră : Vanka Petuhov, Buhai, Partizanul și eu. Căminul e pustiu și cînd ești obișnuit să vezi mereu forfotă în jur, parcă ți-e cam urît. Azi, cînd

m-am întors de la bibliotecă, nu era decît Buhai în cameră. M-a privit cu bucurie răutăcioasă :

— Pare-se că prințul Umballa a dat de dracu.

Știind că spune așa oricui, l-am întrebat :

— De cine vorbești ?

— De ăla... Partizanul, podoaba voastră...

— Ce-a pățit ? m-am neliniștit eu.

— De pățit, n-a pățit nimic. Dar l-am mirosit eu că și'mnealui trage la fete.

— Minți ! am spus, știind din experiență că e destul să-l zădărăști ca să scoată totul din gușă.

— Eu mint ? Bine, o să vezi.

— După ce ți-au frecat ridichea, vrei să bagi și pe alții la apă, nu ?

Buhai a sărit din pat și mi-a plimbat pe sub nas pumnul lui cît un baros.

— Ete colea !

— Ei și ? Oricum, nu știi nimic despre Partizan.

— Ho, ho, cîte nu știu ! Habar n-ai cine a fost adineauri aici.

— Ba știu foarte bine : administratorul, după bani.

— Ce administrator ? O gagică.

— Ca să te-ncaseze de o bumașcă de cinci ruble ! ?

— Aiurea ! L-a căutat pe Partizan !

— De ce să-l caute aici, dacă-l găsește mai ușor la institut ?

— Tocmai aia, că nu era una de la institut. Intră și-i trage o binoclare peste paturi. „Ce poftiți ? zic. „Nu pe matale te caut“, zice. Și-am bunghit că ea cu Partizanul avea treabă. Nu știa cum îl cheamă, dar... după cum l-a descris...

— Ce treabă să aibă cu el, de vreme ce nici nu ştie cum îl cheamă ?

— O priveşte. Eu m-am cam dat la ea. Mi-a tras una peste moacă şi s-a dus.

Buhai a rîs tîmp, trîntindu-se în pat şi răscrăcănîndu-şi picioarele. Cînd a venit Vanka Petuhov, i-am povestit totul. El zice să nu mă amestec, crede că e cineva cu care Partizanul s-a cunoscut pe front.

Buhai i-a istorisit Partizanului totul de-a-fir a păr. Partizanul s-a aşezat pe pat, a stat nemişcat vreo jumătate de ceas cu bărbia sprijinită în palme, i-a cerut lui Vanka o rublă şi a plecat.

E ceva ciudat la mijloc. Nu prea pare să fie vorba de o cunoştinţă de pe front.

MĂSURA TICĂLOŞIEI

23 decembrie

Iar m-am înhăitat cu Korsunţev şi cu unchiu-său. Iată cum s-au petrecut lucrurile. Deşi de la un timp nu mai am încredere în Korsunţev, dacă stau să mă gîndesc, constat că n-a săvîrşit nimic împotriva proletariatului, vreo faptă pentru care s-ar cuveni să fie trimis în faţa judecăţii. Şi cînd m-a invitat ieri la masă, mi-am spus că nu fac rău dacă mă duc. Desigur, din punct de vedere principial, Korsunţev dovedeşte inconsecvenţă şi, la o analiză mai profundă, se poate spune chiar că vederile sale aduc puţin a mentalitate mic-burgheză. Dar, pe de altă parte, pentru a putea combate stihia mic-burgheză, se impune mai întîi să o cunoşti şi să o studiezi. Îmi dau perfect de bine seama că păşind pe acest drum e foarte uşor să te rostogoleşti pe panta oportunismului, a filistinismului, sau chiar a menşevismului. Ca să fii ferit de toate aceste riscuri, e nevoie să te supraveghezi tot timpul cu un ochi obiectiv şi atunci n-ai să o iei razna. Unde mai pui că oricînd mă pot sfătui cu Vanka Petuhov (deşi, oricît de ciudat ar părea, Vanka nu are aproape niciodată răspuns la anumite întrebări — dar despre asta, mai tîrziu).

Cele întîmplate ieri mi-au dovedit că poţi trage învăţăminte şi din asemenea exemple cum sînt acelea pe care le oferă Korsunţev şi unchiu-su, cu condiţia să nu laşi din mînă bisturiul analizei ideologice. Am început-o, ca de obicei, cu votca.

L-am găsit pe unchiul Peresvet în camera lui de la hotel, bînd votcă. După masă ne-a invitat la circ.

Programul a fost destul de bogat. Cel mai puţin mi-au plăcut doi clovni — unul mînjit tot cu făină, celălalt în frac — care făceau bancuri pe teme politice. Bancurile mi s-au părut cam forţate şi fără pic de sare. În rest, programul a prezentat diferite numere de acrobaţie executate sub cupola circului — astea mă impresionează grozav şi le-am urmărit cu sufletul la gură. Am admirat apoi îndeosebi pe un tînăr vesel (nu era clovn) care glumea şi cînta la felurite instrumente, precum şi din gură. Teribil aş vrea să fiu ca el şi asta dintr-un motiv foarte simplu : la serate şi la alte reuniuni, ca şi în viaţa de toate zilele nu prea găseşti pe moment cuvîntul potrivit, sau replica spirituală — de obicei îţi vin mai tîrziu în minte. Şi în timp ce fiecare arată ce ştie — unul cîntă, altul spune anecdote, altul îşi etalează bicepşii — tu, ghemuit într-un ungher, taci mîlc şi crăpi de invidie.

Ca şi cînd mi-ar fi citit gîndurile, Korsunţev m-a împuns uşurel cu cotul şi mi-a spus :

— E straşnic tipul ! Şi ţie ţi-ar şedea bine aşa, Kostea.

Artistul a intrat în arenă din mijlocul spectatorilor, s-a împiedicat de covor şi-a bombănit :

— Au pus la covoare de nu se mai poate lucra !

Poate că nu-i nimic grozav în cuvintele astea, dar ştiu că m-am prăpădit de rîs, ca şi restul publicului.

Pe urmă i-au adus cuţite şi furculiţe, şi tipul a cîntat cu ajutorul lor o adevărată simfonie, pe care a întrerupt-o brusc şi a trecut la jonglerie, aruncîndu-le sus şi prinzîndu-le din zbor. Pe urmă a apucat o farfurie, a dat-o de-a dura, a fugit după ea şi, cînd a prins-o, a exclamat :

— Puţin s-a zbătut bătrînica !...

— Asta ţi-a furat bancul, unchiule ! a şoptit Korsunţev.

— Îl dau în judecată ! s-a oţărît Peresvet. O să mi-o plătească !

— Să nu iasă pe dos, l-a prevenit Korsunţev. Bănuiesc mai curînd că matale l-ai mai văzut undeva şi-ai ţinut minte bancul.

— Ce dacă ! Nu-i o crimă. Vorbele de duh, anecdotele sînt bunuri publice.

Tot aşa cred şi eu. Căci dacă fiecare ar trebui să născocească singur glumele pe care le spune, atunci ar spune glume cel mult un om dintr-o mie (bineînţeles, cu excepţia artiştilor). Tînărul acesta de la circ născoceşte glume care stau apoi la îndemîna oricui pentru a însufleţi o conversaţie. Asta nu te împiedică, fireşte, să născoceşti şi tu, dacă te simţi în stare. Cînd artistul a executat un marş ciocănind în două sticle şi a spus în încheiere : Scurt — punct !, nici prin gînd nu mi-a trecut să-l acuz pe Korsunţev de plagiat.

Şi deodată, pe actor l-a bufnit plînsul.

— De ce plîngi ? l-a întrebat prezentatorul.

— Cum să nu plîng ? a răspuns năzdrăvanul. Au arestat-o pe nevastă-mea.

— Ei şi ? Dacă au arestat-o, înseamnă că-i dă drumul curînd.

— Păi tocmai de aia plîng ! a susţinut el, şi întreg circul s-a cutremurat de rîs.

Dacă stai să te gîndeşti, nu-i cine ştie ce banc, ba chiar e stupid, şi totuşi, spus la momentul potrivit, poate înviora o conversaţie banală. Am să-l ţin minte, să-l plasez şi eu, negreşit. Afară de asta, năzdrăvanul nostru se preface mereu tare stîngaci, tot ce se află în arenă pare să-l stingherească, şi deodată vezi că e nemaipomenit de îndemînatic. Ei bine, contrasul acesta amuză grozav publicul. Vreau numai să încerc şi eu acest şiretlic. Am să fac sport şi, după cîtva timp, cînd o să mă duc undeva, o să mă mişc stîngaci, agăţîndu-mă de toţi cu mîinile şi picioarele, ca deodată să-mi îndrept ţinuta, redevenind suplu şi abil, cu aerul că habar n-am de nimic. În felul acesta poţi să ai mare succes, fără să-ţi baţi capul ca să născoceşti totul singur. Ceea ce scriu acum sună copilăreşte, îmi dau bine seama, dar în viaţa de toate zilele trebuie să te controlezi singur fără încetare şi să mai prinzi cîte ceva şi de la alţii, altfel rămîi veşnic în umbră. Să-l luăm, bunăoară, pe Jorj Stremglavski : ar fi foarte interesant să cercetez de unde purcede succesul lui în viaţă. Nu pretind, fireşte, că a învăţat totul de la clovni şi de la alţi artişti de circ, dar refuz să cred că a născocit singur toate de cîte se foloseşte : bate ceciotca, imită pe oricine, fluieră diferite piese muzicale, şi în general, nici o fată nu se plictiseşte în tovărăşia lui.

S-ar putea obiecta că a repeta cuvintele de spirit ale altora nu-i decît filistinism, dar în timp ce filistinism înseamnă o stagnare în dezvoltare, însuşirea unor noi descrieri şi cuvinte de spirit nu reprezintă cîtuşi de puţin o dovadă de stagnare, ci dimpotrivă, de creştere. S-ar mai putea obiecta că la şaptesprezece ani şi jumătate trebuie să fii mai serios şi să te gîndeşti la colocvii şi, îndeobşte, la învăţătură. Nu se poate spune că nu sînt serios, numai că în afară de învăţătură mai există şi seratele, excursiile, sau pur şi simplu te învîrţi între oameni, împrejurare cînd se impune să fii neapărat la înălţime, altfel, într-o bună zi, nu mai vrea nimeni să stea de vorbă cu tine.

De la circ ne-am dus la un local. La masă s-a înfiripat o discuţie interesantă :

— Zău dacă înţeleg ce fel de oameni sînteţi ! a spus unchiul Peresvet, pufăind ca o locomotivă. N-aveţi nici un haz ! Ce, aşa trăiau studenţii pe vremea mea ? Întîi şi întîi, fiecare avea un amor — o colegă sau o altă domnişoară. Asta pentru sufleţel, ca să aibă după cine ofta. Iar pentru ale trupului se ţinea cu o micuţă croitoreasă, cu o modistă sau, şi mai simplu, se ducea la dame. Asta-i viaţă cînd eşti tînăr şi-ţi clocoteşte sîngele în vine ! Pe cînd voi ? Trageţi mîţa de coadă şi vă rupeţi dinţii în roca dură a ştiinţei. Şi dacă în vreunul dintre voi tinereţea nu mai poate fi ţinută în frîu şi erupe, gata, îl dă în judecată sau la ziar.

— Măi, moşulică, i-a răspuns Korsunţev, bătîndu-l prieteneşte pe umăr. Tu nu vezi mai departe de lungul nasului. E adevărat, tineretul e mai potolit, azi, dar avem şi noi o deviză : „Ocheşte ţarca şi-o să nimereşti şoimul". Altceva nu mai spun, dar în materie de femei sîntem apro-

vizionați din belșug. Ce-i drept, asta nu merge decît un timp, fiindcă poți să ai destule dureri de cap. Scene, scandaluri... Au mai inventat și pensia asta alimentară, arz-o-ar focul s-o arză! În concluzie, cum termin facultatea, mă și însor. Căsătorie trainică, cu temei. O să-mi aranjez un cuibușor plăcut — să știu că crăp, tot fac rost de un apartament cu cel puțin trei camere. Îl mobilez extra și — trai, neneacă!

Eu:

— Cu cine te însori?

— Uite, asta-i partea cea mai grea. Fete drăguțe cunosc cu duiumul, dar nici una nu mi se pare potrivită de nevastă.

— Aplică și tu o metodă din bătrîni, l-a sfătuit unchiul. Adună-le pe toate și îmbracă o haină cu un nasture spînzurat și gata să cadă. Și care se repede întîi să-ți coasă nasturele, pe aia s-o iei.

— Nu ține, a rîs Korsunțev. Unele n-au ac, iar altele n-or să mi-l coasă din principiu.

— Ce principiu? s-a mirat unchiul. Ce, chestia asta nu-i pe linie?

— Nici pomeneală! E vorba de egalitatea în drepturi, atîta tot. Nu, unchiule, cu metoda matale n-am făcut nimic. Și apoi, eu nu caut o nevastă numai ca să-mi coasă nasturii. Am pretenții mult mai mari — să danseze foxtrot, să știe să se îmbrace, să poată întreține o conversație despre teatru, literatură. Trebuie să fie un om interesant, sufletul societății din jurul ei. Știi, eu sînt sociabil și vreau ca și ea să iubească societatea.

— Și gospodăria rămîne pe ultimul plan?

— De ce să rămînă pe ultimul plan? O să avem o menajeră. Soția mea și cu mine vom avea numai preocupări spirituale.

— Ce înțelegi tu prin preocupări spirituale — foxtrotul? l-am înțepat eu. Ascultă, Korsunțev, ăsta nu-i genul tău. Ce propovăduiai tu mai deunăzi, cînd se discuta despre aspectele sociale și cotidiene ale vieții studentului? Adu-ți aminte cum tunai și fulgerai împotriva filistinismului și a oricărei tendințe spre căpătuială! Or, apartament, menajeră, foxtrot — toate astea nu-s altceva decît căpătuială.

— Mă, că bleg mai ești! mi-a aruncat cu dispreț Korsunțev. A golit un pahar cu vin și, după ce a scuipat voinicește într-un colț, și-a urmat gîndul: Totul e să știi unde și ce să vorbești. Uite, tu — trîntești totdeauna taman ce nu trebuie. De pildă, cine naiba te-a pus să duci muncă de lămurire la alde Pepeleaev? Exact ca nerodul din poveste care la nuntă cîntă prohodul, iar la înmormîntare s-apucă să joace. Trebuie să știi să trăiești, frate. Spune acum și tu: e cu putință să iei parte la adunările noastre, fără să trîntești cîte un discurs plin de fermitate ideologică? Pentru asta e destul să ai papagal. Cît despre viața cea reală, vie, ea urmează un alt drum... Ea nu ține seamă de ideologia ta.

— De... a făcut unchiul. Și noi aveam ideologie, dar una veselă. *Gaudeamus igitur*. Știți ce înseamnă asta? Așadar, să ne veselim. Asta ne era tot programul vieții. Veselește-te — și gata!

— Prea primitivi! a strîmbat din nas Korsunțev. În epoca noastră, individului i se cere să fie

mult mai inteligent, mai diplomat, mai multilateral. Aşa vreau să fie şi nevasta mea.

Eu :

— Sînt curios, unde o s-o găseşti ?

— Nu cred că în Ureseseul nostru. Aici nu prea dai peste aşa ceva. Va trebui să mă reped pînă-n America. Învăţ engleza special pentru asta.

— Şi de unde bani pentru călătorie ? am întrebat.

— De ce în America şi nu în Franţa sau în Germania ? a dorit să ştie unchiul.

Pe mine, Korsunţev nu m-a învrednicit cu un răspuns, iar unchiului i-a dat următoarea explicaţie :

— Pentru că în America există un institut matrimonial prin intermediul căruia poţi găsi idealul pe care îl cauţi în cea mai prozaică realitate.

— Ce institut e ăla ? Ia povesteşte, trebuie să fie amuzant, s-a însufleţit unchiul, şi a mai cerut nişte vin negru, întrucît cele şapte sticle comandate pînă atunci se goliseră.

— A, e o realizare grozavă ! a exclamat Korsunţev. Mai va pînă să le dea şi la adormiţii noştri o asemenea idee prin cap ! Cetăţeana sau cetăţeanul dornic să se căsătorească face o cerere la institut, arătînd amănunţit semnalmentele şi datele personale : culoarea şi lungimea părului, înălţimea, culoarea ochilor, tenul, vîrsta, starea sănătăţii şi aşa mai departe. În plus, din cerere trebuie să reiasă viaţa spirituală a solicitantului : ce preocupări are, ce mediu frecventează etc. Ce venit anual are, dacă joacă la bursă, dacă îi plac băuturile alcoolice, dacă a mai fost căsătorit sau căsătorită — pe scurt, toate informaţiile necesare

pentru o cît mai cuprinzătoare caracterizare. Bineînţeles, se anexează şi o fotografie în picioare. Pe de altă parte, persoana dornică să încheie o căsătorie trebuie să arate amănunţit, cu toate datele necesare, aşa ca în fişa personală, preferinţele cu privire la viitorul soţ sau viitoarea soţie. Calităţile fizice, morale şi financiare care se cer întrunite se descriu pe larg şi sub toate aspectele.

— Şi ţi se caută o nevastă pe măsură, aşa cum ţi-ai alege o pereche de pantaloni într-un magazin de confecţii ?

— Lasă-l dracului să mintă mai departe, că minte frumos ! m-a repezit unchiul.

— Ba nu mint de loc ! a protestat Korsunţev. Institutul de care spun se află în statul Ohio, n-aveţi decît să vă informaţi. Dar să nu credeţi că după ce-ai completat chestionarele, s-a terminat. Tu, Kostea, poţi să mă ironizezi cît vrei, eu rămîn la convingerea că o asemenea căsătorie e perfectă. Nu degeaba institutul se intitulează „de eugenie“, adică activitatea lui se bazează pe ştiinţa despre îmbunătăţirea neamului omenesc. După două-trei săptămîni de la depunerea cererii, eşti invitat la institut, ţi se dă o cameră, pensiune completă şi o întreagă colecţie de fotografii, ca să alegi. Să zicem că am ales fotografia unei femei care mi se pare mie că ar corespunde cel mai bine. Anunţ direcţia şi, la ora fixată de ei, sînt dus şi aşezat pe un podium într-o încăpere unde-i întuneric de nu vezi nimic. Deodată mă pomenesc sub o lumină orbitoare. Stau aşa cinci secunde, apoi lumina se stinge, pentru a se reaprinde după puţin timp în capătul opus al încăperii, unde se află femeia din poză. După această primă prezen-

tare a candidaţilor la căsătorie, dacă nici una din părţi nu are obiecţii, institutul le înlesneşte să se cunoască mai bine. Au acolo parcuri, grădini, iazuri, broaşte, privighetori — într-un cuvînt, întreaga recuzită necesară ca să te îndrăgosteşti — şi toate sînt puse la dispoziţia virtualului cuplu conjugal. Reţineţi, că, după prima întîlnire, oricare din părţi are dreptul să se retragă. Să zicem că femeia pe care am ales-o are dinţi de aur, lucru de care n-am avut cum să-mi dau seama din fotografie. Şi întrucît eu am oroare de dinţii de aur, refuz să o mai văd. Rămîn la institut pînă ce mi se găseşte o soţie care corespunde sută la sută. Atunci se încheie un contract de căsătorie. Pentru cei care doresc, institutul dispune de preoţi de orice confesiune.

— Formidabil ! a izbucnit unchiul. Chiar mîine plec în America. Pînă una alta, să vie mămuca votcă. Dacă mai bem poşirca asta facem igrasie la creier !

— După mine, totul e o porcărie ! am sărit eu cu gura, năzărindu-mi-se deodată că Silva, neştiind cu cine să se mărite, a plecat în America şi încearcă să-şi găsească un bărbat, fiind la rîndul ei contemplată şi cîntărită din toate punctele de vedere.

— De ce ? m-a înfruntat Korsunţev. Fiindcă tu vrei s-o faci pe deşteptul ? E mai bine să te căsătoreşti la întîmplare şi cu cine se nimereşte, aşa cum e la noi ? Şi să te legi la cap pentru toată viaţa, ori, şi mai rău, să plăteşti pensie alimentară la trei sau patru femei faţă de care n-ai nici o afecţiune ?

— Pensie o să plăteşti tu, nu eu. Cît priveşte institutul american, eu unul cred că jigneşte demnitatea omului.

— Nu văd cum, mi-a replicat Korsunţev. O jignire ţi se aduce împotriva voinţei tale. Or aici totul se face la solicitarea ta, potrivit preferinţelor şi structurii tale.

— Nu... E ceva mecanic. Omul e tratat mecanic, întocmai ca atunci — repet — cînd alegi o pereche de pantaloni într-un magazin de confecţii. Sau ca atunci cînd se ajustează piesele unei maşini pînă se potrivesc... Gata, m-am dumirit ! Jignirea constă în faptul că nu tu faci toate acestea, ci alţii, că în asemenea lucruri umblă mîini străine, intervine o voinţă străină. Mă cuprinde mirarea că tu, care eşti fire atît de independentă, ai fi capabil să încredinţezi altora rezolvarea acestei probleme de însemnătate crucială pentru tine. E ca şi cum te-ai lăsa dus de mînă pe stradă, ca nu cumva să te calce un autobuz. Dragostea e ceva atît de personal, de intim încît un asemenea institut se dovedeşte a fi împotriva naturii.

— Pe toţi dracii ! a urlat unchiul Peresvet, trîntind cu pumnul în masă : era beat criţă. Chiar mîine plec acasă, îi dau cotoroanţei mele un picior de nu se vede şi — haida-n America ! Puţin s-a zbătut bătrînica... Aia, în America, pricep ei cum devine cazul cu bătrîneţea, ai ? Nu pricep ? Nu-i nimic, le-o zic pe franţuzeşte : ne pa lontam, se zbate la viei fam... Auzi, nepoate, şi dacă după ce mă-nsor aia n-o să-mi mai placă, ce mă fac ?

— Rabzi şi taci ! a răspuns Korsunţev, rîzînd în barbă. Că la ei, acolo, divorţul e scump al naibii şi cine divorţează nu-i văzut cu ochi buni.

— Ce mă fac ? se frămînta unchiul. Ura ! Am găsit ! Viu să divorțez în Uresese. La starea civilă. Cu mine nu le merge, mă !

26 decembrie

De sărbători toți au plecat acasă — și cei din oraș, și cei din alte părți.

Am rămas singur în cameră. Partizanul zicea că nu pleacă nicăieri, dar în ultima clipă și-a strîns lucrurile în geamantanul pe care-l ținea sub pat și-a șters-o și el. Cu toate astea, aș putea să jur că l-am văzut ieri pe stradă. Foarte ciudat ! Sau n-a fost el ? Dacă n-a plecat nicăieri, de ce n-a rămas la cămin ? Oricum, bizar tip ! Buhai, bucuros că pleacă acasă, umbla în mîini prin cameră, ba chiar a încercat să intre-n vorbă cu Vanka Petuhov ca să se împace. Vanka a stăruit enorm să mă duc la el la fabrică, iar karelianul Waima trăgea de mine să plec cu el.

— Plecăm Karelia, Riabțev. Mult păstrăvi prindem.

Aflu că la ei păstrăvii se pescuiesc la copcă sau la căderile de apă. Mi-ar fi plăcut grozav să plec cu el, dar cu ce bani ? Dacă mă agitam din vreme, poate că obțineam un bilet gratuit de călătorie, dar acum era prea tîrziu. Așa că pînă la urmă am rămas singur.

Ruperea de mase, asta e ! Eu n-am nici un prieten adevărat, sarcinile obștești le îndeplinesc fără tragere de inimă, ca pe o corvoadă — deci, e limpede ca bună ziua că m-am rupt de mase ! Chiar așa ! La școală am fost un produs al mediului. Acum, al cui produs sînt ? Colectivul universitar încă nu m-a asimilat, deși, la drept vorbind, nici nu prea a avut cînd. Am senzația că toată masa asta de douăsprezece mii de oameni s-a prăvălit peste mine, strivindu-mă. Dar eu m-am dizolvat în ea, încă nu-i aparțin cu totul, pe deplin. Atitudinea asta a mea, care e, fără îndoială, și o manifestare de individualism, trebuie analizată cu toată atenția. În parte, cred că tocmai din cauza asta m-am înstrăinat de Silva, ea fiind fără doar și poate, un element fruntaș în colectivul universitar și pășind înainte împreună cu acest colectiv. Dacă stai să te gîndești bine, constați că Silva e prinsă de învățătură pînă peste cap și că mai mult decît orice o interesează morga, tot restul, inclusiv oamenii, trecînd pe planul al doilea. Și uite că ea totuși pășește și crește împreună cu colectivul ei (deși nu toți studenții sînt sîrguincioși și entuziaști ca Silva).

E limpede prin urmare că trebuie să mă aștern și eu cu burta pe carte. Restul va veni de la sine. Așa o să și fac în noul an, 1926.

Acum m-am hotărît definitiv : dreptul sovietic, secția de procedură.

Ca să-mi justific înstrăinarea intervenită între mine și Silva, am născocit o explicație, anume că, spre deosebire de ea, pe mine m-au interesat mai mult oamenii și mediul, decît învățătura. Răceala dintre noi se datorește întrucîtva și necazurilor pe care le-am avut în familie și cu locuința, dar în cea mai mare parte, recunosc, e vina mea.

Nici nu mi-am închipuit vreodată că maică-sa trăiește. Am fost adînc tulburat cînd Nikpetoj, cu care m-am întîlnit pe stradă, mi-a spus că mă caută. Cum tot n-aveam vreo treabă, m-am dus.

Într-un antreu ticsit de cufere și coșuri, m-a întîmpinat o femeie mai mult scundă și, cînd i-am spus cine sînt, mi-a prins brațul cu amîndouă mîinile și m-a dus într-o odăiță. S-a așezat în fața mea (m-am mirat că e atît de rumenă, dar mi-am dat seama îndată cu nu-i o culoare normală și că pe obraz i se săpaseră două cute roșii, pesemne din pricina plînsului).

— Și-așa... Spune, te rog, cînd l-ai văzut ultima oară pe... Vitenka ?

I-am povestit totul cum a fost. Era să pomenesc de scrisori și de versuri, dar mi-am amintit că el m-a rugat să nu le dau decît lui frate-său și m-am oprit la vreme. Și bine am făcut, căci m-a întrebat imediat :

— Spune... Toată lumea mă asigură că a fost un accident. Vreau să știu : e adevărat sau nu ?

— Cine vă asigură ? am spus eu, dornic să cîștig timp.

— Comandantul miliției. Zice că nu s-a găsit la el nici o scrisoare, cum lasă de obicei... sinucigașii și că în procesul-verbal s-a trecut că a fost un accident : Vitenka și-a făcut... pușca aceea îngrozitoare... și a vrut s-o încerce...

A început să plîngă. Mă gîndeam cum să ies din situația asta stupidă, observînd fără să vreau că lacrimile îi lunecau exact pe făgașul celor două cute roșii din obraji. Deodată a sărit în picioare :

— Nu-mi răspunde încă. Vai, iartă-mă... Vine la mine un bun prieten al lui Vitea și eu nu-l tratez cu nimic. Se poate ? ! Am pîine... unt...

A scos de undeva o bucată de franzelă și o farfurie cu puțin unt, pe jumătate topit. Mi-era foame, dar am refuzat, firește : mă simțeam nu știu cum, de parcă aș fi nimerit într-o altă lume.

— Nu-mi răspunde încă, m-a rugat ea din nou. Mai întîi vreau să-ți arăt ceva. După ce-o să citești, atunci...

A scos dintr-un sertar al mesei un pachet legat cu o panglică neagră, l-a dezlegat foarte încet și a scos la iveală o hîrtie mototolită pe care mi-a întins-o. Era o poezie scrisă de mîna lui Viktor Șahovskoi :

Dacă tu te-ai oprit la o răspîntie de drum,
Dacă lupta te-a stors de vigoare ;
Dacă se cheamă Destinul acum
Demiurgul iubit cu ardoare ;
Dacă ai încercat tot ce ai știut, ce-ai putut ;
Vai ție, află ; de acum ești pierdut
Oricine ai fi, n-ai scăpare.
In inimă-ți golul se va strecura.
Ți-amintești tu de chinul amarnic
Ce odată inima-n piept ți-o rupea ?
Și el dădea vieții un farmec.
Sau atunci cînd pe toți din jur îi urai.
De ură — dar inimă plină-o aveai....
Pustiul întinde cortu-i cernit
Pustiul un jungher împlîntă
Dar cortul e gol, iar jungherul tocit
Și focul ce-n inima ta a murit
Nimeni nu vine s-aprindă.

Am citit atent versurile, de cîteva ori, pînă le-am învățat pe de rost, ca să le trec apoi în jurnal, ca pe un exemplu de decadentism și de descompunere a aristocrației. Cînd am isprăvit de citit, mi-a luat cu grijă foaia, a pus-o binișor la loc, a legat pachetul cu panglica cea neagră și l-a așezat înapoi în sertar.

— Și-acum... răspunde-mi : oare se poate deduce... din aceste versuri... că Vitenka... el singur...

— Parcă nu-i totuna ? m-a luat gura pe dinainte, dar în clipa următoare mi-a părut rău. Femeia m-a pironit cu ochii ei aproape albi, și-a tras scaunul aproape de tot și a îngăimat, sufocîndu-se :

— Cum, adică, totuna ? Nu te supăra, explică-mi, te rog, ce-ai vrut să spui cu acest „totuna" ? Dar să fii sincer, deschis... Sîngele mamei vrea să știe adevărul...

Mi s-a părut că nu stau de vorbă cu un om, ci cu o altă ființă, nebună poate, care voia să mă hipnotizeze — într-atît se deosebea totul de lumea și de preocupările noastre. Crîmpeie de gînduri mi se învîrtejeau și se fugăreau în minte :

„Din ce-o fi făcută perdeluța de colo ?... Deci, asta-i aristocrația ! Ce să-i spun ?... Să-i trîntesc adevărul în față, că s-a sinucis și că versurile pe care mi le-a dat să le citesc nu fac decît să o confirme ? Are o privire că te sperie. De ce e atît de important pentru ea să știe ?"...

Ea s-a ridicat pe neașteptate, s-a tras într-un colț și mi-a spus de acolo, ca și cînd mi-ar fi ghicit gîndurile :

— Abia acum am înțeles. Mi-ai pus această întrebare pentru că dumitale ți-e totuna. Am și uitat

că ești din cei noi... din... cum îi spune... din comsomol...

— Nu prea vă înțeleg, cetățeancă prințesă, am răspuns eu, ridicîndu-mă în picioare. Poate îmi explicați mai limpede : ce vreți în definitiv de la mine ? Nu uitați că dumneavoastră și cu mine sîntem dușmani de clasă.

— Da, așa e. Și Vitenka a vrut să intre în comsomol. Foarte bine că n-a intrat. Bine pentru voi, căci... v-aș fi blestemat... ca pe ucigașii lui... cu un cumplit blestem de mamă. Dar pentru dumneata astea sînt vorbe goale. Să încerc, deci, să-ți explic. Vezi dumneata, mie nu mi-e totuna, pentru că sînt mama lui Viktor. Presupunînd că a fost un accident, nu-mi rămîne decît durerea mea cumplită, mistuitoare, aproape de neîndurat.

A înecat-o tusea și a tușit mult timp, de-ai fi zis că vrea să mă înduioșeze. Mi-am recăpătat stăpînirea de sine și acum o priveam și o ascultam de parcă aș fi fost un spectator la teatru, iar ea și-ar fi jucat cu măiestrie rolul pe scenă, fiind însă cu gîndul în altă parte.

— Și așa... a spus ea, după ce a isprăvit cu tusea. Dar dacă... dacă... el singur... atunci, pe lîngă durerea mea de mamă, trebuie să las să-mi pătrundă în inimă și suferința lui nemărginită, supraomenească, suferința care l-a făcut să-și curme firul vieții lui atît de tinere. În plus, mă simt jignită cumplit — ca mamă, ca femeie, în sfîrșit, ca un om care n-a fost pentru el un străin. De ce n-a venit la mine... de ce nu mi-a spus nimic ?... Pentru că sînt prințesă. Dar cum a putut să uite că am dăruit poporului anii mei cei mai frumoși ? O, nu, Vitenka ! a exclamat ea, încleș-

tîndu-şi o mînă cu degetele celeilalte, de parcă ar fi vrut să şi-o frîngă. Nu, Vitenka ! Titlul princiar e crucea pe care tu şi cu mine trebuie s-o purtăm... spre a ispăşi păcatele străbunilor noştri. Dar eu îţi sînt şi mamă... Ai uitat cum veneai la mine cînd erai mic şi-mi mărturiseai toate poznele tale ? Şi ce-ţi spunea mămica ? Te-a pedepsit ea vreodată ? Te-a dojenit ea cu vreun cuvînt aspru ? De ce n-ai venit la mine şi de astă dată, să-mi povesteşti, să-mi ceri o povaţă... aş fi limpezit totul...

Mi-am spus că dintr-o clipă în alta se va repezi la mine. Inima îmi bătea nebuneşte. M-am furişat binişor afară şi m-am oprit în faţa uşii, trăgînd cu urechea. S-a auzit o bufnitură. Am crăpat uşa şi m-am uitat înăuntru : zăcea pe pat, cu faţa în jos, şi bolborosea :

— Vitenka, băiatul mamei... Se poate să faci tu una ca asta ? !... Se poate, Vitenka ? !

Am plecat de acolo cu inima grea. Oamenii întîlniţi în cale mi se păreau ciudat de schimbaţi, plini de prospeţime şi voioşie.

La un colţ de stradă stătea o fetiţă de vreo unsprezece ani, cu cravata de pionier la gît. Purta o jachetă ruptă, nu avea galoşi, iar un pantof era legat cu sfoară, ca să nu cadă talpa.

Gerul frigea şi fetiţa ţopăia pe loc, încercînd să se încălzească.

— E frig, ai ?

— Minus douăsprezece grade *Réaumur*, a mormăit fetiţa, fără a mă învrednici cu o privire.

— Am întrebat dacă ţi-e frig.

— Ce te priveşte ? s-a răţoit ea. Vezi-ţi de drum. Ce vrei de la mine ?

— Nu pricep de ce stai aici : o să-ţi degere mîinile. Fiind instructor de pionieri, sînt dator să te previn.

— Dacă erai instructor, nu te legai de oameni, hodoronc-tronc. Mă împiedici să ţin legătura.

Fetiţa a făcut un semn cu batista şi, în celălalt capăt al străzii, o altă batistă a fluturat în văzduhul leşietic.

M-am depărtat stînjenit şi am pornit-o drept spre cămin. Dar sentimentul apăsător pe care mi-l lăsase întîlnirea cu mama lui Şahovskoi se risipise şi mi s-a părut amuzant că merg pe stradă şi culeg impresii, întocmai ca un reporter.

29 decembrie

Oricît mi-aş sparge capul, tot n-am să pricep. Am fost la Nikpetoj şi-am discutat mult împreună. Discuţia asta am s-o trec în jurnal separat, cînd o să am timp. Altceva mă preocupă, acum.

Dintr-un gang (în apropiere de casa unde stă Nikpetoj) a ţîşnit o fată care, în ciuda gerului de afară, era fără palton, numai cu un şal pe cap. Aruncînd nişte priviri îngrozite peste umăr, a început să strige după miliţian. O întreb ce s-a întîmplat, dar ea ţipă înainte :

— Toţi să fiţi martori... toţi ! Unde s-o fi băgat şi miliţianul ăla ? De obicei stă proţap aici şi uite, cînd ai nevoie ia-l de unde nu-i !

— Ce s-a întîmplat ?

— Adică, la ce să mă omor aşa ? a făcut fata, de parcă ar fi vorbit de una singură, apoi s-a

întors către mine : Tu ce vrei de la sufletul meu ? Mai bine dă fuga și cheamă miliția.

— Bine, dar ca s-o chem, trebuie să spun ce și cum, că altfel nu vine !

— Vrei să știi ce s-a întîmplat ? Ceva nemaipomenit ! E de rîs și de plîns ! Unul a dat buzna în casă la cineva și-o face pe stăpînul.

— Și pentru atîta lucru chemi miliția ? Că doar mai sînt și alți locatari — ori te pomenești că nu-i nimeni ? Și cine-i ăla ? Combaterea huliganismului e prima noastră îndatorire. Ia hai cu mine, că-i fac eu vînt. Dacă vedem că nu-i chip, chemăm vecinii...

— Stai, să vezi... a început fata, prinzînd parcă un pic de încredere în mine. Să mă tai, și eu tot nu știu ce se petrece. Aici stă o prietenă de-a mea, pricepi ? Ei bine, cam de vreo lună se ține unul de capul ei. A acostat-o pe stradă, pricepi ? Ea habar n-are cum să mai scape de el ! Tipul a urmărit-o, a văzut unde stă și-a început să vină și-acasă. Și azi ne pomenim cu el că aduce vin, tratație și, de vreme ce mi-ai promis că ne căsătorim, zice, eu mă mut la tine. Nici mai mult, nici mai puțin ! Am chemat-o pe Varvara Petrovna, gazda ei. Tipul repetă povestea ca pe apă și — ce să vezi — femeia-l crede și se duce la ale ei. Fata, prietena mea, a făcut o criză de nervi. Iar eu, văzînd tărășenia, am fugit după milițian.

— Păi ce, e beat, sau cum ?

— Pe naiba ! Ba din contră, pare om serios, atîta doar că-i prea căpățînos. Ia zi, ce-i de făcut ?

Eu am intrat la bănuieli : să știi că aia i-a promis și acum o face pe nebuna. Femeia-i vicleană, să nu te pui cu ea. Întreb :

— Nu s-au cunoscut mai înainte ?

— Nici atîtica, de loc ! Ți-am spus doar : acum o lună a oprit-o pe stradă. Eram și eu de față.

— Și el ce i-a spus, adică nu, ce i-a răspuns ea ?

— Ce să-i răspundă : șterge-o, du-te dracului ! ori cam așa ceva.

— Poate că l-a invitat să-i facă o vizită ?

— Nici pomeneală ! Nu l-a invitat și nici n-a stat vreodată de vorbă cu el !

— Ciudată poveste ! Poate că totuși s-au înțeles amîndoi cînd nu erai matale de față ! Vorba ceea, pînă nu faci foc, nu iese fum.

— Dacă-ți spun : nici pomeneală de așa ceva ! s-a burzuluit fata. Prietena mea nu-l cunoaște nici atîtica !

— Bun, am consimțit eu, cu jumătate de gură. Să mergem pînă acolo.

La drept vorbind, nu prea mă simțeam în apele mele, deși nu lăsam să se vadă. Apoi mi-am spus că, oricum, dacă strigă cineva după ajutor, trebuie să-i sari în ajutor, și gîndul ăsta mi-a spulberat cea din urmă șovăială. Am smucit ușa în lături. Fata cu șalul s-a ascuns în spatele meu. După ce am intrat, m-a apucat pe mînă și mi-a șoptit :

— Și dacă are pistol la el ?

— Dă-l naibii ! Nu-i dă lui mîna să tragă.

M-am pomenit într-o cămăruță modestă și-am rămas încremenit de ce-am văzut. Într-un colț stătea ghemuită o fată urîtă foc, ba pare-mi-se și gheboasă, în mijloc era o masă cu niște gustări și o sticlă cu vin, iar în colțul dimpotrivă, lîngă ușă, rînjea disprețuitor... Partizanul.

— Uite-l și pe Riabțev ! m-a întîmpinat el. Să rămînă cu noi la ospățul de nuntă. Ia loc, Riabțev,

și simte-te ca acasă. Niura și cu mine ne-am hotărît să mergem pîn-la starea civilă...

— Minte ! a țipat isteric fata din colț. Minte. Eu nici nu-l cunosc, nici nu știu cum îl cheamă, să plece de-aici...

— N-o lua în seamă, Riabțev, a zîmbit Partizanul cu duioșie. Așa-i ea uneori. Altminteri, e fată bună și ține la mine. Nu-i așa, Niura ?

Fata s-a repezit la masă, fără să scoată o vorbă, a apucat o scrumbie și-a azvîrlit cu ea în Partizan. Scrumbia s-a răsucit prin aer și pleosc ! în perete, lăsînd o pată de grăsime.

— Scenă conjugală, a murmurat Partizanul. Azi, Niura e-n toane rele. Deocamdată, hai să plecăm noi doi, Riabțev.

— Ce se petrece aici ? l-am întrebat eu, după ce am ieșit în stradă.

— Cum, ce ? Ne-am înțeles să ne căsătorim, și-acum face nazuri. Zi femeie și pace !

— Cine-i fata ?

— Muncitoare la fabrica „Lux".

Credeam că Partizanul va încerca să o scalde, să dea din colț în colț, ori se va încăpățîna să nu-mi răspundă și mă pregătisem să-i fac o morală strașnică. Dar el îmi vorbea deschis, privindu-mă drept în ochi și n-am mai avut ce să zic...

Ciudățenia e că Partizanul n-a mai dat pe la cămin și nici nu se știe unde stă. Se pare că a șters-o de la noi.

30 decembrie

Căminul e pustiu și mi-e cam urît. Trebuie neapărat să fac ceva. Fără o activitate intensă parcă nu mai sînt eu.

Ieri n-am avut timp, dar azi voi încerca să aștern pe hîrtie amănunțit discuția cu Nikpetoj. Abia acum am aflat că a plecat din învățămînt și nici la fabrică la Vanka nu mai lucrează — e funcționar de birou. M-a primit foarte prietenos și, la început, discuția noastră a zăbovit asupra aspectelor mai vesele ale realității înconjurătoare. Eu i-am înfățișat nedumeririle mele, de pildă, dreptul de a te amesteca în viața altuia, și el a făcut cîteva reflexii interesante. Dar a schimbat brusc vorba :

— Un scriitor englez, zice, a formulat o presupunere, o ipoteză despre oameni și păianjeni. Deși poate să fie complet nefondată, mi se pare vrednică de luare aminte. Cică, de mult de tot, în timpuri preistorice, pămîntul era stăpînit de păianjeni. Erau — brr ! niște lighioane uriașe, puternice, iuți, viclene — mă rog, aveau toate însușirile. Un singur lucru le lipsea : creierul. Pămîntul era învăluit de o pînză toarsă din fire trainice ca sfoara englezească. Păianjenii, înzestrați cu niște mandibule uriașe au distrus tot ce-a fost viu pe pămînt. Deplasîndu-se cu o repeziciune extraordinară — ai observat, probabil, Kostea, că păianjenii nu aleargă, nu se tîrăsc, ci efectiv se deplasează — ei înconjurau și nimiceau orice dușman de oriunde s-ar fi ivit.

— Dați-mi voie, Nikolai Petrovici. Toate astea sînt absurdități, în totală contradicție cu teo-

ria evoluţionistă pe care am învăţat-o la şcoală. Ştie oricine că, la origine, omul se trage dintr-un crustaceu trilobit. În dezvoltarea ei treptată, lumea a văzut dinozauri şi pterodactili, dar în nici un caz păianjeni. De unde-aţi scos toate astea ?

— Ţi-am spus doar că e o presupunere, o ipoteză a unui scriitor englez, numele îmi scapă pentru moment.

— Fantezie morbidă.

— Fantezie, mă rog ! Dacă e morbidă — nu ştiu. Pterodactilii ăştia n-au lăsat nici o urmă, în vreme ce păianjenii există şi azi. Ştii că în Brazilia trăieşte un păianjen de o jumătate de metru în diametru ? Stă în copac pînă ce trece o vietuitoare şi atunci se năpusteşte fulgerător, îşi răpune victima cu muşcătura lui veninoasă şi-i suge tot sîngele.

— Cum adică n-a rămas nici o urmă de la pterodactili ? Vă bateţi joc de mine, Nikolai Petrovici. Există chiar şi ilustraţii care înfăţişează urme ale pterodactilului întipărite în diferite roci.

— Oricum, păianjenii există şi vii, nu doar în urme fosilizate. Potrivit ipotezei amintite, creierul maimuţei s-a dezvoltat de două ori mai repede decît la restul vieţuitoarelor, întrucît natura urmărea un proces de creaţie metodic şi calm, proces în care păianjenii reprezentau elementul distructiv. Şi în sfîrşit a venit momentul în care creierul maimuţelor a ajuns la un asemenea grad de organizare, încît ele erau capabile să combată păianjenii. Maimuţele îi momeau şi-i nimiceau în propria lor plasă.

— Zău dacă mai ştiu ce să cred, Nikolai Petrovici. De la o vreme aud tot ciudăţenii de la

dumneavoastră, aşa încît nimic nu mă surprinde. Mă întreb, totuşi, ce legătură există între basmul cu păianjenii şi discuţia noastră de adineauri ?

— Basmul ? Hm ! a făcut Nikpetoj cu un zîmbet misterios. N-are rost să discut despre asta cu tine, care eşti un raţionalist materialist, marxist. Ce părere ai, tovarăşe raţionalist, a şuşotit Nikpetoj, aplecîndu-se spre mine — de unde a luat omul atîta silă instinctivă faţă de păianjeni ? Nu, silă e prea puţin spus — oroare ! Oamenii care nu ezită să pună mîna pe o şopîrlă — urmaşă a dinozaurului tău — vei găsi cu duiumul. Nu există bărbat care să arate frică sau silă faţă de şoareci. Omul ia şarpele în mînă şi-l sileşte să i se supună. Dar încearcă să găseşti un singur om dispus să ţină un păianjen în sîn. Brrr ! Te înfiori numai cît te gîndeşti... Dar omul trebuie totuşi să învingă această teamă, trebuie s-o învingă neapărat, altfel riscă să-şi piardă minţile. Eu am dureri în scoarţa creierului mare, ştii, Kostea ? Uite aici. Şi asta numai din cauza păianjenilor. Adică, din cauza unui singur păianjen. Infectă creatură !

Îngreţoşat să-mi vină rău, am sărit în picioare şi m-am uitat spre podea, în mijlocul camerei, încotro arăta degetul lui Nikpetoj. N-am văzut nimic.

— Ciudat fel de a glumi, Nikolai Petrovici. Nu-i nici un păianjen acolo.

— Ba este. Nikpetoj s-a ridicat şi a făcut cîţiva paşi prin odaie, ocolind grijuliu locul cu pricina. Şi încă unul mare. Nu mare — enorm ! Şi păros. Dar ziua doarme — de aceea vorbesc fără nici o fereală.

a ce face, se mişcă ? am întrebat în sfîrşit cum stau lucrurile.

— Tocmai astea e, că nu se mişcă, bestia ! a exclamat cu disperare Nikpetoj. Stă nemişcat Din cînd în cînd doar îşi mai freacă labele. Nu pricep ce vrea ! Că eu am un creier şi că mă doare, nu-i nimic, tot pot să-l înving. Numai de-aş găsi o mitralieră ! Kostea, tu n-ai cumva o mitralieră ? Adică, lasă, n-are rost.

— De ce n-are rost ? am spus, aproape fără să-mi dau seama.

— Prea e viclean. O dată mi-am pregătit toporul la îndemînă, şi, cînd să-l arunc în botul lui păros s-a făcut nevăzut. Numai labele i se mai desluşesc pe duşumea. Urme întipărite... ca ale pterodactilului său.

— Astea-s halucinaţii, Nikolai Petrovici ! am murmurat. Sînteţi bolnav. Trebuie să vă îngrijiţi. Şi cît mai grabnic.

— Crezi, Kostea ? Tot ce se poate. S-a gîrbovit brusc şi s-a muiat, de parcă nu mai avea oase în trup. N-am timp de pierdut pe la doctori, Kostea. Partea cea mai groaznică e că dacă ai fi tu în locul meu, l-ai fi stîrpit de mult, ori ai fi luat măsuri hotărîte împotriva lui. Pe cînd eu... uite, nu sînt în stare. Îmi lipseşte acest... hai să-i zic... dinamism combativ. Nu pot ! Nu pot !

La despărţire mi-a strîns mîna cu putere şi a mai repetat o dată :

— Nu pot !

1 ianuarie 1926

Ieri am fost la înmormîntarea unui poet vestit şi m-am simţit deodată copleşit de singurătate. M-am hotărît să trec pe la Korsunţev. La el la cămin mi s-a întîmplat ceva penibil. După ce am străbătut coridorul, am deschis uşa camerei ca unul de-al casei. În clipa cînd am intrat, din fundul încăperii cineva a ţipat isteric : Nu-i voie ! şi l-am văzut pe Korsunţev roşu ca focul, împreună cu o femeie pe care la început n-am recunoscut-o. Abia cînd a trecut ca o vijelie pe lîngă mine mi-am dat seama că e îngrijitoarea lor de la cămin. Korsunţev a sărit cu gura la mine, că de ce nu bat la uşă, şi eu, ca să mă dezvinovăţesc, i-am spus că s-a mai întîmplat şi altă dată şi n-a fost bai. Pe urmă, l-am întrebat dacă nu se teme c-o să plătească pensie alimentară.

— Există altele şi mai rele decît pensia alimentară ! Hai mai bine la unchiu-meu să facem revelionul cu el.

Acum e cinci după amiază, dar eu abia adineauri am făcut ochi. M-am trezit cu o cumplită durere de cap.

TRAGEDIA PARTIZANULUI

3 ianuarie

Ieri, pe cînd mă duceam la fabrică să-l văd pe Vanka Petuhov, n-aş fi ghicit în ruptul capului ce surpriză mă aşteaptă acolo. Vanka m-a întîmpinat posomorît cu o mutră foarte îngrijorată:

— Ai picat la ţanc. Cred c-o să trebuiască să dai o declaraţie.

— Ce s-a întîmplat?

— A ieşit o poveste urîtă cu Partizanul.

— Ia stai... Fabricii voastre nu-i spune „Lux"?

— Exact. „Luxul roşu". De ce întrebi?

— Lasă asta. Mai bine povesteşte-mi ce-i cu Partizanul şi de ce trebuie să dau declaraţie.

— E greu să-ţi explic în două cuvinte. Ţie ţi ce cere să-l caracterizezi ca om. Vezi tu, e vorba de un fel de judecată, care are loc la cererea Partizanului însuşi. Îţi atrag atenţia că muncitorii sînt foarte porniţi.

— În definitiv, ce-a făcut?

— S-a purtat urît cu o muncitoare.

— Nu cumva o cheamă Niura?

— Niura. De unde ştii?

Tocmai intrasem la club. Sala era ticsită, oamenii numai că nu se căţărau unul altuia în circă.

Majoritatea erau femei. Ţinîndu-mă după Vanka, am răzbit pînă la scenă şi m-am abătut numaidecît în culise. La masa prezidiului am văzut şi figuri oarecum cunoscute: Zîkova, Paşka Brîcev, Ganka Cij. Într-un colţ al scenei şedea ghemuită fata cea gheboasă, în casa căreia l-am găsit atunci pe Partizan („În sfîrşit, o să se lămurească şi istoria asta ciudată!" mi-am zis. Cu Vanka n-am mai avut cînd să mai discut despre asta.).

Zîkova s-a ridicat în picioare şi a scuturat clopoţelul, declarînd şedinţa deschisă.

— Am convocat aici o judecată obştească, a spus ea, pentru a se pronunţa, ca să zic aşa, într-un caz destul de excepţional. Dată fiind situaţia, ne-a fost greu să găsim un apărător. În legislaţia sovietică există un articol care pedepseşte constrîngerea la concubinaj. Articolul amintit nu prea se potriveşte însă în cazul de faţă. Pe scurt, acuzatul este studentul Trifonov (abia atunci am aflat numele Partizanului) care, provenind din mediul proletar şi nefiind nici nepman, nici specialist, ori mai ştiu eu ce, a cerut să fie judecat cu toată asprimea proletară, fără nici un fel de îngăduinţă. Va fi deci judecat de adunarea generală. Votarea se va face prin ridicarea mîinii. Tovarăşul Petuhov va expune cazul.

Vanka Petuhov a ieşit cu paşi iuţi din culise.

— Tovarăşa Niura Kvasina, muncitoare în fabrica noastră, s-a plîns în cîteva rînduri la celula de partid, că un cetăţean necunoscut a oprit-o pe stradă, se ţine după ea şi o sîcîie venind chiar şi acasă, sub cuvînt că ar fi logodiţi. Celula de par-

tid a fost în imposibilitate să întreprindă ceva, întrucît nu se cunoştea nici numele, nici adresa cetăţeanului respectiv. Acesta i-a îmbrobodit cu dibăcie şi pe vecini, şi pe gazda Niurei Kvasina ba chiar şi pe sectorist. Asta a ţinut mai bine de o lună. Kvasina dormea pe la prietene, nu dădea pe acasă cîte trei-patru zile — degeaba. Necunoscutul o pîndea pe stradă şi iar începea să-i împuie capul cu propunerile lui incalificabile. În ajun de Anul nou, cîţiva băieţi şi fete de la noi din fabrică au trecut întîmplător pe la Niurka, adică am vrut să spun pe la Kvasina, şi cu acest prilej cetăţeanul a fost demascat. Am aflat cu părere de rău că e vorba de Trifonov, pe care-l cunosc foarte bine şi cu care sînt prieten şi coleg de facultate. El singur ne va explica ce-a vrut de la Kvasina. Eu vreau să spun doar că Trifonov a avut mari merite în războiul civil, deşi asta interesează prea puţin în cazul de faţă...

— Ba chiar de loc! l-a întrerupt Zîkova.

— Rămîne la aprecierea dumneavoastră a continuat calm Vanka. Aspectul cel important stă în faptul că Trifonov însuşi a ţinut să fie propriul său acuzator. Asta ne va uşura misiunea, întrucît cele săvîrşite de el sînt mai mult decît un simplu act de huliganism şi foarte greu de calificat. Propun deci să-l chemăm aici.

În sală — rumoare. Zîkova a scuturat clopoţelul:

— De chemat, poţi să-l chemi, dar mai întîi vom da cuvîntul victimei.

Partizanul a ieşit pe scenă şi s-a oprit ursuz lîngă cortină.

— Povesteşte, Kvasina, cum a fost? a rostit Zîkova.

— Nu pot... Ce să povestesc? a murmurat Kvasina abia auzit.

— Mai tare! Mai tare! s-au auzit cîteva voci din sală.

— Păi... dumnealui de colo... nu ştiu cum îl cheamă... se tot ţine de capul meu, a bîiguit fata, înghiţind în sec. Eu nici nu-l cunosc... nici nu ştiu cine e... şi el... a venit la mine acasă... şi a adus vin, nu ştiu pentru ce...

— Te-a jignit? a întrebat Zîkova.

— Cum adică? a făcut nedumerită Kvasina.

— Aşa... Te-a sărutat cu de-a sila, a pus mîna pe tine?

— Nu, n-a făcut nimic din toate astea, a răspuns încetişor Kvasina.

— Gîndeşte-te, poate că totuşi l-ai cunoscut cîndva, mai de mult?

— Nu l-am văzut în viaţa mea, nu l-aş mai vedea nici de-acum încolo! a izbucnit pe neaşteptate Niurka. La ce se ţine de mine? Că doar nu-s nici frumoasă, nici vreo stricată. Şi nici nu i-am făcut ochi dulci. Mă pomenesc într-o zi că mă opreşte pe stradă, îmbrăcat ca un filfizon şi zice: „Niura, noi doi ne cunoaştem, şi sentimentele pe care le am pentru dumneata..." şi dă-i, şi dă-i, iar la urmă cică noi doi ne-am fi înţeles să ne căsătorim. Nici pomeneală! s-a mîniat Niurka şi faţa i s-a aprins de pete roşii.

— E adevărat, cetăţene... Trifonov? a întrebat Zîkova.

— E adevărat, a răspuns apăsat Partizanul.

— Poate vrei să explici, cetăţene, de ce, adică în ce scop te-ai ţinut dumneata după Kvasina, fiindcă nouă nu ne este prea clar.

— Întîi să spună ea tot ce are de spus, a cerut Partizanul.

— Ce să mai spun ? s-a mirat Kvasina. Stătea în capătul opus al scenei şi-i urmărea fiecare gest, fiecare mişcare, dînd uşor din cap, de parcă s-ar fi aşteptat la cine ştie ce necuviinţă din partea lui. Aha, da ! Cadourile. Odată mi-a adus o panglică ! C-aveam mare nevoie de panglica lui ! Cîştig destul şi pot să-mi cumpăr şi singură... Şi aflaţi, tovarăşi, a strigat ea strident, adresîndu-se sălii, c-am azvîrlit pe fereastră tot ce mi-a adus ! Nu-mi trebuie nici el, nici cadourile lui ! Dacă vrea să facă pe craiul, a greşit-o cu mine. Versaiul dracului !

— Cum, adică, versai ? a întrebat Vanka Petuhov.

— Aşa le zicea paraziţilor de burjui în Comuna din Paris, şi el e leit unul din ăia... Tu, la ce mă iei în rîs, Petuhov ? Să ştii că nu mai scot o vorbă... Daţi-mi pace cu toţii !

— Cînd te-am luat eu în rîs, Kvasina ? Ţi s-a părut ! s-a apărat Petuhov (şi, într-adevăr, eu unul n-am băgat de seamă să o fi luat în rîs). Atîta doar că n-am înţeles cuvîntul ăla.

— Nici acum n-a spus tot ! a intervenit Partizanul cu un zîmbet strîmb.

— Nu vă mai spun nimic, s-a oţărît Kvasina. Uite că şi dumnealui mă ia în rîs, de parcă nu pe el l-ar judeca aici. Pe stradă îşi bate joc de mine, vine acasă şi-şi bate joc de mine ; adică aici m-a chemat tot pentru asta ? Se poate, tovarăşi ? a turuit Kvasina pe nerăsuflate.

S-au stîrnit glasuri pline de revoltă. Partizanul s-a întors cu faţa spre sală şi a spus netulburat :

— N-am rîs de loc, tovarăşi. E un tic pe care-l am de cînd m-au rănit la cap.

— Poate că totuşi vrei să ne spui, cetăţene, ce s-a întîmplat de fapt ? a propus Zîkova. Eu una, mărturisesc, înţeleg din ce în ce mai puţin

— Aşa e, să povestească ! s-au ridicat strigăte din sală. Să ştim şi noi cine e, de unde vine şi ce hram poartă ?

— Am să vă spun totul, tovarăşi, a rostit cu simplitate Partizanul, stînd mereu cu fata spre sală. De aceea am şi ţinut să dezlegăm lucrurile fără miliţie, să mă judecaţi voi. Tot ce vă rog e să mă ascultaţi în linişte, că doar şi eu, tovarăşi, sînt din muncitorime.

A urmat o linişte mormîntală. Întreaga sală asculta cu încordare. În rîndul din faţă, o bătrînă şi-a făcut mîna pîlnie la ureche.

— Voi începe cu lucruri petrecute mai demult. Vă previn că o să povestesc despre războiul civil, nu ca să mă dezvinovăţesc în ochii voştri, ori ca să fac caz de pretinsele mele merite, ci numai şi numai fiindcă fără asta v-ar fi greu să mă înţelegeţi. E adevărat, că am luptat pe toate fronturile şi, cum se spune, mi-am vărsat sîngele în război ;

o rană la cap, una la abdomen, plus tot felul de contuzii. Repet, n-o spun ca să obţin îngăduinţa voastră — n-am nevoie de ea. Dimpotrivă, vă cer stăruitor să mă judecaţi cu toată asprimea, întocmai aşa cum vă dictează conştiinţa voastră proletară. Să considerăm aceste răni pur şi simplu ca o dovadă că am luptat într-adevăr în războiul civil. Cei mai mulţi dintre voi, tovarăşi, ştiu cum a fost în războiul civil. A fost ca şi cum ai ţine pe cineva întemniţat vreme îndelungată, zeci de ani, fără aer, fără lumina soarelui, şi apoi, deodată, i-ai dărui libertatea. Omul acela ar sorbi aerul şi lumina nu numai cu plămînii — toată fiinţa lui s-ar scălda în aer şi lumină şi el parcă nu s-ar mai sătura. Aidoma aerului şi luminii a fost războiul civil pentru cei mai mulţi dintre noi. Eu, tovarăşi, sînt trecut de treizeci de ani. Pe atunci, abia trecusem de douăzeci. Totul era şi aşa clocot în mine, şi clocotului acestuia i s-a adăugat beţia războiului civil. Din împuţitele tranşee ale armatei ţariste am nimerit în stepele îmbălsămate de ierburi, am descoperit o libertate luminoasă, ştiind încă de pe atunci, cu tărie, că aceasta este libertatea pentru care lupt.

— Lasă poezia, a strigat cineva din sală. Nu încerca să ne arunci praf în ochi!

— Tocmai de poezie e nevoie, ca să înţelegeţi tot ce s-a întîmplat, a replicat Partizanul. Căci pe atunci totul părea poetic. Tot sîngele, toată mizeria războiului îşi aflau chipul în poezii. Nu ştiu alţii, dar eu unul nu vedeam pămîntul şi nici oamenii, mă uitam tot undeva în sus. Capul mi-era în văpăi... E greu să înfăţişezi toate acestea în cuvinte, dar cum altfel se poate explica că noi, cei zdrenţăroşi şi plini de păduchi, i-am dat peste cap pe ghiftuiţi, pe cei încălţaţi şi înzestraţi cu tehnică militară? Ştiţi foarte bine, tovarăşi, că pe noi ne-a condus revoluţia, ori revoluţia chiar şi este poezie!

— Şi atunci cînd, cu capetele învăpăiate şi cu arsura mitralierelor încinse în palme, am venit în uzinele distruse şi între ruinele înnegrite de pîrjol, spre a reclădi totul, nu-i un secret, atunci multe braţe au căzut fără vlagă de-a lungul trupului şi în multe capete s-a stins văpaia. A început proza, tovarăşi! Cu plămînii încă plini de miresmele stepelor şi cu inima clocotind de avîntul luptei, mulţi n-au reuşit să descopere dintr-odată poezia în viaţa de toate zilele — un anumit fel de poezie. Eu unul n-am descoperit-o nici azi.

— Ia stai puţin, cetăţene, l-a întrerupt Zîkova. Cred că dînsul a luat-o razna, tovarăşi. Cît să mai bată apa în piuă: poezie — proză; descoperit — nedescoperit! Mai dă-o dracului de treabă! Să ne spună aici de ce şi-a bătut joc de fată. De floricelele lui nu-i nevoie!

— Cum adică, nu-i nevoie! a rostit apăsat Partizanul, şi mi-am adus aminte de glasul cu care recitase versuri atunci, la cămin. Lăsaţi-mă să spun ce am de spus. Am tăcut prea multă vreme.

— Lasă-l să vorbească, Zîkova, au intervenit voci din sală. Să-şi descarce sufletul. Oricît, se vede că e de-al nostru...

— Să mă ridic deasupra cotidianului! a urmat Partizanului îngîndurat. Nu-i de loc uşor, cînd eşti tu însuţi cufundat pîn-la gît în treburile şi preocupările vieţii de toate zilele — învăţătură,

construcţii... Şi totuşi, numai dacă te ridici deasupra cotidianului, ţi se dezvăluie această nouă poezie, romantismul vieţii noastre de toate zilele, şi atunci te desprinzi de pămînt şi te avînţi spre înalturi...

Zîkova a pufnit în rîs.

— Poate că e caraghios ce spun. Cu siguranţă că e caraghios. Şi totuşi, pentru mine în asta stă lucrul cel mai înspăimîntător: discordanţa dintre cotidian şi năzuinţa spre poezie, spre romantism... Vai, nu vorbesc aşa cum aş dori! Folosesc cuvinte căutate, din cărţi, dar aici am cel puţin o justificare: chiar voi, clasa mea, m-aţi trimis la învăţătură. Şi eu am învăţat cu sîrguinţă şi iată — am deprins cuvinte cărturăreşti. Şase ani de învăţătură nu-i un fleac şi-aş spune că limbajul intelectual mi-e azi mai aproape decît limbajul meu de baştină, cel muncitoresc...

— Ce-i drept, asta aşa e — nu se putu abţine Zîkova.

— Limbajul, dar nu esenţa. Intelectualitatea noastră mi-e străină, ea nu mă înţelege... Speram că poate voi o să înţelegeţi, a continuat Partizanul, ostenit, după cum mi s-a părut mie. Şi acum să trec la povestea cu Niura. Proza, cotidianul mi-au devenit insuportabile. Să cînţi mereu în cor cu cei din jur acelaşi cîntec, să faci totul după acelaşi tipic... Drept care m-am răzvrătit împotriva prozei care striveşte viaţa cotidiană. Dar a ieşit o revoltă ridicolă, inutilă şi potrivnică clasei mele, ostilă vouă, socialismului, ostilă faţă de tot ceea ce reprezintă însăşi raţiunea mea de a fi... Am vrut să-mi clădesc viaţa în afara şabloanelor — m-am avîntat şi m-am împotmolit degrabă într-un impas. Mi-am spus: uite o fată urîţică, gheboasă, vai de ea, ce viaţă o fi ducînd... Să încerc eu să-i fac viaţa frumoasă! Era şi un prilej să combat proza cotidiană, a cărei banalitate mi-o face cu atît mai odioasă... Şi m-am avîntat! Am oprit-o pe stradă şi am căutat să o conving că ne cunoaştem de mult. Îmi pusesem în gînd să înzestrez cu trup şi suflet rodul imaginaţiei mele, să transform fantezia în realitate palpabilă... Dar rezultatul a fost monstruos! Îmi dau seama şi eu. Fata s-a speriat, a chemat în ajutor gazda, pe Varvara Petrovna, apoi o prietenă, apoi miliţia! Eh! a icnit Partizanul cu năduf. Eu i-am vrut numai binele... iar ea a chemat în ajutor împotriva pornirii mele romantice tot ce poate fi mai banal şi mai prozaic. Ajutoarele au sărit numaidecît şi m-au trîntit la pămînt. Am cunoscut un tovarăş, a continuat Partizanul, după un scurt răstimp de tăcere, care în împrejurări aproape identice şi-a făcut ţeasta zob cu o grenadă de mînă. Dar... eu sînt plămădit din alt aluat. Eu am venit aici, în faţa voastră, fraţilor. Am săvîrşit o crimă împotriva voastră... împotriva clasei mele. Poate că toată vina mea e că m-am depărtat întrucîtva de voi, că m-am închistat în învăţătură. Verdictul vostru va fi lege pentru mine.

De îndată ce Partizanul a sfîrşit de vorbit, s-au stîrnit şuşoteli, foială. Era limpede că sala nu prea încuviinţează spusele lui.

— Şi aşa... a făcut Zîkova. Cine se înscrie la cuvînt? După părerea mea, e o poveste încurcată. Mai bine nu ne amestecam. Aici trebuie să inter-

vină un tribunal sovietic. Oricît ar turui cetățeanul despre poezie și că pentru el viața nu-i viață decît de sărbători, tribunalul l-ar încadra într-un articol în doi timpi și trei mișcări. Nimic nu dovedește la urma urmei că el nu și-a pus în cap să violeze fata. Și toată suprastructura asta a scornit-o numai ca să ne ia ochii...

— Bine, dar Kvasina confirmă că nici n-a încercat așa ceva, și-a ieșit din fire Vanka Petuhov. Ce te-a apucat, Zîkova ? S-ar zice că vrei cu tot dinadinsul să-l bagi la zdup. Nu uita că e totuși un tovarăș de-al nostru ! Am stat șase luni în același cameră la cămin, și-aș putea să garantez pentru el...

— Măi fraților ! a sărit deodată Pașka Brîcev. Uite ce-aș face eu... Niura Kvasina o ține morțiș că pînă s-o oprească atunci pe stradă, nu l-a văzut niciodată. O fi, deși eu am învățat pe pielea mea că e greu al naibii să deslușești ce ascunde vorba unei fete. De aia zic, să le facem cunoștință frumos, cumsecade. Și-atunci, fraților, totul o să fie în regulă. Ea n-o să mai poată spune că nu-l cunoaște... Ei, drăcia dracului, la ce v-a umflat rîsul ?

— Așa e, tovarăși, Pașka nu prea se înțelege cu fetele, s-a auzit vocea unui muncitor peste hohotele de rîs ale sălii.

Ganka Cij s-a ridicat de la masa prezidiului, a venit pînă în marginea scenei și a spus :

— Eu nu-s de acord cu Zîkova. Tovarășul a venit la noi să-l judecăm, și-n loc de asta, noi îl

expediem. E un tovarăș merituos — Petuhov a spus-o. De-aia zic s-o lăsăm baltă... firește cu condiția că n-o să-și permită ceva ca atare... adică, n-o să se lege de fete...

În fundul sălii s-a auzit zgomot și toate capetele s-au întors într-acolo : Fedorîci, președintele comitetului sindical, își croia drum spre scenă.

— Ușurel, băieți nici chiar așa ! striga el. Lăsați-mă să vă zic și eu două vorbe. Zîkova, cer cuvîntul ! Uite ce-i ! Eu pe băiatul aista îl știu ! a început el gîfîind, după ce s-a urcat pe scenă. E Vaska Trifonov. Băiet de-al nostru. Pe-amîndoi ne-au mîncat păduchii. Taman pe Vaska să nu-l cunosc... Păi în gară, la Harkov, cine a șters salata chiar de sub nasul ghinărarului Maievski ? Să-mi saie ochii, na ! Vaska era pe-atuncea la informații și făcea pe chelneru. Cere ghinăraru salata, ia-o de unde nu-i. Să mori de rîs...

— Isprăvește cu bîlciul, Fedorîci ! i-a retezat-o înciudat Partizanul. Aici, prietene, e o treabă serioasă !

— Ei, drăcie cu pălărie, păi cum că eu mă-ntîlnii cu un fîrtat de-al meu, nu-i treabă serioasă, o ținea Fedorîci pe a lui. Auzi... bîlci...

— Dați-mi voie, a intervenit Vanka Petuhov. Am o propunere concretă. Întrucît s-a constatat că în afară de mine, pe Trifonov îl mai cunoaște și Fedorîci, propun să-l luăm noi doi pe răspunderea noastră. Cît privește sentința — mustrare, vot de blam sau ce hotărîre o fi, eu zic să mai așteptăm.

Deși Zîkova era contra, o pădure de mîini s-a ridicat în sprijinul propunerii lui Vanka.

Vanka a venit degrabă lîngă mine și, strîngîndu-mi brațul ca într-o menghine cu degetele-i puternice, mi-a șoptit :

— Te duci cu Partizanul la cămin și nu-l scapi din ochi. N-ar strica să-i faci cunoștință cu niște fete de treabă.

— Te temi de ceva ?

— Poți să știi ! a ocolit Vanka răspunsul.

Acum, Partizanul stă în pat și citește. Mîine o caut pe Vera.

SFÎRȘITUL LUI KORSUNȚEV

5 ianuarie

Azi a fost o poveste. La prima vedere pare o nimica toată, dar eu socot că poate avea urmări neplăcute și de aceea m-am hotărît să însemn totul.

În ciuda frazeologiei de care Korsunțev se folosește ca de un paravan, e limpede ca lumina zilei că el nu e de-al nostru. Am trecut totuși să-l văd. Presimt că într-o bună zi tot se va da de gol. Singur. Numai așa s-ar putea ajunge la demascarea lui, căci numai eu stau cu ochii pe el și numai eu aș putea să-i confrunt vorbele cu faptele. Presupunînd că aș încerca să o fac, n-aș avea destule dovezi ca să-l arăt sub adevărata lui înfățișare. Dar trebuie oricum dat în vileag, fiind vorba, indiscutabil, de un dușman, și încă de un dușman camuflat, iar aceștia sînt cei mai primejdioși.

Pe cînd mă aflam la el, a venit o tipă cam burgheză după aspect. Un timp n-am știut de unde s-o iau, dar mi-am adus aminte că a fost și ea atunci, la serata dansantă, unde eu m-am cam amețit și-am făcut tărăboi.

Cum a intrat, Korsunțev a sărit în picioare și, renunțînd la tonul lui obișnuit, nonșalant și protector, pe care eu îl urăsc de moarte, s-a pierdut în scuze, întocmai ca un vagabond cînd îl înhață milițianul de guler.

— Iartă-mă, Zizi, dar nici măcar un scaun nu pot să-ți ofer. Știi, nouă aici, nu ni se dau decît taburete.

— Nu-i nimic, s-a sclifosit Zizi. E voie să stau pe pat ?

— Vai, Zizi, se poate ? Stai unde vrei, unde te simți mai bine. Pe junele ăsta îl mai ții minte ?

— Cum să nu ! a făcut Zizi, așezîndu-se picior peste picior, de i s-au văzut jartierele. Nu ne-a ținut dumnealui la serată un discurs pe linie ?

— Chiar eu, am răspuns, simțind cum mi se lăbărțează buzele într-un zîmbet nătîng și mă apucă pe loc toate năbădăile. Dar voi tot mai frecați pe jos ?

— Nu înțeleg ce vrei să spui, a ciripit Zizi, scoțînd oglinjoara și pudrîndu-se.

— Exact ce-ai înțeles. După mine, a dansa foxtrot înseamnă a freca pe jos pînă faci dușumeaua lună.

— Pfui, Riabțev, nu fii vulgar ! m-a mustrat Korsunțev. Dacă nu-ți place, n-ai decît să nu dansezi, nu te silește nimeni. Dar parcă ziceai că ai niște treburi la secretariat, la facultate, nu ?

— Nu-i nimic urgent, am ținut eu să-i fac în ciudă. Nu vreau să mă lipsesc de o societate atît de plăcută.

La cămin există o lege nescrisă : dacă într-o cameră se află doi băieți și la unul dintre ei vine o fată, celălalt trebuie să se evaporeze, treaba lui unde, ori să aștepte pe coridor pînă ce pleacă fata. Dar eu mi-am pus în cap să-i scot din sărite pe amîndoi.

— Spui că sîntem o societate plăcută, a murmurat Zizi, dar după atitudinea și tonul tău mă aștept să devii iar mojic.

— Depinde ce înțelegi prin mojic. Ți-ar plăcea, desigur, să m-aștern pe complimente : ah, știi, paloarea asta te face atît de interesantă ! Ei, află că eu sînt de altă părere. Și dacă o să-ți mărturisesc părerea mea sinceră și cinstită, ai să spui că-s mojic.

— Nici pomeneală ! m-a încredințat Zizi, după un moment de gîndire. Eu nu pot să sufăr complimentele și-mi face plăcere să aud adevărul. Sînt foarte curioasă să cunosc această părere „sinceră și cinstită", ca să folosesc expresia ta. Spune-mi-o și devenim prieteni.

— Mai bine nu, s-a alarmat Korsunțev. Asta-i în stare să-ți trîntească una de-ți îngheață mintea.

— E rîndul meu să-ți spun că te exprimi vulgar, Nix, i-a retezat-o Zizi. Hai, zău, Kostea, spune, ce crezi tu despre mine ? Că-mi place să cochetez, recunosc, dar cine dintre noi, fetele, n-are acest păcat. Hai, spune-mi !

„Asta mă ia pe sus, mi-am zis eu. Numai că nu-i merge cu mine". Și m-am întors îndată spre Korsunțev :

— Tu îţi închipui, probabil, că eşti singurul în stare să spui lucruri inteligente şi că toţi ceilalţi trebuie să-ţi soarbă cuvintele şi să tacă. Dar află că şi tu, şi panseurile tale duhnesc a putregai. Şi pot să-ţi mai spun...

— Părerea ! a strigat Zizi, bătînd din palme. Spune repede ce părere ai despre mine, că mă supăr.

— Mă rog, ca să nu te superi, îţi spun, m-am învoit eu cu o uşoară plecăciune de *bon ton*. Uite : mie mi-e silă de mutrele pudrate !

S-a făcut tăcere. După cîteva clipe, Korsunţev s-a ridicat brusc :

— Kostea, hai puţin pe coridor. Am să-ţi spun ceva.

— Pe coridor trage, am făcut-o eu pe nepăsătorul. Dă-i drumul aici.

— Riabţev, nu glumesc ! a stăruit Korsunţev cu un aer ameninţător. Binevoieşte şi vino cu mine pe coridor.

— Aha, tu mă dai afară ! am constatat eu, fără să mă tulbur, şi m-am ridicat încet. În consecinţă, nici nu-i nevoie să mă conduci. Pa, Zizi.

Fata n-a scos o vorbă şi eu m-am îndreptat spre uşă. Korsunţev a rămas pe loc.

În clipa cînd am ieşit pe coridor, o umbră s-a tras în lături din uşă. Cu tot întunericul, am recunoscut-o pe îngrijitoarea pe care o găsisem într-o zi cu Korsunţev în cameră şi pe care el o înghesuia mai de mult într-un colţ, fără să se sinchisească de mine.

Am pornit-o spre ieşire, cînd iată că îngrijitoarea mă ajunge din urmă şi mă apucă de mînecă.

— Ce pofteşti ?

— Mai e cineva din băieţi înăuntru ?

— Unde ?

— Acolo, cu Korsunţev... cu hăndrălăul ăla.

— Hăndrălău ? am pufnit eu în rîs. Nu, nu-i nimeni. Dar e o fată — a venit la el în vizită.

— Uhu, craidonul ! a icnit ea cu furie.

Am plecat. Părerea mea despre Korsunţev e că s-a ticăloşit de tot dacă e în stare să facă ce face cu „foxtrotista“, sub ochii celeilalte. Oricine, de la orice cămin, ar ghici numaidecît cam ce fac ei acolo, chiar şi fără să iscodească pe gaura cheii.

7 ianuarie

Ieri am întîlnit-o pe Vera — a fost plecată la o mătuşă, de aia n-o găseam eu acasă. Din păcate, n-am apucat să stăm de vorbă pe îndelete. Azi a trecut ea pe la mine şi, fiind vreme frumoasă, ne-am dus la plimbare.

Am luat-o pe departe :

— Ia zi, Veroaio (aşa-i spun eu, Veroaia) ce-ai face tu dacă ţi s-ar oferi prilejul s-ajuţi un tovarăş care are necazuri ?

— Depinde cine-i tovarăşul şi ce necazuri are, mi-a răspuns Vera, fără să stea pe gînduri.

— Uite, închipuieşte-ţi... că treci pe lîngă o mlaştină şi vezi pe unul gata să-l înghită nămolul. Ai sări să-l scapi ?

— Păi ce, n-am minte ? Întîi şi întîi numai un prost e-n stare să se-afunde într-o mlaştină. Cine l-a pus să se ducă acolo ? Şi dacă ţinea morţiş să se ducă, n-avea decît să ia pe cineva cu el, ori să se echipeze ca lumea. Şi-apoi, degeaba aş sări să-l scap, că tot n-aş putea, ba aş da şi eu de dracu. Ar ieşi un caraghioslîc : doi nerozi se tăvălesc în mlaştină, cică se salvează reciproc !

— Mă rog, poate că ai dreptate să nu sări după el. Oricum, ce-ai face ?

— Foarte simplu ! M-aş repezi pînă la cel mai apropiat colectiv, aş convoca o şedinţă plenară şi i-aş cere să examineze ultraurgent problema cu tovarăşul.

— Parcă ai fi un copil zău. Eu vorbesc serios.

— Şi eu, la fel, vorbesc foarte serios, s-a supărat Vera. Nu-mi arde de glumă. Exact aşa s-a procedat în cazul meu. Ţi-am povestit, nu ? Şi-a ieşit destul de bine.

— Dar pînă ajungi tu la cel mai apropiat colectiv, cum zici, pînă convoci şedinţa, tovarăşul se duce la fund de o mie de ori.

— Asta nu se ştie. Chiar dacă s-ar duce pe copcă el, ca individ izolat, la şedinţă s-ar elabora toate măsurile pentru a se preveni în viitor asemenea accidente.

I-am dat dreptate în sinea mea şi am încercat altfel :

— Bun. Să luăm un alt exemplu. Sub ochii tăi, un coleg, adică de ce un coleg — un oarecare :... să zicem, un birjar bătrîn... cade în patima beţiei. Ziua umblă cu muşterii, noaptea bea de zvîntă...

— Şi ce mă priveşte pe mine ? mi-a retezat-o cu nepăsare Vera. Sînt beţivi berechet şi votcă pe săturate ! În ce fel să salvezi un beţiv dacă, de cum te apropii, el te ia în braţe ? Îi ştiu eu, am văzut destui ! Pe de-alde ăştia nu-i poate ajuta nici un fel de colectiv, fie el şi cel mai apropiat. Mai degrabă ar trebui trataţi. Să-i bage la închisoare şi să-i ţină acolo pînă se lecuiesc. Ori să se interzică votca — dar asta ar lovi în bugetul statului, fiindcă toată lumea o să se apuce să fiarbă secărică sau altă băutură, prăpădind o groază de cereale. În concluzie, un singur om, ba chiar şi un colectiv, bunăoară o singură celulă, nu-s în stare să îndrepte lucrurile.

Uite că m-a încuiat şi de data asta !

— Bine. Cu tine nu-i chip s-o scoată omul la capăt. Ascultă un alt caz.

Şi i-am spus povestea Partizanului şi a cocoşatei. Vera a ciulit îndată urechile. După ce i-am relatat desfăşurarea procesului, redîndu-i amănunţit pledoaria Partizanului, Vera m-a întrebat :

— Asta s-a întîmplat cu adevărat ? Nu-i o născocire de-a ta ?

— Nici pomeneală. E adevărul adevărat.

— Eu am impresia că afurisita aia n-a vrut decît să facă pe grozava, să creadă lumea că cine ştie ce e de capul ei. Barem e nostimă ?

— Nu ştiu cum arată o fată nostimă, şi în general expresia asta îmi displace. Arată binişor, atît doar că e cam palidă.

— Dar el cum e... drăguţ ?

— După mine e chiar frumos.

— Fă-mi cunoştinţă cu el.

— Ce-ţi veni? am exclamat eu, căutînd să-mi ascund bucuria de a-mi fi atins scopul.

— Dacă am înţeles bine, nu-i un tip banal, de duzină, ci un om extraordinar de interesant. Exact genul meu.

— Te previn că e plin de răni. A fost rănit şi la cap. Şi are unele ciudăţenii.

— „Sînt plin de răni — trei gloanţe şi cincisprezece baionete"... a declamat Vera din nu ştiu care poet. Să-mi faci neapărat cunoştinţă cu el, cît mai repede.

— Ce eşti aşa grăbită?

— Fără mine, precis că mai face vreo figură. Sau „Drăcuşorovenie", cum spune Zoşcenko. Ţie îţi place Zoşcenko?

— Are umor. Ce-ar fi să ţi-l prezint chiar acum?

— S-a făcut. Haidem!

În cameră, la cămin — Partizanul şi Vanka. I-am făcut cu ochiul lui Vanka şi i-am prezentat-o pe Vera. Vanka m-a privit cu un fel de îndoială. Poate că nu i-a plăcut Vera, ori poate socotea că e prea tînără.

Eu m-am cam zăpăcit şi nu ştiam ce să fac, dar Vera a preluat iniţiativa cît ai clipi.

A stat puţin pe gînduri şi deodată a întrebat de-a răsunat odaia:

— Şi dumnealui de ce şade aşa într-un colţ? Trebuie să fie tare învăţat!

— M-au învăţat alţii! a bombănit Partizanul.

— De ce eşti supărat, tovarăşe? îi dădea înainte Vera.

— N-am motive să fiu vesel.

Vera s-a ridicat în picioare, s-a dus lîngă el şi i-a ars una zdravănă pe spate:

— Eu tocmai mă duc la universitate. Dumneata ce faci? Nu vrei să mă conduci?

— În primul rînd, nu „dumneata", ci „tu", a răspuns Partizanul. Mai dezbăraţi-vă de manierele astea burgheze.

— Mă rog, asta în primul rînd. Şi-n al doilea rînd?

— În al doilea rînd... să văd unde mi-e şapca.

— Uite-o colo, am arătat eu spre „budionovka" Partizanului, atîrnă în cui.

El s-a ridicat de pe pat — era de două ori cît Vera.

— Tiii, ce găligan! a rîs prefăcut Vera. Curat Păsărilă!

Am făcut haz cu toţii. Un zîmbet a fluturat parcă şi pe buzele Partizanului.

— Păi să mergem! a spus el sec. Am şi eu nişte treabă la universitate.

— Tare aş fi curios să ştiu ce treabă are ăsta la universitate? a rîs Vanka după plecarea lor.

Nu i-am răspuns nimic. Pesemne că în centrul meu afectiv se formase ceva în genul vidului lui Torricelli. Mi-am adus aminte cum m-a ospătat Vera cu salam studenţesc şi-am avut o strîngere

de inimă — cît pe ce să fug după ea. Am o singură consolare : deşi Vera îşi închipuie că a intervenit din proprie iniţiativă în cazul Partizanului, în realtate aici a acţionat colectivul, în persoana mea şi a lui Vanka.

— O să meargă strună ! a chicotit Vanka, mulţumit.

N-am mai putut răbda. Am ieşit pe stradă şi-am hoinărit pînă adineauri, cînd m-am întors şi m-am apucat să scriu în jurnal.

8 ianuarie

S-a întors Ciobanul de acasă. Ne-a povestit cu atîta încîntare despre iarna geroasă de la ţară, încît m-a apucat invidia. Dar cînd l-am întrebat care e starea de spirit acolo, a cam strîmbat din nas.

— Fiecare scormoneşte în grămada lui de gunoi. Nu vor să vadă linia promovată de stat. Şi-apoi, nici activişti nu prea sînt.

— Ce fel de activişti ?

— Din ăia care să împingă treaba înainte. Comuniştii adevăraţi. Pentru sat, un comunist cum scrie la carte, ori chiar şi un intelectual e o comoară, mai mult — un creier ! Fireşte, dacă nu stă cu nasu-n directive, ci se-nhamă la treabă. Ia-i de unde nu-s !

Din senin, m-am gîndit la Nikpetoj.

— Ascultă, mă, ce-ar fi să trimitem la ţară un intelectual care stă fără slujbă ?

— N-ar fi rău. Dar mă întreb unde, la ce muncă ? Ce ştie să facă ?

— Eh, să care gunoiul, ori să are — nu-l prea văd. Să ducă muncă de lămurire : nu există nimic să nu poată el să explice !

— Să ştii că o să dureze destul de mult. Ca să-l numească secretar la un comitet executiv de plasă, sau învăţător, se cer o sumedenie de iscălituri — birocraţie, frăţioare, ăsteia nu-i vii de hac cu una cu două. E înscris la braţele de muncă ?

— Naiba ştie !

— Ca învăţător poate să meargă mai repede. Ăia de la Învăţămîntul muncitoresc o să-l ia cu amîndouă mîinile. Tu ce crezi, o să-i convină ?

— Asta doar e meseria lui.

— Atunci... de ce nu-şi caută ceva pe aici, fiindcă mai uşor te aranjezi la oraş ? Dacă eşti un profesor bun, se-nţelege.

— E foarte bun profesor. Cel mai bun din cîţi am avut în şcoală.

— Dacă-i aşa, haidem, la el, să stăm de vorbă.

Ne-am dus. Pe drum mă întrebam cu oarecare nelinişte cum o să-l găsim : te pomeneşti că a ajuns să se repeadă la oameni, ori o să ne îndruge iar vreo poveste de groază despre păianjeni. Dar eram convins chiar de la început că toată tărăşenia cu păianjenii e numai o urmare a singurătăţii, şi nu-mi prea făceam griji.

De cum am intrat, m-a izbit mizeria în care trăia Nikpetoj. Folosise scaunele pentru foc, pereţii erau afumaţi, murdăria domnea peste tot, pe

masă zăcea un pietroi — mai tîrziu m-am dumirit că e pîine, așternutul era într-un hal de nedescris.

Am făcut prezentările și Ciobanul i-a expus pe larg ideea că ar fi necesar ca intelectualii să plece să muncească la țară.

— În ce calitate ? a întrebat Nikpetoj.

— Să zicem, ca învățător.

— Nu pot. Ar însemna s-o iau iar de la abecedar și n-aș mai avea energia necesară. Mai ales știind că o dată ajuns la punctul unde m-am oprit eu — gata, stop ! Prin urmare, ce mi-e la țară, ce mi-e la oraș !

— Bine, dar există cadre didactice care muncesc la țară, fără să se sperie de condițiile respective : salarii mici, neînțelegeri cu organele locale, încăperi neîncălzite...

— E vorba, în cea mai mare parte, de tineret, și încă un tineret animat de spirit eroic, revoluționar. Îi înțeleg pe acești eroi, dar nu mai pot fi ca ei. Merg pe cincizeci de ani ! Ce-a fost mai bun în mine, am dat.

— Dacă-i, așa, a mormăit îngîndurat Ciobanul, nu prea văd ce s-ar putea face. Și totuși e nevoie de cadre în mediul rural... La fel cum e nevoie de creier.

— Știu ce-am să fac, i-a luat vorba din gură Nikpetoj. Sentimentul inutilității mele aici, la oraș, mi-a otrăvit zilele. Am ajuns să am halucinații — Kostea știe, a adăugat el cu un zîmbet amar. Acum iarna, n-am unde să mă duc. Dar cum se desprimăvărează, îmi iau toiagul și bocceaua, ies la o barieră, care s-o nimeri, și o apuc peste cîmp. O să merg din loc în loc, din sat în sat... Colea o să dau o mînă de ajutor la cîmp, dincolo o să le citesc ziarul — ceva de-ale gurii tot au să-mi dea ei. De mult n-am mai fost la țară, așa, de-adevărat. Noi, orășenii, nu știm ce-n-seamnă să auzi glasul adevărat al satului. „Mersul în popor" de pe vremuri, deși era un act de eroism, sfîrșea sau ridicol, sau trist... Ca și încercările de mai tîrziu ale intelectualității de a pătrunde în viața satului... Afară doar de cazurile cînd ele aveau la bază o pregătire — de medic, pedagog, agronom, sau tehnician agricol. Dar oare se poate spune că așa pătrunzi în viața satului ? E ca și cînd ai zice, că umblînd cu cleștele în gura pacientului, dentistul pătrunde în organismul acestuia. Ei bine, abia aștept să vină primăvara !

— De ce naiba să mai aștepți, tovarășe ? s-a aprins din senin Ciobanul.

— Mă gîndesc că acum e cam frig, tovarășe, i-a întors-o Nikpetoj, cu o licărire a umorului său de altădată.

— Vă dau ei o șubă.

— Cine, ei ?

— Șefii.

— Eu n-am șefi. Iar dacă te referi la prevederile sociale, primo — încă nu beneficiez de acest drept, secundo...

— La naiba cu secundo și cu prevederile sociale. E vorba de haina de lucru.

— Cum adică, să intru undeva paznic ? Să mă înfofolesc în cojoc și să bat toaca ? Află, tovarășe...

— Ce mai profeți sînteți dumneavoastră, intelectualii ! Omul nici nu și-a isprăvit vorba, și dumneavoastră, gata, știți totul !

— Ai dreptate, a spus cu căldură Nikpetoj, atingîndu-i ușor brațul. Iartă-mă. Sînt numai urechi.

— Poftim, acum se scuză ! Noi discutăm treburi serioase și dumnealui mă omoară cu scuzele, și Ciobanul a început pe neașteptate să-l tutuiască. Parcă ziceai că ții să auzi glasul adevărat al satului și satul să audă glasul tău. Oare am înțeles eu bine ?

— Da, a încuviințat Nikpetoj, privindu-l drept în ochi și parcă o lumină nouă îi împrospăta privirea.

— Poți să-i lămurești pe țărani ca lumea, cîștigîndu-i pentru puterea sovietică ?

— Fără discuție ! Asta e și poziția mea.

— Dacă spui așa, așa să fie. De poșta de circuit ai auzit ?

— Nu. Ce drăcovenie mai e și asta ?

— Nu-i nici o drăcovenie, e un fel de poștă care străbate toate orașele, chiar și cele mai mici, aduce scrisori, presă, bani, vinde timbre, broșuri despre agricultură, impozite, despre obiectivele puterii sovietice, dînd toate lămuririle.

— N-am auzit.

— Păi ce, ai urechile înfundate ?

— Tot ce se poate.

— Ei bine, există și o poștă de circuit, anume pentru sate. Treaba încă nu-i pusă la punct, mai sînt lipsuri, greșeli. În afară de îndatoririle pro-

priu-zise, ale poștei, adică distribuirea corespondenței, ea stabilește nemijlocit legătura cu populația, organizează convorbiri, dispune de o bibliotecă mobilă și așa mai departe. Ți-ar place să lucrezi la poșta de circuit ?

— Da, bineînțeles, a răspuns Nikpetoj. S-a ridicat, și-a luat paltonașul din cuier — ți se făcea milă numai cît te uitai la paltonul lui — și-a pus pălăria. Unde să mă duc ? Unde să mă informez ?

— La poștă și telegraf, firește, a spus Ciobanul, îmbrăcîndu-se și el. Poate să te ajut cu ceva...

— Nu-i nevoie, mă descurc și singur, l-a încredințat Nikpetoj cu voioșie. Am și recomandații. Îți mulțumesc, Kostea, că l-ai adus pe prietenul tău. Spuneți-mi, tovarășe, cine sînteți... Cine ești dumneata ? Student, știu. Și-n afară de asta ? Vreun comunist cu muncă de răspundere, sau...

— Sînt cioban, i-a răspuns prietenul meu, și am ieșit tustrei în stradă. Tocmai de aceea știu atît de bine de ce anume este nevoie la țară. Poate chiar mai bine decît sătenii înșiși : e altceva cînd privești lucrurile dinafară !

10 ianuarie

Azi a venit să mă caute (la cămin, la Vanka) fratele lui Șahov (mai bine zis Șahovskoi). M-a rugat să ieșim pe coridor și m-a întrebat amănunțit despre moartea fratelui său. În special ținea să afle dacă Staska Velepolskaia n-a avut vreun amestec și răspunsul meu categoric negativ l-a întîmpinat cu un „Hm !“ plin de îndoială. I-am dat toate

caietele, însemnările şi versurile lui Viktor aflate în păstrare la mine şi a plecat. Am rămas înţeleşi că dacă mai are nevoie de mine, trece pe la cămin.

S-a înapoiat din străinătate. E un tip deşirat, leit Viktor, atîta doar că are faţa şi mai pămîntie, şi mai prelungă, ca de cal. Dacă toţi prinţii au fost aşa, apoi nu ai de ce să-i invidiezi. Vorbeşte scurt, sacadat, cît despre ţoale — abia dacă-s mai arătoase decît ale mele.

13 ianuarie

Azi i s-a înfundat lui Korsunţev. M-am dus la el, la cămin, după „Istoria partidului comunist" — cartea nu-i a lui, trece din mînă în mînă. Pe coridor am întîlnit-o pe îngrijitoarea cu pricina. I-am dat bună ziua, dar ea — nimic ! Am trecut înainte, ca şi cînd nici nu mi-ar fi păsat. Deodată, vine în fugă după mine :

— Spune-i craidonului... că dacă n-am să-i pocesc eu gagica cu vitriol...

— Eşti nebună ? Ajungi la puşcărie, fără trei ani nu scapi.

— N-o să mai rabd să-şi rîdă de mine, să ştiu bine că mor !

Intru în cameră. Korsunţev tocmai venea spre uşă, la braţ cu Zizi a lui.

— Dă-mi „Istoria partidului", zic.

— Uite-o colo, pe scaun, face el, şi ies amîndoi.

Iau la iuţeală cartea şi, fulgerat de o presimţire, dau fuga după ei : deşi Korsunţev e un ticălos, vroiam să-l previn.

Abia apuc să deschid uşa şi un ţipăt disperat de femeie îmi străpunge auzul ca un cuţit. Dau buzna afară — pe coridor, într-un colţ, Zizi cu faţa ascunsă-n mîini, ţipa sfîşietor, în vreme ce Korsunţev, care o trîntise pe îngrijitoare la pămînt, se tot căznea să scoată ceva din buzunarul pantalonilor. Paşi iuţi se apropiau din fundul coridorului.

— Korsunţev, ce faci ?

Atît am apucat să spun. În aceeaşi clipă, el a scos briceagul, pe care îl deschisese încă în buzunar şi i-a brăzdat femeii obrazul.

Am sărit şi m-am agăţat de braţul lui. Greu de spus ce s-a petrecut după aceea. Totul s-a învălmăşit într-o horă turbată. Cineva mă smucea în lături, eu trăgeam de altul, la fel, uitîndu-mă cu groază la sîngele de pe faţa îngrijitoarei. În plus — un vacarm de strigăte şi ţipete. Într-un tîrziu s-a arătat gîfîind şi administratorul.

Întrebat, la administraţie, ce s-a petrecut, am declarat fără ocol că numai Korsunţev e de vină. Între timp, se constatase că vitriolul a nimerit în perete şi nici n-a atins-o pe Zizi, şi că singură îngrijitoarea a ieşit pocită de briceagul lui Korsunţev. Nici miliţia nu s-a lăsat aşteptată. Au hotărît să-l aresteze doar pe Korsunţev.

Doi miliţieni îl ţineau zdravăn. Ochii lui era ieşiţi din orbite, încît am avut impresia că s-a ţicnit.

— E isprava ta ? l-a întrebat administratorul, arătînd spre îngrijitoare.

— Dă-te dracului ! a răspuns Korsunţev, picat într-un fel de apatie. Mie tot nu-mi pasă de nimic.

— N-avem ce-ţi face : te închidem.

— Ei şi ? Mi s-a făcut lehamite de voi toţi, dă-mi vine să vărs, răspunde el cu aceeaşi nepăsare.

— Au să te zboare, probabil, şi din celulă, a continuat administratorul.

— Mă doare-n cot de celula ta.

Într-o clipă s-a făcut tăcere.

— Ce e, tovărăşeilor ? a prins grai Korsunţev, cu un zîmbet ironic. Vă aşteptaţi, desigur, să ţin un discurs programatic şi vorbele astea înspăimîntătoare v-au luat piuitul ? Discursul nu se mai ţine, puteţi pleca acasă. De fapt, nu s-a întîmplat nimic deosebit : un oarecare student Korsunţev a dat dovadă de sentimente cavalereşti, drept care e azvîrlit la zdup ! Salutare ! Consolaţi-vă cu gîndul că azi-mîine oricare dintre voi poate să ajungă acolo. Ţin să vă mai spun că orice om deştept vă joacă pe degete fără nici un efort. Sînteţi convinşi că-i „de al nostru sută la sută", că-i „un tovarăş devotat" şi altele de astea, şi cînd colo — canci !

— Hai, Korsunţev, să mergem ! îl zori deodată administratorul. Nu mai ştii ce vorbeşti...

IUBIREA DE APROAPE

16 ianuarie

Să vezi şi să nu crezi... Dacă aş povesti asta unui comsomolist, l-ar apuca un rîs homeric. Pînă şi eu, cînd mi-aduc aminte, simt aşa, nu ştiu cum, de parcă m-ar gîdila cineva. E posibil să existe aşa ceva la noi, în U.R.S.S. ? Uneori, treaba asta mi se pare nu numai ciudată, ci de-a dreptul suspectă. Pentru orice eventualitate, am să aştern totul amănunţit pe hîrtie, ca să nu uit. Mai ştii, poate să prindă bine.

De cîteva zile, fratele lui Viktor, Volodka Şahov (şi-a schimbat definitiv numele, deşi în U.R.S.S. am impresia că nu interesează pe nimeni că a fost prinţ), vine mereu să stea de vorbă cu mine. I-am zugrăvit înfăţişarea cu alt prilej, dar nu-i vorba cum arată, cît ce zace în Volodka ăsta. Pretinde că vine să mă vadă pentru că, dintre toţi, eu am fost cel mai intim cu Viktor. E o prostie. În fond, Viktor n-a fost intim cu nimeni. I-am dat (de deştept) să citească scrisoarea pe care mi-a lăsat-o Viktor şi el — bănuiesc — a dedus din ea că aş fi un papă-lapte. În scrisoare se spune că sînt ca o bilă de crochet, care trece prin toate porţile, ceea ce se poate interpreta în fel şi chip. Cum-necum, Volodka îmi dă

tîrcoale ca unei fetişcane, şi nu pricep în ruptul capului ce urmăreşte. Mă piseazâ cu nişte chestii la care nu se mai gîndeşte nimeni pe aici, pe la noi, încît socoteam că numai prin străinătate le mai ţine careva minte. A început cu Hristos şi cu ce anume gîndesc eu despre el. I-am răspuns că nu pot gîndi decît ceea ce gîndeşte orice om conştient şi cu judecata sănătoasă, anume că Hristos nici n-a existat, ci a fost doar un mit despre lună — asta după Nemoievski, sau că a existat, dar a trăit cu patru secole mai încoace decît se arată prin diferite Evanghelii şi că a fost de origine aristocratică — asta după Morozov, autorul celei mai recente teorii, care nici n-a fost publicată — despre ea s-a scris doar în ziare. La urma urmelor, ceea ce a predicat contează, şi nu faptul dacă a existat sau nu. De reţinut : Volodka a fost şi el de acord că nu contează dacă a existat sau nu, adăugînd că importantă este învăţătura lui Hristos şi că de ea se cuvine să ţinem seamă. L-am întrebat dacă nu cumva ţine de biserica vie şi i-am povestit că, pe cînd trăia încă taică-meu, a venit odată la el în vizită un protopop al bisericii ăsteia şi s-a îmbătat ca un porc, ca pe urmă să înceapă să jure cum că e Iehova, dumnezeul iudeilor. Iar de atunci, biserica, fie ea vie, ori moartă, nu-mi mai inspiră nici o încredere. Volodka Şahov mi-a răspuns că nu ţine de nici o biserică şi că ţelul lui e să pătrundă esenţa învăţăturii lui Hristos, ceea ce va constitui pentru el un punct de plecare. Eu am obiectat din nou că noi, materialiştii, am plecat de la învăţătura lui Marx şi Lenin şi că nu avem nevoie de nici un fel de alte trambuline. Ceea ce m-a intrigat foarte mult e faptul că Volodka a

admis şi asta. Adică nu chiar de tot, a spus numai că doctrina materialistă nu face decît să scoată şi mai bine în evidenţă esenţa teoriilor umanitare, între care pe primul loc nu se află nici chiar creştinismul, ci iubirea de aproape. L-am întrebat cum trebuie înţeleasă această iubire de aproape, convins că voi asculta o predică dulceagă despre bine şi rău. Volodka însă mi-a expus pe larg următoarea teză. În primul rînd, ca o consecinţă a războiului şi a revoluţiei, a avut loc un proces de abrutizare generală, care a atins asemenea proporţii, încît viaţa a devenit foarte grea. Înclinam să-i dau dreptate. În al doilea rînd, spunea Volodka, pînă se va ajunge la construirea socialismului, şi deci la schimbarea relaţiilor dintre oameni, va mai trece un timp, poate chiar un timp destul de îndelungat şi, pînă una-alta, e nevoie să se încerce statornicirea unor bune relaţii umane, în care scop ar trebui să existe o comuniune între toţi cei care împărtăşesc această idee. Din spusele lui, reieşea că de îndată ce vor lua fiinţă în întreaga ţară asemenea nuclee, cu oameni care gîndesc la fel (asta se referă numai la relaţiile dintre oameni şi la năzuinţa de a face ca ele să devină cu adevărat umane), se va crea un cu totul alt cadru de viaţă şi — lucru esenţial — socialismul va putea fi construit mult mai uşor. Văzînd interesul meu, Şahov mi-a mărturisit că asemenea nuclee există de pe acum şi că el ar vrea să mă introducă într-un astfel de nucleu. Cînd i-am cerut amănunte, mi-a explicat că nucleele acestea se numesc „Cercuri ale Fraţilor Liberi“ şi că guvernul n-are nimic împotriva lor, întrucît Fraţii Liberi nu împiedică, ci ajută la construirea socialismului.

Atunci l-am întrebat de-a dreptul, de ce în comsomol nu se știe nimic despre acești frați ? Deoarece comsomolul, mi-a răspuns Șahov, privește cu multă suspiciune pe oricine dorește să creeze o organizație paralelă în munca cu tineretul ; tocmai de aceea s-ar fi hotărît, chipurile în înțelegere cu guvernul, ca deocamdată să nu se comunice nimic comsomolului. Povestea asta mi s-a părut cam cusută cu ață albă — de ce, adică, ar ascunde guvernul ceva comsomolului ? — dar m-am prefăcut că iau de bun tot ce spune și l-am rugat să mă introducă într-un astfel de cerc.

Și așa a început comedia.

Potrivit înțelegerii dintre noi, Vladimir Șahov, a venit să mă ia azi la șapte. Am pornit. Cum n-aveam bani de tramvai, am luat-o pe jos. Am mers și-am tot mers, pînă am ajuns în nu știu ce mahala, ori poate chiar afară din oraș, că vreo jumătate de ceas ne-am tîrît prin niște țarini înzăpezite, întretăiate de crînguri. Viscolul îmi tăia răsuflarea, fața mi-era numai promoroacă. Mă tot gîndeam să fac calea întoarsă, dar Șahov se jura că nu mai e departe. Ca să fiu sincer, nici mie nu mi-ar fi plăcut să las totul baltă din pricina vremii.

Am ajuns la o vilă. În ferestre — nici o lumină. Am crezut că vila e pustie. Dar iată că Volodka ciocănește de patru ori în ușă.

— Cine e ? se aude un glas din casă.

— Doi inițiați, răspunde Volodka. Pe mine m-a pufnit rîsul, deși nu mă simțeam în apele mele :

prea aduceau toate a conspirație, ori a istorii cu Sherlock Holmes.

— Ce vă este mai scump ca orice ? întreabă limpede vocea de după ușă.

— Sufletul omului ! răspunde Volodka („Mie, coada vacii !“ am adăugat eu în gînd).

Ușa s-a deschis și, după ce am străbătut un coridor cam întunecos, ne-am pomenit într-un vestibul spațios și bine luminat, unde atîrnau o mulțime de paltoane. O subretă (sau naiba știe cum i-o fi zicînd) cu șorțuleț alb, ne-a ajutat să ne dezbrăcăm. După aceea am intrat într-o cameră, unde era aproape întuneric.

— Stai jos, mi-a șoptit Volodka.

Ne-am așezat pe un divan și am stat așa vreo cinci minute.

— Și-acum, ce mai e, apare spiritul ? l-am întrebat eu pe Volodka.

El mi-a strîns brațul, cerîndu-mi să tac.

O voce lugubră s-a auzit deodată din întuneric :

— Cine e cu tine ?

— Un candidat, a răspuns Șahov.

— E pregătit pentru inițiere ?

— Aproape.

— Atunci, să fie admis la convorbirile cu novicii.

S-a aprins lumina electrică : afară de noi doi, nu mai era nimeni în cameră.

— Ce mai e și asta ? am bombănit eu, dar Volodka m-a strîns din nou de braț.

— Hai să mergem. Inițierea tainică s-a terminat.

Inițierea s-o fi terminat ea, dar în schimb au început aiurelile. Am apucat-o iar pe coridor și în fața noastră s-a deschis ușa unei cămăruțe, unde se aflau vreo cîțiva tineri și o fată. Mare mi-a fost mirarea cînd l-am văzut acolo pe... Pașka Brîcev, de la fabrica lui Vanka. Cît pe ce să-l salut, dar el mi-a făcut cu ochiul și-am înțeles că e mai bine să nu se știe că noi doi ne cunoaștem. Asta mi-a plăcut — aventura devenea și mai palpitantă (în general sînt împotriva spiritului aventurier, dar în astfel de situații, e cît se poate de nimerit).

În cămăruță se ținea un fel de ședință. Nu prezida nimeni — lua cuvîntul cine vroia.

Se vorbea calm, potolit, cu totul altfel decît la furtunoasele noastre adunări de la universitate. Nu pot zice că nu mi-a plăcut, dar cînd am ciulit urechea la ce se spune, am rămas trăsnit.

— Să-ți porți aproapele în ființa ta ca pe un vas, spunea un băiat bălai, dar nu un vas oarecare, ci unul plin cu licoare de preț, ferind cu străşnicie licoarea de vărsare (reproduc textual). Cultivînd în noi această atitudine față de unul singur, ales, cel mai bun și cel mai iubit, urcăm pe o treaptă superioară, spre iubirea generală, ne integrăm noi înșine în comuniune.

— Dar, ce-i de făcut, frate, dacă dintr-un motiv sau altul ți se strecoară în inimă mînia împotriva aproapelui ? a chițcăit fata.

— Mînia asta, soră, trebuie stîrpită, așa cum ai strivit un șarpe veninos, a lămurit-o bălaiul.

Atunci, am întrebat și eu :

— Dar dacă aproapele te calcă pe bătătură, ori îți bagă mîna în buzunar, ce-i de făcut ?

— Întrebarea ta, frate, e nelalocul ei, a răspuns bălaiul. Asemenea fapte sînt excluse încă din comuniunea primară a Fraților Liberi aflați în stadiul noviciatului.

— Bine, dar în tramvai sau la cinema, n-o să te apuci să-i explici aproapelui care-ți bagă mîna în buzunar în ce anume constă comuniunea primară.

— Frate, a rostit bălaiul cu blîndețe, presupun că n-ai fost inițiat în regulile elementare ale cercurilor noastre. Află că în faza comuniunii primare numai doi novici manifestă dragoste frățească unul față de celălalt. Cînd simțămîntul acesta crește și se întărește, depășind dragostea față de un singur om, noi lărgim cadrul, îngăduind comuniunea întemeiată pe iubire nu numai între doi frați, ca pînă atunci, ci într-un întreg cerc. Dar firește, nimeni nu-ți interzice, să arăți dragoste față de toată lumea. Mai ales frații lipsiți de experiență trebuie să evite interpretările extremiste, căci vor avea de înfruntat în mod inevitabil o atitudine materialistă față de ei și față de simțămintele lor frățești.

Bălaiul vorbea curgător, ca din carte, dar m-a supărat ce-a spus despre atitudinea materialistă.

— Că la început îngăduiți numai la doi inși să se iubească frățește între ei, n-am nimic de zis. Asta e ca maiaua în aluat. Dar dacă, de exemplu, unul dintre cei doi nu are spațiu locativ, celălalt i-l cedează pe al lui numai din dragoste frățească ?

— Fără îndoială, a chițcăit plină de elan fata. Iubirea lui dăruiește totul așa că n-are rost să vorbim de spațiu locativ.

M-am uitat la ea cu coada ochiului. Era una prăpădită şi cu nasul roşu. „Nu-i nici o scofală, să m-arunc la ea în chip de frate" mi-am zis eu în gînd. Cum între timp îmi făcusem un plan, m-am ridicat în picioare şi am rostit solemn :

— Fraţii mei ! Mi-am însuşit pe deplin învăţătura voastră şi devin cu trup şi suflet adeptul ei. Fie-mi însă îngăduit să-mi aleg singur un frate pentru comuniunea primară. Alegerea am făcut-o : e cetăţeanul, adică, pardon, fratele de colo.

Şi am arătat la unul ghiftuit şi înţolit destul de bine. Tipul m-a măsurat din cap pînă în picioare, a strîmbat din nas — ori poate mi s-a părut mie, apoi s-a aplecat spre băiatul cel bălai şi i-a şoptit ceva.

— Află tu, noul nostru frate, a glăsuit bălaiul, că şi tu va trebui să-ţi jertfeşti interesele personale pe altarul iubirii fraţeşti. Şi dacă interesele tale nu se vor împăca cu interesele fratelui pe care ţi l-ai ales, nu vei apela decît la adunarea noastră, adică la adunarea novicilor. Trebuie să făgăduieşti solemn.

— Făgăduiesc solemn, am spus.

— În plus, la început va trebui să dai ascultare fratelui pe care ţi l-ai ales, el fiind un frate cu experienţă, iniţiat.

— O să-i dau ascultare în toate fleacurile. Nu există ! m-am legat eu, şi deodată m-am pomenit că ridic mîna cu pumnul strîns, aşa ca ostaşii roşii germani. Atîta doar că am şi eu o întrebare, la care v-aş ruga foarte mult să-mi răspundeţi : cu socialismul, cum rămîne ?

Tăcere generală. Fata s-a holbat la mine, de parcă ar fi văzut crocodilul de la grădina zoologică. Bălaiul a căscat şi el ochii şi a cerut îndată desluşiri :

— Întrebarea nu-mi este prea clară. Ce doreşti să ştii în privinţa socialismului ?

— Păi pe el cînd l-om construi... Adicătelea, mai pe urmă ?

Paşka Brîcev a pufnit, abia stăpînindu-şi rîsul. Ghiftuitul pe care mi-l alesesem drept frate m-a privit şi mai bănuitor.

— Construirea socialismului e programul nostru maximal, a grăit bălaiul într-un tîrziu, de parcă i-ai fi scos vorbele cu cleştele. Mai înainte însă trebuie să punem fundamentul comuniunii frăţeşti.

Nu l-am contrazis.

— Apăi dacă e pe urmă, pe urmă să fie.

În clipa aceea s-a deschis uşa şi a apărut o cucoană.

— Novicilor, a anunţat ea tărăgănat, uitîndu-se în tavan. Maestrul va începe îndată să improvizeze. Păşind în vîrful picioarelor puteţi trece în salon ca să ascultaţi şi voi.

— Riabţev, mi-a şoptit Volodka Şahov. Nu cumva să faci vreo figură. De altfel, nu te obligă nimeni să asişti. Dacă eşti pornit pe scandal, mai bine plecăm.

— Nici nu mă gîndesc ! m-am răţoit eu. De unde ai mai scos-o şi pe asta ?

M-a fulgerat gîndul că Şahov, care e mult mai mare ca mine şi care mai mult ca sigur a fost

ofițer alb, se roagă de mine exact ca Iușka Gromov, atunci cînd se întîmpla să-l iau de guler.

Salonul era plin de lume. Lîngă un perete complet alb stătea un bărbat cu o barbă complet neagră (maestrul — am ghicit eu). Domnea o tăcere solemnă. După ce ne-am așezat și noi, s-a auzit un sunet straniu — ceva ca un clopot, sau ca un gong, cum e la teatru, înainte de ridicarea cortinei.

— Și sufletul să ți-l dai pentru fratele tău ! a strigat isteric cucoana aia rotofeie, și s-a grăbit să adauge : Maestre, sîntem în așteptarea revelațiilor pe tema făgăduită.

Maestrul s-a umflat în pene, a făcut un pas înainte și, fără nici o introducere, s-a pornit să stoarcă din gîtlej, vers după vers. Declama rar, așa că am reușit să mi le notez :

Venea... de pe munte... ciobanul cu turma
Voios din caval cînta
Un pîrău curgea... în clocot și spumă...
Flăcăiașul... la pîrău... mergea.

— Află că improvizează, Riabțev, mi-a șoptit Șahov la ureche. E sigur. Mai ales că nici nu scrie versuri. Tot ce auzi e inspirație de moment.

— Aiurea ! Le-o fi pritocit dinainte.

— Liniște ! s-au auzit în jur voci enervate.

Bărbosul îi dădea înainte :

Dar sunete... stranii... fără veste... ivite
Curmă al cavalului viers
Era ca un geamăt de chinuri cumplite...

Se oprește ciobanul din mers
El stă tupilat, cu urechile-n patru
Să asculte acel glas de departe,
Ce venea peste văi, peste creste de piatră :
„Ajutor, salvează-mă frate !"

Fața bărbosului s-a însuflețit deodată, ochii îi scăpărau sălbatic și trupul i s-a încordat, aplecîndu-se înainte, ca pentru săritură. În rîndul din față, grăsana a sărit în picioare și, lăsîndu-și capul pe umăr, a întins brațele spre el. Bărbosul, fără să o ia în seamă, turuia, dezlănțuit, la stihuri :

O dată cu strigătul vîntul aduse
Glasul de corn argintiu
Ciobanul cuprins e de groază și zbucium
Se repede, sare pîrăul...
Il aburcă pe aripa-i vîntul năprasnic
Și-l suie-n vîrtejuri nebune
Pe piscul acela ce străjuie falnic.
Cea mai adîncă genune...

Aici, bărbosul a amuțit de parcă l-ar fi părăsit puterile. Grăsana a plutit spre el, iar el, ca și cînd s-ar fi speriat, s-a tras înapoi, și-a repezit mîinile în lături și, rezemîndu-se de perete, gata-gata să se prăbușească, a izbucnit din adîncul rărunchilor :

Jos, la poale e o luptă încinsă
Se zguduie cerul de-ncaier
In văzduh ca un susur, ca o rugă aprinsă
Plutește al cornului vaier.
Peste un zvelt cavaler cu coif-naripat

Năvăliră buluc, sarazinii.
Sînt mulţi, iar el — singur. În za ferecat
El piept vitejeşte le ţine.
Duduie platoşa-i sub lovituri...
Dar şi spada lui taie cumplită
Cu pinteni, mănuşă, izbeşte în jur
Iar calul lui dă cu copita.

Grăsana a bătut din picior, de parcă ar fi fost calul cavalerului. Glasul bărbosului era acum un murmur abia auzit :

Micuţul cioban privea fremătînd
Prea slab ca să-nfrunte duşmanul.
Deodată toiagul în mînă strîngînd
Se avîntă înainte ciobanul.
Trupul plăpînd de suliţi cădea...
Cît ai clipi sfîşiat e.
Prin strungi vîrtejesc iar ca fulgii de nea
Chemări argintii, zbuciumate...

Ceva parcă i s-a frînt în gîtlej şi a încheiat cu voce sugrumată :

Pentru ultima oară... se înalţă odat'
Glas de corn în ziua ce-apune.
Covîrşit de vrăjmaşi a căzut sfîrtecat
Cavalerul cel zvelt... Alb de spume
Gonaciul lui sare şi scapă — s-a dus!
Tăcere. Deodată se iscă
Glasuri de jale dincolo sus,
Pe creste semeţe, pe falnice piscuri.
A vîntului... este acel glas... de alean...
El cîntă, cernit în veci pomenire
Pentru panţîrul mîndru şi micul cioban.

Versurile mi-au plăcut şi-mi plac chiar şi acum, cînd le recitesc. Dar nu pricep de ce s-a aruncat ciobanul de pe creasta muntelui, dacă tot nu putea să dea vreun ajutor. Afară doar dacă urmărea să abată atenţia duşmanilor de la cavaler — asta ar fi singura justificare.

Mă gîndesc că ciobanul, prietenul meu, într-o asemenea situaţie, nu s-ar fi aruncat în nici un caz de pe creasta muntelui, ci i-ar fi bombardat pe duşmanii cavalerului cu pietre. Cît despre Vera... fără doar şi poate că ea s-ar fi repezit pînă la cel mai apropiat colectiv ca să pună problema în discuţie...

Nimeni n-a aplaudat atunci cînd bărbosul a tăcut. Grăsana a anunţat că maestrul e obosit şi toţi s-au îndreptat spre ieşire. Am plecat împreună cu Paşka Brîcev.

— Ce-i cu tine aici ? l-am întrebat.

— Ştii... ăştia au vrut să mă atragă, pricepi ? Eu cînd văd aşa ceva, mă duc şi stau de vorbă cu cineva la celulă, pricepi ? Ei m-au trimis aici... să văd ce şi cum, pricepi ? Măi, Kostea, ce vor ăştia, sînt căutători de Dumnezeu, ori...

— Naiba ştie ce-or fi cătînd. Nu-i uşor să-ţi dai seama de prima dată.

— N-o fi ceva contrarevoluţionar ?

— Ştiu eu ? S-ar putea. Mai venim de cîteva ori şi ne lămurim noi.

Nu cred să fie ceva reacţionar sută la sută, dar în capul meu se conturează tot mai limpede un plan.

18 ianuarie

E pentru prima oară că-mi scriu jurnalul într-un decor atît de burghez: lampă electrică cu abajur verde, covor pe jos, tablouri pe pereţi şi o ditamai canapea pe care doarme subsemnatul. Nu-i locuinţa mea, se înţelege, e locuinţa „fratelui meu din comuniunea primară", Mili Stepanovici Ladanov. M-a primit în spaţiu şi-am făcut şi mutaţia la miliţie, aşa că aici stau cu forme în regulă, nu ca la cămin la Vanka sau la Korsunţev.

I-am luat adresa chiar atunci, la adunare, şi peste două zile m-am înfiinţat la el şi i-am spus că n-am unde să stau. El a cam şovăit, dar, pînă la urmă, mi-a propus ceea ce aşteptam. Bineînţeles, nici eu n-am făcut nazuri.

Mili ăsta ori e nepman, ori speculant: nu-l văd să se ducă la slujbă, dar bani la el cîţi vrei.

Colac peste pupăză, s-a bucurat aflînd că sînt comsomolist. Nu pot să-mi dau seama ce urmăreşte. M-a invitat să luăm masa împreună, dar n-am acceptat: casa e o căciulă, masa cu totul altceva.

În fiecare seară discutăm amîndoi în contradictoriu despre materialism, creştinism, umanitarism şi altele. Întotdeauna se preface convins de argumentele mele, deşi nu e de acord cu mine. E limpede ca bună ziua că el n-are nevoie de nici un fel de socialism — nici tu program maximal, nici tu program minimal. Se pare chiar că viitorul nu-l interesează nici cît negru sub unghie şi că nici nu se gîndeşte la ziua de mîine.

Ne-am dus împreună la o adunare a novicilor. Paşka Brîcev a lipsit, nu ştiu de ce. A fost o plictiseală clasa întîi. Mă întreb încă o dată dacă procedez just că nu informez celula despre toată aiureala asta.

20 ianuarie

Adineauri m-am certat rău de tot cu „fratele" Mili şi l-am ameninţat că-i mut fălcile. La rîndul lui, el m-a ameninţat că „va apela la adunarea novicilor". I-am răspuns că mă doare în cot.

Ar fi trebuit să mai aştept cu această mărturisire, dar nu-i nimic.

Analizîndu-mă bine, îmi dau seama că totul e numai din pricina ei.

Ţin în mine tot ce s-a întîmplat, nici măcar jurnalului nu încredinţez aceste lucruri. Trec prin momente foarte grele. Oricum, trebuie să fac ceva ca să-mi vin în fire.

Mă duc cu regularitate la cursuri şi învăţ de zor, deşi adesea nici nu înţeleg ce spune profesorul, iar rîndurile îmi joacă înaintea ochilor.

Tîmpit mai e cînd te îndrăgosteşti de o fată! Eu unul aş zice că şi asta e un fel de iubire de aproape.

27 ianuarie

Abia acum pot spune că m-am dumirit cum devine cazul cu iubirea de aproape: Mili m-a dat

în judecată, cerînd evacuarea mea din spațiu. Am fost invitat de trei ori la adunarea novicilor, dar nu m-am dus. Dă-i dracului ! Aproape tot timpul liber mi-l petrec la bibliotecă — iau note, fac extrase și citesc pe rupte, asta ca să-mi demonstrez singur cum că dragostea e dăunătoare și o piedică în viață.

Aseară am sunat un ceas la ușă pînă a venit să-mi deschidă un alt locatar. Nu mă sperie el, Mili, pe mine cu goange din astea !

29 ianuarie

Acum parcă mi-e inima mai ușoară și poate că o să fiu în stare să povestesc totul. Evenimentul a avut loc la 19 ianuarie. O să țin minte în veci ziua asta ! E ziua în care m-am convins că nu-i bine să duci o viață pasivă și contemplativă.

Iată cum s-au petrecut lucrurile.

Eram singur acasă — „fratele“ Mili lipsea — cînd deodată aud soneria. Văd că se crapă ușa, atîta cît să apară mutra proprietăresei (și asta o lepră clasa întîi !), care îmi spune că mă caută cineva. Ies în antreu — Silva ! M-am bucurat grozav !

— Cum ai aflat unde stau ?

— Foarte simplu : am trecut pe la Vanka, el mi-a spus.

S-a așezat pe canapea și se uita la mine cu niște ochi strălucitori.

— Ce ești atît de radioasă ?

— Îți spun numaidecît. Știi, niciodată n-am fost mai fericită ca azi !

— Hai zi odată, ce este ?

— Dacă ții măcar un pic la mine, ai să te bucuri și tu. N-ai de ce să nu vezi asta cu ochi buni.

— Să văd ce ?

S-a ridicat de pe canapea și a făcut cîțiva pași de vals :

— Ce-ai spune dacă ai afla că mă mărit ?

Mi-am închipuit-o o clipă în postură de nevastă : are un soț bărbos (nu știu de ce eram convins că trebuie să fie unul bărbos) pe care-l pupă pe chelie. Ceva scîrbos și ridicol.

— Tu — și măritată ! La ce naiba îți trebuie ?

— Știi... oricît am vorbi noi de independență... pesemne că așa e făcută femeia... simte nevoia să se împlinească alături de cineva. Dar nu trebuie să crezi, a continuat Silvia, așezîndu-se lîngă mine, nu trebuie să crezi că prin asta femeia renunță la emancipare. Nu, nicidecum, se înțelege de la sine. Voi lupta mai departe pentru deplina libertate a femeii față de bărbat. Nici nu concep să devin un fel de sclavă, ori o simplă femelă. Nu voi pleca steagul, nu voi abandona lupta ! În ziua de astăzi e de neconceput ca femeia să se sufoce, așa ca înainte. Ascultă ce mi-a povestit... Jorj.

S-a ridicat din nou în picioare.

Cînd a spus Jorj, parcă mi-a înfipt un cuțit în inimă.

— Știi, vara trecută, Jorj a fost... parcă în Uzbekistan, nu ? Există acolo un fost templu, nu

ştiu cum îi spune, şi soclul acestui templu e în întregime din marmură albastră. Vezi imaginea ? Trebuie să fie minunat de frumos ! Şi sus de tot, pe acest soclu albastru — statuia lui Lenin. Acum închipuieşte-ţi o sărbătoare revoluţionară — mi se pare că a fost de 1 Mai. Uzbecii umblă gătiţi în halate multicolore, dar femeile lor cu feregele negre pe faţă par ieşite din mormînt. Sărmanele, nici măcar să răsufle în voie nu pot sub feregelele împletite din păr de cal... Noaptea, în faţa statuii lui Lenin se aprinde un foc uriaş : închipuieşte-ţi flăcările purpurii luminînd dalele albastre, şi, sus de tot, umbra lui Lenin. Oamenii vin pîlcuri, pîlcuri. Se adună o mulţime imensă şi, la miezul nopţii, fără să fi făcut cineva vreun semn, femeile leapădă feregelele, le aruncă în foc... Haţ — şi-n foc... Haţ — şi-n foc... E destul să înceapă una, că alte zeci şi sute îi urmează pilda îndată. Izbucnesc urlete, plînsete, ameninţări... Dar nimic nu le opreşte : cuprinse de un fel de extaz, ele îşi smulg feregelele şi le azvîrlă în flăcări. Bătrînele bocesc, bărbaţii le ameninţă cu cele mai cumplite pedepse, dar degeaba, ele parcă nici nu aud. Şi eu înţeleg frenezia lor, Vladlen. Feregeaua, afară de faptul că e incomodă, reprezintă un simbol al robiei şi al abrutizării femeii. E drept, după două-trei zile sînt silite să-şi ascundă din nou faţa sub feregea, dar la următoarea sărbătoare revoluţionară totul se repetă aidoma. Eu văd aici un grandios proces de emancipare... expresia colectivă o unui protest vehement... Femeile plătesc asta cu viaţa, cad răpuse de mîna mai-marilor şi a ucigaşilor tocmiţi anume, dar feregelele sînt iară şi iară azvîrlite în

focul ce-şi înalţă vîlvătăile roşii sub umbra lui Lenin... Vai, am început să mă exprim preţios !

— Mda, am mormăit eu ursuz. Jorj ţi-a povestit asta ?

— Vladlen, scumpule, ce ai tu împotriva lui Jorj ?

Silva a venit lîngă mine şi mi-a trecut mîna prin păr — asta m-a făcut să tresar, de parcă m-aş fi curentat.

— Jorj e băiat bun. Nu-i aşa, dragule ? Spune şi tu, nu-i aşa că e băiat bun ?

— Naiba ştie ! De la o vreme numai despre Stremglavski vorbeşti. Nu există şi alte subiecte ?

— Trebuie să-ţi spun tot, a murmurat Silva. Jorj şi cu mine ne-am căsătorit.

A fost ca şi cînd o uriaşă dihanie neagră s-a prăvălit cu pîntecu-i flasc peste mine, strivindu-mă de duşumea.

— De ce nu spui nimic, dragule ? şoptea Silva, mîngîindu-mă pe creştet. A fost ceva mai presus de mine, crede-mă. Da, recunosc, sînt vinovată faţă de tine, că nu ţi-am spus nimic şi nu ţi-am cerut sfatul. În definitiv, tu eşti cel mai apropiat prieten al meu... noi doi am crescut împreună... Jorj — el e altceva... Înţelege-mă, Vladlen, e-atît de activ, atît de vulcanic... N-am putut să spun nu cînd... mi-a propus... În prezenţa lui mă pierd pur şi simplu.

— Adică, eu nu sînt activ ? !

— În ultima vreme nu mai eşti aşa cum te ştiu eu din şcoală. Ceva s-a schimbat în tine... La drept

vorbind ai rămas același, dar bănuiesc că a survenit ceva, nu știu ce anume...

— Ba știi foarte bine ! mi-am ieșit eu din fire. Moartea tatii, nopțile petrecute pe cîte o bancă în parc... De fapt, nici acum n-am locuință... Știi foarte bine, mai bine ca oricine, cît mi-a fost de greu... Și în loc să aștepți...

— Ce să aștept ?

— Ei,... știi tu. Doar nu-i nevoie de explicații.

— Ba da, altfel nu înțeleg nimic, a stăruit ea cu însuflețire. E o măgărie din partea ta, dacă nu-mi spui. Ce trebuia să aștept ?

Mi-am dat seama că am scrîntit-o, doar de cînd ne cunoaștem nu ne-am spus nici măcar un cuvințel care să însemne că între noi ar fi ceva. M-a năpădit deodată un gol chinuitor și m-am pomenit țipînd la ea. Mi-e și rușine să-mi aduc aminte ce urît i-am vorbit atunci Silvei.

Ea m-a ascultat răbdătoare și cînd am tăcut, m-a întrebat :

— Totuși, ce trebuia să aștept ?

— Vezi tu... cum să spun... eu credeam că tu... o să te măriți... cu mine...

— Mi-ai vorbit tu vreodată despre asta ? a sărit Silva. Află că te-am iubit ca o nebună... cît am fost în școală. Dar ție îți plăcea societatea Linei sau a Zoiei-cea-neagră... Spune și tu, cum era să ghicesc ? Poezia ai scris-o doar pentru Zoia, nu pentru mine...

— Ba pentru tine, nu pentru Zoia.

— De unde să știu ? Ei i-ai dat-o să o citească întîi... Oricum... e prea tîrziu să vorbim. De vină

ești numai tu, cît despre mine, nu puteam să procedez altfel. Îl iubesc pe Jorj și nu pot trăi fără el. Sună ieftin, dar țin să ți-o spun deschis.

— N-ai decît. Destul !

Nu-mi aduc aminte cum a plecat. Din ziua aceea și pînă azi m-am tot analizat, de aceea n-am scris nimic în jurnal.

Cît de mult contează să te scrutezi, cu un ochi obiectiv, să te vezi așa cum te văd cei din jur. Silva a însemnat enorm pentru mine. Ceva mare și luminos a dispărut o dată cu ea din viața mea. Cum, de ce ? mă întrebam pentru a nu știu cîta oară. Sigur, există mii de fete mai bune și mai frumoase decît Silva, dar nici una n-ar putea să-mi fie atît de aproape ca ea. Și tocmai pe ea am pierdut-o. Din vina mea.

Și iată, azi dimineață am avut o revelație, am înțeles totul : da, asta e, indiferent de orice alt motiv, ea m-a părăsit pentru că am încetat să mai fiu activ și m-am pierdut în colectivul imens al universității. Așa nu se mai poate. Trebuie să mă adun, să mă concentrez. Torentul vieții trecea pe lîngă mine și eu mă contemplam oglindit în jurnal... Asta chiar că e culmea ! Trebuie să acționezi, nu să observi... Să lupți, nu să te lași dat peste cap și întors pe dos de toate fleacurile, cum ar fi lipsa de locuință.

La naiba cu fleacurile, dacă vrei să cucerești viața !

La naiba cu stările de spirit decadente.

La naiba cu contemplarea ! Voi munci ca să mă formez și să mă perfecționez, ca să transform viața, ca să particip împreună cu toți ceilalți la

opera de construcţie. La Puşkin, cînd Maşa îi spune lui Dubrovski că e soţia prinţului Vereiski, el se face tîlhar.

Asta pentru că Dubrovski nu avea cum să-şi canalizeze altfel energia.

Eu însă am :

Ştiinţa. Socialismul. Lupta.

30 ianuarie

Ieri, tribunalul a respins acţiunea „fratelui" Mili, hotărînd că de vreme ce am intrarea în spaţiu, nu pot fi evacuat, iar azi m-am dus la adunarea novicilor, unde m-au invitat stăruitor de atîtea ori. Ţin să-i fac să creadă că ei reprezintă pentru mine o autoritate căreia mă supun.

Puşi în gardă împotriva mea, novicii mă priveau cu o făţişă ostilitate.

— Frate, a început bălaiul. Noi toţi cei de faţă avem impresia că ai abuzat de încrederea ce ţi-am arătat. Încearcă să ne explici purtarea ta.

— Măi neamule ! i-am întors-o eu cu obrăznicie. Nu văd de ce trebuie să dau cuiva socoteală. Doar nu-s copil, nu ? N-aveam unde să stau şi „fratele" Ladanov m-a primit în spaţiul lui. Dar n-am apucat bine să mă mut, că a şi început cu fel şi fel de apropouri — cum că m-a primit provizoriu, numai pentru un timp, şi că aş face bine dacă m-aş cărăbăni în altă parte. Păi unde dracu să mă cărăbănesc, că de jumătate de an tot umblu după casă — am dormit pe stradă, ba o dată am vrut să dorm la dame ! Aşa că unde să mai încerc ?

— Eu din prima clipă am bănuit... că are de-a face cu femei din alea ! a aruncat scîrbită „sora" cu nasul roşu.

— Ba bine că nu ! În general, sînt o canalie cum nu s-a mai pomenit. Ca atare, vă anunţ că n-am de gînd să cedez nimănui spaţiul meu — nici vreunui frate, nici surorii cu nasul roşu (fata s-a făcut roşie toată), nici la vreo altă rubedenie. Aşa cum stă scris în hotărîrea pronunţată ieri de către tribunalul popular, spaţiul meu e spaţiul meu.

— Un moment, frate Riabţev, m-a întrerupt bălaiul. N-are rost să discutăm pe acest ton. Nimeni nu-ţi contestă dreptul asupra spaţiului locativ deţinut de fratele Mili. Dar sîntem curioşi să ştim, cum crezi că vei putea construi socialismul, dacă oamenii vor fi ca lupii unii faţă de alţii — aşa cum te-ai purtat dumneata, bunăoară, faţă de fratele Mili ? Mai ales că nu de mult ţi-ai exprimat sincer dorinţa să vii în rîndurile noastre, propovăduitorii iubirii de aproape.

— Vacs ! i-am retezat-o eu grosolan. Nu există şi nu poate să existe nici o iubire de aproape. Voi toţi ori jucaţi teatru, or sînteţi nişte fraieri ! De unde pînă unde iubire de aproape, cînd aproapele abia aşteaptă să te tragă pe sfoară, urmărind diferite interese materiale, făţiş sau într-ascuns ? Cu ce-l supăr eu pe Ladanov ? Că nu poate să aducă piţipoance acasă, ori din vreun alt motiv analog ? Prin urmare, tot un interes material. O fată, să zicem chiar sora cu nasul roşu, s-ar mărita ea oare numai din iubire de aproape ? Aiurea ! Pînă şi ea o să caute un băiat faţă de care să se com-

porte ca o femeie adevărată, nu să-l omoare cu iubirea de aproape... Ce să mai vorbim !

— Mai întîi, frate, mi-a replicat bălaiul, care se vedea că abia se stăpînește, nici un fel de materialism nu scuză limbajul ordinar și jignitor pe care îl folosești. Din partea noastră, lucrul cel mai demn ar fi să punem capăt atît acestei discuții, cît și relațiilor cu dumneata. Dar pentru novici ar fi interesant și instructiv să audă chiar din gura dumitale, ce alte relații preconizezi între oameni, în locul celor întemeiate pe frăție și dragoste ? Trebuie să admiți și dumneata că legea junglei cultivată de materialism, nu poate în nici un caz contribui — nu mai zic la construirea socialismului, dar nici măcar la ușurarea luptei pentru existență.

— Relații tovărășești, iată ce preconizez eu. Relații tovărășești întemeiate pe interese comune și pe luptă comună. Știu, voi nu înghițiți cuvîntul „tovarăș" ; ba s-a găsit un dobitoc care a ținut să mă convingă că înainte de revoluție nici n-a existat un asemenea cuvînt ! Da, relații tovărășești, fără nici un fel de sulemeneli și predici dulcege. Și dacă vreți neapărat și iubire, atunci trăiască iubirea pentru cel depărtat — iubirea pentru urmașul nostru care va stăpîni pe deplin pămîntul, îndrumîndu-l pe un făgaș hotărît de rațiunea omului, nu de hazard ! (Vorbeam ca pe apă și ideile îmi veneau parcă de la sine, că doar nu degeaba am zăcut atîta la bibliotecă !)

— Am mai auzit asemenea lucruri ! a spus bălaiul. Asta însă nu ne convinge. Nu poți iubi decît ceva concret, ceva care îți stă dinaintea ochilor.

— Legea creștinească, am replicat eu, cere să-l iubești pe Dumnezeu, pe care nu l-a văzut și nu l-a auzit nimeni niciodată. Ceea ce spui dumneata, e materialism curat. Uite, eu iubesc pămîntul, iubesc inteligența omului — cel mai grandios motor al întregii lumi, iubesc ființa trupească a omului și vreau ca toate acestea să înflorească și să meargă înainte. Iubirea de aproape împiedică mersul lumii înainte. De aceea — jos cu ea ! Gîndiți-vă numai cîte nu s-au săvîrșit, douăzeci de veacuri în șir, în numele iubirii de aproape : războaie, pogromuri, acțiuni de exterminare — și toate acestea mai totdeauna din motive religioase. Pînă și unul dintre cei mai mari iubitori de oameni — generalul Oliver Cromwell a dat chix tocmai din pricină că s-a bizuit pe iubirea de aproape. Dar să pun capăt discuției, că degeaba îmi stric gura cu voi. Împărăteasa aia dezmățată, Ecaterina a II-a, tot așa spunea : „Iubiții mei supuși, nu mai fiți răi !" Iar ea îi arunca pe revoluționari în temnițe, de le putrezeau oasele acolo, și tot ea a pus să i se reteze lui Pugaciov mîinile, picioarele și capul. Așa și voi : vă iubiți aproapele cît nu sînt în joc interesele voastre. Au existat ei și masonii, și ei și-au iubit aproapele, dar asta nu-i împiedica să-i omoare în bătăi pe iobagi — am citit asta cu ochii mei și n-o să mi-o scoată nimeni din cap. Voi sînteți urmașii acestor masoni, dar nu vă ține cureaua... Pa, puișorilor ! Iubiți-vă unii pe alții, dar păzea la buzunare...

Afară se lăsase un gerulet strașnic... Îmi părea rău că nu e Silva lîngă mine, ca să discutăm despre cele petrecute. Dar părerea de rău o aveam,

ca să spun aşa, numai în cap, fiindcă o bucurie triumfătoare mi se aprinsese în inimă.

Ardeam să continui lupta, dar cu un adversar mai puternic.

Nu-i nimic, o să am eu parte şi de ei!

31 ianuarie

Am primit o scrisoare de la Nikpetoj. Ştampila nu e prea desluşită: parcă ar scrie Totma — asta e pe undeva în nord. Iată scrisoarea:

„Dragă Kostea,

Zăpezi şi zări de necuprins. Şi într-o sanie ţărănească, scundă şi lată — subsemnatul, colind satele în goană. Să nu crezi cumva că întinderile înzăpezite din jur mă cufundă în reverie poetică. Nu mi-e capul la asta! Capul meu fierbe, nu alta, pregătind cu înfrigurare răspunsuri la întrebările cu care mă asaltează satul. Tu şi prietenul tău (nu zău, e chiar cioban?) m-aţi ajutat *să mă regăsesc în condiţiile* actuale. Ajunsesem într-un hal — ştii bine şi tu. Un impas din care nu vedeam nici o ieşire. Aşa se întîmplă întotdeauna cu noi, orăşenii — ne închidem ca într-o cuşcă şi ne tîmpim acolo, în ea. Dar uităm că există Rusia asta imensă, Rusia ţarinilor şi a satelor, pe al cărei grumaz trăim noi. Află, Kostea, că satul nu-i de loc aşa cum ni-l închipuiam noi — fie că ne luăm după relatările oficiale, fie că ascultăm şoapta zvoniştilor. Revoluţia şi, în strînsă legătură cu ea, reţeaua de radioficare, a întors satul cu susul în jos! Satul purtînd cu supunere în spinare tot felul de trîntori şi satul răzvrătit — numai sub aceste două ipostaze cunoaştem noi satul. Dar azi ştii ce face? Discută pro şi contra. Satul nu se mai supune orbeşte, dar nici nu se mai răzvrăteşte în mod nechibzuit. Satul discută — unii sînt pentru puterea nouă, alţii — împotriva ei. Totuşi, discută! Şi de vreme ce discută, înseamnă că judecă! Şi dacă judecă, înseamnă că păşeşte înainte şi creşte!

Voi, cei de la oraş, daţi-i zor, la naiba, cu industria mijloacelor tehnice! Dacă reuşiţi — satul vă urmează, dacă nu — o să trageţi ponoasele.

Şi trimiteţi cît mai mulţi oameni la sate. Acum, îndată, fără să mai zăboviţi, fiindcă nevoia e mare, imperioasă, arzătoare — ne trebuiesc medici, mecanici, agronomi, veterinari, şi chiar oameni ca mine. E nevoie de toţi, în chip nespus...

E noapte. Gazdele la care am poposit azi dorm de mult. Deasupra mea arde un bec electric, clipeşte din cînd în cînd. Dacă nici asta nu-i o minune — într-o asemenea văgăună (cătunul se numeşte Gluhie Ugliţî) lumina electrică a înlocuit flacăra firavă a opaiţului! Dar becul electric a devenit ceva obişnuit, nu despre el e vorba, e vorba de ceva mult mai profund...

Îţi spuneam că nu mă las pradă reveriei poetice. Vezi, mi se pare că nu-i chiar aşa, Kostea. În marginea zării, prin vălul ninsorii se zăreşte zidul siniliu al pădurii, în cealaltă zare scînteiază luminile unei fabrici sau uzine, şi căluţul se opinteşte şi poartă pe drumul anevoios sania care mă duce pe mine, pe surugiu şi poşta — un maldăr de cereri, plîngeri, rapoarte, ordonanţe, înştiinţări, bani...

Ei bine, din această triadă se înfiripă vag în închipuirea mea imaginea patriei şi mă pomenesc şoptind :

— Înainte, Rusia mea scumpă, înainte !

Ciudat, nu ?

Încolo, pînă acum — toate bune.

La bună vedere.

NIKOLAI OJEGOV

Factor la poşta de circuit

Lisanovo-Moscova-Kislovodsk, Kunţevo.

1926—1928

Lector: NATALIA RADOVICI
Tehnoredactor: VICTOR MAŞEK

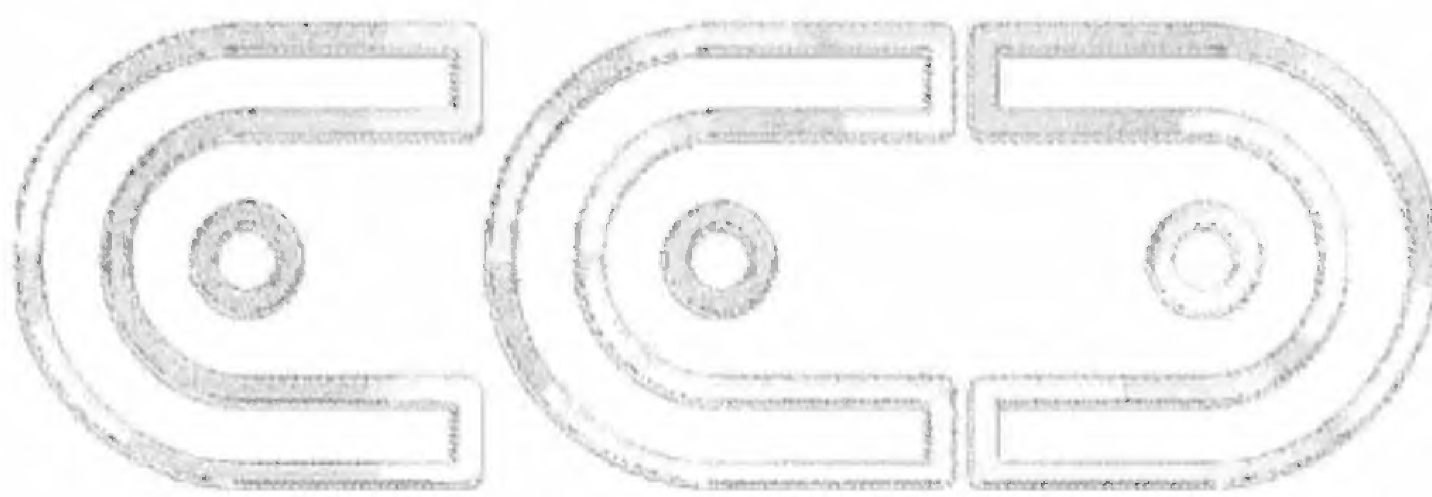
*** * ***

Apărut 1972. Coli de tipar 8,5

*** * ***

Intreprinderea Poligrafică „13 DECEMBRIE 1918"

Scanare și prelucrare digitală

de

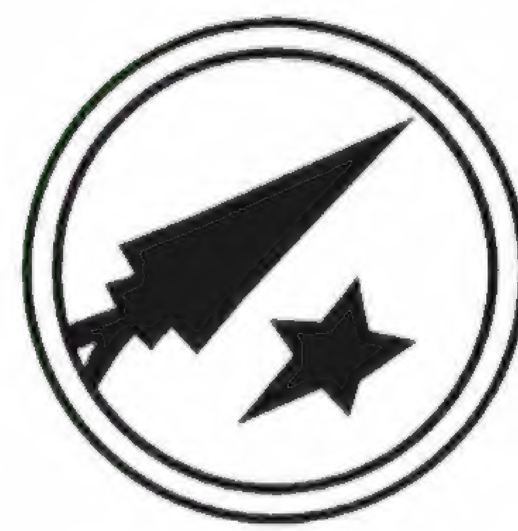

Anonim

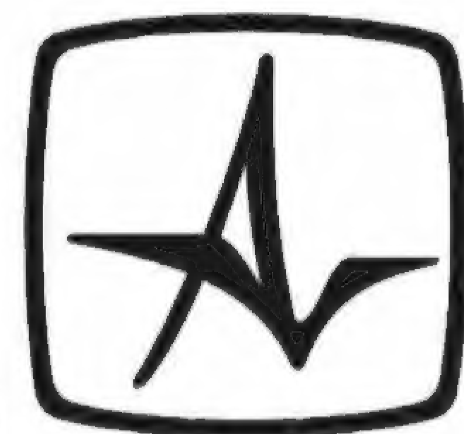
și

CAT Graur

Antwerpen

2023